

Knut Hamsun

Sult

Tekstkritisk og kommentert utgave
ved
Frode Lerum Boasson og Ståle Dingstad

Det norske språk- og litteraturselskap/bokselskap.no
i samarbeid med Nasjonalbiblioteket
Oslo 2023

Knut Hamsun *Sult*

Tekstkritisk og kommentert utgave ved Frode Lerum Boasson og Ståle Dingstad,
Det norske språk- og litteraturselskap/bokselskap.no, Oslo 2023.

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1890 (København/P.G. Philipsens forlag).
Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no).

ISBN: 978-82-8319-738-9 (bokselskap.no), 978-82-8319-739-6 (epub), 978-82-
8319-740-2 (mobi)

Filen er lastet ned fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere
nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no

---

Forord

I 2023 er Knut Hamsuns tekster falt i det fri, og Det norske språk- og litteraturselskap har derfor gleden av å utgi en digital tekstkritisk og kommentert utgave av romanen *Sult*.

Den teksten som presenteres i vår utgave, bygger på første utgave fra 1890 og dessuten Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs papirutgave som utkom tidligere i år, der Ståle Dingstad har fungert som konsulent. I tekstredigjørelsen beskrives hvilke rettelser som er gjort i den teksten som nå utgis.

Ståle Dingstad og Frode Lerum Boasson har skrevet en innledning som gjør rede for blant annet utgivelsen og mottagelsen av *Sult*, den litteraturhistoriske behandlingen, verkets forskningshistorie, samt den viktigste variasjonen mellom utgavene av *Sult*.

For å gjøre teksten lettere tilgjengelig for nye lesere er det lagt til noen ordforklaringer og realkommentarer. Disse er laget av Dingstad.

Flere har utført innledende grunnlagsarbeid:

Johan Bjorvand Bjørkøy har lemmatisert *Sult*.

Ida Kørner har kartlagt varianter, utgaver og oversettelser.

Anne Zimmermann har utført tekstkorrektur.

En særlig takk rettes til redaktør Ellen Nessheim Wiger, som har stått for tekstetableringen, tekstredigjørelsen, tekstkodingen, samt ferdigstillingen og ellers har koordinert alle i samtlige deler av arbeidet!

Oslo, 16. november 2023

Aasta Marie Bjorvand Bjørkøy, tilsynshaver for Det norske språk- og litteraturselskap

Innledning

Tilblivelse og utgivelse

I et brev til Georg Brandes skrev Knut Hamsun at *Sult* er «Begyndelsen til mine Bøger» (Hamsun 1994, 162). Mange har siden oppfattet *Sult* som Hamsuns første bok, selv om den var hans femte bokutgivelse. De to første var fortellingene *Den Gaadefulde* (1877) som kom ut i Tromsø, og *Bjørger* (1878) som kom ut i Bodø. Et tiår senere ga Hamsun ut den kulturkritiske *Fra det moderne Amerikas Aandsliv* (1889) i København og dernest den politiske pamfletten *Lars Oftedal* (1889) i Bergen. Det var imidlertid med *Sult* at Hamsun fikk sitt gjennombrudd som forfatter, og av den grunn regnes boken ofte som hans debut. Med tiden er boken blitt en moderne klassiker i europeisk litteratur og et hovedverk i norsk litteraturhistorie. *Sult* er også et høydepunkt i forfatterskapet, og for mange er den ikke bare den første, men også den fremste blant Hamsuns mer enn tretti bokutgivelser. Når vi nå gjenutgir førsteutgaven av *Sult* i en digital versjon, er det dermed på sin plass med en innledning til sentrale deler av bokens innhold, historie og resepsjon samt et tillegg med ordforklaringer, realkommentarer til teksten, variantvisninger og oversikt over utgaver og oversettelser. Innledningen er stilet til forskere så vel som interesserte lesere, men særlig tiltenkt studenter som vil gå nærmere inn i teksten. Vi har ingen ambisjoner om å være uttømmende, hverken når det gjelder tematikk eller resepsjonshistorie, men vi introduserer noen overordnende linjer til hvordan boken har blitt lest, fremstilt og fortolket siden den kom ut.

*

Knut Hamsuns biografi frem til utgivelsen av *Sult* i juni 1890 er godt dokumentert av flere biografer. Født i Gudbrandsdalen i 1859 og oppvokst på Hamarøy i Nordland fikk han lite skolegang, men lærte seg tidlig å skrive og hadde stor glede av å få tekster på trykk. Han livnærte seg på forskjellige måter og høstet adskillige erfaringer fra arbeidslivet. Han arbeidet som handelsbetjent, kramkar, skomakerlærling, lærer, lensmannsbetjent og veiarbeider. Etter hvert levde han et

omflakkende liv og tilbrakte to lengre perioder i Amerika. Det ga ham varige inntrykk og fikk avgjørende betydning for forfatterskapet.

Tilbake fra Amerika sommeren 1888 slo Hamsun seg først ned i København. Gjennom høsten skrev han der en tekst med tittelen «Sult» som kom på trykk i novembernummeret av det nystartede danske tidsskrift *Ny Jord*. *Sult*-fragmentet, som det siden ble kalt, ble publisert anonymt og fikk en god mottagelse i litterære kretser i København og i Kristiania. Forfatteren Herman Bang publiserte senere noen «Blade af min Dagbog» der han mintes hvordan stykket i *Ny Jord* ble lest høyt i et middagsselskap hjemme hos Amalie og Erik Skram samme dag som det kom ut: «Vi var betagne, rént borte tilhobe. Og da Læsningen var endt, vidste vi, at Norden havde en Digter mer» (Bang 1890). *Sult*-fragmentet vakte oppsikt og forventninger om en fortsettelse. 19. november 1888 skrev redaktør Olaf Thommesen i *Verdens Gang*:

«Sult» heder en længre Kristianiaskitse af en anonym norsk Forfatter i det igaar hertil ankomne Hefte af det danske Tidsskrift «Ny Jord». Den fortjener Opmærksomhed som Vidnesbyrd om et ganske usædvanlig literært Talent med fremragende Evne til at skildre og skarpe Øjne til at se. Er det en ny Forfatter, som her aabenbarer sig, har vi utvilsomt en evnerig Forfatter mere (Thommesen sitert i Larsen 2001, 38).

I Norge jaktet avisredaktørene på hvem forfatteren kunne være. Da Arne Garborg benektet å stå bak skissen kunne Thommesen, etter elleve dager med spekulasjoner, rykke ut med nyheten om at den evnerike forfatteren het «Hr. Knut Hamsun, for Tiden bosatt i Amerika, hvorfra han, som vore Læsere vil erindre, flere Gange har sendt Meddelelser til 'Verdens Gang'» (sitert i Larsen 2001, 38). Mens Thommesen forsøkte å knytte den nye forfatteren til sin egen avis, hadde rivalen Lars Holst i *Dagbladet* allerede dagen før slått ham med nyheten og minnet om at Hamsun for «et Par Aar siden» skrev «adskillige Stykker i Dagbladet» (*Dagbladet* 29. november 1888).

I begynnelsen av april 1890 meldte *Verdens Gang* og en rekke andre aviser at forfatteren Knut Hamsun på nytt hadde reist til København. Der skulle hans nye bok *Sult* komme ut på P.G. Philipsens Forlag i slutten av april. Deretter ville forfatteren reise til Konstantinopel. Hamsun hadde selv skrevet til forleggeren Gustav Philipsen at han kom til København en av de første dagene i april. I det samme brevet hadde han bedt om reisepenger og dessuten lagt til følgende om manuset til boken: «jeg er ikke rigtig færdig; men naar jeg kommer, kan Trykningen begynde» (Hamsun 1994, 156). Hamsun reiste til København, men

kom seg ikke videre. Manuset ble han ikke ferdig med før i mai. Da var faktor Carl Schmidt, den tekniske lederen av boktrykkeriet, allerede i gang med å sette teksten.

Manuskriptene til førsteutgaven av boken er gått tapt. Det vi har av forarbeider, er den anonymt publiserte teksten i *Ny Jord*. Til gjengjeld er det bevart en del brev fra perioden hvor vi kan følge prosessen nærmere. Sommeren 1888 kom Hamsun tilbake fra Amerika for andre gang og slo seg ned i København. Han leide seg et kvistværelse i Sankt Hans Gade nr. 18 på Nørrebro og tok kontakt med en rekke profilerte personer for å gjøre seg kjent. Det gjaldt Edvard Brandes, Erik Skram, Herman Bang, Gustav Philipsen og Johan Sørensen, blant andre. Det var viktige personer som kom til å bety mye for Hamsun i tiden fremover. Til Edvard Brandes skrev han 17. september 1888: «Den Bog, jeg arbeider paa, er desperat lidet norsk, og jeg er ikke likegyldig for dens Skjæbne. Jeg havde ikke villet skrive for Nordmænd – der er ikke et Stedsnavn i den hele Bog – jeg har villet skrive for Mennesker hvorsomhelst de fandtes» (Hamsun 1994, 81). Biografen Lars Frode Larsen mener at Hamsun her muligens sikter til et annet arbeid enn manuset til *Sult*, siden det ifølge Hamsun ikke skulle være et stedsnavn i hele boken, mens den endelige utgaven av *Sult* var full av dem (jf. Larsen 2001, 22). Det å gå sulten omkring i en større by kan imidlertid godt ha vært rammen omkring manuset uten at det var tenkt som noe typisk norsk. Sikkert er det at han utover høsten arbeidet med et utkast til det som skulle bli *Sult*. Handlingen i manuset er lagt til Kristiania, og han bruker de erfaringene han gjorde seg der i tiden før han reiste til Amerika i 1882 og 1886. I denne sammenhengen nevner Hamsun at han har lest Émile Zolas *Jorden* (1887) i engelsk oversettelse og funnet «et Sprog der meddeler mig Tingene mér universelt» (Hamsun 1994, 80). Hamsun var med andre ord ikke særlig opptatt av det norske eller det nasjonale. Han befant seg i København, følte seg som europeer og ønsket å skrive for mennesker «hvorsomhelst de fandtes». Høsten i København bar ellers preg av mangel på penger og dårlige arbeidsforhold. I et brev til Johan Sørensen fra desember samme år ba han derfor om støtte: «Jeg er Forf. Af 'Sult' i det Hefte af 'Ny Jord', som jeg tillader mig at sende Dem. 'Sult' er blot ét Stykke af tre andre, som jeg skriver paa om samme Emne – Sultens Nuancer, et sultende Menneskes skiftende Sindstilstande. Det offentliggjorte Afsnit maatte jeg trykke af Trang. Og jeg er for fattig til at faa de øvrige færdige» (Hamsun 1994, 87).

Sult-fragmentet ble publisert anonymt, men Hamsun kommenterer forholdet mellom biografi og tema i flere brev, blant annet til Erik Skram. Kommentarene berører identifiseringen av forfatter og forteller samt spørsmålet om det faktiske versus det fiktive: «Der er ikke et Menneske, som gennemgaar saa vanvittige

Sindsstemninger, som jeg», skriver Hamsun, men legger til at disse sinnsstemningene ikke nødvendigvis skyldes sulten: «Jeg har smuglet nogle af dem ind i 'Sult', og nu tror alle, at de gale Streger 'Andreas Tangen' begaar dér, kommer af hans Hunger. Men det er ikke sandt. Dessverre» (Hamsun 1994, 99). Når det gjelder forholdet mellom hovedpersonen og Hamsun selv og de kommentarene vi har fra forfatterens side, er det grunn til å være tilbakeholden med entydige konklusjoner, men uttalelsene får frem et spillerom for ulike fortolkninger, og Hamsun er seg bevisst at det han skriver, kan oppfattes forskjellig.

Etter publiseringen av *Sult*-fragmentet arbeidet Hamsun parallelt med foredrag om Amerika som han holdt i Studentersamfundet og boken som skulle få tittelen *Fra det moderne Amerikas Aandsliv* (1889). Den fikk han utgitt på P.G. Philipsens forlag i april. Senere samme år skrev han en serie på 12 politiske artikler for *Dagbladet* som ble publisert i oktober og november. De ble samlet og kom i bokform på Mons Litlerés forlag i Bergen under tittelen *Lars Oftedal. Et Udkast* (1889). Arbeidet med *Sult* ble da gjennom året skjøvet til side, men i løpet av vinteren 1889/90 bearbeidet han stykket som sto i *Ny Jord* og innarbeidet det som «Andet Stykke» i den nye boken (jf. Bjørkøy og Dingstad 2017, 232–233). I mai 1890 leverte han deler av manuskriptet til Gustav Philipsen mens han sluttførte arbeidet med renskrivningen av det resterende.

Sult kom ut som bok 2. juni 1890 på P.G. Philipsens forlag i København. Boken hadde et omfang på 333 sider. Den kom dels i en heftet utgave som kostet 4 kroner og 50 øre og dels i en utgave med forlagsbind som kostet 5 kroner og 75 øre. Hamsun hadde bedt om at det ble brukt et sort bind, men forleggeren valgte flere varianter: rødt, grønt, gult og blått. Førsteopplaget av boken var på 2100 eksemplarer, ifølge forlagets honorarbok 1888–1898 (jf. Tveterås, 1964, 350). Hamsun fikk 100 kroner pr. ark, og da omfanget av boken var på 21 ark, ga det ham et honorar på 2100 kroner. Det ble han kreditert for i regnskapsboken 2. juni. På tittelbladet stod forfatternavnet Knut Hamsun, tittelen *Sult*, navnet på forlaget, som var P.G. Philipsens Forlag, navnet på trykkeriet som var J. Jørgensen & Co. og navnet på eieren av trykkeriet, som i parentes var M.A. Hannover. Trykkeriet holdt til i Klareboderne. Faktoren Carl Schmidt fortalte senere at det var: «det sirligste Manuskript man kunde se for sine Øjne» (*Nationaltidende* 4. august 1929).

3. juni ble boken omtalt under «Bognyt» i den danske avisen *Politiken*. I dagene etter fulgte annonseringer i avisene og flere anmeldelser. Hamsun var allerede et kjent navn i litterære kretser i København og Kristiania. *Sult* ble likevel et gjennombrudd med mange og omfattende anmeldelser, de fleste velvillige og noen

svært positive. Denne oppmerksomheten klarte Hamsun senere å utnytte godt. Høsten 1890 forberedte han en foredragsturné om litteratur som han turnerte Norge rundt med året etter. Gjennom tre foredrag presenterte han sitt syn og fikk stor oppmerksomhet i landets aviser for det. Turneen innbragte betydelige midler. Salget av *Sult* gikk det derimot ikke så godt med. I 1896 ble det bare solgt 44 eksemplarer, og ved nyttår 1897 var det fortsatt 517 eksemplarer igjen av boken på lager (Tvetervås 1964, 351).

Det såkalte «Andet Oplag» kom ut på Cammermeyers forlag i Kristiania i 1899, som da var overtatt av svensken Lars Swanstrøm. Til denne utgaven leste Hamsun gjennom teksten og foretok flere endringer. Tydeligst er endringene i den såkalte blasfemitalen i tredje stykke der to lengre passasjer er strøket, og nye setninger er kommet til. Denne utgaven inngår også som første bind i Cammermeyers utgivelse av *Knut Hamsuns Skrifter*. I 1906 utgis det samme trykket med nytt omslag av Gyldendal i København etter oppkjøpet av Cammermeyer forlag. Den neste utgaven av *Sult*, som av forlaget omtales som «Tredje Oplag», kom i 1907 og inngår i en såkalt «Folkeudgave» under tittelen *Samlede Romaner og Fortællinger* på Gyldendalske Boghandel og Nordisk Forlag. Her har Hamsun gått inn og strøket større partier og lagt til en rekke setninger både i blasfemitalen og i det erotiske møtet mellom hovedpersonen og kvinnen han kaller Ylajali. Endelig utgis *Sult* på nytt i den første utgaven av *Samlede Verker* i 1916. Til denne utgaven gjennomgår Hamsun teksten for siste gang og gjør ytterligere endringer, særlig i ordvalg og ortografi. Han velger norske ord og uttrykk fremfor danske, og han stryker en satirisk bemerkning om kongen og fedrelandet.

Rekken av utgivelser er blitt mange og varierte (jf. «Tillegg: Utgaver i Norge og Danmark»). Det samme gjelder antall oversettelser (jf. «Tillegg: Oversettelser») og adaptasjoner. De senere utgavene skiller seg fra førsteutgaven på sentrale punkter. Endringene gjelder både ortografi, interpunksjon, fortellerposisjon, ordvalg, setninger og hele avsnitt. Hamsuns bearbeidelser hadde flere årsaker. Dels var de stilistiske, dels var de knyttet til fortellerperspektiv, nye rettskrivningsnormer og ønsket om å nå et større publikum (jf. Bjørkøy og Dingstad 2017, 232–241). Gjennom variantvisninger¹¹ kan vi følge Hamsuns utvikling i forfatterskapet fra avantgardist til folkekjær forfatter. Boken fremstår stadig som frisk, med store svingninger i følelseslivet og en selvironisk tone som gjør fremstillingen fengslende, morsom og frigjørende på samme tid. *Sult* var ikke begynnelsen til Hamsuns bøker, hverken faktisk eller litterært, men i alle utgaver av hans *Samlede verker* har boken blitt plassert først. Slik skulle Hamsun komme til å få rett i sin karakteristikk av den som «Begyndelsen til mine Bøger».

Sjangertilhørighet

Tittelbladet til førsteutgaven av *Sult* angir ingen sjangerbetegnelse. Det skapte usikkerhet hos flere anmeldere og skulle bli en kilde til motstridende synspunkter. Av anmeldelsene fremgår det at enkelte opplevet den nitide beskrivelsen som monoton. Det samme skal Georg Brandes ha gitt uttrykk for. Hamsun forsvarte seg med at han hadde lagt betydelig vekt på variasjon i beskrivelsene, og han trodde ikke at det fantes flere sjelelige følelser i en bok som Dostojevskis *Forbrytelse og straff*. I forlengelsen av Georg Brandes' kritiske merknad skriver Hamsun: «er det Mangelen paa det Romanagtige, som kanskje gør min Bog monoton, saa er jo det bare en Anbefaling, eftersom jeg simpelthen havde bestemt mig til *ikke* at skrive en Roman». Senere i samme brev legger han til: «Jeg har gjort et Forsøg paa at skrive – ikke en Roman, men en Bog, uden Giftermaal, Landture og Bal hos Grosserereren, en Bog om en ømtaalig Menneskesjæls fine Svingninger, det sære, ejendommelige Sindsliv, Nervernes Mysterier i en udsultet Krop» (Hamsun 1994, 161–162).

Utover på 1900-tallet tok romansjangeren en stadig større andel av bokmarkedet, og forlaget sørget for å utgi boken i en separatutgave i 1916 i tillegg til utgaven i *Samlede Verker*. Tittelbladet på separatutgaven ble da forsynt med sjangerbetegnelsen «Roman». I et brev til forleggeren Christian König skrev Hamsun: «Det skulde ikke staat 'Roman' paa det nye Oplag av 'Sult'. Hvem gjør slikt noget?» Og så legger han til: «'Sult' er uten Undertittel fra min Haand» (Hamsun 1997, 159). At separatutgaven av *Sult* fra 1916 ble utstyrt med sjangerbetegnelsen roman, kan nok forklares med at det var romaner som solgte best. Men i samleutgavene der *Sult* alltid ble plassert først, hadde boken ingen undertittel.

Bakgrunnen for at Hamsun hverken sent eller tidlig ønsket å gi *Sult* sjangerbetegnelsen «roman» kan ha flere forklaringer. I forlengelsen av både kommentarer i brev og kritikken han fremførte offentlig, er det gode grunner til å fremholde at betegnelsen «roman» for Hamsun var noe han forbant med avisenes føljetong- og triviallitteratur som han ønsket å heve seg over, og realismens klassikere som han ville distansere og befri seg fra. Andre steder går imidlertid Hamsuns kommentarer i retning av at det handler om nærheten mellom fakta og fiksjon, og at romanens handling lå for tett på hans egen biografi til å kunne kalles en roman. Ved utgivelsen av boken var det flere anmeldere som pekte på denne nærheten og dermed også leste Hamsuns fremstilling av *Sult*-jeget i et biografisk perspektiv. Den biografiske tradisjonen i forskningstradisjonen har siden undersøkt og videreutviklet denne lesningen, der særlig jeg-personens fortvilede

forsøk på å bryte gjennom som forfatter, i stor grad forstås som en selvbiografisk fremstilling av Hamsuns egen vei mot gjennombruddet. Dette perspektivet ser vi tydelig i de første biografene til Walter A. Berendsohn (1929), Einar Skavlan (1934), Tore Hamsun (1952) via Robert Ferguson (1987), Walter Baumgartner (1998) til Ingar Sletten Kolloen (2003/2004) og Jørgen Haugan (2006). I dette perspektivet har imidlertid mye stoff fra romanen og biografien sklidd over i hverandre og dannet en rekke myter både om Hamsun, *Sult*-helten og hans tilblivelsesprosess. Særlig gjelder dette etterretteligheten i hvor mye Hamsun selv faktisk sultet og hvordan han skrev og arbeidet med å få utgitt romanen. Den som har gjort det grundigste arbeidet med å skille myter fra etterrettelig biografisk kildemateriale, er Lars Frode Larsen som gjennom 500 sider utelukkende tar for seg Hamsuns liv og biografi fra utgivelsen av *Sult*-fragmentet i 1888 til boken kom ut og ble mottatt høsten 1890. Dette er til dags dato det mest omfattende arbeidet vi har som dokumenterer Hamsuns liv og arbeid med romanen. Ifølge Larsen er det ingen tvil om at *Sult* er en «selvfremstillende tekst». Spørsmålet er bare hvordan fremstillingen skal forstås, og i den forbindelse dreier det seg ikke om hvorvidt de ulike detaljene i hendelsesforløpet er «historisk korrekte», men om hva Hamsun *braker* dem til: «Det Hamsun gjør er – i lys av egne erfaringer – å gi en helhetstolkning av sitt liv [...], en skildring av hvordan han opplevde tilværelsens eksistensielle trykk mot nervenettet» (Larsen 2001. 50).

Philippe Lejeune har definert selvbiografien som en retrospektiv prosaberetning skrevet av en virkelig person der historien dreier seg om personens individuelle liv og personlighet (Lejeune 1982, 4). For at en prosaberetning skal kunne betegnes som en selvbiografi, forutsetter Lejeune at forfatter, forteller og hovedperson har samme identitet og dessuten ønsker å gi en sannferdig beretning. Her holder imidlertid Hamsun døren på gløtt. Han ønsket i utgangspunktet å utgi romanen anonymt, slik han hadde utgitt *Sult*-fragmentet. Det var bakgrunnen for at han kunne være så selvutleverende. Men «forat faa Forlægger, maatte jeg sætte hele mitt lille Navn paa, ellers havde Philipsen gjort Strejk!», forklarer han i brev til Bolette Pavels Larsen datert 10. september 1890 (Hamsun 1994, 202). I boken presenterer hovedpersonen seg imidlertid aldri med sitt rette navn. Tvert imot fremstiller han seg flere ganger med fiktive eller feilaktive navn. Han kaller seg ved en anledning Andreas Tangen, ved en annen anledning Wedel Jarlsberg. Av profesjon er han journalist i *Morgenbladet*, en annen gang bokholder hos grosserer Christie. I forlengelsen av denne måten å utgi seg selv for å være en annen på, kan vi se en sterk tendens til å forstille seg, fantasere, dikte opp en rekke hendelser, fenomener, personligheter og historier som har lite med virkeligheten å gjøre. Det er et utslag av et rikt fantasiliv, og når det i tillegg kommer en tendens til å oppfatte

denne fiksjonaliseringen som sann og riktig, slik hovedpersonen gjør ved en rekke anledninger, blir det hele nokså innfløkt. Følgelig er det noe ubestemt og ubestemmelig ved hovedpersonen og hvordan han forholder seg til sine omgivelser.

Jeg-personen lever ikke bare i sin egen verden. Han forsøker også å få andre til å akseptere denne verden. Når han en sjelden gang lykkes, blir han ikke tilfreds som man kunne forvente, men rasende. Han skjeller ut den gamle mannen på benken som bare vil være medgjørlig og som forsøker å følge hovedpersonens fantasifulle diktning om den store Happolati. Samtidig vet vi at jeg-fortellerens opplevelser og erfaringer har et reelt grunnlag i Hamsuns eget liv som frilanser i Kristiania og København. Han skriver sitt liv og gjør sitt liv til litteratur. Slik sett kan man med en viss rett oppfatte boken som en selvbiografi (jf. Larsen 1998, 404). Hele veien er det imidlertid en sammenblanding av ulike deler fakta og fiksjon, og betegnelsen «selvbiografisk roman» kan dermed fremstå som mer dekkende. Uansett om man vektlegger betegnelsene roman, selvbiografi eller mer moderne begreper som autofiksjon, «virkelighetslitteratur» eller *life writing*, er det liten tvil om at Hamsun utvidet registeret for hva en roman kunne være og hvordan den kunne skrives.

Komposisjon

Sult er en roman komponert i fire deler som alle forfølger det samme motivet. Den åpner med en velkjent setning der byen Kristiania fremstår som forunderlig fordi den merker mennesker for livet. Da boken fikk et stadig større publikum gjennom nye opplag og en rekke oversettelser utover på 1900-tallet, var det snarere hovedpersonen som ble oppfattet som forunderlig. Byen kom mer i bakgrunnen og ble en kulisse for det moderne menneskets irrasjonelle sider.

Opplevelsen av sult på kroppen ledsages av en serie stemninger, følelser, fantasier og handlinger som beskrives inngående. Om sulten her er årsak til eller en effekt av en personlighet som ikke klarer å handle rasjonelt og skaffe seg den maten han trenger, er usikkert. Men uavhengig av årsak er det denne tilstanden av sult og konsekvensene av den, som beskrives i boken gjennom fire deler («stykker»). Realismens romaner var basert på handlingselementer som Hamsun identifiserte på sin satiriske måte: «Der er Konfirmation og Ting, Begravelser og baller,

Bønnemøder, Selvmord og Sildetrafik i stor Mangfoldighed» (Hamsun 1960, 30). I *Sult* er det ikke stort av dette, men det skjer noe hele tiden. I begynnelsen av første stykke tenker jeg-personen etter om han har noe å glede seg til denne morgenen. Han våkner opp i et rom tapetsert med gamle nummer av *Morgenbladet* der han kan lese annonser for både nybakt brød og liksvøp. Etter hvert etableres det et mønster: han trenger mat, han har ingen penger, han prøver å skrive noe som han kan få betalt for, men lykkes ikke med det første. Når han til slutt får betalt ti kroner, så hører vi ikke noe fra ham før det er gått to uker. Da er han allerede inne i neste sult-periode. Fire slike perioder beskriver han nærmere, og mellom dem er ellipsene eller tomrommet imellom på «Et Par Uger», deretter «En Uges Tid» og til slutt «tre Uger». Til sammen strekker handlingen seg over et tidsrom på åtte uker, men de dagene han beskriver nærmere, utgjør bare et par uker (jf. Larsen 2001, 274).

De fire stykkene følger et handlingsmønster som gjentas. Det dreier seg i første rekke om å holde seg i live. Gjennom sult-periodene får ikke jeg-personen tilfredsstilt de mest elementære behovene. Han mangler mat, er dårlig kledd, har ikke noe sted å bo, og er uten sosial omgang. Han forsøker seg som forfatter og strever med å bli akseptert som den han er, og må føre en fortvilet kamp på flere plan. Samtidig er det ingen tvil om at han handler irrasjonelt. Han gir bort penger han kunne trenge selv. Han ber ikke om billett til mat etter natten på «Raadstuen» enda alle som trenger det, kan få. Han lyver på seg en stilling hos grosserer Christie for å bevare sin anseelse overfor en bekjent. Han bærer på en pakke og sier han skal til skredderen for å få sydd seg litt ordentlige klær, men i pakken er det et sengeteppe han har hatt til låns og som han for lengst skulle ha levert tilbake. De ulike hensynene truer med å oppheve hverandre. Han er for stolt til å be om hjelp, og han gir bort de pengene han kunne trenge selv, ikke av medlidenhet, men fordi det gir ham en følelse av å være situasjonens herre, en velgjører og ingen fattig tigger.

Hovedpersonen er underlagt tvangsmessige impulser, bemerker Einar Eggen i sin innflytelsesrike analyse «Mennesket og tingene» (Eggen 1966). Samtidig er det et annet jeg som registrerer disse impulsene. Vi får svingninger mellom disse to sidene av hovedpersonen. Han forbanner og formaner seg selv for at han handler på impuls, automatisk og ubevisst. Han prøver å innsmitte seg selv, kommandere seg selv og viser schizofrene trekk. Så prøver han å unnslippe konflikten ved å skyve problemene over på andre. Han treffer på en kone som gjør et motbydelig inntrykk på ham. Hun har en gul tann i munnen som ligner en finger som stikker opp fra kjeven, og «hendes Blik var endnu fullt af Pølse» (6–7). Synet av kvinnen

gjør at han mister apetitten og blir kvalm. Senere ser han en gammel mann halte foran seg på gaten, og han føler at denne personen med sitt «masede Væsen» litt etter litt ødelegger hele hans lyse stemning og trekker «den rene, skønne Morgen med sig ned i Hæsligheden» (9). I sitt essay fra 1952 kalte kritikeren Aasmund Brynildsen denne spaltningen i jeget for «svermeren og hans demon».

Trusselen om tilintetgjørelse er sterkest fremme under oppholdet i fengselscellen. Der er han i godt humør, fornøyd med seg selv og sin egen måte å håndtere situasjonen på. Han har utgitt seg for å være en annen, har fått tak over hodet uten å ha avslørt seg, men så slukkes plutselig lyset, og en vill angst rir ham der han ligger innelåst i rommet og stirrer inn i mørket. Mørket truer med å invadere ham. Mot denne trusselen griper han da til språket, til fantasien og besvergelsen av virkeligheten. Ubundet av tingene finner han opp et nytt ord, «Kubooa», som ifølge ham selv er «af stor grammatikalsk Betydning» (108). Det er et ord han selv kan bestemme betydningen av, og det skal gi ham verdigheten tilbake. For det ligger til mennesket å benevne og beherske. Men ordet blir umiddelbart gitt en endeløs rekke av betydninger, samtidig som han helst vil at det skal bety noe annet og mer (Eggen 1966, 100).

Kompositorisk er det en fremstilling av en tilstand i fire stadier bygget opp om stadige gjentakelser med små variasjoner i en langsomt nedadgående kurve. Jeg-personen formulerer det selv i begynnelsen av første stykke: «Hvor det havde gaaet jævnt og regelmæssig nedad med mig hele Tiden! Jeg stod tilsidst saa besynderlig blottet for alt muligt» (4). Over tid er *Sult* ikke bare en beskrivelse av en følelse eller tilstand, men av en prosess der hovedpersonen svekkes både fysisk og mentalt. Det kan virke merkelig, men den stadige svekkelsen gjør at han mot slutten av boken ser tilbake på den første tiden med en viss nostalgi.

Stil og fortelleteknikk

Stil og fortelleteknikk er et gjennomgangstema i *Sult*-forskningen, og da særlig i den modernistiske tradisjonen. Likevel har det nærmest uavhengig av hvilken teoretisk ramme man har anlagt eller hva man har vektlagt i fortolkningen, vært maktpåliggende å avklare den spesielle måten romanen er strukturert og fortalt på. I et litteraturhistorisk perspektiv er fortellerstilen ofte brukt for å vise en *ny* og modernistisk skrivemåte i tråd med argumentasjonen over, og da med særlig vekt

på ironi, forskyvninger og flertydighet. Mange har i den forbindelsen ikke bare pekt på et brudd med den realistiske romanen og dens ofte bredt anlagte og tilbaketrukne tredjepersons autorale forteller, men også løftet frem hvordan *Sult* fortellerteknisk representerer en fortsettelse av romantikkens skrivemåter, og dermed også representerer kontinuitet. I dette perspektivet har det vært vanlig å trekke inn begrepet *nyromantikk* og vise til hvordan *Pan. Af Løjtnant Glahns Papirer* (1894), *Victoria* (1898), reisekildringen *I Æventyrland* (1903), samt den såkalte *Vandrers*-trilogien representerer ulike videreutviklinger i Hamsuns omgang og eksperimentering med førstepersonsfortelleren. Kanskje er det likevel ikke før med *Paa gjengrodede Stier* (1949) at Hamsun virkelig griper tilbake til den spesielle måten å fortelle på som han bruker i *Sult*. Overraskende nok er det dermed den første og den siste boken i forfatterskapet som har mest tilfelles rent skriveteknisk. Biografen Tore Rem har kalt denne likheten litteraturens stillferdige autoritet: «Knut Hamsuns tragedie, og til dels hans litteraturs tragedie, var at han ikke skulle nøye seg med litteraturens mer stillferdige autoritet. Han skulle også velge seg den ytre autoriteten, forfatterhøvdingens, profetens, berømmelsens» (Rem 2014, 324). Tross alle forsøk på å løfte seg selv, se seg selv og fremstille seg selv «som et Fyrtaarn» over den gemene hop, kjennetegnes narrativet av selvutleverende humor og ironi som står i veien for at jeg-fortelleren løftes opp til en autoritativ skikkelse, slik den så ofte blir det i det senere forfatterskapet. Tross den tilsynelatende enkle og likefremme måten å fortelle på, er det likevel en betydelig kompleksitet i *Sult*, som i all hovedsak stammer fra forholdet mellom det opplevende jeget som går rundt i Kristiania og erfarer byen og det fortellende jeget som senere forteller det opplevende jegets historie. Det er i det spesielle forholdet mellom dem at tekstens ironi, energi, humor og tragikomikk skapes, og selv om det ikke alltid er så enkelt å få øye på hverken at det er to jeg-instanser installert i teksten, eller hvordan forholdet er mellom dem, er det én nøkkelpassasje som alltid løftes frem, og det er naturligvis i den berømte åpningen av boken:

FØRSTE STYKKE

Det var i den Tid, jeg gik omkring og sulted i Kristiania, denne forunderlige By, som ingen forlader, før han har faaet Mærker af den

.....

Jeg ligger vaagen paa min Kvist og hører en Klokke nedenunder mig slaa seks Slag; det var allerede ganske lyst, og Folk begyndte at færdes op og ned i Trapperne. Nede ved Døren, hvor mit Rum var tapetseret med gamle Numre af «Morgenbladet», kunde jeg saa tydelig se en Bekendtgørelse fra

Fyrdirektøren, og lidt tilvenstre derfra et fedt, bugnende Avertissement fra Bager Fabian Olsen om nybagt Brød.

Straks jeg slog Øjnene op, begynte jeg af gammel Vane at tænke efter, om jeg havde noget at glæde mig til idag (1).

Hva er det som skjer i overgangen fra første til andre setning i denne åpningen? I førsteutgaven var overgangen tydeligere enn den er i senere utgaver ved at punktumene så å si delte siden i to og markerte at det her var snakk om et skille, et markant og effektivt skille. I narratologisk terminologi kan vi kalle det som innleder boken for en ramme-fortelling. Setningen er formulert i preteritum, mens det etter punktumene går over i en simultan nåtids eller presensform som skaper en umiddelbar nærhet mellom det som skjer og det som fortelles. Samtidig har rammen installert en klar forståelse av at det vi leser om, ligger tilbake i tid. Det vi leser handler om den gang da og de «mærkene» som da ble avsatt på jeget. Det spesielle rent strukturelt er at denne rammen aldri tas opp igjen i avslutningen og fører den gang da-narrativet frem til nåtid. Tvert imot avsluttes romanen med at hovedpersonen forlater byen, og leseren vet ikke når fortellingen så er skrevet ned. I denne uklarheten henter Hamsun mye av bokens energi. Han leker med nærheten og distansen mellom nåtidsplanet i handlingen og den gang da. Han legger inn en hel rekke bemerkninger og kommentarer som perspektiverer, kommenterer og ikke rent sjelden utleverer både nåtidshandlingen og jeget som handler i det. For svært mange er leken mellom da og nå, simultan og etterstilt narrasjon, koblet til Hamsuns psykologiske program og viljen til å beskrive menneskets psykologi.

Lokalisering

All litteratur som viser til den virkelige verden, byr på utfordringer knyttet til referensialitet. Hvilken by er det som fremstilles? Er den historisk eller fiktiv eller et sted midt imellom? I forbindelse med *Sult* har spørsmålet blitt omhandlet på mange ulike måter. Fortelleren er en god observatør og formidler en rekke konkrete og presise beskrivelser av byen, av gatene, av bygningene, menneskene, skipene på havnen og naturen i omegnen. Til sammen gir dette et tidsbilde av en by som ganske snart skulle endre seg, men det er nærliggende å tenke at referansen for romanens Kristiania er den norske hovedstaden i 1880-årene. Gjennom årene

ekspanderte byen geografisk, og befolkningstallet økte sterkt. I 1880 hadde byen 119 407 innbyggere. I løpet av 1890 var antallet innbyggere vokst til 151 130 (SSB, 25). I europeisk sammenheng var Kristiania likevel ingen storby. Når litteraturforskere gjerne har fremhevet *Sult* som et modernistisk verk der hovedpersonen føler seg fremmedgjort og anonymisert i storbyen, er det grunn til å fremheve to elementer. For det første var det historiske Kristiania i 1880-årene i realiteten ingen moderne pulserende metropol som Paris, London eller Chicago. Som Peter Sjølyst-Jackson poengterer var Kristiania langt mer å betrakte som «little more than a ougeois province of around 135 000 inhaitants, situated in one of Europe's least developed countries» (Sjølyst-Jackson 2010, 20). For det andre virker det som om hovedpersonen kjenner Kristiania svært godt og sjelden forholder seg til byen som en fremmed og ukjent labyrint. Sammenlignet med de storbyene Hamsun kjente til, var Kristiania faktisk i minste laget for en selvlært frilanser som ville skrive ut fra egne interesser og samtidig leve av det. De store europeiske og amerikanske byene som Berlin, Paris, New York og Chicago, kunne han gå seg vill i. Det gjorde han også, noe den berømte anekdoten fra tiden i Chicago vitner om da Hamsun fikk arbeid som trikkefører. Han klarte ikke helt å orientere seg, visste ikke riktig hvor han var og endte med å sette av folk på feil holdeplass. Noe bedre orientert synes han å være i New York dit han tar med seg Aftenpostens lesere i form av tre brev publisert i 1885. Her guider han leseren inn i New Yorks bakgater og fattigstrøk der han blant annet påtreffer en fremmed i Cherry Street. Denne fremmede har av alle ting funnet opp en salmebok med elektriske bokstaver. Hamsun skriver om den fremmede: «Han fortalte nu, at han havde gjort en opfindelse, som ruinerede ham – en storstilet salmebog for ældre folk, med elektriske bogstaver, som kunde læses i mørke» (*Aftenposten* 14. februar 1885, nr. 38 B). Hamsun tar senere med seg oppfinnelsen inn i *Sult*, men det er fascinerende at han opprinnelig tillegger den en fattig bedrager i New Yorks bakgater som allerede har gått omkring i syv år og søkt patent (jf. Dingstad 2005, 136).

I Kristiania var Hamsun hjemme på en ganske annen måte. Det var der han først hadde ambisjoner om å livnære seg av å skrive for avisene og senere for teateret. Han visste hvilke redaktører han kunne henvende seg til og hva han kunne håpe på om han fikk skrevet seg ferdig. Han gjorde seg ikke bare kjent med byen, men ble kjent med hver gate og hvert smug (jf. Selboe 1999 og 2003, 55). Bykartene fra 1880-årene viser oss hvor jeg-personen ferdes. En rekke av byens sentrale bydeler og gater er nevnt i boken. Kartene viser oss at det særlig dreier seg om sentrumsområdene øst i byen. Han går omkring i Kristiania, nærmere bestemt Karl Johans gate, Universitetsgaten, Akersgaten, Kirkegaten, Tordenskjoldgate,

Møllergaten, Torvgaten, Toldbodgaten, Bernt Ankers gate, Stenersgaten, Tverrgaten, Storgaten, Tomtegaten, Vognmandsgaten og Havnegaten. Han oppsøker steder og plasser som Jernbanetorget, St. Olavs plass, Tivoli, Grand Café, Vaterland og Grønland, og han begir seg også oppover Ullevålsveien, legger turen til St. Hanshaugen, Majorstuen og Bogstadskogen. Ved en annen anledning oppsøker han de «underlige Gader ved Sagene» (59). Når han samtidig formidler presise detaljer fra gatelivet, enten det dreier seg om folk han møter eller steder og bygninger han stopper opp ved, gir boken oss en verdifull og tidsriktig bybeskrivelse. Byen som beskrives og måten den beskrives på har imidlertid også elementer som kjennetegner en moderne metropol og ikke bare det tidsriktige Kristiania. Det er dermed grunn til å vektlegge det Karl Ove Knausgård har kalt «Sjelens Amerika», nemlig Hamsuns erfaringer fra sine to lengre opphold i Amerika på 1880-tallet og inntrykkene han fikk der av den langt mer industrialiserte og urbaniserte storbyen. Eller som Peter Sjølyst-Jackson formulerer det:

The 'strange city' of this text, I argue, proceeds not simply from the author's times of starvation in Kristiania, but more profoundly perhaps, from the way the text of *Hunger* re-inscribes, and so displaces and condenses, the author's experience of migration – another experience of uncasting movement passing through several cities, including Kristiania, New York, Chicago and Copenhagen, and also other locations which [...] further complicate the matter of location in *Hunger* (Sjølyst-Jackson 2010, 21).

Humor

Hamsuns humor og komikk har kanskje blitt mindre selvforklarende og tydelig i 2023, men den ble lagt merke til da *Sult* kom ut. Det som for mange har gjort boken lesverdige, ligger også i humoren som etableres i distansen fortelleren etablerer til seg selv gjennom beskrivelsene av tiden han sultet i Kristiania. Jeg-personen ser på seg selv med et skjevt blikk fylt av humor og selvironi. Det gjør at man som leser kanskje også holder ut alt det som virker så nedslående og trist. Ved et tilfelle bestemmer han seg for å skrive en avhandling om «Fremtidens Forbrytelser», helt til han kommer på bedre tanker: «jeg følte meg istand til en større Anstrængelse, jeg var i Stemning til at overvinde Vanskeligheder og jeg bestemte mig for en Afhandling i tre Afsnit om den filosofiske Erkendelse» (13–

14). Da han skal ta frem skrivesakene, viser det seg at han har glemt blyanten igjen i vesten som han har levert hos pantelåneren for å få penger som han kan gi til den fattige nåtleren: «Herregud hvor dog alting havde Lyst til at gaa forkært for mig!» (13–14). Der og da oppleves det fortvilende, men på avstand får også fortelleren frem hvilket gap det er her mellom ambisjoner og realiteter. En avhandling i tre avsnitt der han får anledning til å knekke noen av Kants sofismer, strandeder på en blyant han ikke har for hånden.

Dette er hva filosofen Immanuel Kant ville kalt inkongruens, et manglende samsvar mellom målsetting og resultat, som er en av flere kjennetegn på det komiske. Distansen som jeg-fortelleren selv etablerer, skaper rom for det selvutleverende og latterlige. En nokså oppblåst selvfølelse som ikke nøyer seg med å skrive en artikkel om fremtidens forbrytelser, men stadig stiler høyere, får seg plutselig en alvorlig knekk av noe så trivielt, materielt og hverdagslig som et skriveredskap. Her er det avstanden mellom de åndshistoriske dimensjonene i intensjonen og de trivielle betingelsene som skaper den komiske situasjonen. Men det er ikke slik at jeg-personen tar lærdom av sine prosjekter. Veien ut av egne misérer er gjerne selvbedraget.

Når han etter hvert vender tilbake til pantelåneren for å hente blyanten i den vesten han har pantsatt, skryter han av at han allerede har skrevet den filosofiske avhandlingen. Den eksisterer og er endatil på tre bind i jeg-personens fantasi: *Fremtidens forbrytelser; Kants sofismer; En avhandling i tre bind om den filosofiske erkjennelse*, skrevet med stumpen av en blyant! Dette er alt sammen motsetninger som fremstår som komiske, men ikke uten av vi samtidig får en viss medlidenhet med denne selvutleverende stakkaren.

Humoren er gjennomgående og viser seg på flere måter, gjerne i form av en selvironisk iscenesettelse der han i mangel av bestemte gjøremål og andre mennesker snakker med seg selv: «Følg med en Tur paa Bryggen! sagde jeg til mig selv. Det vil sige, hvis du har Tid? Og jeg bukked for mig selv og gik ned til Jærnbanebryggen» (126). Ikke bare snakker han med seg selv, han snakker til seg selv, irettesetter seg selv, kommer med forslag og nikker og bukker, alt som om det var en forestilling. Et annet eksempel som grenser til den romantiske ironien, viser imidlertid at det humoristiske ikke er uten fortvilelse og eksistensielt alvor: «Jeg knækker min Blyant over mellem mine Tænder, springer op, river mit Manuskript itu, river hvert Blad itu, kaster min Hat paa Gaden og tramper paa den. Jeg er fortabt! hvisker jeg for mig selv; mine Damer og Herrer, jeg er fortabt! Og jeg siger ikke andet end disse Ord, saalænge jeg staar der og tramper paa min Hat» (320).

Et siste eksempel viser at den sympatien han kan vekke hos leseren for den vanskelige situasjonen han er kommet opp i, ikke nødvendigvis er til stede hos hovedpersonen selv i møte med andre. Når han dikter opp, fantaserer og lyver så han tror det selv, kan han samtidig reagere på andre med et voldsomt sinne, enda de ikke har gjort annet enn å føye seg og feste lit til hans mange løgner. Slik er tilfellet i møtet med den gamle, blinde mannen på benken i parken som får høre historien om Johan Arendt Happolati og den elektriske bibelen, en oppfinnelse Hamsun altså hentet fra sitt eget Amerikabrev til *Aftenpostens* lesere.

Persongalleri

Hovedpersonen er både forteller og aktør, og det meste i boken dreier seg om hovedpersonen selv. Han anlegger et subjektivt perspektiv der han veksler mellom den gang da og her og nå. Her og nå kan i tillegg også være den gang da i og med at han bruker historisk presens i fremstillingen og skaper et inntrykk at vi er i situasjonen: «Jeg ligger vaagen paa min Kvist og hører Klokken nedenunder mig slaa seks Slag» (1). I sitt tidligere liv har han vært i besittelse av en samling bøker, han har gått på teater, og han har hatt omgang med venner som tilhører et annet sosialt sjikt enn de fattigste i byen. Han er ikke student, som andre tilreisende unge menn, men vil livnære seg ved å skrive. Han tar med seg fortiden i møte med en hverdag uten penger og er for stolt til å be om noe. Heller ikke mat ser han seg i stand til å be om. Derimot gir han gjerne til dem som ber, ikke av barmhjertighet, men for å heve seg over dem som lever sitt liv på bunnen.

Det finnes også andre personer i denne romanen som spiller en viss rolle, i det minste som statister. De kan som Larsen har gjort, deles inn i ulike sosiale sjikt (Larsen 2001, 273). På toppen har vi «Kommandøren», avisredaktøren som er tegnet etter modell av Olaf Thommessen i *Verdens Gang*. Han ledsages av en kvinnelege, kalt «Hertugen», og av presten Levion. De tilhører alle tre eliten i dette bysamfunnet. Mer usikkert er det hvor «Jomfruen» hører hjemme, men også han er en kjent og langt bedre stilt, både sosialt og økonomisk enn jeg-personen selv. Kvinnen i fortellingen med kallenavnet Ylajali, hører også til her, blant de velstående.

Lenger ned på rangstigen finner vi kjøpmenn, ekspeditører, pantelånere, politibetjenter og brannmenn. De gis også kallenavn etter stillingen eller

funksjonen de har, eller de bærer navn ledsaget av yrke, som boghandler Pascha, musikkhandler Cisler og dampskibsekspeditor Hennichen, alle med fiktive navn. Videre har vi skuespiller Magelsen, vertinnen jomfru Gundersen, bondestudenten Hans Pauli Pettersen, som jeg-personen oppsøker, men som etter sigende har reist fra byen for å gå i Jotunheimen. Han oppsøker også en kunstmaler, en C. Zacharias Bartel, som har et maleri til jeg-personen under arbeid. I tillegg omtales en tøyhandler Semb og en skredder Isaksen i jeg-personens møte med «Jomfruen». Endelig søker han stilling hos grosserer Christie, en stilling han ikke får fordi han blander årstallene 1848 og 1884. Selv hører han hjemme blant de arbeidsløse og bostedsløse. Men han er ikke navnløs. Han tilkjennegir bare ikke hva han heter. Han bytter navn og profesjon alt etter omstendighetene.

Motiv og tematikk

Motivet i boken er sult, mens tematikken er knyttet til de virkningene på individet som tilskrives sulten. Det dreier seg om kroppens forfall og sinnets forvandlinger. En tematisk linje der erotikk, penger og moral kobles sammen, kan trekkes mellom jeg-personen og de kvinnene han møter. Mest kjent er kvinnen han påtreffer i Slottsparken og forfølger. Overfor henne presenterer han seg senere med navn uten at vi som lesere får vite hva han heter. I forholdet til henne pendler han mellom et ønske om nærhet og trang til å gjøre henne redd. Han påkaller hennes oppmerksomhet ved å si at hun mister sin bok, kaller henne Ylajali og gjør henne til noe uopnåelig. Men så ledes han inn i rollen som forfører og går på, som det står. Da han vil se brystene hennes og kysse henne, trekker hun seg tilbake, og jeg-personen blir forlegen. Det erotiske havarerer. Episoden fremstod som dristig. Hamsun fikk kritikk for den fra konservativt hold og tonet den senere ned i forkant av tredjeutgaven fra 1907.

Andre merkverdige, rørende og opprørende episoder utspiller seg der tematikken er knyttet til problemet å omgås andre mennesker og bevare sin verdighet. Han møter en kakekone og skjeller henne ut. En av de prostituerte blir han først tiltrukket av, men innser at han ikke kan betale for hennes tjenester, og inntar da i stedet rollen som moralens høye vokter. I kontrast til den opphøyde kvinnen han svermer for, møter han i pensjonatet «Beværtning & Logi for Rejsende» en mer praktisk anlagt kvinne. Hun sørger for mat og husly selv om han ikke kan betale for seg. Men dette siste losjiet viser seg å være et bordell der vertinnen har samleie

med en tilreisende sjømann mens den lamme faren hennes sitter i rommet og ser på. Mannen til vertinnen står utenfor og kikker inn gjennom nøkkelhullet sammen med jeg-personen.

Kristiania var et klassesdelt samfunn. Overklassen besto av embetsmenn som gjerne var tilknyttet landets administrasjon og politikk. Her i boken er den representert ved en redaktør, en prest og en lege. Den navnløse middelklassen består av kjøpmenn, pantelånere, butikkekspeditører, politibetjenter, husvertinner og andre. Arbeiderklassen er representert ved sjauere, sjømenn, hestekjørere, håndverkere av ulikt slag – og tjenestejenter. Selv ønsker jeg-personen å tilhøre de intellektuelle, byens kulturelite, men uten fast arbeid og uten fast bopel hører han mer hjemme blant de hjemløse, de som befinner seg nederst på rangstigen: kakekonene, lirekassedikene, tiggerne og de prostituerte.

I *Sult* er det ingen anklager mot samfunnet, ingen leting etter årsaker, lite fokus på klasseforskjeller og ikke noe opprør mot systemet som genererer de økonomiske og sosiale forskjellene. Det er heller ingen solidaritet med de andre fattige og utstøtte. Det er en kamp på egne vegne for å holde det gående. Når det blir for vanskelig, klamrer han seg til tanken på å holde ut. Han fører en fortvilet kamp for å bevare sitt jeg fysisk, sosialt, moralsk, intellektuelt og kunstnerisk. Rent fysiologisk må han forsøke å holde seg selv i live. Sosialt forsøker han å bevare sin stolthet og anseelse blant innbyggerne i byen. Moralsk kan han ikke la seg friste til å begå forbrytelser. Intellektuelt gjelder det å bevare forstanden og ikke ende på asyl. Endelig dreier det seg om å lykkes som forfatter av artikler, avhandlinger og dramaer (jf. Larsen 2001, 278).

Når det likevel ikke går, eller når det går på livet løs, anklager han ikke storsamfunnet eller myndighetene. Det er i stedet et oppgjør med Gud og en forbannelse av Guds allmakt han kommer med. Det store oppgjøret kommer i «Tredje Stykke» i form av en tale. Talen går over flere sider og er full av skjellsord og utfall mot Gud og alt hans vesen. Hamsun var så stolt av talen at han mente det ikke hadde vært skrevet noe lignende siden Jobs bok. Det formidlet han videre til Georg Brandes i et udatert brev fra mai/juni 1890 (Hamsun 1994, 161). Senere valgte Hamsun å tone ned talen i flere omganger da han reviderte teksten for nye utgaver.

Med sulten som motiv følger spiseforstyrrelsene som en konsekvens. Han kan gå i flere dager uten å spise stort, og når han først spiser, så er det kraftig kost i mengder som han ikke klarer å holde på. Han blir kvalm og kaster opp. Uten mat over tid blir han gående krumbøyd og må støtte seg til nærmeste lyktestolpe for

ikke å falle. Svimmel og uvel oppsøker han nærmest hva det skal være. Han kan tygge trefliser og føle en viss tilfredshet, eller ta for seg av et kjøttbein i det skjulte. Om jeg-personen handler irrasjonelt, er sult-følelsen reell nok.

Andre aktuelle temaer er møtet med arbeidslivet. Han er ikke uvillig til ta arbeid, men de stedene der han forsøker seg, blir han avvist som uegnet. Han går med briller og blir derfor ikke plukket ut når han søker seg inn i brannkorpset. Han roter med tall og får dermed ikke arbeid hos grosserer Christie, selv om han skriver pent. Så er det endelig den fremvoksende pressen med sine mange løst tilknyttede skribenter. Der har han sine bekjenskaper, men arbeidet er usikkert. Han skriver stadig, men han er prisgitt omstendighetene og det vil si inspirasjonen og de materielle betingelsene, som sjelden er på parti med ham. En og annen gang lykkes det, og da kan han få 10 kroner for en artikkel. Når han til slutt lykkes med å få seg fast arbeid, er det utenfor rammen av byen, det vil si om bord i barken på vei til England.

Den blinde mannen som hovedpersonen møter på en benk, hører på tonefallet at jeg-personen ikke er fra byen. Han er kommet til byen, har vært der en stund, men har ikke lykkes. Litterært sett har vi dermed å gjøre med den unge mannen fra provinsen. Det vi får innblikk i, er samfunnets skyggesider, individer som lever på bunnen, enkelte på sultegrensen og som ved gaver og egenvilje forsøker å heve seg opp til et anstendig liv. Denne orden fremstår samtidig som naturlig. De sosiale, økonomiske og kulturelle skillelinjene utfordres aldri. Lykkes man ikke, kan man alltid rette sine anklager mot Gud. Det er likvel tanker som fordufter når lykken står hovedpersonen bi. Da anklager han ikke Gud, men takker ham.

Guds fikse idé

1890-tallet regnes ofte som en «brytningstid» i norsk litteraturhistorie, der nye idéhistoriske strømninger gjorde seg gjeldende. De nye impulsene kom fra mange ulike fag og disipliner som biologi, psykologi, filosofi og medisin. Som mange har påpekt finnes det gode indisier på at Hamsun fulgte godt med på disse strømningene, og da særlig gjennom å lese artikler i tidsskriftene han publiserte i og som sirkulerte i kretsen rundt ham (jf. Larsen 2001, Hedin 2011). En sentral begivenhet i denne sammenhengen, er Georg Brandes sine to introduksjonsforedrag til den da nokså ukjente tyske filosofen Friedrich Nietzsche i

København i 1888. Året etter trykket tidsskriftet *Tilskueren* foredragene under tittelen «Aristokratisk radikalisme» (Brandes 1889). Med dette ble Nietzsche raskt en omdiskutert, utskjelt og høyt verdsatt «motefilosof» i Skandinavia. Som biografene påpeker, finnes det gode indisier på at Hamsun var nokså oppmerksom på disse diskusjonene (jf. Larsen 2001). Lite taler imidlertid for at Hamsun leste Nietzsche eller andre sentrale tenkere i tiden særlig grundig. Hvorvidt Hamsun ble påvirket av tidens nye strømninger ved å sette seg grundig inn i dem eller om han bare plukket opp og videreutviklet idéer som sirkulerte i samtiden, er ikke lett å avgjøre. Det er likevel liten tvil om at både psykologiske moteord som «nevrasteni» og nietzscheanske slagord som «Gud er død» og «Omvurderingen av alle verdier» («Umwertung aller Werte»), tidlig ble sentrale i fortolkningen av jeg-personen i *Sult*.

Med slagordet «Gud er død» pekte Nietzsche på at den moderne sekulariseringen medførte at moralens sentrum var gått tapt. Når Gud var en fiksjon mennesket hadde funnet opp og ikke omvendt, forsvant selve garantisten for all moral og alle verdier (Nietzsche 1999). Følgelig måtte mennesket kaste seg opp og skape nye verdier og nye målestokker for å dømme mellom godt og ond, sant og falskt. Forsøket på å kaste seg opp på denne måten, ser vi tydelig tematisert i *Sult* der jeg-personen forbanner Gud, dømmer andre, finner opp ord og forsøker å etablere sine egne verdier i møtet med omgivelsene. Samtidig takker *Sult*-jeget også Gud, bøyer seg for ham i nåde og utleverer seg selv i den dypeste fortvilelse over ikke å strekke til. Han utviser slik et paradoksalt forhold til både sin egen styrke, Gud og Guds angivelige død i samtiden. Motsetningsforholdet mellom overmøt og underkastelse preger romanen og kommer til uttrykk ved at hovedpersonen på den ene siden forholder seg til Gud som en virksom dømmende kraft i verden, mens han på den andre siden oppfører seg som om Gud er en fiksjon som ikke egentlig finnes (Larsen 2001, Ystad 2004, Hron 2020).

Ifølge *Sult*-jeget er det Guds finger som har rørt ved og skapt uro i nervene hans. Han gjør seg med dette tilsynelatende til en uvalgt på linje med den gammeltestamentlige Job, som Hamsun også alluderer til. I Bibelen inngår Gud og djevelen et veddemål om hvor store påkjenninger den fromme og trofaste tjeneren Job kan tåle før han fornekter og forbanner sin Gud. Job takker Gud og bryter aldri sammen. Det samme kan ikke sies om *Sult*-jeget. Han takker Gud når det går ham godt og forbanner Gud når det går dårlig og det på måter som ble for sterk kost for mange av samtidens kritikere. Det er imidlertid liten tvil om at *Sult*-jeget iscenesetter seg selv som en moderne Job – altså som et offer for et avtalt spill med Gud. Parallelt med Job-motivet trekker teksten også frem klare henvisninger til

Kristi lidelseshistorie. På ett avgjørende punkt skiller imidlertid de to historiene seg fra hverandre: Både Job og Jesus aksepterer skjebnen Gud har staket ut for dem, det gjør ikke *Sult*-jeget. Han gjør tvert imot hardnakket motstand og ender som en «fracfallen, en opprører mot Gud» (Larsen 2001, 276–277). Fremfor å avskrive Gud, synes *Sult*-jeget i likhet med sin etterfølger, Johann Nilsen Nagel i Hamsuns neste roman *Mysterier* (1892), langt mer å betrakte seg selv som «Guds fikse Idé» (Hamsun 1892, 436).

Litterær innflytelse

Sult kan knyttes til ulike litteraturhistoriske tradisjoner og skrivemåter. Den er med sitt fokus på samfunnets skyggesider og viljen til å fortelle om den enkeltes liv og skjebne på en sannferdig måte skrevet i forlengelsen av naturalismen. Samtidig har den et søkelys på enkeltindividet som egentlig ikke hører naturalismen til. Her er beskrivelser av individuelle følelser og sinnstemninger. Her er ingen forhistorie som belyser årsaker og sammenhenger. Om vi trekker linjene tilbake til Garborgs *Bondestudentar*, kan vi si at Hamsun nøyer seg med å fokusere på den tilstanden Daniel Braut befinner seg i, når han midtveis i fremstillingen går sulten omkring i Kristiania. Hos Hamsun utvikles denne til en tilstand i fire stadier.

Hamsun ville nødvendig innrømme at han var påvirket av andre forfattere. I brev til Walter A. Berendsohn fra august 1928 antyder Hamsun at han leste Dostojevskij først etter at han hadde publisert *Sult* (Hamsun 1994, 101 note; 1999, 189). Men Hamsun kjente godt til den russiske forfatteren før han startet arbeidet med *Sult*. Til Erik Skram skrev han i desember 1888: «hvad Dostojevskiy har meddelt av Forunderligheder i de tre Bøger, jeg har læst af ham – jeg har ikke læst fler – det gennemgaar jeg daglig Dags, og langt, langt besynderligere Ting, bare jeg gaar en Tur nedad Gothersgade» (Hamsun 1994, 99).

Mark Twain nevnes i *Fra Det moderne Amerikas Aandsliv*. Der kalles han «den amerikanske Literaturs vittigste Hovde» (Hamsun 1889, 63). Senere har også Hamsun adskillig godt å si om Mark Twain. Det er tydelig at den tidlige Hamsun har lært av ham når det gjelder å få frem humoren i en tekst. Her spiller hyperbolen, eller den kraftige overdrivelsen, en viktig rolle, gjerne kombinert med det absurde. Den selvironiske fortellerholdningen skaper distanse til begivenhetene, og det gjør teksten mindre selvhøytidelig og morsom, som Rolf

Nyboe Nettum har fremhevet i sin studie (Nettum 1970, 39–40). Ellers var det en lang rekke andre forfattere Hamsun også leste og tok lærdom av, i en tidlig fase særlig Bjørnstjerne Bjørnson og noe senere August Strindberg.

Internasjonalt fikk Hamsun stor betydning for en hel generasjon forfattere som særlig var aktive i mellomkrigstiden. Det gjaldt Franz Kafka, Thomas Mann, Herman Hesse, Maxim Gorkij, André Gide, Ernest Hemingway, Henry Miller og flere andre. De leste og verdsatte *Sult*. Han hadde i det hele et stort og lidenskapelig publikum, især blant tyskspråklige forfattere. Selv Frankfurterskolens marxister som Walter Benjamin, Herbert Marcuse og Leo Löwenthal leste og diskuterte Hamsun. I Norge har flere generasjoner forfattere lest ham og latt seg begeistre. Det gjelder forfattere som Aksel Sandemose, Tarjei Vesaas, Johan Borgen, Torborg Nedreaas, Dag Solstad, Jan Kjærstad, Lars Saabye Christensen, Vigdis Hjorth, Jon Fosse og Karl Ove Knausgaard, for å nevne noen (jf. Arntzen 2019). Kvinnene blant forfatterne har riktignok i langt mindre grad latt seg begeistre, vel av den grunn at Hamsuns fremstillinger av kvinner ofte er stereotype. Enten er de vakre, uoppnåelige og uforståelige eller så er de jordnære, praktiske og mindre interessante.

For mange formidler *Sult* en visjon av mennesket og virkeligheten som mer er i samsvar den moderne litteraturen i det 20. århundret enn den litteraturen som preget det århundret den ble skrevet i, hevdet Einar Eggen (1966, 82). Betrakter vi forfatterskapet ut fra det publikummet han fikk, er det nok riktigere som Harald S. Næss gjør, å fremheve at det er to kilder til den suksessen Hamsun hadde. Den første kilden er betydningen hans for utviklingen av den litterære modernismen. Hamsuns manisk-depressive helter, hans elitisme, hans vektlegging av det ubevisste sjelsliv og hans bevissthetsstrømmer gjør ham til en «disippel» av Dostojevskij og Nietzsche og en forløper for Kafka og Joyce, ifølge Næss. Ganske annerledes er kilden til hans veldige popularitet blant et stort og bokkjøpende publikum. Den skriver seg fra melodramaet i hans kjærlighetshistorier og fra den sentrale plassen naturen har i alt hans arbeid. For gjennomsnittlige nordmenn er det ikke bare Hamsuns «Jeg tilhører skogen» som taler til deres hjerter, men idealiseringen av det enkle liv og insisteringen på at industri og materialisme i siste instans ikke holder hva de lover (Næss 1984, 158–59).

Hamsuns bøker ble lest av en rekke av hans yngre forfatterkollegaer, og de hadde gjerne en forkjærlighet for *Sult*. Men litteraturhistoriene og forskningslitteraturen viser at det først var etter andre verdenskrig at *Sult* fikk status som et pionerarbeid for fremveksten av den litterære modernismen (jf. McFarlane 1956). Det er også en

av årsakene til at boken med årene er blitt hans fremste bok. Men enten man betrakter *Sult* som begynnelsen til Hamsuns bøker eller ikke, så blir den en referansetekst for hele forfatterskapet. Det er et forfatterskap som strekker seg over mer enn 70 år og kan knyttes til så vel realismen og naturalismen i 1880-årene som nyromantikken, dekadenslitteraturen og tidlig-modernismen i 1890-årene. Utover på 1900-tallet skrev Hamsun bredt anlagte og publikumsvennlige romaner. De utmerket seg på hver sin måte, men av alle Hamsuns bøker inntar *Sult* likevel den fremste plassen.

Litteraturhistorie og forskningstradisjon

Det er mottagelsen som danner grunnlaget for enhver videre behandling av et verk både i forskningen og litteraturhistorien. En resepsjonsstudie begynner med å undersøke hvordan teksten som omhandles, ble mottatt da den kom ut. Som vi skal se, er det mange elementer fra mottagelsen som går igjen både i forskningstradisjonen og i de litteraturhistoriske fremstillingene av *Sult*. På samme måte som kritikerne danner det første grunnlaget for litteraturhistorikerne, bygger imidlertid litteraturhistorien også på forskningens videre forvaltning av det aktuelle verket – og i nyere tid er det som oftest litteraturforskere som skriver dem. Dermed etableres det et litteraturhistorisk arbeidskretsløp: Kritikerne tar seg av nye bøker, vurderer, trekker linjer, peker på nye impulser og anslår hvor litteraturen beveger seg. Forskeren plukker opp kritikken, gjør grundigere og mer omfattende analyser, trekker inn teoretiske, politiske, psykologiske, filosofiske og andre perspektiver, løfter frem oversette elementer og sammenhenger og sørger for en levende diskusjon. Når litteraturhistorikeren kommer på banen, er det denne diskusjonen hen går inn i og trekker sine linjer og konklusjoner ut fra. Dette gjør ikke bare litteraturkritikernes og forskerens oppgave sentral i litteraturhistorieskrivingen (og omvendt), men sørger også for en arbeidsfordeling: Kritikerne tar imot verket og feller en første dom. Forskningen kontekstualiserer og reaktualiserer litteraturen på nye måter, mens litteraturhistorien forsøker å fremstille så oversiktlige linjer og utviklingstrekk som mulig. Grensene mellom kritikk, forskning og litteraturhistorieskriving er dermed flytende og går ofte over i hverandre. Likevel kan det være nyttig å ha denne skjematiske fremstillingen av arbeidsfordelingen klart for seg når vi skal gå inn i litteraturhistoriens fremstilling av *Sult*. Som vi skal se, endrer nemlig fremstillingen av *Sult* seg gjennom de ulike

litteraturhistoriene. Det skyldes ikke bare litteraturhistorieskrivingen i seg selv, men også fag- og forskningshistoriske endringer som har påvirket hvordan romanen har blitt lest, fortolket og videreformidlet.

Mottagelse

Mottagelsen av *Sult* i norske og danske aviser og tidsskrifter var jevnt over svært positiv. Anmeldelsene er av varierende lengde og kvalitet, men i sum er omfanget av tekster stort. Flere forskere har tidligere gjennomgått mottagelsen og formidlet sine sammenfatninger. Det gjelder for eksempel Lars Frode Larsen i *Radikaleren. Hamsun ved gjennombruddet (1888–1891)* (Larsen 2001, 304–328) og utgiverne av *Sult* i serien *Danske klassikere* (Blicher, Nielsen og Sørensen, Hamsun 2023, 261–273). Her har vi valgt en kronologisk gjennomgang der vi forsøker å belyse spennvidden i beskrivelsene og vurderingene av boken. Selv om Norge i 1890 var i union med Sverige, var arven etter den lange unionen med Danmark svært tydelig. Den norske og den danske litterære offentlighet var tett sammenfiltret. Likevel har vi her skilt de danske og de norske anmeldelsene fra hverandre i to separate gjennomganger. Den interne kronologien gjør det imidlertid enkelt å orientere seg i fremstillingen. Derfra kan man lett gå videre til fullversjoner av anmeldelsene i de digitaliserte avisarkivene.

Det er verdt å merke seg at avisene i siste halvdel av 1800-tallet ikke bare plasserte seg litterært gjennom sine anmeldelser, men også politisk. Avisene var ofte partipolitiske. I Norge var *Morgenbladet* under ledelse av redaktør Christian Friele en ledende konservativ avis og etter hvert et Høyrevennlig kamporgan. I *Dagbladet* var Lars Holst redaktør. Avisen ble regnet som Venstres hovedorgan og følgelig langt mer radikalt. *Aftenposten* orienterte seg mot middelklassen og hadde en konservativ, unionsvennlig profil. *Verdens Gang* ble med redaktør Olaf Thommessen landets største dagsavis som følge av fornyet journalistikk og typografi. Avisen kom i løpet av 1880-årene i opposisjon til Johan Sverdrups Venstre og fikk utover på 1890-tallet en mer moderat og høyrevennlig profil (Nerbøvik 1999, 55–63).

I Danmark var *Berlingske Tidende* en konservativ avis og med tiden organ for det danske Højre. *Dagens Nyheder* begyndte som konservativ avis, men ble i 1889 overtatt og modernisert til bladgruppens største morgenblad. *Politiken* ble

grunnlagt i 1884 av blant andre Edvard Brandes som gjorde avisen til eksponent for det moderne gjennombrudd i litteraturen. Avisen var kontroversiell og i opposisjon til såvel Venstre som Højre og De Nationalliberale. Videre hadde Danmark også aviser med samme navn som de norske, som *Aftenposten*, *Morgenbladet* og *Dagbladet*, men da gjerne med en annen politisk profil. Det danske *Dagbladet* var et konservativt organ, mens danske *Morgenbladet* var en københavnsk venstreavis.

Mottagelsen av *Sult* i de norske og danske avisene viser at boken ble et definitivt gjennombrudd for Hamsun. Til sine norske venner som hadde anmeldt boken i rosende ordelag, skrev Hamsun og takket dem personlig. Sine danske venner Johannes Jørgensen og Erik Skram hadde han også mye å takke for. Jørgensen var en alliert i kampen for en ny litteratur. Skram var som etablert forfatter fra det moderne gjennombrudd, en ikke mindre viktig støttespiller. Til forleggeren Gustav Philipsen skrev Hamsun derimot: «De danske Aviser har ikke været naadige» (Hamsun 1994, 177). Philipsen var på sin side mer overbærende med kritikerne, og svarte Hamsun: «Naar man betænker: det er jo dog i Grunden en storartet Uforskammethed at byde Folk over tre hundrede Sider med Sult alene, at lade dem betale fire Kroner og femti Øre derfor, saa maa dog indrømmes, synes jeg, at Bladene har taget sig i det med ganske god Kontenance» (Philipsen 1890). Philipsen synes Edvard Brandes var «ganske flink», og fremhever Erik Skram som «vildt begejstret». Også Joh. Jørgensens anmeldelse i *Kjøbenhavns Børs-Tidende* var svært positiv. Vel var det anmeldere som var avventende og til dels kritiske, men Hamsun hadde også en tendens til å feste seg ved det negative. Selv Edvard Brandes' anerkjennende vurdering i *Politiken* kommenterte Hamsun med at han heretter fikk passe på å skrive «fornuftige Husholdningsromaner».

Anmeldelsene i Norge

Mottagelsen i den norske pressen var jevnt over positiv. *Verdens Gang* var først ute med en usignert anmeldelse den 7. juni: «man rives med lige fra først af og følger med aandløs Spænding den fattige Literats Oplevelser». Anmelderen var kritisk til fremstillingen av alle galskapene, men legger til: «Best er det utvilsomt lykkedes ham at skildre det moralske Knæk, som en oprindelig nobel Natur er udsat for at lide med Hungersnøden for Øjnene». Av litterære forelegg nevnes Gogols «En gal Mands Memoirer». Videre finner anmelderen «det bedste hos en Dostojewskij og

en Mark Twain». Forlaget brukte senere den svært positive anmeldelsen i sine annonser for boken: «Som Helhed er 'Sult' et Arbeide af mægtig Virkning, og det vidner om megen Originalitet baade i Valg af Emne, i Maaden at se paa og i den karakteristiske Fremstilling».

I *Bergens Tidende* 11. juni var det Bolette C. Pavels Larsen som anmeldte boken: «En Enestaaende Bog, en Pryd for vor Literatur, er Knud Hamsuns 'Sult'», heter det innledningsvis. Fortellingen viser oss at «et Menneske med Hjertets Dannelse selv ikke i den mest pinagtige Tilstand kan blive et brutalt Dyr». Forfatteren har fremstilt så detaljert som vel mulig, hva det vil si å sulte, men uten å beklage seg over de bedre stilt. Til slutt heter det: «Vor Literatur er bleven storligen beriget ved denne Bog, der baade har Værd som et Dokument om Mennesket og som et høist mærkeligt og i sit Slags fuldendt Kunstværk».

I *Dagbladet* 12. juni var anmeldelsen usignert, men trolig skrevet av Christopher Brinchmann: «En ny Personlighed og en ny Stil i Literaturen! Et nervøst-uroligt Temperament og en Sprogets Virtuoso: Det er de Indtryk, *Sult* gir af sin Forfatter». Hamsun sammenlignes med de store franske og russiske forfattere i psykologisk fremstilling. Han får mye ros, men blasfemiene smaker av blekk. Ifølge anmelderen var boken ingen anklage mot samfunnet og fri for all sentimentalitet. Derimot hadde forfatteren et øye for de komiske momenter i denne forferdelige tragedie. Anmelderen avslutter med at *Sult* «er en af de ejendommeligste og betydningsfuldeste Bøger i vor nyere Literatur – et nyt Opkomme af Menneskenatur og Kunst».

I *Bergensposten* 16. juni anmeldte Johan Irgens Hansen boken: «Hamsun har med *Sult* vist sig som en stor Artist. Han stiller sine Problemer rent kunstnerisk, uden Tanke om at forbedre Menneskene eller reformere Samfundet. For os, som er saa vant med udpræget Tendens i Literaturen, blir der maaskee noget forholdslost, noget uforklaret tilbage efter Læsningen af en Bog som denne. Men Fejlen vil overvejende være paa Læserens Side, og han gjør da Ret i at læse Hamsuns Bog to Gange».

I *Firda* 19. juni var det læreren, utgiveren og bladmannen Vetle Vislie som anmeldte boken: «'Sult' er ikkje noko morosam Bok, men trass i det triste Emne les du denne med den største Spenning, som du les ein Roman, – Stilen er so original og uvanleg god, og der er Kraft i Forfattarens Ord, som eg sjeldan har set». Videre heter det: «Sult er ei av dei Bøker, som spaar um, at med her i Landet snart vil koma burt fraa all Tendensdiktning og inn i ein ny Tidsalder. Istadenfor aa handsome Samfunnsspørsmål og Problemer vil no vaar Forfattar heretter freista

aa gjeva oss mennesket, soleis som det er i gode og vonde Dagar, korleis det lever, tenkjer og elsker, – det er ein Tidsalder for den psykologiske Dikting me ventar paa».

Den unge forfatteren og anarkisten Arne Dybfest anmeldte boken i *Dagsposten* 21. juni. Dybfest la i motsetning til de foregående anmelderne vekt på det sosialkritiske. Når Hamsun ikke eksplisitt tematiserer den sosiale indignasjonen, blir virkningen desto sterkere, mente Dybfest: «Men netop dette, at han forstaar at holde Samfundet ude fra det, som Samfundet alene bærer Skylden for, det driver en tænkende Læser til at søge Ophavet til dette Overmaal af Lidelse, dette Væld af forbandet Elendighed». Dybfest berømmer Hamsun for språket og sammenligner ham med J.P. Jacobsen.

Tidsskriftet *Samtiden* kom ut den 15. i hver måned. I julinummeret er Erik Skrams anmeldelse datert 14. juni og trykt s. 279–282. «Der er en kraft og virkelighed i denne bog, som overvælder, og der er henrivende skjønheder. Bogens litterære værdi kan kun maales med det bedste i Europas nuværende litteratur». Som russerne er Hamsun psykolog og forfølger sin helt på hans pinefulle vandringer gjennom Kristianias gater. Hamsuns stil peker i retning av Mark Twains overraskende sammenstillinger. Skram nevner forbannelsen av Gud «saa himlen staar i brand» og midt i alt «et møte med en pigelil, der er saa smeltende yndefuldt og forskrækkende sandt, at det formodentlig vil blive aarsag til et forbud mod bogen fra dydens side».

I *Kristiania Intelligentssedler* er anmeldelsen skrevet av Hjalmar Christensen og trykt 14. juli. Boken omtales som «Hamsuns første Roman», men jegets opptreden hos Ylajali vitner om «en kold Plet i den Mands Følelsesliv, der har gennemlevet dem, en kold Plet, der hvor en saadan vanskelig maa være hos nogen stor Digter». Anmelderen koblet jeg-figuren til dikteren, og Hamsun reagerte voldsomt på det han oppfattet som en beskyldning om impotens. I brev til Erik Skram 28. juli 1890 skriver Hamsun at «det næsten ligefrem siges, at jeg ikke kan – elske! Jeg skal have en 'kold Plet' dér» (Hamsun 1994, 186). Det ville han definitivt ikke ha på seg.

En kort omtale av boken finnes også i *Fjeld-Ljom. Frisindet Blad for Röros, nordre Østerdalen og Aalen*. Den er usignert og trykt 12. august: «Sult vil beholde en selvstændig plads i vor romandigtning og vil først i en fjern fremtid opnaa sin fulde paaskjønnelse».

Bladet *Posten* har en anmeldelse signert Th.H som ble publisert 22. august: «De mange overdrivelser og den somme steder unaturlige søgte fremstilling er vi

mindre taknemme for hos en stilkunstner af den rang, som Knut Hamsun er. Anmelderen spør seg til slutt om ikke det er slik at Hamsun er mere anlagt for det humoristiske og satiriske enn for det tragiske.

I *Fædrelandsvennen* 1. september er anmeldelsen signert Kr. og skrevet av den unge Vilhelm Krag: «Forfatteren har ikke portrætteret sig, – det er 'jeg', som oplever altsammen», skriver Krag. Jeg-personen sulter seg «Forstanden ud af Hjernen», men har ikke et eneste bebreidende ord mot samfunnet, og han legger til: «Knut Hamsun er det nye Menneske i den nordiske Literatur». Anmeldelsen ble møtt med en motanmeldelse i *Fædrelandsvennen* 3. september skrevet av Olaf Knudsen. Han var på langt nær så begeistret som Krag og kritiserte boken for å være «trættende og enstonig, næsten det samme og samme op igjen i hvert Stykke».

Morgenbladets anmelder Nils Vogt anmeldte boken 12. oktober. Han er reservert og gjør et nummer av at handlingen ikke lar seg oppsummere på annen måte enn at den fra først til sist «er udtømmende gjengivet i det uhyggelige lille Ord paa 4 Bogstaver, hvormed Bogen er døbt». Forfatteren «besidder baade Indbildningskraft og formel Ævne, baade Ævne til at se og gjengive det, han har seet», men hovedinntrykket er «Træthed». Anmeldelsen er skrevet så sent at Hamsun alt har rukket å publisere sin artikkel «Fra det ubevidtse Sjæleliv» i *Samtiden*. Det mildner ikke *Morgenbladets* kritiske innstilling. Forfatteren «synes desværre i en sygelig Grad at beskæftige sig med sig selv», hevder Vogt og henviser til artikkelen der Hamsun serverer «Ubetydeligheder fra sit eget 'ubevidtse Sjæleliv'». Her var nok Vogt ganske alene i sin dom over forfatteren, for nettopp denne artikkelen skulle komme til å markere et tidsskille for senere litteraturhistorikere.

Anmeldelsene i Danmark

Hamsun hadde oppholdt seg lenge i København og var med sine foredrag og salongvirksomhet blitt en nokså kjent karakter og stemme i det danske litterære og intellektuelle miljøet. Da en av hans kollegaer fra dette miljøet, Johannes Jørgensen, anmeldte boken i *Kjøbenhavns Børs-Tidende* den 8. juni 1890, hørtes det slik ut: «Det er ingen Roman, dette Verk, ingen langstrakt Historie med Agerende og Spænding og Knuder og Opløsning, ingen Novelle, ingen Fortælling –

det hører slet ikke hjemme i nogen af de Rubriker, som den æstetiske Videnskab hidtil har anvendt». Han kaller boken en «Hungerens Odysse», der Hamsun beskriver «Hungerens Feber, den løse Slummers forpinte Drømme, den umotiverede Løgn, den aarsagsløse Lystighed, Raseriet uden Grund – hele den Flok af Følelsens og Fornemmelsens absurde Bagateller, der er Sultens sjælelige Følge». Her er det lett å kjenne igjen elementer fra Hamsuns egne brev og kommentarer, men om disse meningene kom fra ham eller Jørgensen eller ble flittig diskutert i dette miljøet, er vanskelig å avgjøre.

10. juni ble en anmeldelse signert C.E. trykt i avisen *København*. Carl Ewald fremhever at tittelen vil skremme mange, men gir det råd at man ikke vraker boken: «For den er uden al Tvivl den ejendommeligste Fortælling, der i de sidste Par Aar er udkommen i Danmark-Norge. Knut Hamsun gaar til Bunds i Sultens Mysterier som Dostojewskij i Mordets». Han avslutter med å kalle den en «betagende Bog, som man ikke slipper, før man har lest den til Ende».

En usignert anmeldelse sto i det danske *Dagbladet* 16. juni. Der plasseres Hamsun i forlengelsen av de store russiske forfatterne. Til dette kommer en humor og selvironi som kan slå over i råhet, men som på andre steder virker forfriskende og oppmuntrende. Likevel betegnes boken som «et forfejlet Arbejde». Forfatteren legger an på å såre og støte leseren ved bruk av kyniske ord og bilder, og de blasfemiske henvendelsene nevnes særskilt.

Aftenbladet anmeldte boken 21. juni under signaturen H.L, skrevet av Helmer Lind: «Der er iblandt Ting, som er rent ud geniale; et Par Sider, hvor han i Hungerens Kvaler forbander Gud, turde høre til noget af det mest storslaaede, nordisk Litteratur har frembragt». Men anmelderen er også kritisk: «Der er Scener i den, som i hensynsløs Kynisme er noget nær over Grændsen for, hvad der kan skrives». De støtende inntrykk «vil desværre bevirke, at den udmærkede Bog ikke vinder det Indpas, som alle dens øvrige Egenskaber berettiger den til». Slik får anmelderen frem at det dreier seg om en kontroversiell og radikal bok med brudd på konvensjoner som er nær grensen for hva man kan skrive og få på trykk.

Politikens anmeldelse trykt 24. juni var usignert, men skrevet av Edvard Brandes. Hamsuns valg av tema sto det respekt av, men en «dybere Opmærksomhed skyldtes det uimodsigelige Talent, som aabenbares gennem den stærkt farvede Fortælling». To episoder går Brandes nærmere inn på med et visst kritisk blikk. Den første gjelder møtet med nåtleren, den andre gjelder møtet med Ylajali. Brandes oppsummerer med en formulering som Hamsun siden gjør til sin egen: «Fra det ubevidste Sjæleliv hentes Indflydelser, Forestillinger, Udbrud,

Handlinger, som det samme Menneske ikke vilde foretage i normal og sund Tilstand». Brandes fremhever at *Sult* leses med spenning og interesse: «Ingen vil tvivle om, at der findes store Kræfter hos Hr. Hamsun efter Offentliggjørelsen af denne Bog».

Berlingske Politiske og Avertissements-Tidendes anmeldelse 26. juni er usignert. Anmelderen mener boken er original med hensyn til valg av tema. Den leverer i en «pathologisk-novellistisk Ramme Sultens Monographi». Helten er ikke uten lune, og man føler snart en sympati med ham: «I en Art Monologer eller Tænken-høit aabenbarer han sin Sjæls inderste Bevægelser, saa at Fortællingen næsten fra Først til Sidst indeholder et fuldstændigt Skriftemaal». Påvirkningen fra Zola og russiske forfattere fremheves, og anmelderen stiller seg kritisk til de «grove Overskridelser af den æsthetiske Skjønhed-linie» og rekken av «de forfærdeligste Gudsbespottelser».

Erik Skrams danske anmeldelse sto på trykk i juni-nummeret av *Tilskueren* under tittelen «Literært Rundskue» s. 478–491. *Sult* anmeldes der sammen med Herman Bangs *Under Aaget* og Arne Garborgs *Hos Mama*. Skram mener at Hamsun med *Sult* har «brudt Fortællekunsten i Norden en fuldstændig ny Bane. Hans Bog er enestaaende alene af den Grund, at ingen Forfatter før ham nogensinde har vovet at behandle et enkelt, rent elementært Forhold med en blot tilnærmelsesvis saa stor Udførlighed». Den kan bare sammenlignes med russerne.

Anmeldelsen i *Nationaltidende* 3. juli er usignert. Boken tar for seg lite annet enn en forteller som: «lider Nød og døier Ondt, mangler Penge og savner Mad, bliver hjulpen idag for at begynde forfra i morgen og saadan i det Uendelige». Hamsun er påvirket av Dostojevskij, men kan ikke måle seg med denne. Dessuten er skildringen av den unge kvinnen og hva hun innlater seg på «brutal, modbydelig og saarende».

I tillegg til denne rekken av danske anmeldelser som ble publisert i løpet av den første måneden etter utgivelsen, kom flere anmeldelser på trykk i løpet av sommeren: *Fyns Stiftstidende* 16. juni signert k; *Avisen* 7. juli av Peter Kjøbenhavnner; *Østsjællands Folkeblad* 8. juli; *Stubbekøbing Avis* 9. juli; *Jyllands-Posten* 12. juli; *Kjøbenhavns Adressecomptoirs Efterretninger* 15. juli; *Social-Demokraten* 25. juli av C.E. Jensen; *Horsens Folkeblad* 30. juli; *Vejle Amts Folkeblad* 31. juli; *Illustreret Tidende* 3. august av Niels Møller. Også disse anmeldelsene har treffende beskrivelser, adskillig positive vurderinger samt en del kritiske merknader. I *Horsens Folkeblad* heter det for eksempel at Hamsun med utgivelsen av *Sult* er «traadt ind i Rækken af de nordiske Forfattere, som

Læseverdenen maa have sin vaagne Opmærksomhed henvendt paa». Men både blasfemitalen og hovedpersonens erotiske tilnærminger virker frastøtende, og boken skjemmes av at den overskrider grensene for det anstendige.

*

Samlet sett er det en del elementer og synspunkter som går igjen. Spørsmålet om det er en roman eller en selvbiografi nevnes av enkelte uten at det avklares nærmere. En monografi over sulten, en hungerens odysse og en fremstilling med preg av monotoni og tretthet er oppfatninger som går igjen. Men selv om mange oppfattet den som ensformig og sørgmodig, påpeker Skram at én av dens fortjenester er at den ikke er sørgmodig skrevet. Hamsun får videre adskillig ros for å være en språklig stilstil og nyskaper. Flere norske anmeldere understreker at boken representerer et brudd med tendenslitteraturen og at den markerer noe nytt i vår litteratur. De danske anmelderne fremhever på sin side den sterke påvirkningen fra russiske diktere og nevner især Dostojevskij. De fleste oppfatter boken som en studie i en enkelt persons psykologi, mens andre mener Hamsun skriver i forlengelsen av naturalismen og nevner navn som Zola, J.P. Jacobsen og Hans Jæger. Flere fremhever også humoren og Mark Twain. Den sterkeste kritikken kom fra den mer konservative delen av pressen. Tematisk nevnes især blasfemitalen og det erotiske i møtet mellom jeg-personen og Ylajali. Det er scener som flere finner frastøtende.

Hamsun brukte senere mottagelsen til å synliggjøre et brudd med etablerte autoriteter. Deler av resepsjonen ble innarbeidet i den berømte artikkelen «Fra det ubevidste Sjæleliv» som han publiserte i *Samtiden* høsten 1890. Tittelen på artikkelen hentet han fra Edvard Brandes' anmeldelse i *Politiken*. Videre brukte han resepsjonen i formidlingen av sitt eget litterære program som han året etter turnerte Norge rundt med. Der presenterte han seg selv som en fornyer og distanserte seg fra de anmelderne som oppfattet det han skrev som monotont. Selv la han vekt på de sjelelige nyansene i det moderne menneskeliv. Hamsun bidro altså i betydelig grad til å styre resepsjonen av sitt eget forfatterskap. Programmet for en ny litteratur lanserte han gjennom tre foredrag. Fyldige referater av turneen i landets aviser og den tydelige distansen til tidens tendenslitteratur kom senere til å representere et kjærkomment brudd med realismens forfattere i alle norske litteraturhistorier. Med årene tok imidlertid Hamsun innover seg kritikken fra dansk hold og strøk flere partier i den såkalte blasfemitalen og i de erotiske passasjene som virket så støtende på anmelderne. Slik tok han sikte på å nå ut til enda flere lesere og etablere seg som en mer inkluderende og folkelig forfatter.

***Sult* i norsk litteraturhistorie**

Nesten alle 1800-tallets norske litteraturhistorikere kan sies å ha vært både forskere og kritikere. Dermed kjennetegnes de første litteraturhistoriene våre av å være satt sammen av anmeldelser og andre tekster som er skrevet sammen til litteraturhistoriske betraktninger. Dette er fremtredende i forbindelse med *Sult*, som første gang ble behandlet og omtalt litteraturhistorisk i Henrik Jægers tonanegivende *Illustreret Norsk Litteraturhistorie* (1896). Da Jæger arbeidet med litteraturhistorien tok han også for seg de aller nyeste strømningene på 1890-tallet, som ifølge ham, representerte en generasjonskonflikt og en «underlig uro» i litteraturen.

Ifølge Jæger ville 1890-tallets unge ikke lenger anerkjenne de gamle, og da han fremstilte Hamsun var det nettopp i rollen som den fremste representanten for «de unge». Ifølge Jæger måtte Hamsun «betraktes som den betydeligste prosafortæller» litteraturen hadde frembrakt siden Kielland og Garborg (Jæger 1896, 922). Likevel hadde hverken Hamsun eller noen av de andre «unge» selv levert noe som i litterær kvalitet og verdi kunne måle seg med de gamle mestrene (Jæger 1896, 922). Jæger, som var en sann Brandes-elev og sjelden la skjul på sine litterære sympatier, presenterte dermed heller ikke *Sult* uten sterke forbehold. *Sult* var «en høist mærkværdig bog, en i det uendelige gjentagen optrevling af en sultende ung mands følelser og fornemmelser». Partier av den «virkede med selvoplevelsens uhyggelige magt». Samtidig inneholdt den også «afsnit, som bragte en med Kristianiaforhold nogenlunde fortrolig læser til at ryste paa hovedet og sige: 'Sludder, dette har aldrig passeret!'». Med andre ord: *Sult* hadde «partier saa intenst og saa genialt skrevne, at hvert ord stod som meislet ind i læserens bevidsthed, – og paa samme tid var der longører og gjentagelser, der virked yderst trættende» (Jæger 1896, 922).

Hamsun hadde i 1896 rukket å utgi fire romaner og ett drama etter *Sult*. Likevel er det kun *Sult* Jæger omtaler. I måten han gjør det på, ser vi ikke bare mange likheter med mottagelsen boken ble til del, men også hvordan det «nye» som *Sult* representerte, hverken hadde fått en klar og tydelig fortolkning eller autoritativ status. Det tok imidlertid ikke lang tid før en ny litteraturhistoriker korrigerer Jægers kritiske fortolkning og fremstilling av *Sult*. Allerede i 1905 utga den impresjonistisk anlagte kritikeren Carl Nærup en ny litteraturhistorie som var ment å «supplere» Jægers omtale av litteraturen i det «seneste Tidsrum». I motsetning til Jæger var Nærup langt mer på de «unges» side i generasjonskonflikten, og ifølge ham var ikke bare *Sult* «forunderlig

Fremmedartet», den representerte også en helt ny stil. Hamsun «dynget» nemlig slett ikke på med stiliserte skildringer – «stolt og glad Samvittighedsfuldhet» – slik realistene, ifølge Nærup, gjorde. Tvert imot fant han levende setninger og «en helt gjennomført lyrisk Prosa med frit slyngede, tvangsløse Rytmer» (Nærup 1905, 91). Man trenger ikke å lese mer enn disse løsrevde sitatene, før man forstår at man hos Nærup finner en helt annen fremstilling av *Sult* enn hos Jæger. Mye av bakgrunnen for dette ligger i at mens Jæger leste *Sult* ut fra den «gamle» generasjonens litterære normer og regler, talte Nærup den nye generasjonens egen sak. Dermed var også kampen om *Sults* litteraturhistoriske posisjon i gang.

Ifølge Nærup var *Sult* et uttrykk for noe grunnleggende «nytt» i norsk litteratur mot slutten av 1800-tallet som særlig vant gjenklang blant unge lesere:

Paa de unge modtagelige Sind virked denne fine stemningsmættede Prosa befriende og befrugtende. Der stod op af den en sterk, berusende Aande af et eget Sind, en suveræn, skrankebrydende, grændseflyttende Personlighed. I al Stilhed, uden ét direkte tydelig Ord, uden et eneste Skridt hinsides den usynlige Tryllekreds om Digterens Land, gjorde her en ny livsbetragtning sig gjældende. Hos denne Forfatter brændte bag Lidelsen ved Virkeligheden den Oprørsfølelse, som altid er den drivende Kraft i de Unges Sind, og over hans dæmpede, rykvis opblussende og heftige Tale laa den Stemning af Hjemve mod et ukjendt mystisk Fædreland, – som maaske blot er Oprørsfølelsen i en anden Form (Nærup 1905, 92).

Nærup legger stor vekt på hvordan det fantes en «ny, romantisk udskeiende og vilkaarlig Fantasi» i *Sult* som sammen med Hamsuns stil representerte en ny «livsbetragtning» i tiden (Nærup 1905, 92). Denne forståelsen av *Sult* som en markant merketekst har stått seg i litteraturhistoriens fremstilling av romanen, og selv om Nærup ikke bruker begrepet «modernisme» eller «modernistisk», fremhever han en rekke kjennetegn som senere har blitt karakterisert som bestemmende for forståelsen av romanen og som markerer et modernistisk «gjennombrudd» i Skandinavia. I en mye sitert passasje fra *Skildringer og Stemninger fra den yngre Litteratur* (1897) som ble inkorporert i litteraturhistorien fra 1905, heter det for eksempel om Hamsuns bøker at de var «steile Paradoxxer» og «brølende Modsigelser» som slo «Læserne med en aldrig før erfaret Forbauselse» (Nærup 1897, 2). Nærup innledet slik en lang tradisjon som har festet seg ved både ved *Sult* og forståelsen av Hamsun generelt: Stilen er gjennomsyret av paradokser og ironi.

Tross ironi og paradokser hadde Nærup imidlertid ingen problemer med å slå fast livsbetraktningen *Sult* var et uttrykk for: Den var en opprørsbok mot alt det stivnede og døde, en roman full av liv, livsbekreftelse og livsmystikk i opposisjon til realismens og naturalismens kjølig distanserte samfunnskritikk. Dette blir enda tydeligere i påfølgende litteraturhistorier. I den neste store litteraturhistorien fra 1924 uttrykker Kristian Elster d.y. det slik:

Det er i selve beretningens rytme noget anti-naturalistisk, det ligger en fantasi i hele sætningsbygningen, som er ny og stridende mot al naturalistisk, ja ogsaa mot al realistisk teori. Det som her er det væsentlige, er ikke skildringen av sulten, det er ikke for at vække vore sociale fornemmelser at boken er skrevet, det er hverken for at ryste os eller for at opdrage os, det er slet ikke sulten det gjælder, men den feber og ekstase sulten sætter det fantasibestemte sind i, den vældige singning mellem den dype nedstemthet og mathet og den legemsløse stormen himmelen i ekstase. Men for denne stemningssvingning, denne ekstase søker ikke Hamsun at finde uttrykk hverken ved at beskrive eller utrede eller forklare, men ved at la ekstasen tone ut i selve sætningenes rytmik (Elster 1924, 632).

Det å være ekstatisk innebærer å være fylt av en indre sinnstilstand som gjør at man mister kontakten med det utenfor en selv.

Ved å vektlegge akkurat dette elementet ved hovedpersonen, viderefører ikke Elster bare Nærups fremstilling av *Sult* som en vitalpsykologisk roman, men legger også grunnlaget for det mest pregnante uttrykket denne fortolkningen får i de litteraturhistoriske fremstillingene før krigen. I femte bind av en av de mest innflytelsesrike norske litteraturhistoriene gjennom tidende, Francis Bull og Fredrik Paasches *Norges litteraturhistorie* (1924–1937), fremstiller nemlig A. H. Winsnes *Sult* på følgende måte:

Det er ingen social eller politisk tendensroman. Ingen anklage mot samfundet. Det som boken handler om er selve livskraften i ham selv, den psykiske energi, det som gjør at han tross alt holder sammen. Den vesentlige virkelighet som dikteren bringer leseren til bevissthet om er sjelens mysterium. Boken synes å være skrevet i en nesten ekstatisk opplevelse av dette mysterium, i lidelse, men også i strømmende glede som når dikteren kjenner ordene bli til i sitt indre (Winsnes 1961, 279).

Bull og Paasches litteraturhistorie var den siste store norske litteraturhistorien som ble skrevet og utgitt før krigen, men ble redigert og utgitt flere ganger (senest i

1961). Setter vi et midlertidig sluttunkt ved krigen og ser på hvordan fremstillingen av *Sult* utvikler og endrer seg fra Nærup over Elster til Winsnes, får vi dermed også et godt inntrykk av hvordan de dominerende litteraturhistoriske fremstillingene i første halvdel av 1900-tallet stadig sterkere betonte hovedpersonens irrasjonelle, men samtidig nærmest mystisk livsbekreftende psykologiske impulser. Betoningen av hovedpersonen ble dermed ikke lagt på det fremmedgjorte individet som går til grunne i en moderne verden, men på kampen han fører for tilværelsen og hvor han tilsynelatende finner en styrke i psykologiens indre irrasjonelle impulser som er sterkere enn samfunnets press «utenfra» (Winsnes 1961, 280).

Ifølge Eirik Vassenden oppsummerer Winsnes' fremstilling den sentrale skandinaviske fortolkningen av *Sult* frem mot krigen: Fremfor å være en moderne tapsskildring, ble *Sult* forstått som en vitalistisk undersøkelse av hovedpersonens psykologi og tilsynelatende heroisme (Vassenden 2010). Fortsetter vi imidlertid den litteraturhistoriske fremstillingen etter krigen, er det påfallende at denne vurderingen snus på hodet. Selv om den psykologiske fortolkningen videreføres, er det ikke kraft og vitalisme som betones, men tap og fremmedgjøring. Ser vi for eksempel til *Norges litteraturhistorie* som kom ut i 1975 under redaksjon av Edvard Beyer og ført i pennen av Hamsun-forsker Rolf Nyboe Nettum, er ikke lenger *Sults* hovedperson en kjempende heroisk skikkelse, men et offer for underbevissthetens dominans der romanen «tross sin vitalitet» til syvende og sist fremstilles som «en bok om sjelelig lidelse, om fremmedfølelse og desorientering i en fiendtlig og kald verden» (Nettum [1975] 1995, 144–145). I den neste store litteraturhistorien skrevet av den marxistisk orienterte Willy Dahl, heter det ganske enkelt om *Sult* at den er «den første norske roman om 'fremmedfølelse' – en rapport om det å leve i en absurd, fremmed verden som individet verken forstår eller behersker» (Dahl 1984, 88–89). Fremfor å vektlegge *Sults* psykologiske overskudd og vitalitet, betones altså hovedpersonens følelse av å være fremmed i en kald og kynisk verden han nærmest er dømt til å gå til grunne i. Eller med Nettums ord: «Den frodige fantasiutfoldelsen kan ikke skjule at *Sult* har et pessimistisk preg; dødsangsten skinner gjennom» (Nettum [1975] 1995, 144–145).

Selv om både Nettum og Dahl viderefører mye av den psykologisk orienterte lesemåten, fremstiller de en langt mer pessimistisk forståelse av romanen enn det litteraturhistoriene før dem gjør. Dette er også den fortolkningen som preger nåtidens mest virksomme litteraturhistoriske fremstilling av *Sult*, nemlig Per Thomas Andersens beskrivelse i *Norsk litteraturhistorie* (først utgitt i 2001, i

utvidet utgave i 2012) som tjener som pensum på de fleste norske universiteter. Andersen er mer nyansert og mindre opptatt av å konkludere enn Nettum og Dahl, men heller ikke her er det vitalitet og ekstatisk kraft som fremheves. Tvert imot betoner Andersen at det er noe «foruroligende» nytt ved *Sult*, nemlig en moderne subjektforståelse som særlig fremkommer «ved skildringen av livet som en additiv rekke av sterkt skiftende og temmelig uforutsigelige mentale tilstander» (P.T. Andersen 2012, 292). Ifølge Andersen tar de «sensitive skiftningene» i hovedpersonens psykologi «fullstendig styringen over handlinger og livsprosjekter, og fremtvinger en innsikt som undergraver både idealistiske og rasjonalistiske menneskeoppfatninger» (P.T. Andersen 2012, 292). Andersen åpner slik både for en optimistisk og en pessimistisk lesning av romanen og utviklingen til dens hovedperson. Konklusjonen er likevel utvetydig med tanke på det litteraturhistoriske perspektivet: *Sult* viser «vei inn i modernismens problemstillinger der sentralperspektivet står for fall» (P.T. Andersen 2012, 292–293).

Ved å betone modernismebegrepet på denne måten, peker Andersen på et sentralt element ved den litteraturhistoriske fremstillingen av *Sult* fra den først kom inn i litteraturhistorien. Fra å representere noe nytt og ukjent hos Jæger som man enda ikke helt var klar over hva representerte, men som fikk en stadig tydeligere vitalistisk betoning frem mot krigen, har det fra og med 1950- og 1960-tallet vært stadig vanligere å forklare *Sult* i forbindelse med modernismen. Som vi har sett i denne gjennomgangen og som Eirik Vassenden tidligere har påpekt, er det dermed ikke slik at *Sult* alltid har vært en modernistisk roman, men at den gradvis *blir* det (Vassenden 2010). Selv om Hamsun redigerte i *Sult*-teksten, skyldes ikke denne utviklingen først og fremst forandringer i teksten selv, men i det intellektuelle klimaet de ulike litteraturhistoriene har blitt til i. Eller som Nettum fremhever: Det var taps- og fremmedgjøringstematikken, ikke kamp og vitalitet, som hadde «sterkest appell til senere tider og gjør *Sult* til en forløper for neste århundres modernistiske roman» (Nettum [1975] 1995, 145). Tar vi denne beskrivelsen på alvor, viser den hvordan litteraturhistorikere er like situert i sin egen samtid som Hamsun var det. Når det dermed heller ikke først og fremst er selve teksten *Sult* som har forandret seg, men formidlingen av den, er det også i resepsjonen og forskningen at vi først og fremst må søke en forklaring og ikke i «teksten selv». Som vi skal se blir dette tydelig i *Sults* forskningshistorie som i stor grad både gjenspeiler utviklingen i litteraturhistorienes fremstillinger og bakgrunnen for hvorfor den har endret seg.

Forskningshistorie

I kraft av sin pedagogiske ambisjon forsøker litteraturhistorien å fremstille oversiktlige linjer og utviklingstrekk, syntetisere og søke konsensus i fortolkningen. Forskningens oppgave er den motsatte: Den søker ikke nødvendigvis konsensus, men like gjerne opposisjon og konflikt. Mens litteraturhistorien dermed kan ses på som ulike forsøk på å oppsummere hovedtendensen i hvordan det aktuelle verket har blitt behandlet og forstått, er det forskningens oppgave å være kritisk og undersøkende til det etablerte, for slik å lansere nye måter å forstå romanen på. Denne gjennomgangen forsøker å spore konfliktlinjene mellom de ulike måtene å fortolke romanen på. Når vi nå skal gå over til *Sults* forskningshistorie, er det dermed også nokså enkelt å peke på et knippe forskningsbidrag som har vært særlig toneangivende for endringene vi så i litteraturhistorienes fremstilling av *Sult* i kapittelet over.

Overordnede linjer

Det som regnes som en forfatters litterære debut inntar ofte en særskilt posisjon i resepsjonen av et forfatterskap. Slik er det også i forbindelse med *Sult*. Selv om det til dels er store forskjeller på romanen og det øvrige forfatterskapet, er det dermed også vanskelig å operere med vanntette skott mellom hva som er skrevet om *Sult* spesielt og forfatterskapet generelt. Dette blir særlig synlig om man vil trekke noen linjer i hvordan *Sult* har blitt behandlet, lest og forstått i løpet av over 130 år. Skal vi starte med å trekke noen overordnede linjer i forskningen på romanen, er det dermed god grunn til å starte med det som har hatt mest betydning for behandlingen av forfatterskapet generelt: Hamsuns (i gresk forstand) «tragiske» politiske utvikling. Med «tragiske» mener vi ikke først og fremst å løfte frem det «triste», men det fallerte. Selv om det sjelden nevnes eksplisitt er det nemlig lite eller ingenting som på et grunnleggende nivå har påvirket forståelsen av Hamsuns forfatterskap mer enn at Hamsun gikk fra å være en ukjent vagabond og oppviglersk litterær oppkomling, til å bli en rotfast dikterbonde som mot slutten av sitt liv aktivt støttet nazismen og Hitler-Tysklands okkupasjon av Norge under krigen. Da Eirik Vassenden i 2010 tok på seg oppgaven med å oppsummere *Sult*-resepsjonen innledet han dermed slik:

Hamsun-resepsjonen gjennom 130 år er enorm og sprikende, agonistisk og polemeisk. Ikke minst etter 1945 er Hamsun-forskningen preget av dype motsetninger og indre splid. Dette tyder i og for seg på at Hamsuns forfatterskap er et fruktbart og gunstig sted for tolkningsvitenskapene å oppholde seg, men det betyr også at det praktisk talt er umulig å gi en hel og systematisk fremstilling av Hamsun-resepsjonen (Vassenden 2010, 102).

Selv om 1945 har lite med *Sult* å gjøre, er det ikke tilfeldig at Vassenden trekker frem nettopp dette årstallet. I 1945 var krigen over, Hamsun ble satt i husarrest før han ble overført til Landvik gamle hjem og mot sin vilje innlagt på Vindern psykiatriske klinikk for rettspsykiatrisk observasjon. I forbindelse med landssvikoppgjøret ble Hamsun ansett for å ha «varig svekkede sjelsevner», ble derfor ikke dømt og var selv rasende over både «diagnosen» og prosessen han – ifølge ham selv – ble et offer for (Kolloen 2004; Rem 2014). For lesningen, fremstillingen og forskningen på forfatterskapet, ble imidlertid både Hamsuns handlinger under krigen og rettsprosessen etterpå av avgjørende betydning. For hvordan skal man egentlig forholde seg til at en av Norges viktigste forfattere også var et av landets mest fremtredende talerør for nazismen? Finner vi politikken i litteraturen han skrev? I så fall: Hvilken påvirkning har det for forståelsen og fortolkningen?

I den første tiden etter krigen var forholdet til Hamsun og forfatterskapet kjølig. Da den problematiske forfatteren døde i 1952, ble det imidlertid raskt slått til lyd for en «rehabilitering» av forfatterskapet. Et tydelig uttrykk for dette finner vi i et legendarisk foredrag holdt av professor og litteraturhistoriker Francis Bull i regi av Det Norske Studentersamfundet i 1953. Foredraget ble utgitt under tittelen «Hamsun på ny» og fremstår i dag som et tydelig forsvar for Hamsun mot den skarpe polariseringen krigen, nazismen og historien hadde skapt. Ifølge Bull trengte nemlig de som «elsket Hamsuns diktning» slett ikke å forplikte seg «til også å ta hans meninger alvorlig». På samme måte som man kunne beundre Arne Garborg, Hans E. Kinck og Sigrid Undset uten å «godta den enes landsmålsprogram, den annens raseteorier og den tredjes katolisisme», var det både lov og fullt ut mulig «å nyte Hamsuns dikterverker uten derfor å akseptere ham som politisk veileder», «være enige i hans aggressive hånsord om England, Amerika, og Schweiz», «hans Nietzscheske syn på 'overmennesket'» eller hans nedvurderinger «av kontordamer og filologer, av embetsmenn og gamlinger». Tvert imot var dette, for Bull, utelukkende å regne som «spesialmeninger» man kunne ta «med på kjøpet» og smile litt av, uten dermed å tillegge dem særlig

betydning (Bull 1954, 36). For Bull var dermed Hamsuns politikk på ingen måte avgjørende, ei heller særlig alvorlig.

Det var imidlertid ikke alle som kunne smile overbærende av Hamsuns politikk, og en av de sterkeste motstanderne av Bulls apologetiske fortolkningspraksis finner vi hos dikterfilosofen Aasmund Brynildsen. I essayet «Svermeren og hans demon», opprinnelig trykt i 1952, gikk Brynildsen til frontalangrep på Hamsun og den apologetiske lesningen, som han mente formidlet et uforpliktende litteratursyn. I motsetning til Bull så han i Hamsun det fremste eksempelet på ansvaret som tilkommer en kunstner og «en betydningsfull anledning til å ta hele det estetiserende forhold til kunsten opp til en grundig revisjon» (Brynildsen, 1973, 11). Hvis man kunne lese Hamsuns politikk som «spesialmeninger», da måtte det skyldes at man leste «blott med ansiktet» (Brynildsen, 1973, 8). Ifølge Brynildsen var Hamsun ingen hodeløs «lyriker og ekstatiker», men en meget bevisst «iakttager og kritiker – en av de største og mørkeste blant det 19. og 20. århundres store diktere» (Brynildsen, 1973, 12).

Forskningen på Hamsuns forfatterskap har, som annen litteraturvitenskapelig forskning, vært påvirket av mange ulike teoretiske og metodiske trender som har kunnet brukes til både støtte og nyansering av Bull og Brynildsens ulike holdninger. I forlengelsen av de to posisjonene kan vi derfor også sortere mye av forskningen i motstridende linjer der den ene skiller skarpt mellom litteratur og politikk og er oppvurderende, mens den andre slår dem sammen, er kritisk og ikke sjelden også nedvurderende. Dermed er det heller ingen tvil om at krigen, politikken og nazismen – om de er eksplisitt nevnt eller ikke – går som en understrøm i forståelsen av forfatterskapet. Når det gjelder *Sult* holder imidlertid ikke forsøket på å sortere forskningen i to overordnede og ofte motstridende linjer. Til det er forskningen både for omfattende og for sprikende. *Sult* er nemlig kanskje den mest omskrevne og *minst* eksplisitt politiserte romanen i Hamsuns forfatterskap. Paradoksalt nok er forskningen på *Sult* likevel kanskje den av Hamsuns romaner som har blitt *mest* påvirket av den polariserte forskningen på forfatterskapet. Dette skyldes muligens at den (tilsynelatende) er lite eksplisitt politisk i seg selv, men kan også ses i sammenheng med noe Ståle Dingstad var tidlig ute med å påpeke, nemlig at hovedtyngden av Hamsun-forskningen lenge både var rettet mot det tidlige forfatterskapet, der *Sult* står som et naturlig startpunkt, og at denne oppmerksomheten i stor grad var rettet mot det «å lese forfatterskapet inn i en modernistisk tradisjon» (Dingstad 2003, 35).

***Sult* som modernistisk roman**

Forskningsoppmerksomheten rettet mot *Sult* etter krigen ble satt av den innflytelsesrike britiske litteraturviteren James McFarlane med artikkelen «The Whisper of the Blood: A study of Hamsun's Early Novels» fra 1956. Artikkelen ble senere inkorporert i boken *Ibsen and the Temper of Norwegian literature* (1960), og der løftet ikke bare McFarlane frem Hamsuns psykologi og skrivestil i et bredt modernistisk perspektiv, men gjorde også *Sult* til en foregangsroman for den europeiske modernismen. McFarlane gjorde ikke dette bare med utgangspunkt i *Sult*, men også i Hamsuns psykologiske program-artikler som han mente både kunne forstås i forbindelse med de idéhistoriske strømningene i Hamsuns egen tid og som et startskudd for noe nytt som skulle komme. *Sult* kom til å foregripe både modernismens skrivestil og tematikk. I den forbindelse vektla McFarlane særlig to sentrale navn i moderne europeisk idéhistorie: Filosofen Arthur Schopenhauer og den moderne psykologiens far, Sigmund Freud.

Ifølge McFarlane kunne Hamsun både fortolkes som en psykologisk innstilt forfatter som ikke bare foregrep Freuds vitenskapelige teorier. Han kunne også fortolkes i sammenheng med dem. Begge kunne fortolkes som ulike kulmineringer av en interesse for ubevisste mentale prosesser som hadde startet med den romantiske filosofen Schelling, ble utvidet og systematisert av Schopenhauer og Eduard von Hartmann og utnyttet av Dostojevskij, Strindberg og Nietzsche. (McFarlane 1956, 564). Hamsun hadde uten tvil god kjennskap til Dostojevskij og Strindberg, som han både etterlignet og skrev om. Hvor sterk Hamsuns interesse for og lesning av Schopenhauer, Nietzsche og Hartmann egentlig var og hvorvidt han egentlig virkelig hadde lest dem, er mer omdiskutert, men også forsøksvis dokumentert i både brev og biografier, for eksempel gjennom skildringene til hans kone Marie og sønnen Tore (T. Hamsun 1952, M. Hamsun 1953). Med disse navnene er den sentrale idéhistoriske rammen som *Sult* har blitt lest i forbindelse med, satt: Det er Schopenhauer, Dostojevskij, Nietzsche, Hartmann og Freud som ofte er behandlet som de mest sentrale. Mens biografene vektlegger inspirasjon, innflytelse og hvordan Hamsun posisjonerer seg både tematisk og stilistisk i forhold til dem han har lest eller lest om, er den tydeligste linjen i forskningen å finne i tradisjonen etter McFarlane.

For McFarlane var det mest oppsiktsvekkende med Hamsuns måte å behandle, undersøke og fremstille menneskets psykologi på, hvordan den kom til å foregripe det kommende, fremfor hvordan den stod i forlengelsen av det som hadde vært. McFarlane hentet ikke dette først og fremst fra boken selv, men fra Hamsuns

psykologiske program, slik han presenterte det i kondensert form i artikkelen «Fra det ubevidste Sjæleliv». I den forbindelse kom McFarlane med en påpekning som skulle få store etterdønninger i forskningen, nemlig at det mest betydningsfulle ved artikkelen ikke var hvordan teksten kastet lys over Hamsuns egen skriving, men at det i hele tatt var publisert så tidlig som i 1890:

For here, as indeed in the early novels themselves, it is as though some of the catch-phrases current in Europe some twenty-five or thirty years later – those that tell of tracing the atoms as they fall upon the mind, of the disconnected and incoherent patterns scored on the unconscious, of the reveries between brackets of reality, of the tangles of mental association – where being given early rehearsal by him (McFarlane 1956, 568).

McFarlanes vilje til å se *Sult* mer som starten på noe nytt, noe som pekte fremover, enn kulminasjonen av noe gammelt, ble raskt plukket opp av internasjonalt orienterte litteraturforskere, og fikk sitt sterkeste uttrykk hos den norske forskeren Einar Eggen, som i artikkelen «Mennesket og tingene. Hamsuns *Sult* og den nye romanen» (1966) leverte det som ser ut til å være et av forskningshistoriens mest innflytelsesrike enkeltbidrag.

Ifølge Eggen var det ikke samtidens litteratur, ei heller den høymodernistiske tyske litteraturen der Hamsuns gjennomslag kanskje var sterkest, som var den mest nærliggende referanserammen. Det var den franske ny-romanen fra 1950- og 1960-tallet, med dens eksistensialistiske tilsnitt slik den kom til uttrykk hos Robbe-Grillet og Sartre. Fremfor alt gjelder det i *Sults* beskrivelse av forholdet mellom individ og verden, eller av det Eggen kaller det moderne menneskets fremmedgjøring. I en skarp analyse av *Sult*-heltens forhold til tingene som omgir ham, fremhever Eggen *Sult*-jegets forhold til seg selv og verden, og leser man artikkelen er det ikke vanskelig å gjenkjenne hvor de tidligere siterte litteraturhistoriene har hentet sine påstander fra om at *Sult*-jeget lever i en tingverden og ikke en menneskeverden. Etter en gjennomgang av en rekke eksempler, hevder Eggen at romanen kjennetegnes ved en skarp motsetning mellom presise beskrivelser av den ytre verden og en indre verden i et veldig opprør, og at det som først og fremst kjennetegner denne motsetningen er at forbindelsene mellom dem opphører: «Tingene bare *er der*, uformidlet, hvilende i seg selv, løsrevet fra sin menneskelige tilknytning. Sansningen av tingene virker som plutselige, umotiverte avbrudd i jeg-personens bevissthetsstrøm, som 'frosne' scener i en moderne film» (Eggen 1966, 97).

Ved både å løfte frem hvordan tingene i *Sult* nærmest blir gitt en egen selvstendighet uavhengig av blikket som innfanger dem, hvordan de vinner en ny og moderne «autonomi», peker romanen, ifølge Eggen fremover mot både Kafka og den franske nyromanen på 1960-tallet. Slik trekker ikke Eggen bare linjene fremover enda lengre enn McFarlane, men kommer også med en presisering som skulle få stor betydning for forståelsen av *Sult* som modernistisk roman. Fra og med *Sult* tiltrakk romanfortellerens oppmerksomhet nemlig «ikke lenger av den lille tilfeldige detaljen som skaper miljøkoloritt [slik som i realismens litteratur], men snarere av den lille detaljen som faller utenfor sammenhengen» (Eggen 1966, 97–98). Resultatet var ikke bare at man kunne avlese et fortelleteknisk, men også et idéhistorisk skifte der «fremmedhet, uvirkelighet» først og fremst var det som kjennetegnet menneskets forhold til omverden:

Tingene besetter ham, myldrer inn i hans hjerne, truer med å forvandle den til en automat. Samtidig er han ute av stand til å assimilere dem, ta dem opp i sin personlighet. De trenger bare på, uten ansikt, uten menneskelig karakter, sluttet i seg selv – og han selv er «til overs», snart vil det kanskje ikke være plass for hans jeg i denne verden av rå, ubearbeidelig virkelighet. Gjennom sin klarhet, sin tetthet, sin stofflighet kaster tingene et avslørende lys over hovedpersonens indre liv; de fremtrer som *mer* virkelige enn det splittede, feberhete, tvangstankerredne jeg som plutselig blir dem han var; jeg-personen blir som Robbe-Grilletts personer et hulrom blant tingene (Eggen 1966, 99).

Eggen gjør på denne måten *Sult* til en eksemplarisk modernistisk roman som skildrer subjektet som fremmedgjort i en industriell og moderne verden preget av ting, ikke mennesker.

Denne forståelsen av *Sult*-jeget har gjennom en lang rekke forskningsbidrag blitt gjentatt og diskutert, nyansert og utvidet til den i dag nærmest står som en urokkelig kjennsgjerning, slik vi ser det presentert i litteraturhistorien. Mest radikalt kommer den kanskje til uttrykk i Atle Kittangs banebrytende og lenge uomgjengelige studie *Luft, vind ingenting* (1984) som gjorde Hamsun til en modernistisk ironiker i et psykoanalytisk perspektiv. Ifølge Kittang var nemlig ikke Hamsun først og fremst modernist på grunn av temaene han tok opp, men på grunn av måten ironien i romanen ble virksom på: «Hamsun er vår fremste tidleg-modernistiske romanforfatter ikkje så mykje på grunn av sin skriveteknikk og sitt 'psykologiske' program, som på grunn av den sereigne måten romankunsten blir til sjølvrefleksjon på i bøkene hans» (Kittang 1984, 27–28). For Kittang innebærer dette ikke bare en særlig vektlegging av Hamsuns ironi, men også av hvordan den

hele tiden gjenbruker motiver, figurer og symboler på en slik måte at de til slutt danner en «retorisk maskin, ein 'refraksjonsmaskin' så å seie, der gjentakninga over seg gjennom avstandens verknad og såleis – nesten umerkeleg – set motiva, figurane og symbol i tekstane på gli *bort frå seg sjølv*» (Kittang 1984, 28). Når *Sult* både i sin komposisjon og tematikk gjentar seg selv, forflyttes og fortettes betydningspotensialet i teksten, ifølge Kittang, slik at det blir vanskelig å fastholde én bestemt tolkning. Tvert imot blir meningskonstruksjonen i teksten flytende og vanskelig å fastholde, noe som igjen gjør det vanskelig, nærmest umulig å fastholde et bestemt meningsinnhold. Slik konstruerer ikke bare *Sult* sin egen mening. Den dekonstruerer den også på en og samme tid. Eller med Kittangs ord: *Sults* produksjon av mening er like mye knyttet til «dekonstruksjonen av Eg-identiteten som særkjenner hundrårsskiftet både i filosofi (Nietzsche), sosiologi (Marx, Durkheim), språkvitskap (Saussure) og psykologi (Freud)» (Kittang 1984, 28).

Før Kittang hadde både forståelsen av Hamsuns og *Sults* modernisme særlig knyttet seg til romanens motiv, tema og fortelleteknikk, altså idéhistorie, psykologi og bruddet med realismen, slik vi har sett det for eksempel hos McFarlane og Eggen, eller hos andre betydningsfulle forskere som Peter Kirkegaard og Jørgen Tiemroth, som også hadde fremhevet et modernistisk perspektiv på *Sult*. I forlengelsen av disse, var det imidlertid ikke først og fremst psykologi eller tematikk Kittang særlig løftet frem, men hvordan betydningsglidningene i romanen til enhver tid undergravde fastholdelsen av et bestemt meningsinnhold, og dermed også forklarte hvorfor den kunne fortolkes på mange ulike måter. Eller som biografen Walter Baumgartner senere formulerte det:

Faktisk bidrar *Sult* til den moderne romans generelle degradering av fabelen. Det finnes riktignok en fabel i historien, ja en moral. Men den kommer til uttrykk indirekte, i stilen, i symbolikken, i scenenes og handlingsforløpets tydbarhet – det er opp til leseren å finne meningen. Åpenheten – det vil også si moderniteten – i denne romanen har gitt rom for motsatte fortolkninger (Baumgartner 1998, 52).

Med andre ord har ikke bare *Sult* blitt forstått og formidlet som en eksemplarisk modernistisk roman. Det litteraturhistoriske bruddet med realismens skrivestil har også blitt oppvurdert som *kvalitativt* bedre fordi romanens åpenhet ikke bare innfanger og uttrykker den radikale åpenheten i tiden den er skrevet i, men også fordi tekstens betydningsmangfold har blitt forstått som mer åpent og flertydig enn noen gang tidligere i litteraturhistorien.

Narratologi

En viktig del av den kvalitative oppvurderingen av *Sult* som modernistisk roman baserer seg på grundige analyser av romanens fortelleteknikk. Ved å vise hvordan romanens fortelleteknikk ikke bare var mer kompleks enn de forutgående, men også hvordan den stod i direkte forbindelse med Hamsuns psykologiske program, har narratologiske analyser utvidet det å peke på romanens modernisme bare med tanke på Hamsuns «moderne» vilje til å beskrive menneskets psykologi, til å vise hvordan denne viljen også fremprovoserte en ny måte å skrive på. Dersom man virkelig ville forstå *Sult* og Hamsuns tidlige romaner, måtte vi dermed også, ifølge McFarlane, forstå hvordan Hamsuns stil er en psykologisk stil som impliserte et litteraturhistorisk skifte bort fra karakteranalyse og realisme, og mot mer subtile narrative teknikker for å løfte frem menneskets indre:

Hamsun explores and shocks his reader into recognizing what goes on behind the mask of the individual. We look with the hero equally when he examines the secret areas within himself and when he looks at the world about him, a world in which the things of greatest significance are precisely those other secret mental lives of his fellows. It is this arrangement above all else that has given the richness to Hamsun's early work; and to realize this is to shift the search for the cause of its strange and arresting quality away from questions of character analysis and on to the more technical problems of narrative perspective (McFarlane 1956, 571).

Også Eggen gjør et nummer av Hamsuns bruk av to distinkte jeg-fortellere det er vanskelig å holde fra hverandre. Det samme gjør Rolf Nyboe Nettum, men det er likevel tsjekkeren Martin Humpál som har levert den grundigste narratologiske analysen av romanen.

Det er særlig to elementer Humpál tar utgangspunkt i: For det første bygger han videre på McFarlanes påstand om Hamsuns bruk av *stream of consciousness*-teknikken, som han ikke undersøker nærmere. For det andre står han på skuldrene av den amerikanske narratologen Dorrit Cohen som i sin toneangivende bok *Transparent Minds. Narrative modes for presenting consciousness in Fiction* (1978), trakk inn *Sult* som et eksempel på fri indirekte diskurs. Siktemålet for Humpál er imidlertid ikke bare å avklare fortellerteknikken, men også å vise hvordan den narrative teknikken «make *Hunger* formally a modernist narrative» (Humpál 1998, 46). For å gjøre dette, tar Humpál sats i to sentrale elementer: 1) bruddet med realismens konvensjoner og 2) hvordan bruddet stod i forbindelse

med Hamsuns psykologiske program. Ifølge Humpál var det nemlig ingen tilfeldighet i hvordan Hamsun skrev. Enda den virker likefrem, var stilen gjennomtenkt, nøye komponert og tydelig en konsekvens av det psykologiske programmet: «His literary agenda, presented in *Fra det ubevidste Sjæleliv* and in the lectures of 1891, clearly aimed at the illumination of the workings of the mind in their rawness» (Humpál 1998, 51). Problemet for Hamsun var at den realistiske skrivemåten ikke åpnet for å skrive frem den psykologiske råheten han var ute etter: «The classical form of retrospective first-person narration posed a problem for such artistic intentions, since in it the narrating self had the privileged position of the final cognitive authority; the reader expected a reasonable degree of verisimilitude in the narrating self, simulating a real author of autobiography» (Humpál 1998, 51).

Ifølge Humpál var ikke Hamsun ute etter det avsluttede, det som var fast og stivnet, men det umiddelbare, og for å nå frem dit måtte han kvitte seg med «the classical binding framework of classical retrospective autobiography by effacing the narrating self» (Humpál 1998, 51). Ifølge Humpál gjorde dette at Hamsun tilbakeviste den tradisjonelle førstpersonsfortellingen som hadde en klart avgrenset jeg-forteller og innførte et fortellende jeg som hele tiden er i spill. Dermed er det ikke snakk om noen enkel retrospeksjon i *Sult* som kan knyttes til selvbiografisjangeren i streng forstand. Tvert imot, skriver Humpál, kan *Sult* kun på en sterkt begrenset og overfladisk måte kalles et «autobiographical, retrospective narrative». Det som heller foregår, er et langt mer komplekst spill der «the narrative of *Hunger* presents the workings of the character's consciousness as if in its *present manifestation*: the protagonist moves constantly before the reader as an ever-changing entity» (Humpál 1998, 58). Det kontinuerlige spillet mellom det tilbakeskuende og det umiddelbare jeget i romanen står ikke bare i opposisjon til mer historiske eller biografiske lesninger, men det knytter også uløselig fortellekninken til det fortellertekniske spillet som kjennetegner den moderne europeiske roman.

By og geografi

I *Sult*-resepsjonen har spørsmålet om geografi blitt omhandlet på mange ulike måter. Fra at Kristiania i stor grad ble lest som ensbetydende med den norske hovedstaden Kristiania, har den som *Sult*-heltens sulting, gradvis blitt forstått

metaforisk og symbolsk som uttrykk for en generell moderne storbyerfaring. Denne forståelsen kan sies å ha satt særlig fart med Eggens analyse av *Sult*, som fremhevet hvordan byen i romanen på tross av sine konkrete og nøyaktige stedsbeskrivelser fremstod som labyrintisk. I denne forbindelse løftet Eggen opp et paradoksalt motsetningsforhold, nemlig at der jeget blir fremstilt som porøst og ustabilt, blir byen hele tiden fremstilt med sylskarp nøyaktighet og klart skisserte grenser. «Et eiendommelig trekk ved romanen» er dermed ikke bare at det «vrirler» av så nøyaktige stedsbeskrivelser at man skulle tro det dreide seg «om geografiske ekspedisjoner», men at disse beskrivelsene hele tiden kontrasteres av det jeget som «forsyner oss med disse opplysningene». I tillegg, hevder Eggen, «oppstår det omtrent alltid en ironisk motsetning mellom vandringens presist anførte rute og utbyttet av dem: De aller fleste av «ekspedisjonene» er fruktløse eller formålsløse (Eggen 1966, 101). Ifølge Eggen er ikke *Sult*-jegets vandringer dermed først og fremst sentrale fordi de gjentas gjennom hele romanen, men fordi de avdekker den sentrale motsetningen mellom jeget og verden han er en del av, som igjen formidler et inntrykk av en «fruktesløs rundgang i en absurd virkelighet, en labyrint uten utgang og uten redning, en steinverden uten menneskelig kontakt, kvelende og innestengt som korridorene og loftsrommene hos Kafka eller gatene hos Robbe-Grillet» (Eggen 1966, 102).

I denne sammenhengen løfter imidlertid ikke Eggen bare frem stedsbeskrivelsene, men også tiden. Ifølge Eggen sørger jeg-personen nemlig «alltid for å holde seg orientert om tiden» (Eggen 1966, 103). Like påfallende som de eksakte stedsangivelsene, er det dermed også at det «vrirler av klokkeslett i romanen». Men i motsetning til å lese dette i forbindelse med industrialiseringens og kapitalismens virkning på for eksempel en bondegutt som hadde kommet til byen mot slutten av 1800-tallet og dermed ble konfrontert med klokken og ikke solens gang over himmelen, finner Eggen enda en eksistensiell forklaring som bygger opp under argumentet om forholdet mellom hovedpersonens forhold til den ytre verden:

Grunnen til at han så pedantisk registrerer sted og tid, må være at han på den måten forsøker å beherske og kontrollere den indre og ytre virkelighet han lever i, gjøre den mer normal, mer triviell, mer fortrolig. Gjennom navn og tall prøver han å befri seg fra sitt febrile jeg, og ved navnenes og tallenes hjelp forsøker han også å mane tingene ned, berøve dem deres fremmedhet, gjøre seg til deres herre gjennom å måle og beregne dem (Eggen 1966, 103).

Gjennom Eggens eksistensialistiske prisme er det hele tiden jeget og hans livspremisser i byen som legges under lupen. Det er motsetningen og kampen mellom individet og moderniteten som undersøkes, og når jeget forlater Kristiania, er det altså byen som vinner. Med utgangspunkt i sitater som dette, er det påfallende hvordan Eggens beskrivelse av det fremmedgjorte individet i en moderne verden ikke bare ble et gjennomgangstema i forskningen, men også nokså raskt gled over i litteraturhistorienes fremstilling av *Sult*-jeget etter krigen. Som vi har sett, er det jo nettopp i årene etter Eggens artikkel (1966) at fremstillingene i litteraturhistoriene blir stadig fokusert på *Sults* fremstilling av motsetningsforholdet mellom hovedpersonen, byen og tingene i den.

I kjølvannet av den modernistiske lesningen, har byen Kristiania som *Sult*-helten vandrer rundt i, stadig sterkere blitt lest som uttrykk for en mer generell storbyerfaring. Som Peter Sjølyst-Jackson har poengteret var imidlertid Kristiania langt mer å betrakte som «little more than a ougeois province of around 135,000 inhabitants, situated in one of Europe's least developed countries» (Sjølyst-Jackson 2010, 20). Mark Sandberg tok tak i dette i en sentral artikkel allerede i 1999, der han undersøkte hvordan samtidens reklame og reklamespråk påvirket *Sult*. Ved å sammenligne reklamens historie i Norge og USA, gjorde Sandberg et poeng av hvordan Kristiania i 1880-årene ennå ikke hadde blitt den moderne storbyen Hamsun møtte i Amerika og da særlig i Chicago, der Hamsun arbeidet som trikkekonduktør, men at mange av elementene fra den likevel var nedfelt i romanen. I stedet for å forklare dette ut fra det historiske Kristiania, pekte Sandberg dermed heller på kontrasten mellom det Hamsun hadde vært vant til og det som møtte ham i Chicago:

The city that Hamsun experienced in September of 1886 was already a dynamic American metropolis approaching a million inhabitants, thus, roughly the size of Berlin. It already had heavy traffic and an expanding economy, [...] The contrast with Christiania must have been striking (Sandberg 199, 280).

Ifølge Sandberg må møtet med Chicago ha medført et «storbysjokk» Hamsun tok med seg inn i skrivingen av *Sult*. Med andre ord forklarer dermed Sandberg ikke *Sults* modernitetserfaring som et resultat av det historiske Kristiania, men som et uttrykk for en storbyerfaring Hamsun tok med seg fra et helt annet sted, nemlig Amerika. Eller med Sandbergs ord: «What I am, thus, suggesting is that when we read 'Christiania,' we think of both Norway's capital city and Chicago» (Sandberg 1999, 284).

Den langt mer globale fornemmelsen av stedet Kristiania *Sult*-jeget beskriver, har stått stadig sterkere i forskningen på 2000-tallet. For eksempel bygger både Sjølyst-Jackson og Timothy Wientzen videre på Sandbergs poenger når de trekker inn et bredere emigrasjonsperspektiv i sine lesninger. I denne forbindelse gjør Wientzen også et poeng av det paradoksale faktum at Norge på slutten av 1800-tallet både var en økonomisk og kulturell periferi som fra og med Ibsen og Bjørnson, likevel begynte å stå i spissen for en moderne litterær utvikling. Med andre ord løfter Wientzen frem hvordan «a growing body of scholarship has established Norway's status on the periphery of European modernity and seen this liminal position as paradoxically central in catalyzing aesthetic innovation (Wientzen 2015, 210). I dette perspektivet kommer, ifølge Wientzen, også den sosiale rammen tydeligere til uttrykk fordi det synliggjør hvordan romanens hovedperson hele tiden kommer i kontakt med nye sosiale institusjoner som først så dagens lys i forbindelse med «Norway's late entry into the global economy and the people who populate this new economy» (Wientzen 2015, 210–211). Møtet med den globale økonomien medførte store politiske og økonomiske endringer i Norge som, ifølge Wientzen, kommer til uttrykk i *Sult* ved at den ikke bare fremstiller et individ og hans omstendigheter, men også gjennom ham viser frem «masses of people displaced by the collapse of indigenous economic networks» (Wientzen 2015, 210–211). Eller som Erik Østerud konsist formulerer det: Selv om byen er Kristiania, inneholder den «alle de amerikana vi støtte på i *Fra det moderne Amerikas Aandsliv* og kunne derfor karakteriseres som Hamsuns Amerika-roman» (Østerud 2002, 49).

Sultekunstneren

I forbindelse med den modernistiske byskildringen i *Sult* blir hovedpersonen ofte forstått som en sulten «flanør». En flanør er en vandrende betrakter av storbyen, tradisjonelt sett en herre som tilsynelatende slentrer rundt i storbyen uten mål og mening. Begrepet er særlig preget av forfattere som Charles Baudelaire og Walter Benjamin, men stammer egentlig fra det norrøne verbet «flana», «å vandre målløst». Og *Sult*-helten gjør nettopp det: vandrer tilsynelatende målløst rundt i byen Kristiania. Vandrersfiguren skulle bli en gjenganger i Hamsuns forfatterskap, den ledsager alle hans sentrale karakterer opp gjennom forfatterskapet, selv om byen som scene for vandringen i stor grad forsvinner ut til fordel for mer rurale

områder. Selv om vandrerfiguren dermed mer eller mindre er en konstant, er *Sult*-helten forfatterskapets eneste virkelige flanør. Det ser ut som om Peter Kirkegaard var den første som tok i bruk begrepet i sin analyse fra 1975 og med det innførte et virksomt perspektiv på forståelsen av både hovedpersonen og geografien han vandrer rundt i (Kirkegaard 1975). Siden har flere andre både tatt i bruk og forstått jeg-personen i forbindelse med begrepet. Tone Selboe skriver:

Hvis vi sammenligner *Sult*-helten med den klassiske byfiguren par excellence, 1800-tallets flanør-poet som i overlegen distanse med Walter Benjamins ord «botaniserer på asfalten» uten annen hensikt enn å observere omgivelsene, så finnes det åpenbare likheter, men like åpenbare forskjeller med ham. Flanøren dyrker dagdriveriet; han er ideelt sett lediggjengeren som i og med sin langsomme og unyttige vandring blir en utfordring både til varesamfunnets arbeidsdeling og til den fremvoksende storbyens krav til hurtighet og effektivitet. Samtidig er flanøren som skriver avhengig av markedet for å selge sine produkter [...]. Denne dobbeltheten konstituerer også vår helt: Han er i en viss forstand dagdriver og han observerer nok omgivelsene, men han er i en evig oppsplittende situasjon i forholdet til markedet som bare unntaksvis belønner hans skriverier (Selboe 2002, 103).

For Selboe er det like mange åpenbare likheter som forskjeller mellom *Sult*-helten og flanøren. Både Selboe og forskningen som har løftet frem dette perspektivet, er imidlertid mest opptatt av likhetene. Selv om perspektivet dermed får et godt grep om hvem *Sult*-helten er og hva han gjør, er det også en del elementer ved ham som ikke passer inn. Den mest fremtredende av dem er selve sulten. For selv om *Sult*-helten er en flanerende skikkelse, så er han hverken dandy, elegant eller en særlig karismatisk person, slik vi kjenner flanøren fra for eksempel Baudelaire. Byen han går rundt i er – som vi kommer til i neste kapittel – heller ikke en egentlig storby og langt mindre en modernitetens metropol slik for eksempel Paris var i samme periode. Og da kommer vi også frem til et av de mest sentrale spørsmålene i forskningen overhodet: Hvorfor sulter egentlig *Sult*-helten?

Sult-helten får flere ganger anledning til å spise. Han får både penger og mat uten faktisk å gjøre det. Ifølge McFarlane gjør dette *Sult*-jegets sulting ikke bare til et redskap for sansene, for fantasien, for viljen til å skrive, men for å leve:

It is precisely by virtue of this painful sensitiveness that the hero «lives»; he has no fictive life when his belly is filled or his pockets lined. Each of the four sections of the novel deals with a separate crisis of hunger; in the first three he is saved by getting his hands on a little money: payment for an article in the

first, help from a friend in the second, charity from his editor in the third. When on the fourth occasion he rejects monetary help, the novel is at an end – he signs on as an deck hand and sails out of the novel. Between whiles, in those weeks when he eats, there is no novel; the hero has ceased to be fictionally significant, has ceased to «exist» (McFarlane 1956, 575).

For McFarlane blir hovedpersonens sult ikke bare et uttrykk for hans vilje til å skrive, men et uttrykk for hele hans eksistens og måte å være i verden på. Med andre ord går McFarlane langt i å si: uten sult, ingen skriving og dermed heller ingen roman. Eggen videreutviklet dette poenget i sin analyse ved å peke på at sultingen ikke bare er uttrykk for en skrivestrategi, men også for en overlevelsesstrategi. Det er sulten som muliggjør skrivingen og dermed det eneste som muliggjør mening for *Sult*-jeget i en ellers tom, kjølig og fremmed verden. Dermed blir det også først når skrivingen gis opp at hovedpersonens egentlige fall virkelig inntreffer:

Fattigdommen gjør ham til en paria for seg selv og andre, utleverer ham til byens ensomhet, nekter ham den ekstase han drømmer om at kjærligheten kan bringe ham. Dikteren i ham mislykkes – det betyr kanskje mer enn alt annet, gjør følelsen av avmakt og kontaktløshet fundamental. For fantasien, diktningen, er tilsyvende og sist det eneste han har å stille opp mot den ytre virkelighet. Gjennom diktningen opplever han sammenheng, tetthet, fylde, ekstase. Når han lykkes i sin diktning, faller han på kne og takker Gud, mens han ellers føler seg forstått. [...] Stadig søker han ekstasen, derfor blir fremmedhetsfølelsen så intens når ekstasen uteblir. *Sult* er en ekstase i negativ (Eggen 1966, 106).

For Eggen blir sulten ikke en konkret sult, en sult etter mat, men en eksistensiell sult etter alt det helten mangler. Selv om *Sult*-helten for Eggen langt fra er et gjennomsnittsmenneske, er han likevel et symbol på hvordan mennesket opplever seg selv og verden i modernitetens tidsalder:

Jeg-personen i *Sult* er et meget egenartet menneske, i en situasjon de færreste mennesker i vår tid og vår kulturkrets har opplevd. Men gjennom denne skildringen av et unntaksmenneske i en unntakssituasjon stiger det frem en visjon av betydelig allmennmenneskelig rekkevidde, en virkelighet som mange moderne diktere har identifisert med menneskets fundamentale situasjon: den gapende avstand mellom jeg og omverden, opplevelsen av tilværelsens fremmedhet (Eggen 1966, 105–106).

Atle Kittang tok opp igjen dette perspektivet og videreutviklet sulten med utgangspunkt i romanens tittel:

Tittelmotivet er eit signal om kva som er sentralt i dette mønsteret, men det er altså ikkje tilstrekkeleg å lese sulten berre som ein naturalistisk interessant patologi. Vel er den ein slik «realitet» i forteljinga, men den er òg ei biletgjering av meir fundamentale forhold. Sulten er utgangspunktet for alle dei freistingane av erotisk, moralsk og sosial karakter som hovudpersonen møter. Og endeleg er den ein metafor for den grunnleggande *mangel* eg-figuren er bygd opp kring, og som kjem til uttrykk på ulike nivå og gjennom ulike motiv i teksten (Kittang 1984, 284, 36).

Som disse tre sitatene viser, var det lenge en sterk tendens til å abstrahere sulten fra dens kroppslige og rent fysiologiske til en langt mer abstrakt, eksistensiell og metaforisk betydning. Da Knut Stene-Johansen og Knut Ove Eliassen skulle posisjonere seg i et kapittel om *Sult* i en større bok om ulike utgivelser, oppsummerte de tendensen slik:

Hos Atle Kittang, som hos de fleste *Sult*-kommentatorer, tolkes altså *Sult*-heltens sult som en metafor, som en «mangel», som «eksistensielt behov» for å fylle en «eksistensiell tomhet». Men spørsmålet vi stiller er om romanens «sult» først og fremst *eller i det hele tatt* forteller om noe annet enn konkret sult. Ville det være like korrekt å hevde at det intet sted finnes *en eneste markør* som tilsier at «sult» i *Sult* handler om «noe annet» eller noe mer «billedlig» og «metaforisk» enn rett og slett sult? (Eliassen og Stene-Johansen 2007, 181).

Dette sitatet signaliserer ikke bare Kittangs betydning for Hamsun-resepsjonen, men markerer også en klar og tydelig opposisjon mot tendensen til å løfte både tittelmotivet og romanen *Sult* ut av en konkret situasjon og inn i et mer abstrakt landskap. Den samme impulsen ser vi også i mye internasjonal forskning, der det å løfte sulten fra den daglige konkrete betydningen til et mer abstrakt nivå også står i forbindelse med et par andre elementer enn bare forskning. I debatten om *Sult*-heltens sulting, finner vi nemlig også noen innflytelsesrike tekster som ikke selv er forskningstekster. Blant dem er essayet «The art of Hunger» (1970) av Paul Auster og fortellingen «En sultekunstner» av Franz Kafka.

Timothy Wientzen har løftet frem påvirkningen på *Sult*-forskningen fra disse to tekstene ved å skrive følgende:

In his influential essay «The Art of Hunger» (1970), Paul Auster likens Hamsun's narrator to the protagonist of Franz Kafka's «A Hunger Artist» (1922) on the grounds that in both texts, hunger metaphorizes the plight of the modern artist. The actions of Hamsun's narrator are «inspired by nothing but whim and ungovernable urge, the weary frustration of anarchic discontent,» and the atomizing experience of urban life (Auster 14). For Auster and a host of later critics, Hamsun's novel employs hunger as literary trope in order to figure this distinctly modern anomie. Devoid of any «redeeming social value» or concern with «problems of class injustice» (10–11), *Hunger* becomes a novel about the universal experience of urban modernity and its attendant assault on the psyche, a novel in the mold of *Mrs. Dalloway* or *Ulysses* (Wientzen 2015, 210).

Ifølge Wientzen er ikke bare Kafkas tekst om sultekunstneren som sulter fordi han ikke kan annet, et mindre treffende utgangspunkt for å forstå *Sult*. Hamsuns bok ble heller ikke til i den samme konteksten som «En sultekunstner» eller de andre modernistiske tekstene den ofte sammenlignes med, faktisk ble skrevet i. Selv om det er fristende å løfte frem sulten i forbindelse med fremmedgjøringen hovedpersonen opplever, fremholder dermed Wientzen at vi heller bør fokusere på den historiske konteksten romanen selv viser frem. Ifølge Wientzen er det nemlig ikke det modernistiske storbypreget i romanen som er det sentrale, men hvordan Hamsun hele tiden situerer «the narrator's actions within the contexts of emigration, starvation, and modernization unique to the periphery» (Wientzen 2015, 216). Ved å fastholde Kristianias rolle som en perifer, men likevel globalt sammensatt småby fremhever Wientzen at sulten hverken er en «metaphor for universal experience of modern anomie nor a proto-existential investigation into human nature» (Wientzen 2015, 216). Tvert imot fremhever Hamsun hovedpersonens kroppslige erfaringer med å sulte i en bestemt situasjon på et bestemt sted som gjør det mulig å tillate å gå ut over den tradisjonelle modernistiske fortolkningen og heller «begin to understand the political stakes involved in modernist engagements with hunger and the body (Wientzen 2015, 215–216).

Wientzen retter søkelyset mot at *Sult*-helten ikke bare sulter, men *velger* å sulte og når han trekker frem det han kaller «the political stakes» er det særlig i forbindelse med at sultestreiker for første gang dukket opp i *Sults* historiske kontekst, først i Russland som protest mot Tsaren, så i Storbritannia, Irland og India. Og slik løfter også Wientzen frem en politisk brodd i romanen som sjelden ellers har blitt påpekt, nemlig at «in fashioning himself as a visible sign of the costs of economic

development, Hamsun's protagonist exercises authority over the one domain still available to him: his body» (Wientzen 2015, 218). I siste instans får han dermed frem at Hamsuns fremstilling av sultens virkning på kropp og nerver «offers a deeply politicized portrayal of embodied life on the margins of capitalist development» (Wientzen 2015, 219).

I opposisjon til den metaforiske lesningen har det dermed vært flere i den senere tid som har zoomet inn på den konkrete sulten og den fysiske utarmelsen den medfører, slik det fremstilles i romanen. Ifølge Dolores Buttry (1988) er sulten koblet til «a touch of erotic sadism» og et forsøk på å komme i kontakt med det motsatte kjønn. Zeynep Harputlu Shah bygger videre på denne lesningen, som han samtidig utvider:

Although Hamsun's hero seems to fast because he has nothing to eat, not for a political/social reason or because he is anorexic, his relationship with food gradually changes and takes on a new form for passive resistance against economic and socio-cultural problems of his era, allowing him to exercise authority over his body (Shah 2019, 114).

Med andre ord løfter Shah frem hvordan *Sult* tilbyr en versjon av «a masculinized perspective to the starving body of the intellectual and an unconventional outlook on sexuality as a way of coping with the imposed poverty and lack of communication with society» (Shah 2019, 114). Eller som Shah skriver i sammenligning med en britisk roman fra samme tid, *New Grub Street*, ved å løfte frem skribentens finansielle usikkerhet, redselen for fattigdom, degenerering og sult, løfter romanen frem «a wider context of a changing literary world» (Shah 2019, 117).

Kritikken av *Sult* som modernistisk roman – kontekstualiserende linjer

Eivind Tjønneland skrev i 2005 et bokkapittel i skarp opposisjon til den modernistiske fremskrivingen av *Sult* som en eksemplarisk modernistisk roman, der han vektla samtidens litterære og psykologiske strømninger:

Enkelte går fortsatt rundt med den oppfatning at det skjedde noe plutselig og nytt i norsk litteratur da Hamsun publiserte romanen *Sult* og programmet

«Fra det ubevisste Sjeleliv» i 1890. Den svenske forfatteren Ola Hansson (1860–1925) trådte imidlertid frem med et lignende program allerede i 1887, da han utga skandaleboken *Sensitiva amorosa*. Spørsmålet reiser seg da om det finnes noen påvirkning fra Hansson til Hamsun. Hadde Hamsun lest Hansson? Såvidt vi kan se, er det ingen som hittil har stilt dette spørsmålet.

Kanskje skyldes slike unnlaterer at man har vært for lite interessert i det litterære miljøet rundt Hamsun (Tjønneland 2005, 144).

Når Tjønneland ser *Sult* i forlengelsen av Hansson er det særlig karakteristikken av *Sult*-jeget som «mærket» han fokuserer på. For Hansson betydde ikke dette å være merket av byen eller moderniteten i en abstrakt forstand, men helt konkret å være merket av å utføre en forbrytelse. Ved å vise hvordan også *Sult*-jegets merker også kan forstås på en slik konkret måte, viste Tjønneland en mer empirisk, kontekstualiserende og konkret vilje til å historisere og kontekstualisere *Sult* i forlengelsen av sin egen tid, som kan forstås i sammenheng med den såkalt «nyhistoristiske» impulsen i litteraturvitenskapen fra og med 1990-tallet. Gry Hedin fulgte opp det idéhistoriske sporet i artikkelen «Forfatteren som eksperimentator» (2011) der hun analyserte *Sult*-fragmentet i lys av dets publikasjonskontekst. Fragmentet ble publisert i tidsskriftet *Ny Jord* (1888), og Hedin løfter her frem parallellene mellom *Sult*-fragmentet og den biologiske diskursen som preget *Ny Jord* i månedene før *Sult* ble trykket. Først og fremst gjelder dette «det motiviske fællesskab mellem Hamsuns tematisering af det sultende individs kamp for tilværlesen og *Ny Jord*s relansering af Charles Darwin i en filosofisk og eksistensiell kontekst». Men hun går også overbevisende inn i hvordan Hamsun arbeider med «et naturvitenskapelig tema og en naturvitenskapelig metode i en tematisering av individets begrensede perspektiv» (Hedin 2011, 332, 343).

Det var imidlertid ikke bare Tjønneland og Hedin som etterlyste og arbeidet med en mer historisk inngang til *Sult* på begynnelsen av 2000-tallet. I dette perspektivet ble også samtidens medieteknologiske utvikling betydningsfull, og da fremfor alt avisene og den fremvoksende kommersialiseringen av skriftkulturen som Hamsun var kjent med fra Amerika. Det var i den anledning Sandberg rettet oppmerksomheten mot reklamens betydning i romanen, og da fremfor alt hvordan den kommer til uttrykk i åpningen av romanen. Det første leseren møter i forbindelse med *Sult*-jeget er et rom tapetsert med aviser. I forlengelse og opposisjon til Kittang, skriver Sandberg:

In this attic room, wallpapered with words and images from old newspapers, the novel's protagonist comes into being and enters into language. As Atle Kittang has put it, «*Sult*-heltens medvit konsituerer seg med andre ord som eit medvit om språk, i denne overgangen frå ikkje-være til være» (38) [...] I would revise Kittang's important insight slightly: this is not simply entry into language in the abstract – since that is never the case – but into a specific language system, with historical dimensions and social horizons: here, the discourse of advertising (Sandberg 1999, 266).

Sandberg står ikke bare i forlengelse og dialog med Kittang, han gjør også det abstrakte argumentet om å bli født inn i språket konkret. Det er ikke språket som system *Sult*-jeget blir til i, men i forbindelse med et bestemt språkssystem: Reklamen. Og derfra går Sandberg raskt over til å undersøke nettopp reklamens betydning i romanen og hvilket lys det kaster over både *Sult*-helten og romanen som helhet:

The subject that enters into this particular language system is in important ways *not* the same as every other subject that enters into language, precisely because he is called into being by a late-nineteenth century advertisement. Although his «hunger» has important literary and linguistic dimensions, the opening scene of *Sult* begins not with a literary reader, but a newspaper reader, and the model of writing, reading, and consumption developed throughout the novel should take that into account. This famously subjective novel, this novel about the inner world, the whisper of the blood, and small psychic tremors begins with a prominently placed description of a newspaper, where the private world of the reader intersects with the public world of news, economy, and advertising (Sandberg 1999, 266)

Ifølge Sandberg er reklamespråket av betydning på flere måter, og da særlig slik vi har sett i forbindelse med forståelsen av storby- og modernitetserfaringen boken uttrykker. Andre har imidlertid også gått videre i undersøkelsen av det mediespesifikke ved *Sult*-jegets forhold til sin omverden. Inspirert av den tyske mediefilosofen Friedrich Kittler, utvidet for eksempel Erik Østerud forståelsen av modernitetserfaringen i romanen til et uttrykk for hele den omkalfatrende medieteknologiske revolusjonen mot slutten av 1800-tallet, der både telegraf, presse, gramofon, film og kino ble stadig mer aktuelle. Ifølge Østerud var dermed *Sult* like mye uttrykk for et medialt og kommunikativt paradigmeskifte, som et idéhistorisk brudd (Østerud 2002, 44). I nettbrettets tidsalder er det her også verdt å påpeke at Østerud gjør et poeng ut av den medieteknologiske visjonen *Sult*-jeget

kommer med i skrønen om Happolatis elektriske salmebok. Mens det som for samtidens lesere i 1890 kunne høres ut som en av mange eventyrlige fabuleringer, var den for Østerud «et bilde på den medieteknologiske revolusjon som skjuler seg i romanen», nemlig et uttrykk for at «den gutenbergske æra» gled «over i den edisonske», der moderne industrideknologi hadde «besatt salmebokens sakrale språk (Østerud 2002, 50). Mens Gutenberg er den som har fått æren av å oppfinne trykkpressen, eksperimenterte og oppfant Edison glødelampen, lyspæren. I dag kan imidlertid *Sult*-heltens visjon tas et steg videre: Det er ikke bare revolusjonen fra mekanisk trykk til moderne elektronikk, som kan skimtes i *Sult*-heltens skrøne, men også den vi står midt oppi i vår egen tid: Den fra analoge til digitale medier.

Kritikken av *Sult* som modernistisk roman – kjønn og politikk

I den første ideologikritiske lesningen av Hamsun fra 1937 daterte frankfurteren Leo Löwenthal nazismens inntog i litteraturen med utgivelsen av *Sult* (Löwenthal 1980, 71). Löwenthal leste ikke *Sult* isolert, men som startpunktet for et forfatterskap der de samme elementene gjentok seg igjen og igjen, med stadig tydeligere politisk brodd. Dermed ble heller ikke *Sult* forstått som en utypisk Hamsun-roman, men som kimen til alt forfatterskapet siden kom til å romme. I omtalen av *Sult* skriver Löwenthal:

På den veien som helten tilbakelegger fra bokas begynnelse og til dens slutt, introduseres disse momentene: helten gir avkall på aktivt å delta i livskampen, han stiller seg motvillig til intellektet; han viser forakt for det ideale; han lar seg passivt drive med i det ufatteliges og uberegneliges strøm; han flykter fra byen og søker tilflukt i naturen. Alt dette er innfanget i denne romanen, og alle de seinere verkene til Hamsun kan betraktes som en enhet i den utstrekning de presenterer som grunntema en uendelighet av variasjoner over og forgreininger av den småborgerlige ideologi hvor avmaktsfølelse sammenkoblet med begeistring for overmakten er de viktigste komponenter (Löwenthal 1980, 72).

Med base i Tyskland på 1930-tallet var Löwenthal tidlig ute med å se den gjennomgående politikken i forfatterskapet. Denne ideologikritiske forståelsen av forfatterskapet slo ikke gjennom i Hamsun-forskningen før i de politiske 1970-

årene, da for eksempel den danske utgivelsen *Det reaktionære oprør* (1975) hadde sterk innflytelse. Et trekk ved *Sult*-lesningen er her imidlertid, som Vassenden har påpekt, at den postulerer ideologien fra *Markens grøde* tilbake til *Sult* (Vassenden 2010). *Sult*-helten søker jo ikke tilflukt i naturen. Han mønstrer på et skip ut i den store moderne verden, mens naturen er nokså fraværende i romanen. Dermed har ikke denne lesningen fått helt taket på *Sult*. Tvert imot har den i det modernistiske perspektivet blitt anklaget for å være en for grovmasket fortolkningsramme uten forståelse for romanens ironi, flertydighet og Hamsuns særegne måte å skrive på. Den modernistiske lesningens sterke devaluering av politikk og ideologi, har imidlertid blitt stadig tydeligere kritisert de siste 20 årene, og da kanskje særlig fra et kjønnsperspektiv.

Når det gjelder forståelseshorizonten som møter en i *Sults* forskningshistorie, er det i en oversikt av denne typen viktig å påpeke at forskningen i all hovedsak er skrevet av menn. Som med de idéhistoriske forløperne Hamsun står i forlengelsen av, er det menn – og da særlig unge menn – som utviser en forkjærlighet for Hamsun. Nokså forsinket slo imidlertid også de feministiske perspektivene inn i Hamsun-forskningen ut over på 2000-tallet, og da særlig i kjølvannet av den amerikanske litteraturviteren Rita Felskis tonengivende *The Gender of Modernity* (1995). Da Britt Andersen i 2013 rettet søkelyset mot *Sult* og den modernistiske lesningen av forfatterskapet, påpekte hun at når man i de seneste årene endelig var begynt å trekke inn den samfunnsmessige konteksten i lesningen av *Sult*, var det påfallende at man fortsatt hadde «unnlatt å kommentere betydningen av kjønn» (Andersen 2013, 233–234).

Ved å løfte frem hvordan alt alltid perspektiveres og sanses gjennom *Sult*-helten og hvordan hans flanør-blikk alltid representerer et maskulint perspektiv, synliggjør Andersen ikke bare hvordan romanens kvinner så å si alltid anses som prostituerte på en eller annen måte, men også at kjønnsperspektivet var oversett i fortolkningen:

Det store nettverket av uttalelser og skrifter som sikrer mot å gi *Sult* og forfatteren av *Sult* verdi som genuint moderne, bør imidlertid nyanseres. Det er noe som forties og som ikke blir tatt med i betraktningen: I realiteten spiller *Sult* på den rådende diskursen i norsk kulturhistorie i perioden, når romanen beskriver den negative virkningen som kvinnen og byen hadde på menns nerver. Når dessuten den nye kvinnen, en av de fremste representantene for det moderne, ikke nevnes, skjønner vi at både *Sult* og resepsjonen som hyller den som genuint moderne, har enkelte blinde flekker (Andersen 2013, 248).

Ifølge Hamsun skulle *Sult* og alt han stod for, representere et brudd med den foregående generasjonens diktning og idéer. Ifølge Andersen gjelder dette også synet på kvinnen. Mens Ibsen og Bjørnson hadde vært opptatt av sosial kritikk, kvinnens stilling i familien og ekteskapet og var påvirket av John Stuart Mill og emansipasjonsbevegelsen, så minner Andersen om at det var det reaksjonære kvinnesynet til Strindberg Hamsun selv identifiserte seg med. Andersen trekker dermed opp både flanørens beskrivelser av byen og dens kvinner som et forsøk på å posisjonere seg selv som maskulin. Ifølge Andersen er det denne selvposisjoneringen som slår sprekker og klapper sammen i møtet med Ylajali:

Når det allerede ved hovedpersonens førstemøte med en annen person avsløres at han nettopp ikke er distansert, men at han snarere overveldes av omgivelsene og føler at alt går inn på ham, mislykkes den maskuline selvposisjoneringen. Så til tross for at *Sult*-jeget inntar rollen som flanør, fremstilles han, som så mange andre av Hamsuns helter, også som et offer for omgivelsene (Andersen 2013, 235).

Unni Langås hadde allerede i 2004 levert en analyse av kroppens betydning i *Sult* der kjønn var tematisert. I 2018 fulgte hun opp med å hevde at *Sult* «is a text that foregrounds the performativity of a male body and its negotiations with masculine conventions, economic resources and femininity» (Langås 2018, 3). Særlig i forbindelse med det motsatte kjønn fremhever Langås at det kan være fristende å tolke relasjonen psykologisk, «as fear, reluctance, impotence, etc., but his own understanding emphasises that his problems are due to the lack of material resources» (Langås 2018, 6). Hun kommer også med en temmelig streng konklusjon:

Hamsun's man experiences humiliation when lacking economic means, the correct attire, food, lodgings, masculine attraction, sex appeal, and success as an author. All these weaknesses threaten to feminise him, thus revealing that femininity is a norm that is constructed as inferior and therefore something against which he must fight. Concurrently, these norms help him construct an enemy—a female other—who is even more inferior than him. The feminized imagery of the novel—*femme fatale*, monster, prostitute, etc.—discloses how these misogynist myths look, and the man's struggle in the modern city truly explains why they continue to work (Langås 2018, 20).

Med andre ord kan vi i forskningshistorien se en utvikling i fortolkningsrommet fra et abstrakt fokus på modernismens virkelighetsoppfatning og fremmedgjøring i en

upolitisk sammenheng til stadig mer konkrete, politiske og ideologikritiske lesninger som legger vekt på både kontekst, kjønn og politikk.

***Sult* – hva nå?**

Da den tysk-jødiske litteraturkritikeren Marcel Reich-Ranicki oppsummerte mot slutten av 1980-tallet den nærmest monstrøst omfattende forskningen på den tyske forfatteren Thomas Mann, fremhevet han at det er lite eller ingenting som er så drepene for en forfatter og et forfatterskap som konsensus og enighet i fortolkningen. Uten konflikt og produktiv uenighet forvandles litteraturen til en død og stivnet museumsgjenstand (Reich-Ranicki 1989, 5). Selv om mye av forskningen på *Sult* etter år 2000 i stor grad kan sies å ha utfordret den dominerende modernistiske lesningen, er det fortsatt den som er den mest gjeldende. På denne måten kan vi si at det har blitt blåst nytt liv inn i diskusjonene om romanen. I avslutningen av en oppsummering som dette er det likevel på sin plass å spørre: Hvordan skal *Sult* leses i dag? Og hvor aktuell er den egentlig? Å svare at den er en modernistisk klassiker, og det er det, vil nok lede til at *Sult* nokså raskt faller ut av pensumlistene, enda så sentral vi mener den er både i norsk og internasjonal litteraturhistorie. Kanskje er dette også den største trusselen mot romanens videre resepsjon: Å anta at dens posisjon er gitt, klar og gjeldende for alltid. I denne innledningen har vi forsøkt å vise de mest sentrale elementene ved *Sult*, tiden den ble til i og hvorfor og hvordan den har blitt viktig, aktuell og sentral frem til i dag. Det gjenstår å se om nye lesere kan vise hvordan og hvorfor *Sult* også kan være aktuell og viktig i tiden fremover.

Tekstredigjørelse

Tekstgrunnlaget for denne utgaven av *Sult* er førsteutgaven, som kom ut på P.G. Philipsens forlag i København i juni 1890. Teksten er kollasjonert mot et eksemplar i Nasjonalbibliotekets samling ([NA/A 2008:2112/si](#)). Vi har hverken modernisert eller normalisert språket, som derfor møter leseren med tegnsettingen, syntaksen og rettskrivningen til førsteutgaven. Når det enkelte steder likevel er foretatt rettelser i teksten, er det ved åpenbare feil eller mangler i førsteutgaven, som trykkfeil og dittografier:

Side og linje i 1. utg. (1890)	Kontekst	Rettelse
s. 14, l. 20	spadsered som en rasende foran min Bænk. Hvor mærkelig vrangt	Bænk.] <i>rettet fra:</i> Bænk,
s. 21, l. 5	der siges ikke et Ord. Hun vender sig om	Ord.] <i>rettet fra:</i> Ord
s. 46, l. 14	gaa hen til ham og undskylde mig	undskylde] <i>rettet fra:</i> undsylde
s. 70, l. 23	Bevidstheden om, at jeg endnu var ren og ærlig	Bevidstheden] <i>rettet fra:</i> Bevistheden
s. 77, l. 21	kunde pege paa mig i sin Tanke og sige til sig selv	sige] <i>rettet fra:</i> sig
s. 115, l. 23	Har De sovet godt da?	De] <i>rettet fra:</i> de
s. 136, l. 5	Jeg rejste mig vredt og gik.	rejste] <i>rettet fra:</i> rejse
s. 148, l. 4	indtil jeg næsten fik mig selv til at græde af Rørelse.	græde] <i>rettet fra:</i> gæde
s. 204, l. 16	Hvad var det for en Dame	det for] <i>rettet fra:</i> det for det for
s. 223, l. 12	efterlod tomme Strækninger overalt, hvor de fôr frem	fôr] <i>rettet fra:</i> for
s. 254, l. 18	Hun kasted Øjnene hen paa Væggen, hen til Klokken, og fôr sammen.	fôr] <i>rettet fra:</i> for
s. 288, l. 3	Men den er ogsaa stærk nok, haaber jeg	stærk] <i>rettet fra:</i> stærkt
s. 313, l. 22	«Ja, det gjorde ingenting,» sagde Styrmanden.	ingenting,»] <i>rettet fra:</i> ingenting_»
s. 327, l. 16	Jeg greb til andre Midler, talte skarpt og frabad mig Vrøvl.	mig] <i>rettet fra:</i> mig mig

Rettelsene er markert med klikkbare noter merket «N» i den løpende teksten.

Linjeskiftene fra førsteutgaven er ikke beholdt eller markert i denne utgaven. Originale sideskift er heller ikke beholdt, men sidenumre fra førsteutgaven er lagt til som sidereferanser i skarpe klammer ([7]). Disse ligger i marginen i nettvisningen og i den løpende teksten i nedlastningsformatene.

Oppsettet er tilpasset digital lesing. Anførselstegn, tankestreker, ellipser, og skillestreker er standardisert.

Manuskripter og utgaver

Arbeidsmanuskripter som kunne ha vist *Sults* tilblivelsesprosess er dessverre tapt. Det samme er trykkmanuskriptet. Det eneste manuskriptet som vi kjenner til er [NB Ms.8° 1393:10](#), et eksemplar av 2. utgave («Andet Oplag») fra 1899 med Hamsuns egenhendige rettelser til tredje utgave i 1907. Endringene er omfattende og gjelder både ordvalg, setninger og hele avsnitt.

Sult har kommet i nærmere 50 utgaver, se «[Tillegg: Utgaver i Norge og Danmark](#)». De senere utgavene skiller seg fra førsteutgaven på mange punkter. Hamsun bearbeidet selv teksten i flere omganger, først i 1899, så i 1907 og til slutt i 1916. Se [innledningen](#) for mer om omfanget av og årsaker til bearbeidelsene.

Et tradisjonelt variantapparat med alle varianter fra alle senere utgaver, ville blitt for omfattende. I stedet har vi laget noen synoptiske visninger som viser de viktigste endringene fra 1890 til 1899, fra 1899 til 1907 og fra 1907 til 1916:

[1890 sammenlignet med 1899.](#)

[1899 sammenlignet med 1907.](#)

[1907 sammenlignet med 1916](#)

Disse visningene er laget med utgangspunkt i automatiske og digitale kollasjoner utført i verktøyet [LERA](#).

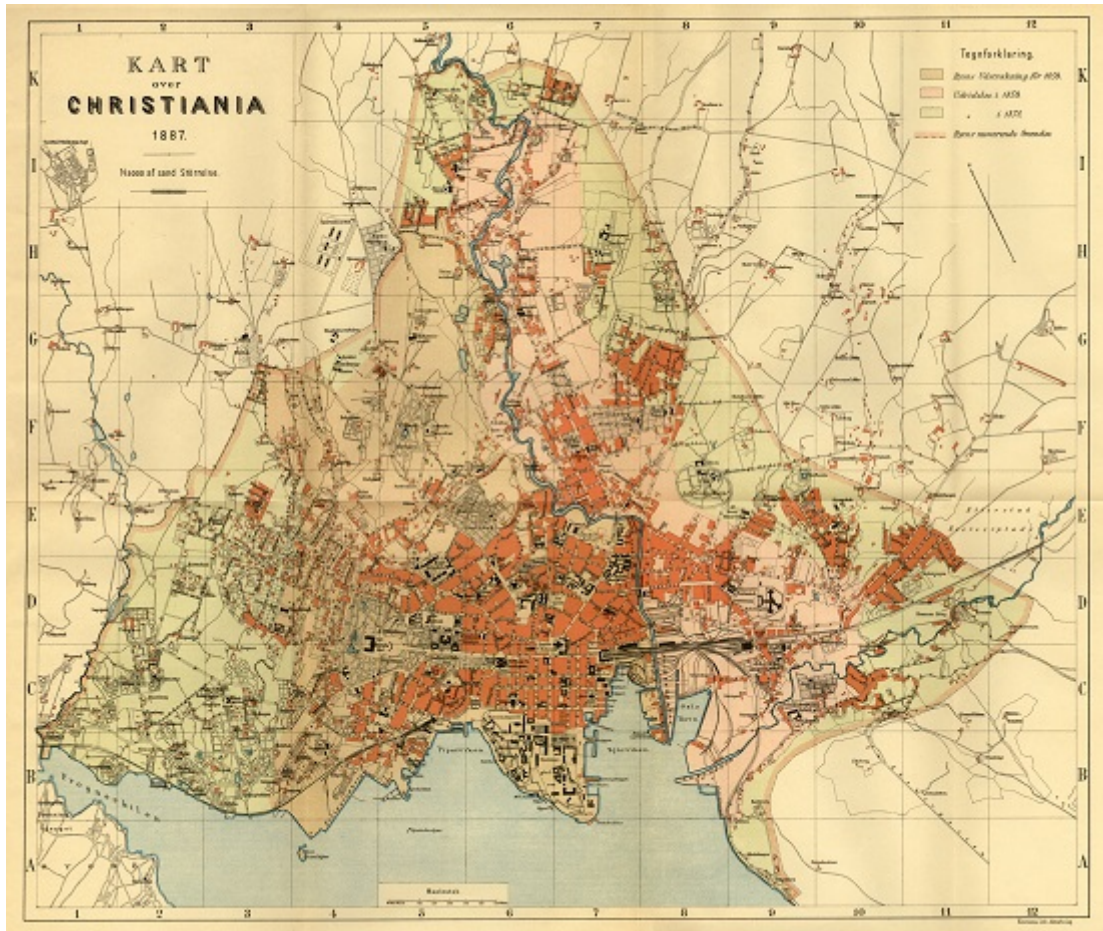
Oversettelser

Sult er blitt oversatt til en rekke språk, den første tyske oversettelsen kom allerede i 1890. Se «[Tillegg: Oversettelser](#)» bakerst i utgaven for detaljer.

Ordforklaringer og realkommentarer

Teksten er utstyrt med ordforklaringer og realkommentarer, vist i klikkbare noter merket «K» i den løpende teksten og også samlet i en liste bakerst i utgaven. Disse er begrenset i omfang, og ment til opplysning for dem som ikke forstår betydningen av ordene i teksten eller trenger realopplysninger om steder, navn på personer og saksforhold.

Kilder er ikke oppgitt, men for ordforklaringene er vesentlig brukt [NAOB \(Det Norske Akademis ordbok\)](#) og [Ordbog over det danske Sprog \(ODS\)](#). For realopplysninger er det brukt aviser, tidsskrifter og bøker tilgjengelig i [Nasjonalbibliotekets nettbibliotek \(nb.no\)](#).

Kart over Kristiania, 1887 ([Oslo byarkiv](#))

KNUT HAMSUN

S U L T

KØBENHAVN

P. G. PHILIPSENS FORLAG

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER)

1890

Tittelblad, 1. utgave 1890 ([nb.no](#))

FØRSTE STYKKE

[1] Det var i den Tid, jeg gik omkring og sulted i Kristiania, ^{k1} denne forunderlige By, som ingen forlader, før han har faaet Mærker af den

.....

Jeg ligger vaagen paa min Kvist og hører en Klokke nedenunder mig slaa seks Slag; det var allerede ganske lyst, og Folk begyndte at færdes op og ned i Trapperne. Nede ved Døren, hvor mit Rum var tapetseret ^{k2} med gamle Numre af «Morgenbladet», ^{k3} kunde jeg saa tydelig se en Bekendtgørelse fra Fyrdirektøren, og lidt tilvenstre derfra et fedt, bugnende Avertissement ^{k4} fra Bager Fabian Olsen om nybagt Brød.

Straks jeg slog Øjnene op, begynte jeg af gammel Vane at tænke efter, om jeg havde noget at glæde mig til idag. Det havde været lidt knapt for mig i den sidste Tid; den ene efter den anden af mine Ejendele var bragt [2] til «Onkel», ^{k5} jeg var bleven nervøs og utaalsom, ^{k6} et Par Gange havde jeg ogsaa ligget tilsengs en Dags Tid af Svimmelhed. Nu og da, naar Lykken var god, kunde jeg drive det til at faa fem Kroner ^{k7} af et eller andet Blad for en Føljeton. ^{k8}

Det lysned mer og mer, og jeg gav mig til at læse paa Avertissementerne nede ved Døren; jeg kunde endog skælne de magre, grinende Bogstaver om «Ligsvøb ^{k9} hos Jomfru Andersen, tilhøjre i Porten». Det sysselsatte mig en lang Stund, jeg hørte Klokken slaa otte nedenunder, inden jeg stod op og klædte mig paa.

Jeg aabned Vinduet og saa ud. Der, hvor jeg stod, havde jeg Udsigt til en Klædesnor og en aaben Mark; langt ude laa Gruen tilbage af en nedbrændt Smedje, ^{k10} hvor nogle Arbejdere var i Færd med at rydde op. Jeg lagde mig med Albuerne ned i Vinduet og stirred ud i Luften. Det blev ganske vist en lys Dag, Høsten var kommet, den fine, svale Aarstid, hvori alting skifter Farve og forgaar. Støjen var allerede begyndt at lyde i Gaderne og lokked mig ud; dette tomme Værelse, hvis Gulv gnyged op og ned for hvert Skridt jeg [3] tog henover det, var som en gisten, uhyggelig Ligkiste; der var ingen ordentlig Laas for Døren og ingen Ovn i Rummet; jeg plejed at ligge paa mine Strømper om Natten, forat faa dem lidt tørre til om Morgenen. Det eneste, jeg havde at fornøje mig ved, var en liden rød

Gyngestol, som jeg sad i om Aftenerne og døsed og tænkte paa mangehaande^{k11} Ting. Naar det blæste haardt, og Dørene nedenunder stod aabne, lød der alleslags underlige Hvin op gennem Gulvet og ind fra Væggene, og «Morgenbladet» nede ved Døren fik Revner saa lange som en Haand.

Jeg rejste mig og undersøgte en Byldt^{k12} henne i Krogen ved Sengen efter lidt til Frokost, men fandt intet og vendte tilbage til Vinduet igen.

Gud ved, tænkte jeg, om det aldrig skal nytte mig at søge efter en Bestilling^{k13} mer! Disse mange Afslag, disse halve Løfter, rene Nej, nærede og skuffede Haab, nye Forsøg, som hver Gang løb ud i intet, havde gjort det af med mit Mod. Jeg havde tilsidst søgt en Plads som Regningsbud, men var kommet forsent; desuden kunde jeg ikke skaffe Sikkerhed for femti Kroner. Der var altid et eller [4] andet til Hinder. Jeg mældte mig ogsaa til Brandkorpset. Vi stod halvhundrede Mand i Forhallen og satte Brystet ud, forat give Indtryk af Kraft og stor Dristighed. En Fuldmægtig gik omkring og besaa disse Ansøgere, følte paa deres Arme og gav dem et og andet Spørgsmaal, og mig gik han forbi, rysted blot paa Hovedet og sagde, at jeg var kasseret paa Grund af mine Brilller. Jeg mødte op paany, uden Brilller, jeg stod der med rynkede Bryn og gjorde mine Øjne saa hvasse^{k14} som Knive, og Manden gik mig atter forbi, og han smilte, – han havde kendt mig igen. Det værste af alt var, at mine Klæder var begyndt at blive saa daarlige, at jeg ikke længer kunde fremstille mig til en Plads som et skikkeligt Menneske.

Hvor det havde gaaet jævnt og regelmæssig nedad med mig hele Tiden! Jeg stod tilsidst saa besynderlig blottet for alt muligt, jeg havde ikke engang en Kam tilbage eller en Bog at læse i, naar det blev mig for trist. Hele Sommeren udover havde jeg søgt ud paa Kirkegaardene eller op i Slotsparken, hvor jeg sad og forfatted Artikler for Bladene, Spalte efter Spalte om de forskelligste Ting, [5] underlige Paafund, Luner, Indfald af min urolige Hjærne; i Fortvivlelse havde jeg ofte valgt de fjærneste Emner, som voldte mig lange Tidens Anstrængelse og aldrig blev optaget. Naar et Stykke var færdigt, tog jeg fat paa et nyt, og jeg blev ikke ofte nedslagen af Redaktørernes Nej; jeg sagde stadig væk til mig selv, at engang vilde det jo lykkes. Og virkelig, stundom, naar jeg havde Held med mig og fik det lidt godt til, kunde jeg faa fem Kroner for en Eftermiddags Arbejde.

Jeg rejste mig atter op fra Vinduet, gik hen til Vaskevandsstolen og dynked en Smule Vand paa mine blanke Bukseknæ, forat sværte dem lidt og faa dem til at se lidt nye ud. Da jeg havde gjort dette, stak jeg som sædvanligt Papir og Blyant i Lommen og gik ud. Jeg gled meget stille nedad Trapperne, for ikke at vække min

Værtindes^{k15} Opmærksomhed; der var gaaet et Par Dage, siden min Husleje forfaldt, og jeg havde ikke noget at betale med nu mere.

Klokken var ni. Vognrammel og Stemmer fyldte Luften, et uhyre Morgenkor, blandet med Fodgængernes Skridt og Smældene fra Hyrekuskenes Svøber.^{k16} Denne støjende [6] Færdsel overalt oplived mig straks, og jeg begyndte at føle mig mer og mer tilfreds. Intet var fjærnere fra min Tanke end blot at gaa en Morgentur i frisk Luft. Hvad kom Luften mine Lunger ved? Jeg var stærk som en Rise^{k17} og kunde standse en Vogn med min Skulder. En fin, sælsom Stemning, Følelsen af den lyse Ligegladhed, havde bemægtiget sig mig. Jeg gav mig til at iagttage de Mennesker, jeg mødte og gik forbi, læste Plakaterne paa Væggene, modtog Indtryk fra et Blik, slængt til mig fra en forbifarende Sporvogn, lod hver Bagatel trænge ind paa mig, alle smaa Tilfældigheder, som krydsed min Vej og forsvandt.

Naar man bare havde sig lidt til Mad en saadan lys Dag! Indtrykket af den glade Morgen overvælded mig, jeg blev uregerlig tilfreds og gav mig til at nynne af Glæde, uden nogen bestemt Grund. Ved en Slagterbutik stod en Kone med en Kurv paa Armen og spekulered paa Pølser til Middag; idet jeg passered hende, saa hun hen paa mig. Hun havde blot én Tand i Formunden. Nervøs og let paavirkelig som jeg var bleven de sidste Dage, gjorde Konens Ansigt straks et modbydeligt [7] Indtryk paa mig; den lange, gule Tand saa ud som en liden Finger, der stod op fra Kæven, og hendes Blik var endnu fuldt af Pølse, da hun vendte det mod mig. Jeg tabte med en Gang Appetiten og følte Kvalme. Da jeg kom til Basarerne,^{k18} gik jeg hen til Springet og drak lidt Vand; jeg saa op – Klokken var ti i Vor Frelzers Taarn.^{k19}

Jeg gik videre gennem Gaderne, drev om uden Bekymring for nogetsomhelst, standsed ved et Hjørne, uden at behøve det, bøjed af og gik en Sidegade, uden at have Ærinde derhen; jeg lod det staa til, førtes omkring i den glade Morgen, vugged mig sorgfrit frem og tilbage blandt andre lykkelige Mennesker; Luften var tom og lys, og mit Sind var uden en Skygge.

I ti Minutters Tid havde jeg stadig havt en gammel, halt Mand foran mig. Han bar en Byldt i den ene Haand og gik med hele sit Legeme, arbejded af al Magt, forat skyde Fart. Jeg hørte, hvor han pusted af Anstrængelse, og det faldt mig ind, at jeg kunde bære hans Byldt; jeg søgte dog ikke at indhente ham. Oppe i Grændsen mødte jeg Hans Pauli, som hilste og skyndte sig forbi. [8] Hvorfor havde han saadant Hastværk? Jeg havde slet ikke i Sinde at bede ham om en Krone, jeg vilde ogsaa med det allerførste sende ham tilbage et Tæppe, som jeg havde laant af ham

for nogle Uger siden. Saasnart jeg var kommet lidt ovenpaa, vilde jeg ikke være nogen Mand noget Tæppe skyldig; kanske begyndte jeg allerede idag en Artikel om Fremtidens Forbrydelser eller om Viljens Frihed, hvadsomhelst, noget læseværdigt noget, som jeg vilde faa ti Kroner for mindst ... Og ved Tanken paa denne Artikel følte jeg mig med en Gang gennemstrømmet af Trang til at tage fat straks og øse af min fulde Hjerne; jeg vilde finde mig et passende Sted i Slotsparken og ikke hvile, før jeg havde faaet den færdig.

Men den gamle Krøbling^{k20} gjorde fremdeles de samme sprællende Bevægelser foran mig i Gaden. Det begyndte tilsidst at irritere mig at have dette skrøbelige Menneske foran mig hele Tiden. Hans Rejse syntes aldrig at ville tage Ende; maaske^{k21} havde han bestemt sig til akkurat det samme Sted som jeg, og jeg skulde hele Vejen have ham for mine Øjne. I min Ophidselse forekom det mig, at han ved [9] hver Tvergade sagtned en Smule og ligesom ventede paa, hvilken Retning jeg vilde tage, hvorpaa han igen svang Byldten højt i Luften og gik til af yderste Magt, forat faa Forsprang. Jeg gaar og ser paa dette masede Væsen og blir mer og mer opfyldt af Forbittrelse mod ham; jeg følte, at han lidt efter lidt ødelagde min lyse Stemning og trak den rene, skønne Morgen med sig ned i Hæslighed med det samme. Han saa ud som et stort humpende Insekt, der med Vold og Magt vilde slaa sig til en Plads i Verden og forbeholde sig Fortouget for sig selv alene. Da vi var kommet paa Toppen af Bakken, vilde jeg ikke længer finde mig i det, jeg vendte mig mod et Butiksvindu og standsed, forat give ham Anledning til at komme væk. Da jeg efter nogle Minutters Forløb atter begyndte at gaa, var Manden foran mig igen, ogsaa han havde staaet bom stille. Jeg gjorde, uden at tænke mig om, tre fire rasende Skridt fremad, indhented ham og slog Manden paa Skulderen.

Han standsed med ét. Vi gav os begge til at stirre paa hinanden.

«En liden Skilling^{k22} til Melk!» sagde han endelig og lagde Hovedet paa Siden.

[10] Se saa, nu stod jeg godt i det! Jeg følte i Lommerne og sagde:

«Til Melk ja. Hm. Det er smaat med Pengene i disse Tider, og jeg ved ikke, hvor trængende De kan være.»

«Jeg har ikke spist siden igaar i Drammen,» sagde Manden; «jeg ejer ikke en Øre, og jeg har ikke faaet Arbejde endnu.»

«Er De Haandværker?»

«Ja, jeg er Naadler.»

«Hvilket?»

«Naadler. Forresten kan jeg ogsaa gøre Sko.»

«Det forandrer Sagen,» sagde jeg. «De faar vente her i nogle Minutter, saa skal jeg gaa efter lidt Penger til Dem, nogle Øre.»

Jeg gik i største Hast nedad Pilestrædet, hvor jeg vidste om en Pantelaaner i anden Etage; jeg havde forøvrigt aldrig været hos ham før. Da jeg kom ind i Porten, trak jeg skyndsomt min Vest af, rullede den sammen og stak den under Armen; derpaa gik jeg opad Trappen og bankede paa til Sjappen. Jeg bukkede og kastede Vesten paa Disken.

«Halvanden Krone,» sagde Manden.

[11] «Ja ja, Tak,» svarede jeg. «Havde det ikke været det, at den begyndte at blive lidt for knap til mig, saa vilde jeg ikke have skilt mig ved den, naturligvis.»

Jeg fik Pengene og Sedlen og begav mig tilbage. Det var i Grunden et udmærket Paafund, dette med Vesten; jeg vilde endog faa Penge tilovers til en rigelig Frokost, og inden Aften skulde saa min Afhandling^{k23} om Fremtidens Forbrydelser være istand. Jeg begyndte paa Stedet at finde Tilværelsen blidere, og jeg skyndte mig tilbage til Manden, forat faa ham fra Haanden.

«Værsaagod!» sagde jeg til ham. «Det glæder mig, at De har henvendt Dem til mig først.»

Manden tog Pengene og begyndte at mønstre mig med Øjnene. Hvad stod han og stirrede efter? Jeg havde det Indtryk, at han især undersøgte mine Bukseknæ, og jeg blev træt af denne Uforskammedhed. Troede Slyngele, at jeg virkelig var saa fattig som jeg saa ud for? Havde jeg maaske ikke saagodtsom begyndt at skrive paa en Artikel til ti Kroner? Overhovedet frygtede jeg ikke for Fremtiden, jeg havde mange Jærn i Ilden. [12] Hvad kom det saa et vild fremmed Menneske ved, om jeg gav bort en Drikkeskilling paa en saadan lys Dag? Mandens Blik irriterede mig, og jeg besluttede mig til at give ham en Irettesættelse, inden jeg forlod ham. Jeg trak paa Skuldrene og sagde:

«Min gode Mand, De har lagt Dem til den stygge Uvane at glo en Mand paa Knæerne, naar han giver Dem en Krones Penge.»

Han lagde Hovedet helt tilbage mod Muren og spærred Munden op. Der arbejdede noget bag hans Stodderpande,^{k24} han tænkte ganske vist, at jeg vilde narre ham paa en eller anden Maade, og han rakte mig Pengene tilbage.

Jeg stamped i Gaden og svor paa, at han skulde beholde dem. Indbildte han sig, at jeg vilde have alt det Bryderi for ingenting? Naar alt kom til alt skyldte jeg ham maaske denne Krone, jeg havde det med at huske en gammel Gæld, han stod foran et retskaffent Menneske, ærlig ud i Fingerspidserne. Kortsagt, Pengene var hans ... Aa, ikke noget at takke for, det havde været mig en Glæde. Farvel.

Jeg gik. Endelig havde jeg denne værkbrudne Plageaand afvejen, og jeg kunde være ^[13]uforstyrret. Jeg tog atter ned gennem Pilestrædet og standsed udenfor en Husholdningshandel. Der laa fuldt op af Mad i Vinduet, og jeg bestemte mig til at gaa ind og faa mig lidt med paa Vejen.

«Et Stykke Ost og et Franskbrød!» sagde jeg og slængte min Halvkrone paa Disken.

«Ost og Brød for altsammen?» spurgte Konen ironisk, uden at se paa mig.

«For hele femti Øre ja,» svared jeg uforstyrret.

Jeg fik mine Sager, sagde yderst høfligt Godmorgen til den gamle, fede Kone og begav mig sporenstrængs^{k25} opad Slotsbakken til Parken. Jeg fandt mig en Bænk for mig selv og begyndte at gnave graadigt af min Niste. Det gjorde godt; det var længe siden jeg havde faaet et saa rundeligt Maaltid, og jeg følte lidt efter lidt den samme mætte Ro i mig, som én føler efter en lang Graad. Mit Mod steg stærkt; det var mig ikke længer nok at skrive en Artikel om noget saa enkelt og ligetil som Fremtidens Forbrydelser, som desuden hvemsomhelst kunde gætte sig til, ligefrem læse sig til i Historien; jeg følte mig istand til en større Anstrængelse, jeg var i ^[14]Stemning til at overvinde Vanskeligheder, og jeg bestemte mig for en Afhandling i tre Afsnit om den filosofiske Erkendelse. Naturligvis vilde jeg faa Lejlighed til at knække ynkeligt nogle af Kants^{k26} Sofismer^{k27} ... Da jeg vilde tage mine Skrivesager frem og begynde Arbejdet, opdaged jeg, at jeg ikke længer havde nogen Blyant hos mig; jeg havde glemt den efter mig i Pantelaanersjappen; min Blyant laa i Vestelommen.

Herregud hvor dog alting havde Lyst til at gaa forkært^{k28} for mig! Jeg banded nogle Gange, rejste mig op fra Bænken og drev frem og tilbage i Gangene. Det var meget stille overalt; langt borte, ved Dronningens Lysthus, rulled et Par Barnepigler sine Vogne omkring, ellers var der ikke et Menneske at se noget Sted. Jeg var dygtig

forbittret i Sind og spadsered som en rasende foran min Bænk.ⁿ² Hvor mærkelig vrangt gik det dog ikke paa alle Kanter! En Artikel i tre Afsnit skulde ligefrem strande paa den simple Ting, at jeg ikke havde et Stykke ti Øres Blyant i Lommen! Hvad om jeg gik ned i Pilestrædet igen og fik min Blyant tilbageleveret? Der vilde endda blive Tid til at ^[15]faa et godt Stykke færdigt, inden de spadserende begyndte at fylde Parken. Der var ogsaa saa meget, som afgang af denne Afhandling om den filosofiske Erkendelse, maaske flere Menneskers Lykke, ingen kunde vide det. Jeg sagde til mig selv, at den kanske vilde blive til stor Hjælp for mange unge Mennesker. Ret betænkt vilde jeg ikke forgribe mig paa Kant; jeg kunde jo undgaa det, jeg behøved blot at gøre en ganske umærkelig Bøjning, naar jeg kom til Spørgsmaalet Tid og Rum; men Renan vilde jeg ikke svare for, gamle Sognepræst Renan^{k29} ... Under alle Omstændigheder galdt det at gøre en Artikel paa saa og saa mange Spalter; den ubetalte Husleje, Værtindens lange Blik om Morgenens, naar jeg traf hende i Trapperne, pinte mig hele Dagen og dukked frem igen endog i mine glade Stunder, naar jeg ellers ikke havde en mørk Tanke. Dette maatte jeg have en Ende paa. Jeg gik hurtigt ud af Parken, forat hente min Blyant hos Pantelaaneren.

Da jeg kom ned i Slotsbakken, indhented jeg to Damer, som jeg gik forbi. Idet jeg passered dem, strejfed jeg den enes Ærme, jeg saa op, hun havde et fyldigt, lidt blegt ^[16]Ansigt. Med ét blusser^{k30} hun og blir forunderlig skøn, jeg ved ikke hvorfor, maaske af et Ord, hun hører af en forbigaaende, maaske blot af en stille Tanke hos hende selv. Eller skulde det være fordi jeg berørte hendes Arm? Det høje Bryst bølger heftigt nogle Gange, og hun klemmer Haanden haardt om Parasolskaftet. Hvad gik der af hende?

Jeg standsed og lod hende komme foran mig igen, jeg kunde ikke i Øjeblikket gaa videre, det hele forekom mig saa besynderligt. Jeg var i et pirreligt Lune, ærgerlig paa mig selv for Hændelsen med Blyanten og i høj Grad ophidset af al den Mad, jeg havde nydt paa tom Mave. Med en Gang tager min Tanke ved et lunefuldt Indfald en mærkelig Retning, jeg føler mig greben af en sælsom Lyst til at gøre denne Dame bange,^{k31} følge efter hende og fortrædige hende paa en eller anden Maade. Jegindhenter hende atter og gaar hende forbi, vender mig pludselig om og møder hende Ansigt til Ansigt, forat iagttage hende. Jeg staar og ser hende ind i Øjnene og hitter paa Stedet et Navn, som jeg aldrig havde hørt, et Navn med en glidende, nervøs Lyd: Ylajali. Da hun var kommet mig ^[17]ganske nær, retter jeg mig ivejret og siger indtrængende:

«De mister Deres Bog, Frøken.»

Jeg kunde høre, hvor mit Hjærte slog hørligt, da jeg sagde det.

«Min Bog?» spørger hun sin Ledsagerinde. Og hun gaar videre.

Min Ondskabsfuldhed tiltog, og jeg fulgte efter Damen. Jeg var mig i Øjeblikket fuldt bevidst, at jeg begik gale Streger, uden at jeg kunde gøre noget ved det; min forvirrede Tilstand løb af med mig og gav mig de mest forrykte Indskydelser, som jeg lystred efter Tur. Det nytted ikke, hvormeget jeg sagde til mig selv, at jeg bar mig idiotisk ad, jeg gjorde de dumme Grimaser bag Damens Ryg, og jeg hosted rasende nogle Gange, idet jeg passered hende. Saaledes vandrende ganske sagte fremad, altid i nogle Skridts Forspring, følte jeg hendes Øjne i min Ryg, og jeg dukked mig uvilkaarlig ned af Skam over at have været hende til Plage. Lidt efter lidt fik jeg en forunderlig Fornemmelse af at være langt borte, andre Steder henne, jeg havde en halvt ubestemt Følelse af, at det [18] ikke var mig, som gik der paa Stenfliserne og dukked mig ned.

Nogle Minutter efter er Damen kommet til Paschas Boglade, ^{k32} jeg har allerede standset ved det første Vindu, og idet hun gaar forbi mig, træder jeg frem og gentager:

«De mister Deres Bog, Frøken.»

«Nej, hvilken Bog?» siger hun i Angst. «Kan du forstaa, hvad det er for en Bog, han taler om?»

Og hun standser. Jeg gøtter mig grusomt over hendes Forvirring, denne Raadvildhed i hendes Øjne henrykker mig. Hendes Tanke kan ikke fatte min lille desperate Tiltale; hun har slet ingen Bog med, ikke et eneste Blad af en Bog, og alligevel leder hun i sine Lommer, ser sig gentagne Gange ind i Hænderne, vender Hovedet og undersøger Gaden bag sig, anstrænger sin lille ømtaalige Hjærne til det yderste, forat finde ud, hvad det er for en Bog, jeg taler om. Hendes Ansigt skifter Farve, har snart det ene, snart det andet Udtryk, og hun aander ganske hørligt; selv Knapperne i hendes Kjole synes at stirre paa mig som en Række forfærdede Øjne.

[19] «Bryd dig ikke om ham,» siger hendes Ledsagerske og trækker hende i Armen; «han er jo fuld; kan du ikke se, at Manden er fuld!»

Saa fremmed, som jeg i dette Øjeblik var for mig selv, saa fuldstændig et Bytte for sære, usynlige Indflydelser, foregik der intet omkring mig, uden at jeg lagde Mærke til det. En stor brun Hund sprang tværs over Gaden, henimod Lunden ^{k33} og ned til Tivoli, ^{k34} den havde et ganske smalt Halsbaand af Nysølv. Højere op i Gaden

aabnedes et Vindu i anden Etage, og en Pige lagde sig ud af det med opbrættede Ærmer og gav sig til at pudse Ruderne paa Ydersiden. Intet undgik min Opmærksomhed, jeg var klar og aandsnærværende, alle Ting strømmed ind paa mig med en skinnende Tydelighed, som om der pludselig var bleven et stærkt Lys omkring mig. Damerne foran mig havde begge en blaa Fuglevinge i Hatten og et skotsk Silkebaand om Halsen. Det faldt mig ind, at de var Søstre.

De bøjed af og standsed ved Cislens Musikhandel og talte sammen. Jeg standsed ogsaa. Derpaa kom de begge to tilbage, gik den samme Vej, som de var kommet, passered ^[20] mig igen, drejed om Hjørnet ved Universitetsgaden og gik lige op til St. Olafs Plads. Jeg var dem hele Tiden saa nær i Hælene som jeg turde. De vendte sig engang og sendte mig et halvt bange, halvt nysgærrigt Blik, og jeg saa ingen Fortørnelse i deres Miner og ingen rynkede Bryn. Denne Taalmodighed med mine Plagerier gjorde mig meget skamfuld, og jeg slog Øjnene ned. Jeg vilde ikke længer være dem til Fortræd, jeg vilde af ren Taknemmelighed følge dem med Øjnene, ikke tabe dem afsyne, helt til de gik ind et Sted og blev borte.

Udenfor Numer 2, et stort fire Etages Hus, vendte de sig endnu engang, hvorpaa de gik ind. Jeg læned mig til en Gaslygte ved Fontænen og lytted efter deres Skridt i Trapperne; de døde hen i anden Etage. Jeg træder frem fra Lygten og ser opad Huset. Da sker der noget besynderligt. Gardinerne bevæger sig højt oppe, et Øjeblik efter aabnes et Vindu, et Hoved stikker ud, og to sært seende Øjne hviler paa mig. Ylajali! sagde jeg halvhøjt, og jeg følte, at jeg blev rød. Hvorfor raabte hun ikke om Hjælp? Hvorfor stødte hun ikke til en af Blomsterpotterne og ^[21] rammed mig i Hovedet, eller sendte nogen ned, forat jage mig væk? Vi staar og ser hinanden ind i Øjnene uden at røre os; det varer et Minut; der skyder Tanker mellem Vinduet og Gaden, og der siges ikke et Ord.¹³ Hun vender sig om, det giver et Ryk i mig, et fint Stød gennem mit Sind; jeg ser en Skulder, der drejer sig, en Ryg, der forsvinder indad Gulvet. Denne langsomme Gang bort fra Vinduet, Betoningen i denne Bevægelse med Skuldren var som et Nik til mig; mit Blod fornemte denne fine Hilsen, og jeg følte mig i samme Stund vidunderlig glad. Saa vendte jeg om og gik nedad Gaden.

Jeg turde ikke se mig tilbage og vidste ikke, om hun atter var kommet til Vinduet; efterhvert som jeg overvejede dette Spørgsmaal, blev jeg mer og mer urolig og nervøs. Formodentlig stod hun i dette Øjeblik og fulgte nøje alle mine Bevægelser, og det var paa ingen Maade til at holde ud at vide sig saaledes undersøgt bagfra. Jeg strammed mig op saa godt jeg kunde og gik videre; det begyndte at rykke i mine Ben, min Gang blev ustø, fordi jeg med Vilje vilde gøre den smuk. Forat synes

rolig og ligegyldig slængte jeg [22] meningsløst med Armene, spytted i Gaden og satte Næsen iverjret; men intet hjalp. Jeg følte stadig de forfølgende Øjne i min Nakke, og det løb mig koldt gennem Kroppen. Endelig redded jeg mig ind i en Sidegade, hvorfra jeg tog Vejen ned i Pilestrædet, forat faa fat paa min Blyant.

Jeg havde ingen Møje^{k35} med at faa den tilbageleveret. Manden bragte mig Vesten selv og bad mig undersøge alle Lommerne med det samme; jeg fandt ogsaa et Par Laanesedler, som jeg stak til mig, og takked den venlige Mand for hans Imødekommenhed. Jeg blev mer og mer tiltalt af ham, det blev mig i samme Stund meget om at gøre at give dette Menneske et godt Indtryk af mig. Jeg gjorde et Slag henimod Døren og vendte atter tilbage til Disken, som om jeg havde glemte noget; jeg mente at skylde ham en Forklaring, en Oplysning, og jeg gav mig til at nynne, forat gøre ham opmærksom. Da tog jeg Blyanten i Haanden og holdt den iverjret.

Det kunde ikke falde mig ind, sagde jeg, at gaa lange Veje for en hvilkensomhelst saadan Blyant; men med denne var det en anden Sag, en egen Aarsag. Saa ringe som den saa ud, [23] havde denne Blyantstump simpelthen gjort mig til det, jeg var i Verden, saa at sige sat mig paa min Plads i Livet ...

Jeg sagde ikke mer. Manden kom helt hen til Disken.

«Ja saa?» sagde han og saa nysgærrigt paa mig.

Med den Blyant, fortsatte jeg koldblodigt, havde jeg skrevet min Afhandling om den filosofiske Erkendelse i tre Bind. Om han ikke havde hørt den omtale?

Og Manden synes nok, at han havde hørt Navnet, Titlen.

Ja, sagde jeg, den var af mig, den! Saa det maatte endelig ikke forundre ham, at jeg vilde have den lille Stump Blyant tilbage; den havde altfor stort Værd for mig, den var mig næsten som et lidet Menneske. Forresten var jeg ham oprigtig taknemmelig for hans Velvilje, og jeg vilde huske ham for den – jo, jo, jeg vilde virkelig huske ham for den; et Ord var et Ord, den Slags Mand var jeg, og han fortjente det. Farvel.

Jeg gik til Døren med en Holdning, som om jeg kunde anbringe en Mand i en høj Post i Brandvæsenet. Den skikkelige Pantelaaner [24] bukked to Gange for mig, idet jeg fjærned mig, og jeg vendte mig endnu engang og sagde Farvel.

I Trappen mødte jeg en Kone, som bar en Vadsæk^{k36} i Haanden. Hun trykked sig ængstelig til Siden, forat give mig Plads, og jeg greb uvilkaarligt i Lommen efter

noget at give hende; da jeg ikke fandt nogen Ting, blev jeg flau og gik hende duknakket forbi. Lidt efter hørte jeg, at ogsaa hun banked paa til Sjappen; der var et Staaltraadsprinkel paa Døren, og jeg kendte straks igen den klirrende Lyd, naar et Menneskes Knoger berørte det.

Solen stod i Syd, Klokken var omtrent tolv. Byen begyndte at komme paa Benene, det nærmed sig Spadsertiden, og hilsende og leende Folk bølged op og ned ad Karl Johan. Jeg klemte Albuerne i Siden, gjorde mig liden og slap ubemærket forbi nogle Bekendte, som havde indtaget et Hjørne ved Universitetet, forat beskue de forbigaaende. Jeg vandred opad Slotsbakken og faldt i Tanker.

Disse Mennesker, jeg mødte, hvor let og lystigt vugged de ikke sine lyse Hoveder og svinged sig gennem Livet som gennem en ^[25] Balsal! Der var ikke Sorg i et eneste Øje, jeg saa, ingen Byrde paa nogen Skulder, kanske ikke en skyet Tanke, ikke en liden hemmelig Pine i noget af disse glade Sind. Og jeg gik der lige ved Siden af disse Mennesker, ung og nys udsprungen, og jeg havde allerede glemt, hvordan Lykken saa ud! Jeg dægged^{k37} for mig selv med denne Tanke og fandt, at der var skeet mig gruelig Uret. Hvorfor havde de sidste Maaneder faret saa merkelig haardt frem med mig? Jeg kendte slet ikke mit lyse Sind igen, og jeg havde de underligste Plager paa alle Kanter. Jeg kunde ikke sætte mig paa en Bænk for mig selv eller røre min Fod noget Sted hen, uden at blive overfaldt af smaa og betydningsløse Tilfældigheder, jammerlige Bagateller, som trængte ind i mine Forestillinger og spredte mine Kræfter for alle Vinde. En Hund, som strøg mig forbi, en gul Rose i en Herres Knaphul, kunde sætte mine Tanker i Vibren^{k38} og optage mig for længere Tid. Hvad var det, som fejled mig? Havde Herrens Finger pegt paa mig? Men hvorfor just paa mig? Hvorfor ikke lige saa godt paa en Mand i Sydamerika, for den Skyld? Naar jeg overvejed Tingen, blev det ^[26] mig mer og mer ubegribeligt, at netop jeg skulde være udset til Prøveklud for Guds Naades Lune. Det var en noksaa ejendommelig Fremgangsmaade at springe over en hel Verden, forat række mig; der var nu baade antikvarboghandler Pascha og Dampskibsekspeditor Hennechen.

Jeg gik og drøfted denne Sag og kunde ikke blive den kvit, jeg fandt de vægtigste Indvendinger mod denne Herrens Vilkaarlighed at lade mig undgælde for alles Skyld. Endog efterat jeg havde fundet mig en Bænk og sat mig ned, vedblev dette Spørgsmaal at sysselsætte mig og hindre mig fra at tænke paa andre Ting. Fra den Dag i Majmaaned, da mine Genvordigheder^{k39} begyndte, kunde jeg saa tydeligt mærke en lidt efter lidt tiltagende Svaghed, jeg var likesom bleven for mat til at styre og lede mig hvorhen jeg vilde; en Sverm af smaa Skadedyr havde trængt ind i

mit Indre og uthulet mig. Hvad om Gud likefrem havde i Sinde at ødelægge mig ganske? Jeg rejste mig op og drev frem og tilbage foran Bænken.

Mit hele Væsen var i dette Øjeblik i den højeste Grad af Pine; jeg havde endog Smærter ^[27] i Armene og kunde knapt holde ud at bære dem paa sedvanlig Maade. Af mit sidste svære Maaltid følte jeg ogsaa et stærkt Ubehag, jeg var overmæt og ophidset og spadsered frem og tilbage, uden at se op; de Mennesker, som kom og gik omkring mig, gled mig forbi som Skimt. ^{k40} Endelig blev min Bænk optagen af et Par Herrer, som tændte sine Cigarer og passiered højt; jeg blev vred og vilde tiltale dem, men vendte om og gik helt over til den anden Kant af Parken, hvor jeg fandt mig en ny Bænk. Jeg satte mig.

Tanken paa Gud begyndte atter at optage mig. Jeg syntes, det var højst uforsvarligt af ham at lægge sig imellem hver Gang, jeg søgte efter en Post, og forstyrre det hele, aldenstund det blot var Mad for Dagen, jeg bad om. Jeg havde saa tydelig mærket, at naar jeg sulted lidt længe ad Gangen, var det ligesom min Hjerne randt mig ganske stille ud af Hovedet og gjorde mig tom. Mit Hoved blev let og fraværende, jeg følte ikke længer dets Tyngde paa mine Skuldre, og jeg havde en Fornemmelse af, at mine Øjne glante altfor vidtaabent, naar jeg saa paa nogen.

^[28] Jeg sad der paa Bænken og tænkte over alt dette og blev mer og mer bitter mod Gud for hans vedholdende Plagerier. Hvis han mente at drage mig nærmere til sig og gøre mig bedre ved at udpine mig og lægge Modgang paa Modgang i min Vej, saa tog han lidt fejl, kunde jeg forsikre ham. Og jeg saa op mod det høje næsten grædende af Trods og sagde ham dette en Gang for alle i mit stille Sind.

Stumper af min Børnelærdom randt mig ihu, Bibelens Stiltone sang for mine Øren, og jeg talte ganske sagte med mig selv og lagde Hovedet spydigt paa Siden. Hvi bekymred jeg mig for, hvad jeg skulde æde, hvad jeg skulde drikke, og hvad jeg skulde iføre den usle Maddiksæk ^{k41} kaldet mit jordiske Legem? Havde ikke min himmelske Fader sørget for mig, som for Spurvenerne under Himlen, og vist mig den Naade at pege paa sin ringe Tjener? Gud havde stukket sin Finger ned i mit Nervenet og lempeligt, ganske løseligt bragt lidt Uorden i Traadene. Og Gud havde trukket sin Finger tilbage, og der var Trevler og fine Rodtraade paa Fingeren af mine Nervers Traade. Og der var et aabent ^[29] Hul efter hans Finger, som var Guds Finger, og Saar i min Hjerne efter hans Fingers Veje. Men der Gud havde berørt mig med sin Haands Finger, lod han mig være og berørte mig ikke mer og lod mig intet ondt vederfares. ^{k42} Men han lod mig gaa med Fred, og han lod mig gaa med det aabne Hul. Og intet ondt vederfores mig af Gud, som er Herren i al Evighed ...

Stød af Musik bares af Vinden op til mig fra Studenterlunden, Klokken var altsaa over to. Jeg tog mine Papirsager frem, forat forsøge at skrive noget, i det samme faldt min Barberbog^{k43} ud af Lommen. Jeg aabned den og talte Bladene, der var seks Billetter tilbage. Gudskelov! sagde jeg uvilkaarlig; jeg kunde endnu blive barberet i nogle Uger og se lidt godt ud! Og jeg kom straks i en bedre Sindsstemning ved denne lille Ejendom, som jeg endnu havde tilbage; jeg glatted Billetterne omhyggeligt ud og forvared Bogen i Lommen.

Men skrive kunde jeg ikke. Efter et Par Linjer vilde der ikke falde mig noget ind; mine Tanker vare andre Steder, og jeg kunde ikke stramme mig op til nogen bestemt Anstrængelse. [30] Alle Ting indvirked paa mig og distrahered mig, alt, hvad jeg saa, gav mig nye Indtryk. Fluer og smaa Myg satte sig fast paa papiret og forstyrred mig; jeg pusted paa dem, forat faa dem væk, blæste haardere og haardere, men uden Nytte. De smaa Bæster lægger sig bagud, gør sig tunge og stritter imod, saa deres tynde Ben bugner. De er slet ikke til at flytte af Pletten.^{k44} De finder sig noget at hage sig fast i, spænder Hælene mod et Komma eller en Ujævnhed i Papiret og staar uryggelig stille saalænge, til de selv finder for godt at gaa sin Vej.

En Tidlang vedblev disse smaa Udyr at beskæftige mig, og jeg lagde Benene overkors og gav mig god Tid med at iagttage dem. Med én Gang bæved en eller to høje Klarinettoner op til mig fra Lunden og gav min Tanke et nyt Stød. Mismodig over ikke at kunne gøre min Artikel istand, stak jeg igen Papirerne i Lommen og læned mig bagover paa Bænken. I dette Øjeblik er mit Hoved saa klart, at jeg kan tænke de fineste Tanker, uden at trættes. Idet jeg ligger i denne Stilling og lader Øjnene løbe nedad mit Bryst og mine Ben, lægger jeg Mærke til den sprættende Bevægelse, min Fod [31] gør, hver Gang Pulsens slaar. Jeg rejser mig halvt op og ser ned paa mine Fødder, og jeg gennemgaar i denne Stund en fantastisk og fremmed Stemning, som jeg aldrig tidligere havde følt; det gav et fint, vidunderligt Sæt gennem mine Nerver, som om der gik Ilinger af koldt Lys gennem dem. Ved at kaste Øjnene paa mine Sko, var det som jeg havde truffet en god Bekendt eller faaet en løsreven Part af mig selv tilbage; en Genkendelsesfølelse sitrer gennem mine Sandser, Taarerne kommer mig i Øjnene, og jeg fornemmer mine Sko som en sagte susende Tone imod mig. Svaghed! sagde jeg haardt til mig selv, og jeg knytted Hænderne og sagde Svaghed. Jeg gjorde Nar ad mig selv for disse latterlige Følelser, havde mig tilbedste med fuld Bevidsthed; jeg talte meget strængt og forstandigt, og jeg kneb Øjnene heftigt sammen, forat faa Taarerne bort. Som om jeg aldrig havde set mine Sko før, giver jeg mig til at studere deres Udseende, deres Mimik, naar jeg rørte paa Foden, deres Form og de slidte Overdele, og jeg opdager,

at deres Rynker og hvide Sømme giver dem Udtryk, meddeler dem Fysiognomi.^{k45}
Der var noget af mit eget ^[32] Væsen gaaet over i disse Sko, de virked paa mig som en Aande mod mit Jeg, en pustende Del af mig selv ...

Jeg sad og fabled med disse Fornemmelser en lang Stund, maaske en hel Time. En liden, gammel Mand kom og optog den anden Ende af min Bænk; idet han satte sig, pusted han tungt ud efter Gangen og sagde:

«Ja, ja, ja, ja, ja, ja, ja, ja, ja, ja, san!»

Saa snart jeg hørte hans Stemme, var det som en Vind fejed gennem mit Hoved, jeg lod Sko være Sko, og det forekom mig allerede, at den forvirrede Sindsstemning, jeg just havde oplevet, skrev sig fra en længst svunden Tid, kanske et Aar eller to tilbage, og var saa smaat i Færd med at udviskes af min Erindring. Jeg satte mig til at se paa den gamle.

Hvad angik han mig, denne lille Mand? Intet, ikke det ringeste! Kun at han holdt en Avis i Haanden, et gammelt Numer, med Avertissementssiden ud, hvori der syntes at ligge en eller anden Ting indpakket. Jeg blev nysgærrig og kunde ikke faa mine Øjne bort fra den Avis; jeg fik den vanvittige Idé, at det kunde være en ganske merkelig Avis, ^[33] enestaaende i sit Slags; min Nysgærrighed steg, og jeg begyndte at flytte mig frem og tilbage paa Bænken. Det kunde være Dokumenter, farlige Aktstykker, stjaalet fra et Arkiv. Og der foresvæved mig noget om en hemmelig Traktat, en Sømmensværgelse.

Manden sad stille og tænkte. Hvorfor bar han ikke sin Avis, som ethvert andet Menneske bar en Avis, med Titlen ud? Hvad var det for Slags Underfundigheder? Han saa ikke ud til at ville slippe sin Pakke af Haanden, ikke for alt i Verden, han turde maaske ikke engang betro den til sin egen Lomme. Jeg kunde dø paa, at der stak noget under med Pakken.

Jeg saa ud i Luften. Netop det, at det var saa umuligt at trænge ind i denne mystiske Sag, gjorde mig forstyrret af Nysgærrighed. Jeg ledte i mine Lommer efter noget at give Manden, forat komme i Samtale med ham, og jeg fik fat i min Barberbog, men gæmte den igen. Pludselig fik jeg i Sinde at være yderst fræk, jeg klapped mig paa min tomme Brystlomme og sagde:

«Tør jeg byde Dem en Cigaret?»

^[34] Tak, Manden røgte ikke, han havde maattet høre op, forat spare sine Øjne, han var næsten blind. Takker forresten saa meget!

Om det var længe siden hans Øjne tog Skade? Saa kunde han maaske ikke læse heller? Ikke engang Aviser?

Ikke engang Aviser, desværre!

Manden saa paa mig. De syge Øjne havde hver sin Hinde, der gav dem et glasagtigt Udseende, hans Blik blev hvidt og gjorde et modbydeligt Indtryk.

«De er fremmed her?» sagde han.

Ja. – Om han ikke engang kunde læse Titlen paa den Avis, han holdt i Haanden?

Næppe. – Forresten havde han straks hørt, at jeg var fremmed; der var noget i mit Tonefald, som sagde ham det. Der skulde saa lidet til, han hørte saa godt; om Natten, naar alle sov, kunde han høre Menneskene i Sideværelset puste ... Hvad jeg vilde sige, hvor bor De henne?

En Løgn stod mig med ét fuldt færdig i Hovedet. Jeg løj ufrivilligt, uden Forsæt og uden Bagtanke, jeg svared:

«Paa St. Olafs Plads Numer 2.»

[35] Virkelig? Manden kendte hver Brosten paa St. Olafs Plads. Der var en Fontæne, nogle Gaslygter, et Par Træer, han husked det hele ... Hvad Numer bor De i?

Jeg vilde gøre en Ende paa det og rejste mig, dreven til det yderste af min fikse Idé med Avisen. Hemmeligheden skulde opklares, hvad det saa end skulde koste.

«Naar De ikke kan læse den Avis, hvorfor ...»

«I Numer 2, syntes jeg, De sagde?» fortsatte Manden, uden at agte paa min Uro.

«Jeg kendte i sin Tid alle Mennesker i Numer 2. Hvad hedder Deres Vært?»

Jeg fandt i Hast et Navn, forat blive ham kvit, lavede dette Navn i Øjeblikket og slyngede det ud, forat standse min Plageaand.

«Happolati,» sagde jeg.

«Happolati, ja,» nikkede Manden, og han mistede ikke en Stavelse i dette vanskelige Navn.

Jeg saa forbauset paa ham; han sad meget alvorlig og havde en tænksom Mine. Ikke før havde jeg udtalt dette dumme Navn, som faldt mig ind, før Manden fandt

sig tilrette med det og lod til at have hørt det før. [36] Imidlertid lagde han sin Pakke fra sig paa Bænken, og jeg følte al min Nysgærrighed dirre mig gennem Nerverne. Jeg lagde Mærke til, at der var et Par fede Pletter paa Avisen.

«Er han ikke Sjømand, Deres Vært?» spurgte Manden, og der var ikke Spor af undertrykt Ironi i hans Stemme. «Jeg synes huske, at han var Sjømand?»

«Sjømand? Om Forladelse, det maa være Broderen, De kender; dette her er nemlig J. A. Happolati, Agent.»

Jeg troed, at dette vilde gøre det af med ham; men Manden gik villigt med paa alt; om jeg havde fundet et Navn som Barabas Rosenknopsen, vilde det ikke havde vakt hans Mistanke.

«Det skal være en flink Mand, har jeg hørt?» sagde han, forsøgende sig frem.

«Aa, en forslagen Mand,» svared jeg, «et dygtigt Forretningshoved, Agent for alt muligt, Tyttebær paa Kina, Fjær og Dun fra Rusland, Huder, Træmasse, Skriveblæk ...»

«He he, det var da Fan!» afbrød Oldingen i høj Grad oplivet.

Dette begyndte at blive interessant. Situationen løb af med mig, og den ene Løgn efter [37] den anden opstod i mit Hoved. Jeg satte mig igen, glemte Avisen, de mærkelige Dokumenter, blev ivrig og faldt den anden i Talen. Den lille Dværge Godtroenhed gjorde mig dumdrstig, jeg vilde lyve ham hensynsløst fuld, slaa ham storslagent af Marken og bringe ham til at tie af Forbauselse.

Om han havde hørt om den elektriske Salmebog, som Happolati havde opfundet?

Hvad, elek ...

Med elektriske Bogstaver, som kunde lyse i Mørke! Et aldeles storartet Foratagende, Millioner Kroner i Bevægelse, Støberier og Trykkerier i Arbejde, Skarer af fast lønnede Mekanikere sysselsat, jeg havde hørt sige syv hundrede Mand.

«Ja, er det ikke som jeg siger!» sagde Manden stille. Mer sagde han ikke; han troed hvert Ord, jeg fortalte, og faldt alligevel ikke i Staver. Dette skuffed mig en Smule, jeg havde ventet at se ham forvildet af mine Paafund.

Jeg opfandt endnu et Par desperate Løgne, drev det til Hazard, ^{k46} ymted om, at Happolati havde været Minister i ni Aar i Persien. De har det maaske ikke paa Anelsen, hvad det ^[38] vil sige at være Minister i Persien? spurgte jeg. Det var mere end Konge her, eller omtrent som Sultan, om han vidste, hvad det var. Men Happolati havde klaret det hele og aldrig staaet fast. Og jeg fortalte om Ylajali, hans Datter, en Fé, en Prinsesse, som havde tre hundrede Slavinder og laa paa et Leje af gule Roser; hun var det skønneste Væsen, jeg havde set, jeg havde Gud straffe mig aldrig oplevet Magen til Syn i mit Liv!

«Saa, hun var saa vakker?» yttred den gamle med en fraværende Mine og saa ned i Marken.

Vakker? Hun var dejlig, hun var syndigt sød! Øjne som Raasilke, Arme af Rav! ^{k47} Bare et enkelt Blik af hende var forførende som et Kys, og naar hun kaldte paa mig, jog hendes Stemme mig som en Straale af Vin lige ind i min Sjæls Fosfor. Hvorfor skulde hun ikke være saapas dejlig? Tog han hende for et Regningsbud eller for noget i Brandvæsenet? Hun var simpelthen en Himlens Herlighed, skulde jeg sige ham, et Æventyr.

«Ja, ja!» sagde Manden lidt betuttet.

Hans Ro keded mig; jeg var bleven ophidset af min egen Stemme og talte i fuldt ^[39] Alvor. De stjaalne Arkivsager, Traktaten med en eller anden fremmed Magt, var ikke mere i min Tanke; den lille, flade Pakke laa der paa Bænken imellem os, og jeg havde ikke længer den ringeste Lyst til at undersøge den og se, hvad den indeholdt. Jeg var helt optagen af mine egne Historier, der drev underlige Syner forbi mine Øjne, Blodet steg mig til Hovedet, og jeg løj af fuld Hals.

I dette Øjeblik syntes Manden at ville gaa. Han letted paa sig og spurgte, for ikke at bryde for brat af:

«Han skal have svære Ejendomme denne Happolati?»

Hvor turde denne blinde, modbydelige Olding tumle med det fremmede Navn, jeg havde digtet op, som om det var et almindeligt Navn og stod paa hvert Høkerskildt ^{k48} i Byen? Han snubled aldrig paa et Bogstav og glemte ikke en Stavelse; dette Navn havde bidt sig fast i hans Hjærne og slaaet Rødder i samme Stund. Jeg blev ergerlig, en indre Forbittrelse begyndte at opstaa i mig mod dette Menneske, som intet kunde bringe i Knibe og intet gøre mistænksom.

[40] «Det kender jeg ikke til,» svared jeg derfor tvært; «jeg kender aldeles ikke til det. Lad mig forresten sige Dem nu en Gang for alle, at han hedder Johan Arendt^{k49} Happolati, at dømme efter hans egne Forbogstaver.»

«Johan Arendt Happolati», gentog Manden lidt forundret over min Heftighed. Saa taug han.

«De skulde set hans Kone,» sagde jeg rasende; «tykkere Menneske ... Ja, De tror kanske ikke, at hun var videre tyk?»

Jo, det syntes han nok, han ikke kunde fragaa; en saadan Mand havde maaske en lidt tyk Kone.

Oldingen svared sagtmødig og stille paa hvert af mine Udfald og søgte efter Ord, som om han var bange for at forgaa sig og gøre mig vred.

«Helvedes Pine, Mand, tror De maaske, at jeg sidder her og lyver Dem kapitalt fuld?» raabte jeg ude af mig selv. «Tror De kanske ikke engang, at der gives en Mand ved Havn Happolati? Jeg har aldrig set paa Magen til Trods og Ondskab hos en gammel Mand! Hvad Fan gaar der af Dem? De har kanske ovenikøbet^{k50} tænkt ved Dem selv, at jeg var en yderlig fattig Mand, som sad her i min [41] bedste Puds, uden et Etui fulgt af Cigaretter i Lommen? En saadan Behandling, som Deres, er jeg ikke vant til, skal jeg sige Dem, og jeg taaler den Gud døde mig ikke, hverken af Dem eller nogen anden, saa meget De ved det!»

Manden havde rejst sig. Med gabende Mund stod han stum og hørte paa mit Udbrud indtil det var tilende, saa greb han hurtigt sin Pakke paa Bænken og gik, næsten løb henad Gangen med smaa Oldingeskridt.

Jeg sad tilbage og saa paa hans Ryg, som gled mer og mer bort og syntes at lude mer og mer sammen. Jeg ved ikke, hvor jeg fik det Indtryk fra, men det forekom mig, at jeg aldrig havde set en uærligere, lastefuldere Ryg end denne, og jeg angred ikke, at jeg havde skældt Mennesket ud, før han forlod mig ...

Dagen begyndte at hælde, Solen sank, det tog paa at suse lidt i Træerne omkring, og Barnepigerne, som sad i Klynger henne ved Balancerstangen, belaved sig paa at trille sine Vogne hjem. Jeg var rolig og vel tilmode. Den Ophidselse, jeg just havde været i, lagde sig lidt efter hvert, jeg faldt sammen, [42] blev slap og begyndte at føle mig søvrig; den store Mængde Brød, jeg havde spist, var mig heller ikke længer til synderlig Mén. I den bedste Stemning lened jeg mig bagover paa Bænken, lukked

Øjnene og blev mer og mer døsig, jeg blunded og var lige ved at falde i fast Søvn, da en Parkmand lagde sin Haand paa min Skulder og sagde:

«De maa ikke sidde og sove herinde.»

«Nej,» sagde jeg og rejste mig straks. Og med ét Slag stod atter min sørgelige Stilling lyslevende for mine Øjne. Jeg maatte gøre noget, finde paa et eller andet! At søge Pladse^{k51} havde ikke nyttet mig; de Anbefalinger, jeg gik og viste frem, var blevet lidt gamle og skrev sig fra altfor ukendte Personer til at kunne virke kraftigt; desuden havde disse stadige Afslag udefter Sommeren gjort mig noget forknytt. Naa – under alle Omstændigheder var min Husleje forfalden, og jeg maatte gøre en Udvej til den. Saa fik det bero med det øvrige saalænge.

Ganske uvilkaarligt havde jeg igen faaet Blyant og Papir i Hænderne, og jeg sad og skrev mekanisk Aarstallet 1848 i alle Hjørner. Om nu blot en enkelt brusende Tanke vilde ^[43]betage mig vældigt og lægge mig Ordene i Munden! Det havde jo hændt før, det havde virkelig hændt, at saadanne Stunder var kommet over mig, da jeg kunde skrive et langt Stykke uden Anstrængelse og faa det velsignet godt til.

Jeg sidder der paa Bænken og skriver Snese^{k52} Gange 1848, skriver dette Tal paakryds og tvers i alle mulige Façoner, og venter paa, at en brugbar Idé skal falde mig ind. En Sverm af løse Tanker flagrer om i mit Hoved, Stemningen i den hældende Dag gør mig mismodig og sentimental. Høsten er kommet og har allerede begyndt at lægge alting i Dvale, Fluor og Smaadyr har faaet det første Knæk, oppe i Træerne og nede paa Marken høres Lyden af det stridende Liv, puslende, susende uroligt, arbejdende for ikke at forgaa. Alle Krybverdenens nedtrampede Tilværelser rører sig endnu engang, stikker sine gule Hoveder op af Mosen, løfter sine Ben, føler sig frem med lange Traade og synker saa pludselig sammen, vælter om og vender Bugen ivejret.^{k53} Hver Vækst har faaet sit Særpræg, et fint henaandende Pust af den første Kulde; Straaene stritter blege op mod Solen, og det affaldne ^[44]Løv hvisler henad Jorden med en Lyd som af vandrende Silkeorme. Det er Høstens Tid, midt i Forgængelsens Karneval; Roserne har faaet Betændelse i Rødmen, et hektisk, vidunderligt Skær over den blodrøde Farve.

Jeg følte mig selv som et Kryb i Undergang, greben af Ødelæggelsen midt i denne dvalefærdige Alverden. Jeg rejste mig op, besat af sære Redsler, og tog nogle Voldsomme Skridt henad Gangen. Nej! raabte jeg og knytted begge mine Hænder, dette maa der blive en Ende paa! Og jeg satte mig igen, tog atter Blyanten i Haanden og vilde gøre Alvor af det med en Artikel. Det kunde aldeles ikke nytte at give sig over, naar man stod med en ubetalt Husleje lige for Tænderne.

Langsomt, ganske langsomt begyndte mine Tanker at samle sig. Jeg passed paa og skrev sagte og vel overvejet et Par Sider som en Indledning til noget; det kunde være Begyndelsen til hvadsomhelst, en Rejseskildring, en politisk Artikel, eftersom jeg selv fandt for godt. Det var en ganske fortræffelig Begyndelse til noget af hvert.

[45] Saa gav jeg mig til at søge efter et bestemt Spørgsmaal, jeg kunde behandle, en Mand, en Ting at kaste mig over, og jeg kunde ikke finde noget. Under denne frugtesløse Anstrængelse begyndte der igen at komme Uorden i mine Tanker, jeg følte, hvorledes min Hjærne formelig slog Klik, mit Hoved tømtes, tømtes, og det stod tilsidst let og uden Indhold tilbage paa mine Skuldre. Jeg fornåm denne glanende Tomhed i mit Hoved med hele Legemet, jeg syntes mig selv udhulet fra øverst til nederst.

«Herre, min Gud og Fader!» raabte jeg i Smærte, og jeg gentog dette Raab mange Gange i Træk, uden at sige mer.

Vinden rasled i Løvet, det trak op til Uvejr. Jeg sad endnu en Stund og stirred fortabt paa mine Papirer, lagde dem saa sammen og stak dem langsomt i Lommen. Det blev køligt, og jeg havde ingen Vest mere; jeg knapped Frakken helt op i Halsen og stak Hænderne i Lommen. Saa rejste jeg mig og gik.

Om det bare havde lykkedes mig denne Gang, denne ene Gang! To Gange havde min Værtinde spurgt mig med Øjnene efter [46] Betalingen, og jeg havde maattet dukke mig ned og snige mig forbi hende med en forlegen Hilsen. Jeg kunde ikke gøre det igen; næste Gang jeg mødte disse Øjne, vilde jeg opsige mit Rum og gøre ærligt Rede for mig; det kunde saa alligevel ikke vare ved i Længden paa denne Maade.

Da jeg kom til Udgangen af Parken, saa jeg igen den gamle Dværg, som jeg i mit Raseri havde jaget paa Flugt. Den mystiske Avispakke laa opslagen ved Siden af ham paa Bænken, fuld af Mad af forskellige Sorter, som han sad og bed af. Jeg vilde lige med ét gaa hen til ham og undskyldte¹⁴ mig, bede om Tilgivelse for min Opførsel, men hans Mad stødte mig tilbage; de gamle Fingre, der saa ud som ti rynkede Klør, klemte modbydeligt om de fede Smørogbrød, jeg følte Kvalme og gik ham forbi, uden at tiltale ham. Han kendte mig ikke, hans Øjne stirred paa mig tørre som Horn, og hans Ansigt fortrak ikke en Mine.

Og jeg fortsatte min Vej.

Efter Sædvane standsed jeg ved hver udhængt Avis, som jeg passerede, forat studere Bekendtgørelserne om ledige Pladse, og jeg [47] var saa heldig at finde én, som jeg kunde paatage mig: En Købmand paa Grønlandsleret^{k54} søgte efter en Mand til et Par Timers Bogførsel hver Aften; Løn efter Overenskomst. Jeg notered mig Mandens Adresse og bad i Taushed til Gud om denne Plads; jeg vilde forlange mindre end nogen anden for Arbejdet, femti Øre var rigeligt, eller kanske firti Øre; det fik blive ganske som det vilde med det.

Da jeg kom hjem, laa der paa mit Bord en Seddel fra min Værtinde, hvori hun bad mig om at betale min Husleje i Forskud eller flytte ud, saa snart jeg kunde. Jeg maatte ikke optage det fortrydeligt, det var aleneste en nødvendig Begæring. Venskabeligst Madam Gundersen.

Jeg skrev en Ansøgning til Købmand Christie Grønlandsleret Numer 31, lagde den i en Konvolut og bragte den ned i Kassen paa Hjørnet. Saa gik jeg op paa mit Værelse igen og satte mig til at tænke i Gyngestolen, mens Mørket blev tættere og tættere. Det begyndte at blive vanskeligt at holde sig oppe nu.

*

[48] Om Morgenen vaagned jeg meget tidligt. Det var endnu ganske mørkt, da jeg slog Øjnene op, og først længe efter hørte jeg Klokkerne i Lejligheden nedenunder mig slaa fem Slag. Jeg vilde lægge mig til at sove igen, men kunde ikke mere falde i Søvn, jeg blev mer og mer vaagen og laa og tænkte paa tusind Ting.

Pludselig falder der mig ind en eller to gode Setninger til Brug for en Skitse, en Føljeton, fine sproglige Lykketræf, som jeg aldrig havde fundet Mage til. Jeg ligger og gentager disse Ord for mig selv og finder, at de er udmærkede. Om lidt føjer der sig flere til, jeg blir med ét lysvaagen og rejser mig op og griber Papir og Blyant paa Bordet bag min Seng. Det var som en Aare var sprunget i mig, det ene Ord følger efter det andet, ordner sig i Sammenhæng, danner sig til Situationer; Scene dynger sig paa Scene, Handlinger og Repliker vælder op i min Hjerne, og et underfuldt Behag griber mig. Jeg skriver som en besat og fylder den ene Side efter den anden, uden et Øjeblik Pause. Tankerne kommer saa pludseligt paa mig og vedbliver at strømme saa rigeligt, at jeg mister en [49] Masse fine Biting,^{k55} som jeg ikke hurtigt nok faar skrevet ned, skønt jeg arbejder af alle Kræfter. Det fortsætter at trænge ind paa mig, jeg er fyldt af mit Stof, og hvert Ord, jeg skriver, blir lagt mig i Munden.

Det varer, varer saa velsignet længe, inden dette forunderlige Øjeblik hører op; jeg har femten, tyve beskrevne Sider liggende foran mig paa mine Knæ, da jeg endelig

standser og lægger Blyanten væk. Var der nu saasandt nogen Værdi i disse Papirer, saa var jeg reddet! Jeg springer ud af Sengen og klæder mig paa. Det lysner mer og mer, jeg kan halvvejs skælné Fyrdirektørens Bekendtgørelse nede ved Døren, og ved Vinduet er det allerede saa lyst, at jeg til Nød kunde se at skrive. Og jeg gaar straks i Gang med at renskrive mine Papirer.

En underlig, tæt Damp af Lys og Farver slaar op af disse Fantasier; jeg stejler overrasket foran den ene gode Ting efter den anden og siger til mig selv, at det var det bedste, jeg nogensinde havde læst. Jeg blir yr af Tilfredshed, Gleden puster mig op, og jeg føler mig storartet ovenpaa; jeg vejer mit Skrift i Haanden og takserer det paa Stedet ^[50] til fem Kroner efter et løst Skøn. Det vilde ikke falde et Menneske ind at prutte paa fem Kroner, det maatte tvertimod siges at være Røverkøb at faa det for ti Kroner, kom det an paa Indholdets Beskaffenhed. Jeg havde ikke i Sinde at gøre et saa særegent Arbejde gratis; saa vidt jeg vidste, fandt man ikke Romaner af den Slags efter Vejene. Og jeg bestemte mig for ti Kroner.

Det blev lysere og lysere i Værelset, jeg kasted et Blik ned mod Døren og kunde uden synderlig Møje læse de fine skeletagtige Bogstaver om Jomfru Andersens Ligsvøb tilhøjre i Porten; der var ogsaa gaaet en god Stund siden Klokken slog syv.

Jeg rejste mig og stilled mig midt paa Gulvet. Alt vel overvejet, kom Madam Gundersens Opsigelse temmelig belejligt. Dette var egentlig ikke noget Værelse for mig; her var noksaa simple grønne Gardiner for Vinduerne, og saa synderlig mange Spiger i Væggene til at hænge sin Garderobe paa, var her heller ikke. Den stakkels Gyngestol henne i Hjørnet var i Grunden bare en Vits af en Gyngestol, som man mageligt kunde le sig fordærvet af. Den var altfor lav for en voksen Mand, desuden var den saa trang, at man saa at sige maatte ^[51] bruge Støvleknægt, ^{k56} forat komme op af den igen. Kortsagt, Værelset var ikke indrettet til at sysle med aandelige Ting i, og jeg agted ikke at beholde det længer. Paa ingen Maade vilde jeg beholde det! Jeg havde altfor længe tiet og taalt og holdt til i dette Skur.

Opblæst af Haab og Tilfredshed, stadigt optagen af min mærkelige Skitse, ^{k57} som jeg hvert Øjeblik trak op af Lommen og læste i, vilde jeg straks gøre Alvor af det og gaa i Gang med Flytningen. Jeg tog frem min Byldt, et rødt Lommetørklæde, der indeholdt et Par rene Snipper ^{k58} og noget sammenkrøllet Avispapir, som jeg havde baaret Brød hjem i, rulled mit Sengetæppe sammen og stak til mig min Beholdning af hvidt Skrivepapir. Derpaa undersøgte jeg for Sikkerheds Skyld alle Kroge, forat forvise mig om, at jeg ikke havde lagt noget efter mig, og da jeg intet fandt, gik jeg hen til Vinduet og saa ud. Morgenen var mørk og vaad; der var ingen tilstede ude

ved den nedbrændte Smedje, og Klædesnoren nede i Gaarden stod stram fra Væg til Væg, sammentrukket af Væden. Jeg kendte altsammen fra før, traadte derfor bort fra Vinduet, tog Tæppet under Armen, bukked ^[52] for Fyrdirektørens Bekendtgørelse, bukked for Jomfru Andersens Ligsvøb og aabned Døren.

Med en Gang kom jeg i Tanke paa min Værtinde; hun burde dog underrettes om min Flytning, forat hun kunde se, at hun havde havt med et ordentligt Menneske at gøre. Jeg vilde ogsaa takke hende skriftlig for de Par Dage, jeg havde benyttet Værelset over Tiden. Visheden om, at jeg nu var reddet for længere Tid, trængte saa stærkt ind paa mig, at jeg endog loved min Værtinde fem Kroner, naar jeg kom indom en af Dagene; jeg vilde vise hende til Overmaal, hvad det var for en honnet Person, hun havde havt under Tag.

Sedlen lagde jeg efter mig paa Bordet.

Atter engang standsed jeg ved Døren og vendte om. Denne straalende Følelse af at være kommet ovenpaa henrykte mig og gjorde mig taknemlig mod Gud og Alverden, og jeg knæled ned ved Sengen og takked Gud med høj Røst for hans store Godhed mod mig denne Morgen. Jeg vidste det, aa, jeg vidste det, at den Raptus af Inspiration, jeg just havde gennemlevet og skrevet ned, var en vidunderlig Himlens Gærning i min Aand, et ^[53] Svar paa mit Nødraab igaar. Det er Gud! det er Gud! raabte jeg til mig selv, og jeg græd af Begejstring over mine egne Ord; nu og da maatte jeg standse op og lytte et Øjeblik om der skulde komme nogen i Trapperne. Endelig rejste jeg mig og gik; jeg gled lydløst nedad alle disse Etager og naaed uset Porten.

Gaderne var blanke af Regn, som havde faldt paa Morgenstunden, Himlen hang raa og sid over Byen, og der var ingen Steder et Solglimt at se. Hvad mon det led Dagen? Jeg gik som sædvanligt i Retning af Raadstuen ^{k59} og saa at Klokken var halv ni. Jeg havde altsaa et Par Timer at løbe paa; det nytted ikke at komme i Bladet før ti, kanske elleve, jeg fik drive omkring saalænge og imidlertid spekulere paa en Udvej til lidt Frokost. Jeg havde forresten ingen Frygt for at gaa sulten tilsengs den Dag; de Tider var Gudskelov over! Det var et tilbagelagt Stadium, en ond Drøm; nu fra af gik det opad!

Imidlertid var det grønne Sengetæppe mig til Besvær; jeg kunde heller ikke være bekendt at bære en saadan Ting under Armen midt for alle Folks Øjne. Hvad maatte man mene ^[54] om mig? Og jeg gik og tænkte mig om efter et Sted, hvor jeg kunde faa det forvaret indtil videre. Da faldt det mig ind, at jeg kunde gaa hen til Semb og faa det indpakket i Papir; det vilde straks se bedre ud, og det var ikke

længer nogen Skam at bære det. Jeg traadte ind i Butiken og fremførte mit Ærinde for en af Betjentene.

Han saa først paa Tæppet, derpaa paa mig; det forekom mig, at han i sit stille Sind trak lidt ringeaktende paa Skuldrene, da han modtog Pakken. Dette stødte mig.

«Død og Pine, vær lidt forsigtig!» raabte jeg. «Der er to dyre Glasvaser indi; Pakken skal til Smyrna.»^{k60}

Det hjalp, det hjalp storartet. Manden bad i hver Bevægelse, han gjorde, om Forladelse for, at han ikke straks havde anet vigtige Ting inde i Tæppet. Da han var ferdig med Indpakningen, takked jeg ham for Hjælpen som en Mand, der tidligere havde sendt kostbare Sager til Smyrna; han aabned Døren for mig og bukked to Gange, da jeg gik.

Jeg gav mig til at vandre om blandt Menneskene paa Stortorvet og holdt mig helst ^[55] i Nærheden af de Koner, som havde Potteplanter at sælge. De tunge, røde Roser, hvis Blade ulmed blodige og raa i den fugtige Morgen, gjorde mig begjærlig, fristed mig syndigt til at rapse^{k61} en, og jeg spurgte om Prisen paa den, blot forat have Lov til at komme den saa nær som muligt. Fik jeg Penge tilovers, vilde jeg købe den, det fik gaa, hvordan det vilde; jeg kunde jo nok spare ind lidt hist og her i min Levemaade, forat komme op i Balance igen.

Klokken blev ti, og jeg gik op i Bladet. Saksen^{k62} gennemroder endel gamle Aviser, Redaktøren er ikke kommet. Paa Opfordring afleverer jeg mit store Manuskript, lader Manden ane, at det er af mer end almindelig Vigtighed og lægger ham indstændigt paa Minde at lade Redaktøren faa det i sin egen Haand, naar han kom. Jeg vilde saa selv afhente Besked senere paa Dagen.

«Godt!» sagde Saksen og begyndte igen paa sine Aviser.

Jeg syntes, at han tog det lidt for roligt, men sagde intet, nikked blot lidt ligegyldigt til ham med Hovedet og gik.

^[56] Nu havde jeg Tiden for mig. Om det blot vilde klarne op! Det var et rent elendigt Vejr, uden Vind og uden Friskhed; Damerne brugte for Sikkerheds Skyld Paraplyer, og Herrernes Uldhuer saa flade og triste ud. Jeg gjorde atter et Slag henover Torvet og saa paa Grøntsager og Roser. Da føler jeg en Haand paa min Skulder og vender mig om, «Jomfruen» hilser Godmorgen.

«Godmorgen?» svarer jeg lidt spørgende, for straks at faa hans Ærinde at vide. Jeg syntes ikke meget om «Jomfruen.»

Han ser nysgærrigt hen paa den store, splinterny Pakke under min Arm og spørger:

«Hvad bærer De paa der?»

«Jeg har været nede hos Semb og faaet noget Tøj til Klæder,» svarer jeg i en ligegyldig Tone; «jeg syntes ikke, jeg vilde gaa saa slidt længer, man kan jo ogsaa være for karrig mod sit Legeme.»

Han ser paa mig og studser.

«Hvordan gaar det forresten?» spørger han langsomt.

«Jo, over Forventning.»

«Har De faaet noget at gøre nu da?»

[57] «Noget at gøre?» svarer jeg og er meget forundret, «jeg er jo Bogholder hos Grossererfirmaet^{k63} Christie, jo.»

«Ja saa!» siger han og rykker lidt tilbage. «Gud bevare Dem, hvor vel jeg under Dem det! Bare man nu ikke tigger af Dem de Penge, De tjener. Godmorgen.»

Om lidt vender han sig om og kommer tilbage; han peger med Stokken paa min Pakke og siger:

«Jeg vil anbefale Dem min Skredder til de Klæder. De faar ikke finere Skredder end Isaksen. Sig bare, at jeg sendte Dem, saa.»

Dette blev mig lidt vel meget. Hvad havde han med at stikke sin Næse i mine Sager? Kom det ham ved, hvilken Skrædder jeg tog? Jeg blev vred; Synet af dette tomme, pyntede Menneske gjorde mig forbittret, og jeg mindede ham temmelig brutalt om ti Kroner, som han havde laant af mig. Allerede førend han fik svare, angred jeg imidlertid at have krævet ham, jeg blev flau og saa ham ikke i Øjnene; da i det samme en Dame kom forbi, traadte jeg hurtigt tilbage, forat lade [58] hende passere, og benyttede Anledningen til at gaa min Vej.

Hvor skulde jeg nu gøre af mig, mens jeg ventede? En Kafé kunde jeg ikke besøge med tomme Lommer, og jeg vidste ikke af nogen Bekendt, som jeg kunde gaa til paa denne Tid af Dagen. Instinktmæssig stiled jeg opad Byen, drev bort endel Tid

paa Vejen mellem Torvet og Grændsen, læste «Aftenposten,» som nylig var sat paa Tavlen, gjorde en Sving nedi Karl Johan, vendte derpaa om og gik lige op paa Vor Frelzers Gravlund, hvor jeg fandt mig et roligt Sted paa Bakken ved Kapellet.

Jeg sad der i al Stilhed og døsed i den vaade Luft, tænkte, halvsov og frøs. Og Tiden gik. Var det nu ogsaa sikkert, at Føljetonen var et lidet Mesterstykke af inspireret Kunst? Gud ved, om den ikke havde sine Fejl her og der! Alt vel overvejet behøved den ikke engang at blive antagen, nej, ikke engang antagen, simpelthen! Den var maaske noksaa middelmaadig, kanske ligefrem slet; hvad Sikkerhed havde jeg for, at den ikke allerede i dette Øjeblik laa i Papirskurven? ... Min ^[59] Tillidsfuldhed var rugget, jeg sprang op og stormed ud af Kirkegaarden.

Nede i Akersgaden titted jeg ind af et Butiksvindu og saa, at Klokken blot var lidt over tolv. Dette gjorde mig end mer fortvivlet, jeg havde saa sikkert haabet, at det var langt over Middag, og før fire nytted det ikke at søge efter Redaktøren. Min Føljetons Skæbne fyldte mig med mørke Anelser; jo mer jeg tænkte paa den, desto urimeligere forekom det mig, at jeg kunde have skrevet noget brugbart saadan pludseligt, næsten i Søvn, med Hjærnen fuld af Feber og Drømme. Naturligvis havde jeg bedraget mig selv og været glad hele Morgenen udover for ingen Ting! Naturligvis! ... Jeg bevæged mig i stærk Gang opad Ullevoldsvejen, forbi St. Hanshaugen, kom ud paa aabne Marker, ind i de trange, underlige Gader ved Sagene, over Tomter og Agre og befandt mig tilsidst paa en Landevej, hvis Ende jeg ikke kunde se.

Her stopped jeg op og beslutted mig til at vende om. Jeg var bleven varm af Turen og gik sagte og meget nedtrykt tilbage. Jeg mødte to Høvogne; ^{k64} Kørerne laa flade oppe i Læssene og sang, begge barhovedede, begge ^[60] med runde, sorgløse Ansigter. Jeg gik og tænkte ved mig selv, at de vilde tiltale mig, slænge til mig en eller anden Bemærkning eller gøre en Spillop, og da jeg var kommet dem nær nok, raabte den ene og spurgte, hvad jeg bar under Armen.

«Et Sengetæppe,» svared jeg.

«Hvormange er Klokken?» spurgte han.

«Jeg ved ikke rigtigt, omtrent tre, tænker jeg.»

Da lo de begge to og drog forbi. Jeg følte i det samme Snærten af en Tougsvøbe ^{k65} paa mit ene Øre, og min Hat blev reven af; de unge Mennesker kunde ikke lade mig passere, uden at gøre mig et Puds. Jeg tog mig lidt fortumlet op til Hovedet, samlede

min Hat op fra Grøftkanten og fortsatte min Gang. Nede ved St. Hanshaugen mødte jeg en Mand, som fortalte mig, at Klokken var over fire.

Over fire! Klokken var allerede over fire! Jeg strakte ud, næsten løb nedad Byen, bøjede af og tog ned til Bladet. Redaktøren havde maaske for længe siden været der og forladt Kontoret! Jeg gik og sprang om hinanden, snubled, stødte mod Vogne, lagde alle spadserende bag mig, hamled op med Hestene, [61] stred som en gal, forat komme tidsnok. Jeg vred mig indad Porten, tog Trapperne i fire Spring og bankede paa.

Ingen svarer.

Han er gaaet! han er gaaet! tænker jeg. Jeg prøver Døren, som er aaben, banker paa endnu engang og træder ind.

Redaktøren sidder ved sit Bord, med Ansigtet mod Vinduet og Pennen i Haanden, færdig til at skrive. Da han hører Min forpustede Hilsen, vender han sig halvt om, ser lidt paa mig, ryster paa Hovedet og siger:

«Ja, jeg har ikke faaet Tid til at læse Deres Skitse endda.»

Jeg blir saa glad over, at han da ialfald ikke endnu har kasseret den, at jeg svarer:

«Nej, kære, det forstaar jeg nok. Det haster jo ikke saa. Om et Par Dage kanske, eller ...»

«Ja, jeg skal se. Forresten har jeg Deres Adresse, saa.»

Og jeg glemte at oplyse om, at jeg ikke havde nogen Adresse mer.

Audiensen^{k66} er forbi, jeg træder bukkende tilbage og gaar. Haabet gløder igen op i mig, endnu var intet tabt, tvertimod, jeg kunde [62] vinde alt endnu, for den Skyld. Og min Hjerne begyndte at fable om et stort Raad i Himlen, hvor det netop var bleven besluttet, at jeg skulde vinde, vinde kapitalt ti Kroner for en Føljeton ...

Blot jeg nu havde et Sted at ty hen til for Natten! Jeg overvejer, hvor jeg bedst skulde kunne stikke mig ind, blir saa stærkt optagen af dette Spørgsmaal, at jeg staar stille midt i Gaden. Jeg glemmer, hvor jeg er, staar som en enkelt Riskost midt i Havet, mens Sjøen strømmer og larmer rundt omkring den. En Avisgut rækker mig «Vikingen»: ^{k67} D'n er saa morsom, saa! Jeg ser op og farer sammen – jeg er udenfor Semb igen.

Hurtigt gør jeg helt om, holder Pakken skjult foran mig og iler nedad Kirkegaden, flau og angst for, at man skulde have set mig fra Vinduerne. Jeg passerer Ingebret og Teatret, drejer af ved Logen og tager nedover til Sjøen ved Fæstningen. Atter finder jeg mig en Bænk og begynder at spekulere paany.

Hvor i alverden skulde jeg faa Hus inat? Fandtes der et Hul, hvor jeg kunde smutte ind og skjule mig til det blev Morgen? Min ^[63] Stolthed forbød mig at vende tilbage til mit Rum; det kunde aldrig falde mig ind at gaa tilbage paa mine Ord, jeg afviste denne Tanke med stor Harme og smilte overlegent i mit stille Sind af den lille røde Gyngestol. Ved Idéassociationer befandt jeg mig pludselig i et stort to Fags Værelse, jeg engang havde boet i paa Hægdehaugen; jeg saa et Bræt paa Bordet fuldt af svære Smørogbrød, det skifted Udseende, det blev til en Bif, en forførende Bif, en snehvid Serviet, Brød i Masse, Sølvgaffel. Og det gik i Døren: min Værtinde kom og bød mig mer Té ...

Syner og dumme Drømme! Jeg sagde til mig selv, at om jeg fik Mad nu, vilde mit Hoved blive forstyrret igen, jeg vilde faa den samme Feber i Hjærnen og mange vanvittige Paafund at kæmpe med. Jeg taalte ikke Mad, jeg var ikke saaledes anlagt; det var en Besynderlighed ved mig, en Særegenhed.

Kanske blev der en Raad til Husly, naar det led paa Kvælden. Det havde ingen Hast; i værste Fald kunde jeg søge ud i Skogen et Sted, jeg havde hele Byens Omegn at tage til, og der var ikke Kuldegrader i Vejret.

^[64] Og Sjøen vugged derude i tung Ro, Skibe og plumpe, brednæsedede Pramme^{k68} roded Grave op i dens blyagtige Flade, sprængte Striber ud til højre og venstre og gled videre, mens Røgen velted som Dynner ud af Skorstenene og Maskinernes Stempelslag trængte mat frem i den klamme Luft. Der var ingen Sol og ingen Vind, Træerne bag mig stod næsten vaade, og Bænken, jeg sad paa, var kold og raa. Tiden gik; jeg satte mig til at døse, blev træt og frøs lidt over Ryggen: en Stund efter følte jeg, at mine Øjne begyndte at falde i. Og jeg lod dem falde.

Da jeg vaagned, var det mørkt omkring mig, jeg sprang op fortunlet og frøsen, greb min Pakke og begyndte at gaa. Jeg gik fortere og fortere, forat blive varm, basked med Armene, gned mig nedad Benene, som jeg næsten ikke længer følte noget til, og kom op til Brandvagten. Klokken var ni; jeg havde sovet i flere Timer.

Hvor skulde jeg dog gøre af mig? Et Sted maatte jeg jo være. Jeg staar der og glaner opad Brandvagten og studerer paa, om det ikke skulde kunne lykkes at komme ind i en af Gangene, passe paa et Øjeblik, naar ^[65] Patrouillen^{k69} vendte Ryggen til. Jeg

gaar opad Trappen og vil give mig i Snak med Manden, han hæver straks sin Økse til Honnør og venter paa, hvad jeg skal sige. Denne løftede Økse, der vender Eggen mod mig, farer mig som et koldt Hug gennem Nerverne, jeg blir stum af Rædsel foran denne væbnede Mand og trækker mig uvilkaarlig tilbage. Jeg siger intet, glider blot mer og mer bort fra ham; forat redde Skinnet, farer jeg mig med Haanden over Panden, som om jeg har glemt et eller andet, og lusker bort. Da jeg atter stod nede paa Fortouget, følte jeg mig saa frelst, som om jeg just havde undflyet en stor Fare. Og jeg skyndte mig afsted.

Kold og sulten, mer og mer uhyggelig tilmode, drev jeg opad Karl Johan; jeg begyndte at bande ganske højt og brød mig ikke om, at nogen kunde høre det. Nede ved Stortinget, lige ved den første Løve, kommer jeg pludselig ved en ny Idéassociation i Tanke paa en Maler, jeg kendte, et ungt Menneske, som jeg engang havde reddet fra et Ørefigen ude paa Tivoli, og som jeg engang senere havde været og besøgt. Jeg knipser i Fingrene og begiver mig ned i Tordenskjoldsgaden, [66] finder en Dør, hvorpaa der staar C. Zacharias Bartel paa et Kort, og banker paa.

Han kom selv ud; der lugted Øl og Tobak af ham, saa det var en Gru.

«Godaften!» sagde jeg.

«Godaften! Er det Dem? Nej, hvorfor Fan kommer De saa sent? Det tager sig slet ikke ud i Lampelys. Jeg har sat til en Høhæsse^{k70} siden sidst og foretaget et Par Forandringer. De maa se det om Dagen, det nytter ikke, at vi prøver paa det nu.»

«Lad mig se det nu alligevel,» sagde jeg; forresten husked jeg ikke, hvilket Billede han stod og talte om.

«Aldeles plat umuligt!» svared han. «Det blir gult altsammen! Og saa er der en anden Ting» – han kom hviskende hen imod mig – «jeg har en liden Pige inde hos mig iaften, saa det er rent ugørligt.»

«Ja, naar saa er, saa er det jo ikke Tale om.»

Jeg trak mig tilbage, sagde Godnat og gik.

Det blev nok ingen anden Udvej alligevel, end at gaa ud i Skogen et Sted. Naar bare ikke Marken havde været saa fugtig! Jeg [67] klapped paa mit Tæppe og følte mig mer og mer fortrolig med den Tanke, at jeg skulde ligge ude. Saa længe havde jeg plaget mig med at finde et Logi i Byen, at jeg var bleven træt og ked af det hele; det blev mig en behagelig Nydelse at slaa mig til Ro, overgive mig og drive dank henad

Gaden, uden en Tanke i Hovedet. Jeg gik bortom Universitetsturet og saa, at Klokken var over ti, derfra tog jeg Vejen opover Byen. Et Sted paa Hægdehaugen stod jeg stille udenfor en Husholdningshandel, hvor noget Mad var udstillet i Vinduet. Der laa en Kat og sov ved Siden af et rundt Franskbrød, lige bag den stod en Kumme^{k71} Smult og flere Glas Gryn. Jeg stod og saa en Stund paa disse Madvarer, men da jeg ikke havde noget at købe for, vendte jeg mig hurtigt bort og fortsatte Marschen. Jeg gik meget sagte, kom forbi Majorstuen, gik videre, altid videre, gik i Time efter Time og kom endelig ud i Bogstadskogen.

Her gik jeg af Vejen og satte mig ned, forat hvile. Saa tog jeg til at søge mig om efter et belejligt Sted, begyndte at pusle sammen lidt Lyng og Ener og laved en Seng oppe i et lidet Bakkehæld, hvor det var nogenlunde [68] tørt, aabned min Pakke og tog Tæppet ud. Jeg var bleven træt og maset af den lange Tur og gik straks tilsengs. Jeg kasted og vendte mig mange Gange, førend jeg endelig fik lagt mig tilrette; mit Øre smerted noget, det var lidt ophovnet efter Slaget, og jeg kunde ikke hvile paa det. Mine Sko trak jeg af og lagde under Hovedet, og ovenpaa dem Papiret fra Semb.

Og Mørkets store Stemning ruged omkring mig; alting var stille, alting. Men oppe i Højden sused den evige Sang, Vejrets Lyd, den fjærne, toneløse Summen, som aldrig tier. Jeg lytted saa længe til dette endeløse, syge Sus, at det begyndte at forvirre mig; det var visselig Symfonierne fra de rullende Verdner over mig, Stjærner, der intonered en Sang ...

«Det er Fan heller!» sagde jeg og lo højt, forat stive mig op; «det er Natuglerne, som tuder i Kana'an!»

Og jeg rejste mig og lagde mig igen, tog Skoene paa og drev omkring i Mørket og lagde mig paany, kæmpet og stred med Vrede og Frygt til hen paa Morgenstunden, da jeg endelig faldt i Søvn.

*

[69] Det var lys Dag, da jeg slog Øjnene op, og jeg havde Følelsen af, at det led henimod Middag. Jeg trak Skoene paa, pakked atter Tæppet ind og begav mig tilbage til Byen. Ingen Sol var at se idag heller, og jeg frøs som en Hund; mine Ben var døde, og der begyndte at komme Vand ud af mine Øjne, som om de ikke taalte Dagslyset.

Klokken var tre. Sulten begyndte at blive noget slem med mig, jeg var mat og gik og kastede op lidt hist og her i Smug. Jeg svinged ned til Dampkøkkenet,^{k72} læste Tavlen og trak opsigtsvækkende paa Skuldrene, som om sprængt Kød og Flæsk ikke var Mad for mig; derfra kom jeg ned paa Jærnbanelorvet.

En besynderlig Fortumlethed fôr mig med en Gang gennem Hovedet; jeg gik videre og vilde ikke agte paa det, men blev værre og værre og maatte tilsidst sætte mig paa en Trappe. Mit hele Sind gennemgik en Forandring, ligesom noget gled tilside i mit Indre, eller et Forhæng, et Væv i min Hjerne gik itu. Jeg tog efter Aanden et Par Gange og blev forundret siddende. Jeg var ikke ubevidst, jeg følte klart, hvor det værked lidt i mit Øre, [70] og da en Bekendt kom forbi, kendte jeg ham straks, rejste mig og hilste.

Hvad var det for en ny, pinsom Fornemmelse, som nu lagdes til de øvrige? Var det en Følge af at sove paa raa Mark? Eller kom det af, at jeg ikke havde faaet Frokost endnu? I det hele taget var det simpelthen ingen Mening i at leve paa denne Maade; jeg forstod ved Kristi hellige Pine ikke, hvorved jeg havde gjort mig fortjent til denne udmærkede Forfølgelse heller! Og det faldt mig pludselig ind, at jeg lige saa godt kunde gøre mig til Kæltring straks og gaa hen til «Onkels» Kælder med Sengetæppet. Jeg kunde sætte det fast for en Krone og faa tre passende Maaltider, holde mig oppe til jeg fandt paa noget andet; Hans Pauli fik jeg slaa en Plade.^{k73} Jeg var allerede paa Vej til Kælderen, men standsed foran Indgangen, rysted tvivlraadigt^{k74} paa Hovedet og vendte om.

Efterhvert som jeg fjærned mig, blev jeg gladere og gladere over, at jeg havde sejret i denne svære Fristelse. Bevidstheden^{u5} om, at jeg endnu var ren og ærlig, steg mig til Hovedet, fyldte mig med en herlig Følelse af at være en Karakter, et hvidt Fyrtaarn midt i et grumset [71] Menneskehav, hvor Vrag flød om. Pantsætte en andens Ejendom for et Maaltid Mad, æde og drikke sig selv til Doms, brændemærke sin Sjæl med den første lille Streg, sætte det første sorte Tegn i sin Hæderlighed, kalde sig Kæltring op i sit eget Ansigt og slaa Øjnene ned for sig selv – aldrig! Aldrig! Det havde ikke for Alvor været i min Tanke, det havde næsten ikke faldt mig ind engang; løse, jagende Strøtanker kunde man virkelig ikke svare noget for, især naar man havde en gruelig Hovedpine og bar sig næsten ihjæl paa et Sengetæppe, som tilhørte en anden Mand.

Der vilde ganske sikkert blive en Udvej til Hjælp alligevel, naar Tiden kom! Der var nu Købmanden paa Grønlandsleret, havde jeg overhængt ham hver Time paa Dagen, siden jeg sendte ham Ansøgningen? ringet paa sent og tidligt og bleven

afvist? Jeg havde ikke saagodtsom mældt mig til ham og faaet Svar. Det behøved ikke at være et aldeles forgæves Forsøg, jeg havde maaske havt Lykken med mig denne Gang; Lykken havde ofte en saa underlig slynget Vej. Og jeg begav mig ud til Grønlandsleret.

[72] Den sidste Rystelse, som gik gennem mit Hoved, havde gjort mig lidt mat, og jeg gik yderst langsomt og tænkte paa, hvad jeg vilde sige til Købmanden. Han var maaske en god Sjæl; stak det Lune ham, gav han mig gjerne en Krone i Forskud paa Arbejdet, uden at jeg bad ham derom; saadanne Folk kunde have det med ganske fortræffelige Paafund nu og da.

Jeg sneg mig ind i en Port og sværted mine Bukseknæ med Spyt, forat se lidt ordentlig ud, lagde mit Tæppe efter mig bag en Kasse i en mørk Krog, skraaed over Gaden og traadte ind i den lille Butik.

En Mand staar og klistrer Poser af gamle Aviser.

«Jeg vilde gjerne træffe Hr. Christie,» sagde jeg.

«Det er mig,» svared Manden.

Naa! Mit Navn var det og det, jeg havde været saa fri at sende ham en Ansøgning, jeg vidste ikke, om det havde nyttet mig noget?

Han gentog mit Navn et Par Gange og begyndte at le. «Nu skal De se!» sagde han og tog mit Brev op af sin Brystlomme. «Vil [73] De bare behage at se, hvorledes De omgaaes Tal, min Herre. De har dateret Deres Brev Aaret 1848.» Og Manden lo af fuld Hals.

Ja, det var jo lidt forkært, sagde jeg forknyt, en Tankeløshed, en Distraktion, jeg indrømmed det.

«Ser De, jeg maa have en Mand, som i det hele taget ikke tager fejl af Tal,» sagde han. «Jeg beklager det; Deres Haandskrift er saa tydelig, jeg synes ogsaa om Deres Brev forøvrigt, men ...»

Jeg ventede en Stund; dette kunde umuligt være Mandens sidste Ord. Han gav sig atter i Færd med Poserne.

Ja, det var lejt, sagde jeg saa, rigtig gruelig lejt var det; men det skulde jo ikke gentage sig, naturligvis, og denne lille Fejlskrivning kunde nu ikke have gjort mig totalt uskikket til at føre Bøger overhovedet?

«Nej, det siger jeg ikke,» svared han; «men imidlertid vejed det saa meget for mig, at jeg bestemte mig for en anden Mand med det samme.»

«Posten er altsaa besat?» spurgte jeg.

«Ja.»

[74] «Naa, Herregud, saa er der jo ikke mere at gøre ved det!»

«Nej. Jeg beklager det; men ...»

«Farvel!» sagde jeg.

Nu steg Vreden op i mig, glødende og brutalt. Jeg hentede min Pakke i Portrummet, bed Tænderne sammen og løb paa fredelige Folk paa Fortouget og bad ikke om Undskyldning. Da en Herre standsed og irettesatte mig lidt skarpt for min Opførsel, vendte jeg mig om og skreg ham et enkelt meningsløst Ord ind i Øret, knyttede Hænderne lige under hans Næse og gik videre, forhærdet af et blindt Raseri, som jeg ikke kunde styre. Han kaldte paa en Konstabel, og jeg ønskede intet heller end at faa en Konstabel mellem Hænderne et Øjeblik, jeg sagtned med Forsæt min Gang, forat give ham Anledning til at indhente mig; men han kom ikke. Var der nu ogsaa nogensomhelst Ræson^{k75} i, at absolut alle éns inderligste og ihærdigste Forsøg skulde mislykkes? Hvorfor havde jeg altsaa skrevet 1848? Hvad vedkom dette fordømte Aarstal mig? Nu gik jeg her og sulted, saa mine Tarmer krøb sammen i mig som Orme, og det stod ikke skrevet nogen Steder, at der [75] skulde blive lidt til Mad, naar det led ud paa Dagen. Og efterhvert som Tiden gik, blev jeg mer og mer aandelig og legemlig udhulet, jeg nedlod mig til mindre og mindre hæderlige Handlinger for hver Dag. Jeg løj mig frem uden at blues,^{k76} snød fattige Folk for Huslejen, kæmped endog med de lumpneste Tanker om at forgribe mig paa andres Sengetæpper, alt uden Anger, uden ond Samvittighed. Der begyndte at komme raadne Flækker i mit Indre, sorte Svampe, som bredte sig mer og mer. Og oppe i Himlen sad Gud og holdt et vaagent Øje med mig og paasaa, at min Undergang foregik efter alle Kunstens Regler, jævnt og langsomt, uden Brud i Takten. Men i Helvedes Afgrund gik de arge Djævle og skød Børster^{k77} over, at det vared saa længe inden jeg gjorde en Kapitalsynd, en utilgivelig Synd, for hvilken Gud i sin Retfærdighed maatte støde mig ned ...

Jeg forstærked min Gang, drev det til værre og værre Fart, gjorde pludselig venstre om og kom ophidset og vred ind i en lys, dekoreret Port. Jeg standsed ikke, gjorde ikke et Sekunds Ophold; men Portens hele ejendommelige Udstyr trængte

Øjeblikkelig ind i min Bevidsthed, hver Ubetydelighed ved Dørene, [76] Dekorationerne, Brolægningen^{k78} stod klart for mit indre Blik, idet jeg sprang opad Trapperne. Jeg ringte heftigt paa i anden Etage. Hvorfor skulde jeg netop standse i anden Etage? Og hvorfor netop gribe til denne Klokkestræng, der var længst borte fra Trappen?

En ung Dame i graa Dragt med sort Pynt kom og lukked op; hun saa en liden Stund forbauset paa mig, derpaa rysted hun paa Hovedet og sagde:

«Nej, vi har ikke noget idag.» Og hun gjorde Mine til at ville lukke Døren.

Hvorfor havde jeg ogsaa dumpet op i det med dette Menneske? Hun tog mig uden videre for en Tigger, og jeg blev kold og rolig med ét. Jeg tog Hatten af og gjorde et Ærbødigt Buk, og som om jeg ikke havde hørt hendes Ord, sagde jeg yderst høfligt:

«Jeg beder Dem undskylde, Frøken, at jeg ringte saa haardt, jeg kendte ikke Klokken. Her skal være en syg Herre, som har averteret efter en Mand til at trille sig i en Vogn?»

Hun stod en Stund og smagte paa dette løgnagtige Paafund og syntes at blive tvivlraadig i sine Meninger om min Person.

[77] «Nej,» sagde hun tilsidst, «nej, her er ingen syg Herre.»

«Ikke det? En ældre Herre, to Timers Kørsel^{k79} om Dag, firti Øre Timen?»

«Nej.»

«Saa beder jeg igen om Undskyldning,» sagde jeg; «det er kanske i første Etage. Jeg vilde for Tilfældet blot have anbefalet en Mand, som jeg kender, og som jeg interesserer mig for. Mit Navn er Wedel-Jarlsberg.» Og jeg bukked igen og traadte tilbage; den unge Dame blev blussende rød, i sin Forlegenhed kunde hun ikke komme af Pletten, men stod og stirred efter mig, idet jeg gik ned ad Trapperne.

Min Ro var vendt tilbage, og mit Hoved var klart. Damens Ord om, at hun intet havde at give mig idag, havde virket paa mig som en kold Styr. Saa vidt var det kommet, at hvemsomhelst kunde pege paa mig i sin Tanke og sigeⁿ⁶ til sig selv: Der gaar en Tigger, en af dem, som faar sin Føde langet ud gennem Entrédørene hos Folk!

I Møllergaden standsed jeg udenfor en Beværtning og snused til den friske Duft af Kød, som stegtes indenfor; jeg havde allerede [78] Haanden paa Dørvrideren og

vilde gaa ind uden Ærinde, men betænkte mig tidsnok og gik bort fra Stedet. Da jeg kom til Stortorvet og søgte efter en Plads, hvor jeg kunde hvile en Stund, var alle Bænke optagne, og jeg ledte forgæves rundt hele Kirken efter et stille Sted, hvor jeg kunde slaa mig ned. Naturligvis! sagde jeg mørkt til mig selv, naturligvis, naturligvis! Og jeg tog paa at gaa igen. Jeg gjorde en Afstikker nedom Vandspringet ved Basarhjørnet og drak en Slurk Vand, gik paany, drog mig frem Fod for Fod, tog mig Tid til lange Ophold ved hvert Butiksvindu, standsed og fulgte med Øjnene hver Vogn, som fôr mig forbi. Jeg følte i mit Hoved en lysende Hede, og det banked noget underligt i mine Tindinger; Vandet, jeg havde drukket, bekom mig højst ilde, og jeg gik og kasted op lidt hist og lidt her i Gaden, for ikke at blive opdaget. Saaledes kom jeg lige op paa Krist Kirkegaard. Jeg satte mig med Albuerne paa mine Knæ og Hovedet i Hænderne; i denne sammentrukne Stilling havde jeg det godt og følte ikke længer den lille Gnaven^{k80} i Brystet.

[79] En Stenhugger laa paa Maven paa en stor Granitplade ved Siden af mig og hugged Indskrift; han havde blaa Brillen paa og mindede mig med én Gang om en Bekendt af mig, som jeg næsten havde glemt, en Mand, som stod i en Bank, og som jeg for en Tid tilbage havde truffet paa i Oplandske Kafé.^{k81}

Kunde jeg bare bide Hovedet af al Skam og henvende mig til ham! sige ham Sandheden lige ud, at det begyndte at blive temmelig smaat for mig nu, noksaa vanskeligt at holde mig ilive! Jeg kunde give ham min Barberbog ... Død og Pine, min Barberbog! Billetter for henimod en Krone! Og jeg tager nervøst efter denne dyre Skat. Da jeg ikke finder den hurtigt nok, springer jeg op, leder under Angstens Sved, finder den endelig paa Bunden af Brystlommen, sammen med andre Papirer, rene og beskrevne, uden Værdi. Jeg tæller disse seks Billetter mange Gange, forfra og bagfra; jeg havde ikke meget Brug for dem, det kunde være et Lune af mig, et Paafund, at jeg ikke gad barbere mer. Jeg var hjulpen for en halv Krone, en hvid halv Krone i Sølv fra Kongsberg! Banken stængtes Klokken [80] seks, jeg kunde passe op min Mand udenfor Oplandske ved syv-otte Tiden.

Jeg sad og glæded mig ved denne Tanke en lang Stund. Tiden gik, det blæste dygtigt i Kastanjerne omkring mig, og Dagen hælded. Var det nu ikke ogsaa lidt smaat at komme stikkende med seks Barberbilletter til en ung Herre, som stod i en Bank? Han havde maaske to smækfulde Barberbøger i Lommen, ganske anderledes fine og rene Billetter end mine, ingen kunde vide det. Og jeg følte i alle mine Lommer efter flere Ting, som jeg kunde lade følge med, men fandt ingen. Naar jeg blot kunde byde ham mit Slips? Jeg kunde godt undvære det, naar jeg knapped Frakken tæt til, hvad jeg alligevel maatte gøre, da jeg ikke havde nogen Vest mer.

Jeg løste op mit Slips, en stor Dæksløjfe, som skjulte mit halve Bryst, pudsede det omhyggeligt af og pakkede det ind i et hvidt Stykke Skrivepapir, sammen med Barberbogen. Saa forlod jeg Kirkegaarden og gik ned til Oplandske.

Klokken var syv paa Raadstuen. Jeg bevægede mig i Nærheden af Kaféen, puslede op og ned langs Jærnstakittet og holdt skarpt Udkig med alle, som kom og gik i Døren. Endelig [81] ved otte Tiden saa jeg den unge Mand, frisk og elegant, komme opad Bakken og skraa ind mod Kafédøren. Mit Hjærte grasserede som en liden Fugl i mit Bryst, da jeg fik Øje paa ham, og jeg busede paa uden at hilse.

«En halv Krone, gamle Ven!» sagde jeg og gjorde mig fræk; «her – her har De Valutta,» og jeg stak den lille Pakke i hans Haand.

«Har ikke!» sagde han, «nej, ved Gud, om jeg har!» og han vrængte sin Pengepung lige for mine Øjne. «Jeg var ude igaaftes og blev blank; De skal tro mig, jeg ejer det ikke.»

«Nej, nej, kære, det er vel saa!» svarede jeg og troede ham paa hans Ord; der var jo ingen Grund for ham til at lyve i en saa liden Sag; det forekom mig ogsaa, at hans blaa Øjne stod næsten fugtige, da han undersøgte sine Lommer og ikke fandt noget. Jeg trak mig tilbage. «Undskyld, da!» sagde jeg; «det var bare en liden Knibe, jeg stod i.»

Jeg var allerede et Stykke nede i Gaden, da han raabte efter mig om Pakken.

«Behold den, behold den!» svarede jeg; «den er Dem vel undt! Det er bare et Par [82] Smaating, en Bagatel – omtrent alt, jeg ejer paa Jorden.» Og jeg blev rørt over mine egne Ord, de lød saa trøstesløse i den tusmørke Aften, og jeg stak i at græde ...

Vinden frisknede paa, Skyerne jagede rasende fremad paa Himlen, og det blev køligere og køligere efterhvert som det mørknede. Jeg gik og græd hele Gaden nedover, følte mer og mer Medynk med mig selv og gentog Gang paa Gang et Par Ord, et Udraab, som atter drev Taarerne frem, naar de vilde standse: Herregud, jeg har saa ondt! Herregud, jeg har saa ondt!

Der gik en Times Tid, gik saa uendelig langsomt og trægt. Jeg holdt mig en Tidlang i Torvgaden, sad paa Trapperne, smuttede ind i Portrummene, naar nogen kom forbi, stod og stirrede tankeløst ind i de oplyste Butiker, hvor Folk vimsede om med Varer og Penge; tilsidst fandt jeg mig en lun Plads bag en Bordstabel mellem Kirken og Basarerne.

Nej, jeg kunde ikke komme ud i Skogen iaften, det fik gaa som det vilde, jeg havde ikke Kræfter til det, og Vejen var saa endeløst lang. Jeg vilde faa Natten til at gaa, som den bedst kunde, og blive hvor jeg var; blev ^[83] det for koldt, kunde jeg spadsere omkring lidt ved Kirken, jeg agted ikke at gøre flere Omstændigheder med det. Og jeg læned mig bagover og halvsov.

Støjen omkring mig aftog, Butikerne lukkedes, Fodgængernes Skridt lød sjældnere og sjældnere, og det blev omsider mørkt i alle Vinduer ...

Jeg slog Øjnene op og blev var en Skikkelse foran mig; de blanke Knapper, som lyste mig imøde, lod mig ane en Konstabel; Mandens Ansigt kunde jeg ikke se.

«Godaften!» sagde han.

«Godaften!» svared jeg og blev bange. Jeg rejste mig forlegen op. Han stod en Stund urørlig.

«Hvor bor De henne?» spurgte han.

Jeg nævnte af gammel Vane og uden at tænke over det min gamle Adresse, det lille Kvistrum, som jeg havde forladt.

Han stod igen en Stund.

«Har jeg gjort noget galt?» spurgte jeg angst.

«Nej, langtifra!» svared han. «Men De burde vel gaa hjem nu, det er koldt at ligge her.»

^[84] «Ja, det er sandt, det er lidt køligt, kender jeg.»

Og jeg sagde Godnat og tog instinktmæssig Vejen ud til mit gamle Sted. Blot jeg fôr varsomt frem, kunde jeg nok naa op, uden at blive hørt; der var alt i alt otte Trapper, og blot de to øverste knaged i Trinnene.

Jeg tog Skoene af nede i Porten og gik op. Det var stille overalt; i anden Etage hørte jeg en Klokkes langsomme Tik Tak og et Barn, som græd lidt; siden hørte jeg intet. Jeg fandt min Dør, løfted den lidt paa Hængslerne og aabned den uden Nøgle, som jeg var vant til, gik ind i Værelset og trak Døren lydløst igen.

Alting var som jeg havde forladt det, Gardinerne var slaaet tilside for Vinduerne og Sengen stod tom; henne paa Bordet skimted jeg et Papir, det var kanske min Billet

til Værtinden; hun havde altsaa ikke engang været heroppe, siden jeg gik min Vej. Jeg famled med Haanden over den hvide Plet og følte til min Forundring, at det var et Brev. Et Brev? Jeg tager det med hen til Vinduet, studerer, saa godt det lader sig gøre i Mørket, disse daarligt skrevne Bogstaver og finder ^[85] endelig ud mit eget Navn. Aha! tænkte jeg, Svar fra Værtinden, et Forbud mod at betræde Værelset mer, om jeg skulde ville ty tilbage!

Og langsomt, ganske langsomt gaar jeg ud af Værelset igen, bærer Skoene i den ene Haand, Brevet i den anden og Tæppet under Armen. Jeg letter mig op og bider Tænderne sammen paa de knirkende Trin, kommer lykkeligt og vel nedad alle disse Trapper og staar atter nede i Porten.

Jeg tager igen Skoene paa, giver mig god Tid med Remmerne, sidder endog et Øjeblik stille, efterat jeg er færdig, stirrer tankeløst hen for mig og holder Brevet i Haanden.

Saa rejser jeg mig og gaar.

Et blaffende Skin af en Gaslygte blinker oppe i Gaden, jeg gaar lige hen under Lyset, rejser min Pakke op mod Lygtepælen og aabner Brevet, altsammen yderst langsomt.

Der farer som en Strøm af Lys gennem mit Bryst, og jeg hører, at jeg giver et lidet Raab, en meningsløs Lyd af Glæde: Brevet var fra Redaktøren, min Føljeton var antagen, var gaaet lige i Sætteriet, med én Gang! «Nogle smaa Forandringer ... rettet et Par ^[86] Fejlskrivninger ... talentfuldt gjort ... trykkes imorgen ... ti Kroner.»

Jeg lo og græd, tog tilsprangs og løb henad Gaden, standsed op og slog mig i Knæet, svor højt og dyrt hen i Vejret ad ingen Ting. Og Tiden gik.

Hele Natten, lige til den lyse Morgen, jodled jeg om i Gaderne, dum af Glæde, og gentog: Talentfuldt gjort, altsaa et lidet Mesterværk, en Genistreg. Og ti Kroner!

ANDET STYKKE

[89] Et Par Uger senere befandt jeg mig ude en Aften.

Jeg havde igen siddet paa en af Kirkegaardene og skrevet paa en Artikel for et af Bladene; mens jeg var i Færd hermed, blev Klokken ti, Mørket faldt ind og Porten skulde lukkes. Jeg var sulten, meget sulten; de ti Kroner vared desværre saa altfor kort; nu var det to, næsten tre Døgn, siden jeg havde spist noget, og jeg følte mig noget mat, lidt anstrængt af at føre Blyanten. Jeg havde en halv Pennekniv og et Nøgleknippe i Lommen, men ikke en Øre.

Da Kirkegaardsporten lukkedes, skulde jeg jo have gaaet lige hjem; men af en instinktmæssig Sky for mit Værelse, hvor alt var mørkt og tomt, et forladt Blikkenslagerværksted, som jeg endelig havde faaet Lov [90] til at holde til i saalænge, sjangled jeg videre, drev paa Maa og Faa forbi Raadstuen, helt ned til Sjøen og hen til en Bænk paa Jærnbanebryggen hvor jeg satte mig.

Der faldt mig i Øjeblikket ikke en trist Tanke ind, jeg glemte min Nød og følte mig beroliget ved Synet af Havnen, der laa fredelig og skøn i Halvmørket. Af gammel Vane vilde jeg glæde mig selv med at gennemlæse det Stykke, jeg netop havde skrevet, og som forekom min lidende Hjerne det bedste, jeg havde gjort. Jeg tog mit Manuskript op af Lommen, holdt det tæt ind til Øjnene, forat se, og gennemløb den ene Side efter den anden. Tilsidst blev jeg træt og stak Papirerne i Lommen. Alting var stille; Sjøen laa som et blaat Perlemor^{k82} henover, og Smaafuglene fløj tause forbi mig fra Sted til Sted. En Politikonstabel patrullerer et Stykke henne, ellers ses ikke et Menneske, og hele Havnen ligger tyst.

Jeg tæller igen mine Penge: en halv Pennekniv, et Nøgleknippe; men ikke en Øre. Pludselig griber jeg ned i min Lomme og trækker atter Papirerne op. Det var en mekanisk Akt, en ubevidst Nervetrækning. Jeg udsøger mig [91] et hvidt, ubeskrevet Blad, og – Gud ved, hvor jeg fik Idéen fra – jeg laved et Kræmmerhus, lukked det varligt til, saa det saa ud som fuldt, og kasted det langt henad Brostenene; af Vinden førtes det endnu lidt længer, saa blev det liggende.

Nu havde Sulten begyndt at angribe mig. Jeg sad og saa paa dette hvide Kræmmerhus, der ligesom svulmed af blanke Sølvpenge, og hidsed mig selv til at tro, at det virkelig indeholdt noget. Ganske højt sad jeg og lokked mig til at gætte Summen – hvis jeg gætted rigtigt, var den min! Jeg forestilled mig de smaa, nydelige Tiøringer i Bunden og de fede, riflede Kroner ovenpaa – et helt Kræmmerhus fuldt af Penge! Jeg sad og saa paa det med opspilede Øjne og hæled mig selv til at gaa og stjæle det.

Saa hører jeg Konstabeln hoste – og hvordan kunde jeg dog falde paa at gøre netop det samme? Jeg rejser mig op fra Bænken og hoster, og jeg gentager det tre Gange, forat han skal høre det. Hvor vilde han ikke kaste sig over Kræmmerhuset, naar han kom! Jeg sad og glæded mig over dette Puds, gned mig henrykt i Hænderne og bandte storslagent ^[92] hen i Hyt og Vejr. ^{k83} Om han ikke skulde faa en lang Næse, den Hund! Om han ikke vilde synke ned i Helvedes hedeste Pøl og Pine for den Kæltringstreg! Jeg var bleven drukken af Sult, min Hunger havde beruset mig.

Et Par Minutter efter kommer Konstabeln, klappende med sine Jærnhæle i Brostenene, spejdende til alle Sider. Han giver sig god Tid, han har hele Natten for sig; han ser ikke Kræmmerhuset – ikke førend han er det ganske nær. Da standser han og betragter det. Det ser saa hvidt og værdifuldt ud der det ligger, maaske en liden Sum, hvad? en liden Sum Sølvpenge? ... Og han tager det op. Hm! det er let, det er meget let. Maaske en kostelig Fjær, Hattepynt ... Og han aabner det varsomt med sine store Hænder og kiger ind. Jeg lo, lo og banked mig i Knæet, lo som en rasende Mand. Og ikke en Lyd kom mig fra Struben; min Latter var tyst og hektisk, havde en Graads Inderlighed ...

Saa klapper det igen i Brostenene, og Konstabeln gør et Slag henover Bryggen. Jeg sad der med Taarer i Øjnene og hikked efter ^[93] Aande, helt fra mig selv af febersk Lystighed. Jeg begyndte at tale højt, fortalte mig selv om Kræmmerhuset, eftergjorde den stakkels Konstabels Bevægelser, kiged ind i min hule Haand og gentog atter og atter for mig selv: Han hosted, da han kasted det! Han hosted, da han kasted det! Til disse Ord føjed jeg nye, gav dem pirrende Tillægg, omsatte hele Sætningen og spidsed den til: Han hosted én Gang – khøhø!

Jeg udtømte mig i Variationer af disse Ord, og det led langt hen paa Aftenen, inden min Lystighed hørte op. En døsig Ro overkom mig saa, en behagelig Mathed, som jeg ikke gjorde Modstand mod. Mørket var bleven lidt tykkere, en liden Bris fured i Sjøens Perlemor; Skibene, hvis Master jeg saa mod Himlen, saa ud med sine sorte Skrog som lydløse Uhyrer, der rejste Børster og laa og vented paa mig. Jeg havde

ingen Smærte, min Sult havde stumpet den af; i dens Sted følte jeg mig behageligt tom, uberørt af alting omkring mig og glad over at være uset af alle. Jeg lagde Benene op paa Bænken og læned mig bagover, saaledes kunde jeg bedst føle Afsondrethedens hele Velvære. Der var ^[94] ikke en Sky i mit Sind, ikke en Fornemmelse af Ubehag, og jeg havde ikke en Lyst eller Attraa uopfyldt, saa vide min Tanke kunde gaa. Jeg laa med aabne Øjne i en Tilstand af Fraværenhed fra mig selv, jeg følte mig dejligt borte.

Fremdeles var der ikke en Lyd, som forstyrred mig; det milde Mørke havde skjult Alverden for mine Øjne og begravet mig der i idel ^{k84} Ro – blot Stilhedens øde Lyddulm ^{k85} tier mig monotont i Ørene. Og de dunkle Uhyrer derude vilde suge mig til sig, naar Natten kom, og de vilde bringe mig langt over Hav og gennem fremmede Land, hvor ikke Mennesker bo. Og de vilde bringe mig til Prinsesse Ylajalis Slot, der en uanet Herlighed venter mig, større end nogen Menneskers er. Og hun selv vilde sidde i en straalende Sal, hvor alt er af Amatyst, ^{k86} i en Trone af gule Roser, og række Haanden ud mod mig, naar jeg stiger ind, hilse og raabe Velkommen, naar jeg nærmer mig og knæler: Velkommen, Ridder, til mig og mit Land! Jeg har ventet dig i tyve Somre og kaldet dig i alle lyse Nætter, og naar du sørged, har jeg grædt herinde, og naar du sov, har jeg aandet dig ^[95] dejlige Drømme ind! ... Og den skønne tager min Haand og følger mig, leder mig frem gennem lange Gange, hvor store Menneskeskarer raaber Hurra, gennem lyse Haver, hvor tre hundrede unge Piger leger og ler, ind i en anden Sal, hvor alt er af lysende Smaragd. ^{k87} Solen skinner herinde, i Gallerier og Gange gaar hendragende Kor af Musik, Strømme af Duft slaar mig imøde. Jeg holder hendes Haand i min, og jeg føler i mit Blod Forhekselsens vilde Dejlighed fare; jeg lægger min Arm om hende, og hun hvisker: Ikke her, kom længer endnu! Og vi stiger ind i den røde Sal, hvor alt er Rubin, ^{k88} en fraadende Herlighed, hvori jeg synker om. Da føler jeg hendes Arme om mig, hun aander henover mit Ansigt, hvisker: Velkommen, Elskede! Kys mig! Mer ... mer ...

Jeg ser fra min Bænk Stjærner for mine Øjne, og min Tanke stryger ind i en Orkan af Lys ...

Jeg var falden i Søvn, der jeg laa, og blev vækket af Konstablen. Der sad jeg, ubarmhjærtigen kaldt tilbage til Livet og Elendigheden. Min første Følelse var en stupid Forbauselse over at finde mig selv ude under ^[96] aaben Himmel, men snart afløstes denne af et bittert Mismod; jeg var lige ved at græde af Sorg over endnu at være ilive. Det havde regnet, mens jeg sov, mine Klæder var ganske gennemvaade,

og jeg følte en raa Kulde i mine Lemmer. Mørket var bleven end tættere, det var med Nød jeg kunde skimte Konstablens Ansigtstræk foran mig.

«Saah,» sagde han, «staa nu opp!»

Jeg rejste mig straks; om han havde befalet mig at lægge mig ned igen, havde jeg ogsaa adlydt. Jeg var meget nedstemt og ganske uden Kraft, dertil kom, at jeg næsten Øjeblikkelig begynte at føle Sulten igen.

«Vent lidt!» raabte Konstablen efter mig, «Di gaar jo fra Demses Hat, Tosken! Saah, gaa nu!»

«Jeg syntes nok ogsaa, der var noget, jeg ligesom – ligesom havde glemt,» stammed jeg fraværende. «Tak. Godnat.»

Og jeg sjangled afsted.

Den, som nu havde sig lidt Brød at tage til! Et saadant dejligt lidet Rugbrød, som man kunde bide over, mens man gik i Gaderne! Og jeg gik og tænkte mig netop den særlige Sort Rugbrød, som det skulde være saa [97] usigeligt godt at faa gnave. Jeg sulted bitterlig, ønskede mig død og borte, blev sentimental og græd. Det blev aldrig Ende paa min Elendighed! Saa med en Gang standsed jeg op paa Gaden, stamped i Brostenene og bandte højt. Hvad var det, han havde kaldt mig? Tosken? Jeg skal vise den Konstabel, hvad det vil sige at kalde mig Tosken! Dermed vendte jeg om og løb tilbage. Jeg følte mig blussende hed af Vrede. Nede i Gaden snubled jeg og faldt, men jeg ændsede det ikke, sprang op igen og løb. Nede ved Jærnbanelorvet var jeg imidlertid bleven saa træt, at jeg følte mig ikke istand til at fortsætte helt ned til Bryggen; min Vrede havde desuden taget af under Løbet. Endelig standsed jeg og trak Vejret. Kunde det ikke ogsaa være ganske ligegyldigt, hvad en saadan Konstabel havde sagt? – Ja, men jeg taalte ikke alt! – Rigtignok! afbrød jeg mig selv; men han vidste ikke bedre! – Og denne Undskyldning fandt jeg tilfredsstillende; jeg gentog to Gange for mig selv: Han vidste ikke bedre! Dermed vendte jeg atter om.

Gud, hvad du kan finde paa! tænkte jeg harmfuldt; løbe om som en gal i slige dyvaade [98] Gader mørke Natten! Sulten gnaved mig ulideligen og lod mig ikke i Ro. Atter og atter svælgede jeg Spyt, for paa den Maade at mætte mig lidt, og jeg syntes, det hjalp. Det havde været for smaat med Mad for mig i mangfoldige Uger, før dette kom paa, og Kræfterne havde taget betydeligt af i det sidste. Naar jeg havde været heldig at faaet en Femkrone opdrevet ved en eller anden Manøvre,

vilde ikke gærne disse Penge vare saa længe, at jeg blev helt restitueret, før en ny Sultetid brød ind over mig og slog mig i Knæ. Det havde faret værst med min Ryg og mine Skuldre; den Smule Gnaven i Brystet kunde jeg ogsaa standse et Øjeblik, naar jeg hosted rigtigt haardt, eller naar jeg gik dygtigt foroverbøjed; men Ryggen og Skuldrene havde jeg ingen Raad for. Hvordan kunde det dog være, at det slet ikke vilde lysne for mig? Var jeg maaske ikke lige saa berettiget til at leve som hvemsomhelst anden, som Antikvarboghandler Pascha og Dampskipsekspeditor Hennechen? Om jeg kanske ikke havde Skuldre som en Rise og to svære Arme at arbejde med, og om jeg maaske ikke havde søgt endog en Vedhuggerplads i Møllergaden, ^[99] forat tjene mit daglige Brød? Var jeg lad? Havde jeg ikke søgt Pladse og hørt Forelæsninger og skrevet Avisartikler og læst og arbejdet Nat og Dag, som en gal Mand? Og havde jeg ikke levet som en Gnier, spist Brød og Melk, naar jeg havde meget, Brød, naar jeg havde lidet, og sultet, naar jeg ingenting havde? Boed jeg paa Hotel, havde jeg en Suite Værelser i første Etage? Paa et Udloft boed jeg, i et Blikkenslagerværksted, som Gud og Hvermand havde rømt ud af sidste Vinter, fordi det sneed derind. Saa jeg kunde aldeles ikke begribe mig paa det hele!

Alt dette gik jeg og tænkte paa, og der var ikke saa meget som en Gnist af Ondskab eller Misundelighed eller Bitterhed i min Tanke.

Ved en Farvehandel standsed jeg og saa indad Vinduet; jeg forsøgte at læse Vignetterne ^{k89} paa et Par hermetiske Daaser, men det var altfor mørkt. Ærgerlig paa mig selv for dette ny Paafund, og heftig, næsten vred over ikke at kunne finde ud, hvad disse Daaser indeholdt, banked jeg én Gang i Vinduet og gik videre. Oppe i Gaden saa jeg en Politibetjent, ^[100] jeg forstærked min Gang, gik tæt hen til ham og sagde, uden ringeste Foranledning:

«Klokken er ti.»

«Nej, den er to.» svared han forundret.

«Nej, den er ti,» sagde jeg, «Klokken er ti.» Og stønnende af Vrede traadte jeg endnu et Par Skridt frem, knytted min Haand og sagde: «Hør, ved De hvad – Klokken er ti!»

Han stod og overvejed en liden Stund, anskued min Person, stirred forbløffet paa mig. Endelig sagde han ganske stille:

«I hvert Fald er det jo paa Tiden, at Dere gaar hjem. Vil Di, atte jej ska' følle Dere?»

Ved denne Venlighed blev jeg afvæbnet; jeg følte, at jeg fik Taarer i Øjnene, og jeg skyndte mig at svare:

«Nei, Tak! – Jeg har bare været lidt forsent ude ... paa en Kafé ... Jeg takker Dem saa meget.»

Han lagde Haanden paa Hjælmen, da jeg gik. Hans Venlighed havde ganske overvældet mig, og jeg græd, fordi jeg ikke ejed fem Kroner at give ham. Jeg standsed og saa efter ham, idet han langsomt vandred sin Vej, ^[101] slog mig for Panden og græd heftigere, efterhvert som han fjærned sig. Jeg skældte mig ud for min Fattigdom, kaldte mig ved Øgenavne, ^{k90} opfandt desperate Benævnelser, kostelige raa Fund af Skældsord, som jeg overdynged mig selv med. Dette fortsatte jeg med, indtil jeg var næsten helt hjemme. Da jeg kom til Porten opdaged jeg, at jeg havde tabt mine Nøgler.

Ja, naturligvis! sagde jeg bittert til mig selv, hvorfor skulde jeg ikke tabe mine Nøgler? Her bor jeg i en Gaard, hvor der er en Stald nedenunder og et Blikkenslagerværksted ovenpaa; Porten er stængt om Natten, og ingen, ingen kan lukke den op – hvorfor skulde jeg saa ikke tabe mine Nøgler? Jeg er vaad som en Hund, lidt sulten, ganske bitte lidt sulten, og lidt latterligt træt i Knæerne – hvorfor skulde jeg saa ikke tabe dem? Hvorfor kunde ikke egentlig hele Huset være flyttet ud i Aker, naar jeg kom og skulde ind? ... Og jeg lo ved mig selv, forhærdet af Sult og Forkommenhed.

Jeg hørte Hestene stampe inde i Stalden, og jeg kunde se mit Vindu ovenpaa; men Porten kunde jeg ikke aabne, og jeg kunde ^[102] ikke slippe ind. Træt og bitter i Sind bestemte jeg mig derfor til at gaa tilbage til Bryggen og lede efter mine Nøgler.

Det var igen begyndt at regne, og jeg følte allerede Vandet trække igennem paa mine Skuldre. Ved Raadstuen fik jeg med en Gang en lys Idé: jeg vilde anmode Politiet om at aabne Porten. Jeg henvendte mig straks til en Konstabel og bad ham indstændigt om at følge med og lukke mig ind, hvis han kunde.

Hja, hvis han kunde, ja! Men han kunde ikke, han havde ingen Nøgle. Politiets Nøgler var ikke her, de var i Detektivafdelingen.

Hvad skulde jeg da gøre?

Hja, jeg fik gaa til et Hotel og lægge mig.

Men jeg kunde virkelig ikke gaa til et Hotel og lægge mig; jeg havde ingen Penge. Jeg havde været ude ... paa en Kafé ... han forstod jo nok ...

Vi stod der en liden Stund paa Raadstuens Trappe. Han overvejed og betænkte sig og anskued min Person. Regnen strømmed ned udenfor os.

«Saa faar Di gaa ind til Vagthavende og mælle Dere som husvild,»^{k91} sagde han.

[103] Som husvild? Det havde jeg ikke tænkt paa. Ja, Død og Plage, det var en god Idé! Og jeg takked Konstablen paa Stedet for dette fortrinlige Paafund. Om jeg bare simpelthen kunde gaa ind og sige, at jeg var husvild?

Simpelthen! ...

«Navn?» spurgte Vagthavende.

«Tangen – Andreas Tangen.»

Jeg ved ikke, hvorfor jeg løj. Min Tanke flagred opløst om og gav mig flere Indfald, end jeg skøtted om; jeg hitted dette fjærntliggende Navn i Øjeblikket og slynged det ud, uden nogen Beregning. Jeg løj uden Nødvendighed.

«Bestilling?»

Dette var at sætte mig Stolen for Døren. Hm. Bestilling! Hvad *var* min Bestilling? Jeg tænkte først at gøre mig til Blikkenslager, men voved det ikke; jeg havde givet mig et Navn, som ikke enhver Blikkenslager har, desuden bar jeg Briller paa Næsen. Da faldt det mig i Sinde at være dumdrstig, jeg traadte et Skridt frem og sagde fast og højtideligt:

«Journalist.»

[104] Vagthavende gjorde et Ryk paa sig, før han skrev, og stor som en husvild Statsraad stod jeg foran Skranken. Det vakte ingen Mistanke; Vagthavende kunde nok saa godt forstaa, at jeg nøled med mit Svar. Hvad ligned det, en Journalist paa Raadstuen, uden Tag over Hovedet!

«Ved hvilket Blad – Hr. Tangen?»

«Ved 'Morgenbladet',» sagde jeg. «Desværre har jeg været lidt forsent ude iaften ...»

«Ja, det taler vi ikke om!» afbrød han, og han lagde til med et Smil: «Naar Ungdommen er ude ... vi forstaar ...» Henvendt til en Konstabel sagde han, idet han rejste sig og bukkede høfligt for mig: «Vis den Herre op i den reservede Afdeling. Godnat!»

Jeg følte mig kold nedad Ryggen over min egen Dristighed, og jeg knyttede Hænderne, der jeg gik, for at stive mig op. Havde jeg endda ikke blandet «Morgenbladet» ind! Jeg vidste, at Friele^{k92} kunde skære Tænder, og da Nøglen gnissede i Laasen, mindedes jeg ved Lyden derom.

«Gassen brænder i ti Minutter,» sagde Konstabelen endnu i Døren.

[105] «Og saa slukkes den?»

«Saa slukkes den.»

Jeg satte mig paa Sengen og hørte, hvor Nøglen blev vreden om. Den lyse Celle saa venlig ud; jeg følte mig godt og vel i Hus og lyttede med Velbehag til Regnen udenfor. Jeg skulde ikke ønske mig noget bedre end en saadan koselig Celle! Min Tilfredshed steg; siddende paa Sengen med Hatten i Haanden og med Øjnene heftet paa Gasflammen henne i Væggen, gav jeg mig til at eftertænke Momenterne i min første Befatning med Politiet. Dette var den første, og hvor havde jeg ikke narret det! Journalist Tangen, hvadbehager? Og saa «Morgenbladet»! Hvor havde jeg ikke rammet Manden lige i Hjærtet med «Morgenbladet»! Det taler vi ikke om, hvad? Siddet i Stiftsgaarden^{k93} i Galla til Klokkeren to, glemt Portnøglen og en Lommebog paa nogle tusind Kroner hjemme! Vis den Herre op i den reservede Afdeling ...

Saa slukner pludseligt Gassen, saa forunderlig pludseligt, uden at tage af, uden at svinde ind; jeg sidder i dybt Mørke, jeg kan ikke se min Haand, ikke de hvide Vægge omkring mig, intet. Der var ikke noget andet [106] at gøre end at gaa tilsens. Og jeg klædte mig af.

Men jeg var ikke søvntræt og kunde ikke sove. Jeg blev liggende en Tid at se ind i Mørket, dette tykke Masse-mørke, som ingen Bund havde, og som jeg ikke kunde begribe. Min Tanke kunde ikke fatte det. Det var mig uden al Maade mørkt, og jeg følte dets Nærvær trykke mig. Jeg lukkede Øjnene, gav mig til at synge halvhøjt og kastede mig frem og tilbage paa Briksen,^{k94} forat adspredde mig; men uden Nytte. Mørket havde besat min Tanke og lod mig ikke et Øjeblik i Fred. Hvad om jeg selv

var bleven opløst til Mørke, gjort til ét med det? Jeg rejser mig op i Sengen og slaar ud med Armene.

Min nervøse Tilstand havde ganske taget Overhaand, og det hjalp ikke, hvormeget jeg forsøgte at modarbejde den. Der sad jeg, et Bytte for de særeste Fantasier, tyssende paa mig selv, nynnende Vuggesange, svedende af Anstrængelse for at bringe mig i Ro. Jeg stirred ud i Mørket, og jeg havde aldrig i mine Levedage set et saadant Mørke. Der var ingen Tvivl om, at jeg her befandt mig foran en egen Sort af Mørke, et desperat ^[107] Element, som ingen tidligere havde været opmærksom paa. De latterligste Tanker sysselsatte mig, og hver Ting gjorde mig bange. Det lille Hul i Væggen ved min Seng beskæftiger mig meget, et Spigerhul, jeg finder, et Mærke i Muren. Jeg føler paa det, blæser i det og søger at gætte mig dets Dybde. Det var ikke noget uskyldigt Hul, slet ikke; det var et rigtig intrikat og hemmelighedsfuldt Hul, som jeg maatte vogte mig for. Og besat af Tanken paa dette Hul, helt fra mig selv af Nysgærrighed og Frygt, maatte jeg tilsidst staa op af Sengen og finde fat paa min halve Pennekniv, ^{k95} forat maale dets Dybde og forvise mig om, at det ikke førte helt ind til Sidecellen.

Jeg lagde mig tilbage, forat forsøge at falde i Søvn, men i Virkeligheden for atter at kæmpe med Mørket. Regnen havde ophørt udenfor, og jeg hørte ikke en Lyd. En Tidlang vedblev jeg at lytte efter Fodtrin paa Gaden, og jeg gav mig ikke Fred, førend jeg havde hørt en Fodgænger gaa forbi, efter Lyden at dømme en Konstabel. Pludselig knipser jeg i Fingrene flere Gange og ler. Det var da som bare Fan! Ha! – Jeg indbildte ^[108] mig at have fundet et nyt Ord. Jeg rejser mig op i Sengen og siger: Det findes ikke i Sproget, jeg har opfundet det, *Kubooa*. Det har Bogstaver som et Ord, ved sødste Gud, Mand, du har opfundet et Ord ... *Kubooa* ... af stor grammatikalsk Betydning ...

Jeg sidder med aabne Øjne, forbauset over mit Fund, og ler af Glæde. Saa begynder jeg at hviske; man kunde belure mig, og jeg agted at holde min Opfindelse hemmelig. Jeg var kommet ind i Sultens glade Vanvid; jeg var tom og smærtefri, og min Tanke var uden Tøjler. Jeg overlægger i Stilhed med mig selv. Med de mest forunderlige Spring i min Tankegang søger jeg at udgranske Betydningen af mit ny Ord. Det behøved ikke at betyde hverken Gud eller Tivoli, og hvem havde sagt, at det skulde betyde Dyrskue? ^{k96} Jeg knytter Haanden heftigt og gentager en Gang til: Hvem har sagt, at det skal betyde Dyrskue? Naar jeg betænkte mig ret, var det ikke engang absolut nødvendigt, at det betød Hængelaas eller Solopgang. Et saadant Ord, som dette, var det ikke vanskeligt at finde ^[109] Mening til. Jeg vilde vente og se Tiden an. Imidlertid kunde jeg sove paa det.

Jeg ligger der paa Briksen og smaalder, men siger ingenting, udtaler mig ikke hverken fra eller til. Der gaar nogle Minutter, og jeg blir nervøs, det ny Ord plager mig uden Ophør, vender altid tilbage, bemægtiger sig tilsidst al min Tanke og gør mig alvorlig. Jeg havde opgjort mig en Mening om, hvad det ikke skulde betyde, men ikke fattet nogen Bestemmelse om, hvad det skulde betyde. Det er et Bispørgsmaal! sagde jeg højt til mig selv, og jeg griber mig i Armen og gentager, at det var et Bispørgsmaal. Ordet var Gudskelov fundet, og det var Hovedsagen. Men Tanken plager mig endeløst og hindrer mig fra at falde i Søvn; intet var mig godt nok for dette ualmindeligt sjældne Ord. Endelig rejser jeg mig atter op i Sengen, griber mig med begge Hænder om Hovedet og siger: Nej, det er jo det, som netop er umuligt, at lade det betyde Emigration eller Tobaksfabrik! Havde det kunnet betyde noget saadant som dette, vilde jeg for længe siden have bestemt mig herfor og taget Følgerne. Nej, egentlig var Ordet egnet til at betyde noget *sjæleligt*, [110] en Følelse, en Tilstand – om jeg ikke kunde forstaa det? Og jeg husker mig om, forat finde noget sjæleligt. Da forekommer det mig, at nogen taler, blander sig ind i min Passiar, ^{k97} og jeg svarer vredt: Hvad behager? Nej, din idiotiske Mage findes ikke! Strikkegarn? Aa, rejs til Helvede! Nu maatte jeg rigtig le! Om jeg maatte spørge: Hvorfor skulde jeg være forpligtet til at lade det betyde Strikkegarn, naar jeg specielt havde imod, at det betød Strikkegarn? Jeg havde selv opfundet Ordet, og jeg var i min gode Ret til at lade det betyde hvadsomhelst for den Skyld. Saavidt jeg vidste, havde jeg ikke endnu udtalt mig ...

Men mer og mer kom min Hjerne i Vildrede. Tilsidst sprang jeg ud af Sengen, forat finde Vandledningen. Jeg var ikke tørst, men mit Hoved stod i Feber, og jeg følte en instinktmæssig Trang til Vand. Da jeg havde drukket, gik jeg igen tilsens og bestemte mig til med Vold og Magt at ville sove. Jeg lukked Øjnene og tvang mig til at være rolig. Saa laa jeg i flere Minutter, uden at gøre en Bevægelse, jeg blev sved, og jeg følte Blodet støde heftigt gennem Aarene. Nej, det var [111] dog altfor kosteligt, at han kunde lede efter Penge i det Kræmmerhus! Han hosted ogsaa blot én Gang. Mon han gaar dernede endnu? Sidder paa min Bænk? ... Det blaa Perlemor ... Skibene ...

Jeg aabned Øjnene. Hvor kunde jeg ogsaa holde dem lukket, naar jeg ikke kunde sove? Og det samme Mørke ruged omkring mig, samme uudgrundelige sorte Evighed, som min Tanke stejled imod og ikke kunde fatte. Hvad kunde jeg dog ligne det med? Jeg gjorde de mest fortvivlede Anstrængelser, forat finde et Ord, der var sort nok til at betegne mig dette Mørke, et Ord saa grusomt sort, at det kunde sværte min Mund, naar jeg nævnte det. Herregud, hvor det var mørkt! Og jeg bringes igen til at tenke paa Havnen, paa Skibene, de sorte Uhyrer, der laa og

vented paa mig. De vilde suge mig til sig og holde mig fast og sejle med mig over Land og Hav, gennem mørke Riger, som ingen Mennesker har set. Jeg føler mig ombord, trukket tilvands, svævende i Skyerne, dalende, dalende ... Jeg giver et hæst Skrig af Angst og hugger mig fast i Sengen; jeg havde gjort saadan farlig Rejse, suset ned gennem Luften ^[112] som en Byldt. Hvor følte jeg mig ikke frelst, da jeg slog Haanden mod den haarde Briks! Saaledes er det at dø, sagde jeg til mig selv, nu skal du dø! Og jeg laa en liden Stund og tænkte over dette, at nu skulde jeg dø. Da rejser jeg mig op i Sengen og spørger strængt: Hvem sagde, at jeg skulde dø? Har jeg selv fundet Ordet, saa er jeg i min gode Ret til selv at bestemme, hvad det skal betyde ... Jeg hørte selv, at jeg fantasered, hørte det endnu mens jeg talte. Min Galskab var et Delirium ^{k98} af Svaghed og Udmattelse, men jeg var ikke sandsesløs. Og den Tanke fôr mig med ét gennem Hjærnen, at jeg var bleven vanvittig. Greben af Rædsel farer jeg ud af Sengen. Jeg raver hen til Døren, som jeg prøver at aabne, kaster mig et Par Gange mod den, forat sprænge den, støder mit Hoved mod Væggen, jamrer højt, bider mig i Fingrene, græder og bander ...

Alting var roligt; kun min egen Stemme kastedes tilbage fra Murene. Jeg var falden om paa Gulvet, ude af Stand til længer at tumle om i Cellen. Da skimter jeg højt oppe, midt for mine Øjne, en graalig Kvadrat i Væggen, en Tone af hvidt, en Anelse – det ^[113] var Dagslyset. Jeg følte, at det var Dagslyset, følte det med hver Pore i mit Legeme. Aa, hvor aanded jeg ikke dejligt ud! Jeg kasted mig flad paa Gulvet og græd af Glæde over dette velsignede Skimt af Lys, hulked af Taknemmelighed, kyssed mod Vinduet og bar mig ad som en gal. Og jeg var mig ogsaa i dette Øjeblik bevidst, hvad jeg gjorde. Alt Mismod var med engang borte, al Fortvivelse og Smærte ophørt, og jeg havde i denne Stund ikke et Ønske uopfyldt, saa vide min Tanke kunde gaa. Jeg satte mig overende paa Gulvet, folded Hænderne og vented taalmodig paa Dagens Frembrud.

Hvilken Nat havde ikke dette været! At man dog ikke har hørt nogen Larm, ^{k99} tænkte jeg forundret. Men jeg var jo ogsaa i den reserverede Afdeling, højt over alle Fanger. En husvild Statsraad, om jeg saa maatte sige. Stadigt i den bedste Stemning, med Øjnene vendt mod den lysere og lysere Rude i Muren, mored jeg mig selv med at agere Statsraad, kaldte mig von Tangen og lagde min Tale i Departementsstil. Mine Fantasier havde ikke hørt op, kun var jeg langt mindre nervøs. Om jeg ikke havde begaaet den beklagelige ^[114] Tankeløshed at lægge min Lommebog hjemme! Om jeg ikke maatte have den Ære at bringe Hr. Statsraaden tilsengs? Og i yderste Alvor, med mange Ceremonier gik jeg hen til Briksen og lagde mig.

Det var nu bleven saa lyst, at jeg kunde nogenlunde skimte Cellens Omrids, og lidt efter kunde jeg se det svære Haandtag i Døren. Dette adspredte mig; det ensformige Mørke, saa irriterende tykt, at det hindrede mig fra at se mig selv, var brudt; mit Blod blev roligere, og snart følte jeg mine Øjne lukkes.

*

Jeg vækkedes af et Par Slag i min Dør. I al Hast sprang jeg op og klædte mig skyndsomt paa; mine Klæder var endnu gennemvaade fra igaaftes.

«Di vil mælle Dere nede hos Jourhavende,»^{k100} sagde Konstablen.

Var der altsaa igen Formaliteter at gennemgaa! tænkte jeg bange.

[115] Jeg kom ind i et stort Rum nedenunder, hvor tredive eller firti Mennesker sad, alle husvilde. Og en for en blev de raabt op af Protokollen, en for en fik de en Billet til Mad. Jourhavende sagde stadig væk til Konstablen ved sin Side:

«Fik han en Billet? Ja, glem ikke at give dem Billetter. De ser ud til at trænge et Maaltid.»

Og jeg stod og saa paa disse Billetter og ønskede mig en.

«Andreas Tangen, Journalist!»

Jeg traadte frem og bukkede.

«Kære, hvordan kan *De* være kommen her?»

Jeg forklarede den hele Sammenhæng, gav den samme Historie som igaaftes, løj med aabne Øjne og uden at blinke, løj med Oprigtighed: Været lidt forsent ude, desværre ... paa en Kafé ... mistet Portnøglen ...

«Ja,» sagde han og smilte, «saaledes er det! Har *De*¹⁷ sovet godt da?»

«Som en Statsraad!» svarede jeg. «Som en Statsraad!»

[116] «Det glæder mig!» sagde han og rejste sig. «Godmorgen!»

Og jeg gik.

En Billet, en Billet ogsaa til mig! Jeg har ikke spist paa over tre lange Dage og Nætter. Et Brød! Men der var ingen, som bød mig en Billet, og jeg turde ikke

begære en. Det vilde øjeblikkelig vakt Mistanke. Man vilde begynde at grave i mine private Forhold og finde ud, hvem jeg virkelig var; man vilde arrestere mig for falske Foregivender. – Med løftet Hoved, med millionær Holdning og Hænderne heftet i mit Frakkefald skrider jeg ud af Raadstuen.

Solen skinned allerede varmt, Klokken var ti, og Trafiken paa Youngstorvet var i fuld Bevægelse. Hvor skulde jeg tage Vejen? Jeg klapper paa Lommen og føler efter mit Manuskript; naar Klokken blev elleve, vilde jeg forsøge at træffe Redaktøren. Jeg staar en Stund paa Ballustraden^{k101} og iagttager Livet nedenunder mig; imens var det begyndt at dampe af mine Klæder. Hungeren indfandt sig igen, gnaved mig i Brystet, rykked, gav mig smaa fine Stik, som smærted mig. Havde jeg virkelig ikke en Ven, en Bekendt, jeg ^[117]kunde henvende mig til? Jeg leder i min Hukommelse, forat finde en Mand paa ti Øre, og finder ham ikke. Det var dog en dejlig Dag; der var megen Sol og meget Lys omkring mig; Himlen strømmed som et fint Hav henover Lierfjældene ...

Jeg var uden at vide det paa Vejen hjem.

Jeg sulted svare,^{k102} og jeg fandt mig paa Gaden en Træspaan^{k103} at tygge paa. Det hjalp. At jeg dog ikke havde tænkt paa det før!

Porten var aaben, Staldkarlen hilste som sædvanligt Godmorgen.

«Fint Vejr!» sagde han.

«Ja» svared jeg. Det var alt, jeg fandt at sige. Kunde jeg bede ham om at laane mig en Krone? Han gjorde det vist saa gjerne, hvis han kunde. Jeg havde desuden engang skrevet et Brev for ham.

Han stod og smagte paa noget, han vilde sige.

«Fint Vejr, ja. Hm. Jeg skulde betale Værtinden min idag, Di kunde vel ikke være saa snil at laane mig fem Kroner, vel? Bare paa no'en Da'er. Di har gjort mig en Tjeneste før, Di.»

^[118] «Nej, det kan jeg virkelig ikke, Jens Olaj,» svared jeg. «Ikke nu. Maaske senerehen, maaske i Eftermiddag.» Og jeg sjangled opad Trappen til mit Værelse.

Her kasted jeg mig paa min Seng og lo. Hvor svineheldigt var det ikke, at han var kommet mig i Forkøbet! Min Ære var reddet. Fem Kroner – Gud bevare dig, Mand!

Du kunde lige saa gjerne spurgt mig om fem Aktier i Dampkøkkenet eller en Herregaard ude i Aker.

Og Tanken paa disse fem Kroner fik mig til at le højere og højere. Var jeg dog ikke en Pokkers Karl, hvad? Fem Kroner! Jo, her var rette Manden! Min Lystighed steg, og jeg gav mig hen i den: Fy, Fan, for Madlugt her er! Rigtig fersk Karbonadelugt, siden Middagen, fyh! Og jeg støder Vinduet op, forat luften ud den afskyelige Lugt. Opvarter, en halv Bif! Henvendt til Bordet, dette skrøbelige Bord, som jeg maatte støtte med Knæerne, naar jeg skrev, bukked jeg dybt og spurgte: Tør jeg spørge, vil De drikke et Glas Vin? Ikke? Jeg er Tangen, Statsraad Tangen. Desværre har jeg været lidt forsent ude ...

Portnøglen ...

[119] Og uden Tøjler løb min Tanke igen ud paa vildsomme Veje. Jeg var mig stadig bevidst, at jeg talte usammenhængende, og jeg sagde ikke et Ord, uden at jeg hørte og forstod det. Jeg sagde til mig selv: Nu taler du usammenhængende igen! Og jeg kunde dog ikke hjælpe for det. Det var som at ligge vaagen og tale i Søvn. Mit Hoved var let, uden Smærte og uden et Tryk, og mit Sind var uden Skyer. Jeg sejled afsted, og jeg gjorde ingen Modstand.

Kom ind! Jo, kom bare ind! Som de ser, alt af Rubin. Ylajali, Ylajali! Den røde, skummende Silkedivan! Hvor heftigt hun aander! Kys mig, Elskede! mer! mer! Dine Arme er som hvidt Rav, din Mund blusser ... Opvarter, jeg bad om en Bif ...

Solen skinned indad mit Vindu, nedenunder hørte jeg Hestene tygge Havre. Jeg sad og gumled paa min Træskaan, oprømt, glad i Sind som et Barn. Stadig væk havde jeg følt efter Manuskriptet; jeg havde det ikke én Gang i Tanken, men Instinkt sagde mig, at det var til, mit Blod mindede mig om det. Og jeg trak det frem.

[120] Det var bleven vaadt, og jeg bredte det ud og lagde det hen i Sollyset. Derpaa gav jeg mig til at vandre frem og tilbage i mit Værelse. Hvor alt saa nedslaaende ud! Omkring paa Gulvet smaa nedtrampede Levninger af Blikplader; men ikke en Stol at sidde paa, ikke engang en Spiger i de nøgne Vægge. Alt var bragt til «Onkels» Kælder og fortæret. Et Par Ark Papir paa Bordet, belagt med tykt Støv, var al min Ejendom; det gamle, grønne Tæppe paa Sengen havde Hans Pauli laant mig for nogle Maaneder siden ... Hans Pauli! Jeg knipser i Fingrene. Hans Pauli Pettersen skal hjælpe mig! Og jeg husker mig om efter hans Adresse. Hvor kunde jeg dog glemme Hans Pauli! Han vilde sikkert blive meget vred, fordi jeg ikke havde

henvendt mig til ham straks. Hurtigt tager jeg min Hat paa, samler Manuskriptet op, stikker det i Lommen og haster nedad Trappen.

«Hør, Jens Olaj,» raabte jeg ind i Stalden, «jeg tror ganske sikkert, jeg kan hjælpe dig i Eftermiddag!»

Kommen til Raadstuen ser jeg, at Klokken er over elleve, og jeg bestemmer mig til at gaa indom Redaktionen med det samme. Udenfor ^[121] Kontordøren standsed jeg, forat undersøge om mine Papirer laa efter Pagina; ^{k104} jeg glatted dem omhyggeligt ud, stak dem igjen i Lommen og banked paa. Mit Hjærte klapped hørligt, da leg traadte ind.

Saksen er som sædvanlig tilstede. Jeg spørger frygtsomt efter Redaktøren. Intet Svar. Manden sidder og borer efter Smaanyt i Provinsaviserne.

Jeg gentager mit Spørgsmaal og stiger længer frem.

Redaktøren var ikke kommet, sagde endelig Saksen, uden at se op.

Om hvornaar han kom?

Kunde ikke sige det, kunde aldeles ikke sige det, Di.

Hvorlænge var Kontoret aabent?

Herpaa fik jeg intet Svar, og jeg maatte gaa. Saksen havde ikke kastet et Blik paa mig under det hele; han havde hørt min Stemme og genkendt mig paa den. Saa ilde set er du her, tænkte jeg, man gider ikke engang svare dig. Mon det er Ordre fra Redaktøren? Jeg havde rigtignok ogsaa, lige siden min berømte Føljeton til ti Kroner blev antagen, oversvømmet ham med Arbejder, ^[122] rændt paa hans Døre næsten hver Dag med ubrugbare Ting, som han havde maattet læse igennem og give mig tilbage. Han vilde kanske have en Ende paa det, tage sine Forholdsregler ... Jeg begav mig paa Vejen ud i Homandsbyen.

Hans Pauli Pettersen var en Bondestudent ^{k105} paa Kvisten i en fem Etages Gaard, altsaa var Hans Pauli Pettersen en fattig Mand. Men havde han en Krone, saa vilde han ikke spare den. Jeg vilde faa den lige saa sikkert, som jeg havde den i Haanden. Og jeg gik og glæded mig til denne Krone den hele Vej og følte mig vis paa at faa den. Da jeg kom til Gadedøren, var den stængt, og jeg maatte ringe paa.

«Jeg ønsker at tale med Student Pettersen,» sagde jeg og vilde ind; «jeg ved hans Værelse.»

«Student Pettersen?» gentager Pigen. Om det var ham, som boed paa Kvisten? Han var flyttet. Ja, hun vidste ikke hvorhen; men han havde bedt om at faa sine Breve sendt ned til Hermansen i Toldbodgaden, og Pigen nævnte Numret.

Jeg gaar fuld af Tro og Haab helt ned i Toldbodgaden, forat spørge om Hans Paulis [123] Adresse. Dette var min sidste Udvej, og jeg maatte udnytte den. Undervejs kom jeg forbi et nys opført Hus, hvor et Par Snedkere stod og høvled udenfor. Jeg tog i Dyngen et Par blanke Spaaner, stak den ene i Munden og gæmte den anden i Lommen til senere. Og jeg fortsatte min Vej. Jeg stønned af Hunger. Ved en Bagerbutik havde jeg set et forunderlig stort ti Øres Brød i Vinduet, det største Brød, som kunde faaes for den Pris ...

«Jeg kommer, forat faa vide Student Pettersens Adresse.»

«Bernt Ankers Gade Numer 10, Kvisten.» – Om jeg skulde derud? Naa, saa vilde jeg maaske være saa snil at medtage et Par Breve, som var kommet?

Jeg gaar atter op i Byen, den samme Vej, jeg var kommet, passerer igen Snedkerne, som nu sad med sine Blikspand mellem Knæerne og spiste sin gode, varme Dampkøkkenmiddag, kommer forbi Bagerbutikken, hvor Brødet endnu ligger paa sin Plads, og naar endelig Bernt Ankers Gade, halvdød af Udmattelse. Døren var aaben, og jeg begiver mig opad de mange tunge Trapper til Kvisten. Jeg tager Brevene op fra Lommen, for med [124] ét Slag at sætte Hans Pauli i Humør, naar jeg kom ind. Han vilde vist ikke nægte mig denne Haandsrækning, naar jeg forklared ham Omstændighederne, aldeles ikke. Hans Pauli havde saa stort Hjærte, det havde jeg altid sagt om ham ...

Paa Døren fandt jeg hans Kort: «H. P. Pettersen, stud. theol. – rejst hjem».

Jeg satte mig ned paa Stedet, satte mig paa det bare Gulv, dump^{k106} træet, slagen af Forkommenhed. Jeg gentager mekanisk et Par Gange: Rejst hjem! Rejst hjem! Saa tier jeg ganske stille. Der var ikke en Taare i mine Øjne, jeg havde ikke en Tanke og ikke en Følelse. Med opspærrede Øjne sad jeg og stirred paa Brevene, uden at foretage mig noget. Der gik ti Minutter, maaske tyve, eller mer, jeg sad der stadig paa samme Plet og rørte ikke en Finger. Denne dumpe Døs var næsten som en Blund. Saa hører jeg nogen komme i Trappen, jeg rejser mig og siger:

«Det var Student Pettersen – jeg har to Breve til ham.»

«Han er hjemrejst», svarer Konen. «Men han kommer tilbage efter Ferierne. Brevene kunde jo jeg tage, om De vilde.»

[125] «Ja, Tak, det var rigtigt godt», sagde jeg, «saa faar han dem, naar han kommer. Der kunde være vigtige Ting i dem. Godmorgen!»

Da jeg var kommet udenfor, standsed jeg og sagde højt midt paa aaben Gade, idet jeg knytted Hænderne: Jeg skal sige dig et, min kære Herre Gud: du er en Noksagt! Og jeg nikker rasende, med sammenbidte Tænder op mod Skyerne: Du er Fan ta mig en Noksagt!

Jeg gik saa noget Skridt og standsed igen. Idet jeg pludselig skifter Holdning, folder jeg Hænderne, lægger mit Hoved paaskakke og spørger med sød, fromladen Stemme: Har du ogsaa henvendt dig til ham, mit Barn?

Det lød ikke rigtigt.

Med stor H, siger jeg, med H som en Domkirke! Op igen: Har du ogsaa anraabt *Ham*, mit Barn? Og jeg sænker Hovedet og gør min Stemme begrædelig og svarer: Nej!

Det lød heller ikke rigtigt.

Du kan jo ikke hykle, din Nar! Ja, skal du sige, ja, jeg har anraabt min Gud Fader! og du skal faa til den ynkeligste Melodi paa dine Ord, som du nogensinde har hørt. Saa, op igjen! Ja, det var bedre. Men du maa sukke, sukke som en krampesyg Hest. Saa!

[126] Der gaar jeg og underviser mig selv i Hyklery, stamper utaalmodig i Gaden, naar jeg ikke faar det til, og skælder mig ud for et Træhoved, mens de forbausede forbigaaende vender sig om og betragter mig.

Jeg tygged uafbrudt paa min Høvlspaan og sjangled saa hurtigt, jeg kunde, nedad Gaderne. Førend jeg selv vidste af det, var jeg helt nede ved Jærnbanetorvet. Klokken viste halv to paa Vor Frelasers. Jeg stod en Stund og overvejede. En mat Sved trængte frem i mit Ansigt og sived ned i mine Øjne. Følg med en Tur paa Bryggen! sagde jeg til mig selv. Det vil sige, hvis du har Tid? Og jeg bukkede for mig selv og gik ned til Jærnbanebryggen.

Skibene laa derude, Sjøen vuggede i Solskinnet. Der var travl Bevægelse overalt, pibende Dampfløjter, Dragere^{k107} med Kasser paa Skuldrene, muntre Hejsesange^{k108} fra Prammene. En Kagekone sidder i Nærheden af mig og luder med sin brune Næse over sine Varer; det lille Bord foran hende er syndigt fuldt af Lækkerier, og jeg vender mig bort i Uvilje. Hun fylder hele Kajen med sin Madlugt;

fyh, op med Vinduerne! Jeg henvender mig til en ^[127] Herre, der sidder ved min Side og forestiller ham indtrængende dette Misforhold med Kagekoner her og Kagekoner der ... Ikke? Ja, men han maatte dog vel indrømme, at ... Men den gode Mand aned Uraad og lod mig ikke engang tale tilende, før han rejste sig og gik. Jeg rejste mig ligeledes og fulgte ham, fast bestemt paa at overbevise Manden om hans Fejltagelse.

«Endog af Hensyn til de sanitære Forholde», sagde jeg og klapped ham paa Skuldren ...

«Undskyld, jeg er fremmed her og kender ikke noget til de sanitære Forholde,» sagde han og stirred paa mig i Rædsel.

Naa, det forandred Sagen, naar han var fremmed ... Om jeg ikke kunde gjøre ham nogen Tjeneste? Vise ham omkring? Ikke? For det skulde være mig en Fornøjelse, og det skulde jo ikke koste ham noget ...

Men Manden vilde absolut blive af med mig og skraaed hurtigt over Gaden til det andet Fortoug.

Jeg gik atter tilbage til min Bænk og satte mig. Jeg var meget urolig, og den store Lire, ^{k109} som havde begyndt at spille lidt længer ^[128] henne, gjorde mig end værre. En fast, metallisk Musik, en Stump af Weber, ^{k110} hvortil en liden Pige synger en sørgelig Vise. Det fløjteagtige, lidelsesfulde i Liren risler mig gennem Blodet, mine Nerver begynder at dirre, som gav de Genklang, og et Øjeblik efter falder jeg tilbage paa Bænken, klynkende, nynnende med. Hvad finder ikke éns Tanker paa, naar man sulter! Jeg føler mig optagen i disse Toner, opløst til Tone, jeg strømmer ud, og jeg fornemmer saa tydeligt, hvorledes jeg strømmer, svævende højt over Bjerge, dansende ind over lyse Zoner ...

«En Øre!» siger den lille Lirepige og rækker sin Bliktalærken frem, «bare en Øre!»

«Ja,» svarer jeg ubevidst, og jeg sprang op og ransaged mine Lommer. Men Barnet tror, at jeg blot vil holde Løjer med hende og fjærner sig straks, uden at sige et Ord. Denne stumme Taalsomhed var mig for stor; havde hun skældt mig ud, vilde det kommet belejliger; Smærten greb mig, og jeg raabte hende tilbage. Jeg ejer ikke en Øre, sagde jeg, men jeg skal huske dig siden, maaske imorgen. Hvad hedder du? Ja, det var et ^[129] pent Navn, jeg skulde ikke glemme det. Altsaa imorgen ...

Men jeg forstod godt, at hun ikke troed mig, uagtet hun ikke sagde et Ord, og jeg græd af Fortvivlelse over, at denne lille Gadetøs ^{k111} ikke vilde tro mig. Endnu

engang raabte jeg hende tilbage, rev hurtigt min Frakke op og vilde give hende min Vest. Jeg skal holde dig skadesløs, sagde jeg, vent blot et Øjeblik ...

Og jeg havde ingen Vest.

Hvor kunde jeg ogsaa lede efter den! Der var gaaet Uger, siden den var i mit Eje. Hvad gik der ogsaa af mig? Den forbausede Pige ventede ikke længer, men trak sig skyndsomt tilbage. Og jeg maatte lade hende gaa. Folk stimled sammen om mig og lo højt, en Politibetjent trænger sig hen til mig og vil vide, hvad der er paafærde.

«Ingen Ting,» svarer jeg, «slet ingen Ting! Jeg vilde blot give den lille Pige derhenne min Vest ... til hendes Fader ... Det behøver De ikke at staa og le ad. Jeg kunde bare gaa hjem og tage en anden paa.»

«Ingen Opstyr paa Gaden!» siger Konstablen. «Saah, marsch!» Og han puffer mig afsted. «Er dette Demses Papirer?» raabte han efter mig.

[130] Ja, Død og Pine, min Avisartikel, mange vigtige Skrifter! Hvor kunde jeg ogsaa være saa uforsigtig ...

Jeg faar fat i mit Manuskript, forvisser mig om, at det ligger i Orden og gaar, uden at standse et Øjeblik eller se mig omkring, op til Redaktionskontoret. Klokken var nu fire paa Vor Frelses Ur.

Kontoret er stængt. Jeg lister mig lydløst nedad Trapperne, bange som en Tyv, og standser raadvild udenfor Porten. Hvad skulde jeg nu gøre? Jeg læner mig ind til Muren, stirrer ned i Stenene og tænker efter. En Knappenaal ligger og skinner foran mine Fødder, og jeg bøjer mig ned og tager den op. Hvad om jeg tog Knapperne udaf min Frakke, hvad vilde jeg faa for dem? Det vilde maaske ikke nytte mig, Knapper var nu Knapper; men jeg tog og undersøgte dem til alle Kanter og fandt dem saa godt som nye. Det var en heldig Idé alligevel, jeg kunde skære dem ud med min Pennekniv og bringe dem hen i Kælderen. Haabet om, at jeg kunde sælge disse fem Knapper, oplived mig straks, og jeg sagde: Se, se, det retter sig! Min Glæde tog Overhaand med mig, og [131] jeg gav mig straks til at tage Knapperne ud, en efter en. Herunder holdt jeg følgende tyste Passiar:

Ja, ser De, man er bleven lidt fattig, en øjeblikkelig Forlegenhed ... Udslidte, siger De? De maa ikke forsnakke Dem. Jeg vil se paa den, som slider mindre Knapper, end jeg. Gaar altid med Frakken aaben, skal jeg sige Dem; det er bleven en Vane hos mig, en Egenhed ... Nej, nej, naar De ikke *vil*, saa! Men jeg skal have mine ti Øre for dem, mindst ... Nej, Herregud, hvem har *sagt*, at de skal gøre det? De kan

holde Deres Mund og lade mig være i Fred ... Ja, ja, saa kan De jo *hente* Politiet, vel. Jeg skal vente her, mens De er ude efter Konstablen. Og jeg skal ikke stjæle noget fra Dem ... Naa, Goddag, Goddag! Mit Navn er altsaa Tangen, jeg har været lidt forsent ude ...

Saa kommer der nogen i Trappen. Jeg er øjeblikkelig tilbage i Virkeligheden, genkender Saksen og stikker Knapperne skyndsomt i Lommen. Han vil forbi, besvarer ikke engang min Hilsen, faar det pludselig saa travlt med at se paa sine Negle. Jeg standser ham og spørger efter Redaktøren.

«Ikke tilstede, Di.»

[132] «De lyver!» sagde jeg. Og med en Frækhed, som forundred mig selv, fortsatte jeg: «Jeg maa tale med ham; det er et nødvendigt Ærinde – Meddelelser fra Stiftsgaarden.»

«Ja, kan Di ikke sige det til mig, da?»

«Til Dem?» sagde jeg og maalte Saksen lidt med Øjnene.

Det hjalp. Han fulgte straks med og aabned Døren. Nu sad mit Hjærte mig i Halsen. Jeg bed Tænderne heftigt sammen, forat give mig Mod, banked paa, og traadte ind i Redaktørens Privatkontor.

«Goddag! Er det Dem?» sagde han venligt. «Sid ned.»

Havde han vist mig Døren, vilde det været kærkommere; jeg følte Graaden og sagde:

«Jeg beder Dem undskylde ...»

«Sæt Dem ned,» gentog han.

Og jeg satte mig og forklared, at jeg igen havde en Artikel, som det var mig magtpaaliggende at faa ind i hans Blad. Jeg havde gjort mig saadan Flid med den, den havde kostet mig saa megen Anstrængelse.

«Jeg skal læse den,» sagde han og tog den. «Anstrængelse koster det Dem vist alt, De skriver; men De er saa altfor heftig. Naar [133] De bare kunde være lidt besindigere! Der er formegen Feber. Imidlertid skal jeg læse den.» Og han vendte sig igjen ind til Bordet.

Der sad jeg. Turde jeg bede om en Krone? Forklare ham, hvorfor der altid var Feber? Saa vilde han ganske sikkert hjælpe mig; det var ikke første Gang.

Jeg rejste mig op. Hm! Men sidst, jeg var hos ham, havde han klaget sig for Penge, endog sendt Regningsbudet ud, forat skrabe sammen til mig. Det vilde maaske blive samme Tilfældet nu. Nej, det skulde ikke ske! Saa jeg slet ikke, at han sad i Arbejde?

«Var det ellers noget?» spurgte han.

«Nej!» sagde jeg og gjorde min Stemme fast. «Hvornaar maa jeg faa høre ind igen?»

«Aa, naarsomhelst De gaar forbi,» svared han, «om et Par Dage eller saa.»

Jeg kunde ikke faa min Begæring over Læberne. Denne Mands Venlighed syntes mig uden Grændser, og jeg skulde vide at paaskønne den. Heller sulte tildøde. Og jeg gik.

Ikke engang, da jeg stod udenfor og igen følte Hungerens Anfald, angred jeg at have forladt Kontoret uden at bede om denne Krone. Jeg tog den anden Høvlspaan op af ^[134]Lommen og stak den i Munden. Det hjalp igen. Hvorfor havde jeg ikke gjort det før? Du maatte skamme dig! sagde jeg højt; kunde det virkelig falde dig ind at bede den Mand om en Krone og sætte ham i Forlegenhed igen? Og jeg blev rigtig grov mod mig selv for den Uforsømmethed, som havde faldt mig ind. Det er ved Gud det sjofleste, jeg endnu har hørt! sagde jeg; rænde paa en Mand og næsten klore Øjnene ud paa ham, bare fordi du trænger en Krone, din elendige Hund! Saa, marsch! Hurtigere! Hurtigere, din Tamp! Jeg skal lære dig!

Jeg begyndte at løbe, forat straffe mig selv, tilbagelagde i Sprang den ene Gade efter den anden, drev mig fremad ved indædte Tilraab og skreg taust og rasende til mig selv, naar jeg vilde standse. Herunder var jeg kommet højt op i Pilestrædet. Da jeg endelig stod stille, næsten grædefærdig af Vrede over ikke at kunne løbe længer, dirred jeg over mit hele Legeme, og jeg slængte mig ned paa en Trappe. Nej, stop! sagde jeg. Og for rigtigt at plage mig selv, rejste jeg mig atter op og tvang mig til at blive staaende, og jeg lo ad mig selv og gotted mig over ^[135]min egen

Forkommenhed. Endelig efter flere Minutters Forløb gav jeg mig ved et Nik Tilladelse til at sætte mig; endog da valgte jeg den ubekvemmeste Plads paa Trappen.

Herregud, det var dejligt at hvile! Jeg tørred Sveden af mit Ansigt og drak store, friske Aandedrag ind. Hvor havde jeg ikke løbet! Men jeg angred det ikke, det var vel fortjent. Hvorfor havde jeg ogsaa villet begære den Krone? Nu saa jeg Følgerne! Og jeg begyndte at tale mildt til mig selv, holde Formaninger, som en Moder kunde gjort. Jeg blev mer og mer rørende, og træt og kraftløs begyndte jeg at græde. En stille og inderlig Graad, en indvendig Hulken uden en Taare.

Et Kvarters Tid eller mer sad jeg paa samme Sted. Folk kom og gik, og ingen forulemped mig. Smaabørn legte her og der omkring, en liden Fugl sang i et Træ paa den anden Side af Gaden.

En Politikonstabel kommer henimod mig.

«Hvorfor sitter Di her?» sagde han.

«Hvorfor jeg sidder her?» spurgte jeg. «Af Lyst.»

[136] «Jeg har lagt Mærke til Dere den sidste Hal'time,» sagde han. «Di har sitti her en hal' Time?»

«Saa omtrent,» svared jeg. «Var det ellers noget?» Jeg rejsteⁿ⁸ mig vredt og gik.

Kommen til Torvet, standsed jeg og saa ned i Gaden. Af Lyst! Var nu ogsaa det et Svar? Af Træthed! skulde du sagt, og du skulde gjort din Stemme begrædelig – du er et Fæ, du lærer aldrig at hykle! – af Udmattelse! og du skulde sukke som en Hest.

Da jeg kom til Brandvagten, standsed jeg igen, greben af et nyt Indfald. Jeg knipsed i Fingrene, slog i en høj Latter, som forbaused de forbigaaende, og sagde: Nej, nu skal du virkelig gaa ud til Præsten Levion. Det skal du bitterdød gøre. Jo, bare forat forsøge. Hvad har du at forsømme med det? Det er ogsaa saadant dejligt Vejr.

Jeg gik ind i Paschas Boglade, fandt i Adressekalenderen Pastor Levions Bopæl og begav mig derud. Nu gælder det! sagde jeg, far nu ikke med Streger! Samvittighed, siger du? Ikke noget Sludder; du er for fattig til at holde Samvittighed. Du er sulten, er du, kommen i et vigtigt Anliggende, det første [137] fornødne. Men du skal lægge Hovedet paa Skuldren og sætte Melodi paa dine Ord. Det vil du ikke, hvad? Saa gaar jeg ikke et Skridt videre, saa meget du ved det. Saa: du er i en saare anfægtet Tilstand, kæmper med Mørkets Magter og store, lydløse Uhyrer om Nætterne, saa det er en Gru, hungrer og tørster efter Vin og Mælk og faar det ikke. Saa langt er det kommet med dig. Nu staar du her og har ikke saa godt som Spyt i

Lampen. Men du tror paa Naaden, Gudskelov, du har ikke tabt Troen endda! Og da skal du slaa Hænderne sammen og se ud som en ren Satan til at tro paa Naaden. Med Hensyn til Mammon, ^{k112} saa hader du Mammon under alle dens Skikkelser; en anden Sag er det med en Salmebog, en Erindring til et Par Kroner ... Ved Præstens Dør standsed jeg og læste: «Kontortid fra 12 til 4.»

Fremdeles ikke noget Sludder! sagde jeg; nu gør vi Alvor af det! Saa, ned med Hovedet, lidt til ... og jeg ringte paa til Familjelejligheden.

«Jeg søger Pastoren,» sagde jeg til Pigen; men det var mig ikke muligt at faa Guds Navn med.

[138] «Han er gaaet ud,» svared hun.

Gaaet ud! Gaaet ud! Det ødelagde hele min Plan, forrykked fuldstændigt alt, jeg havde tænkt at sige. Hvad Nytte havde jeg saa af denne lange Tur? Nu stod jeg der.

«Var det noget især?» spurgte Pigen.

«Aldeles ikke!» svared jeg, «slet ikke! Det var bare saadant dejligt Guds Vejr, og saa vilde jeg gaa herud og hilse paa ham.»

Der stod jeg og der stod hun. Jeg satte med Vilje Brystet frem, forat gøre hende opmærksom paa Knappenaalen, der holdt min Frakke sammen; jeg bad hende med Øjnene om at se, hvad jeg var kommet for; men Staklen forstod ingen Ting.

Et dejligt Guds Vejr, ja. Om ikke Fruen var hjemme heller?

Jo, men hun havde Gigt, laa paa en Sofa, uden at kunne røre sig ... Vilde jeg maaske lægge ned et Bud eller noget?

Nej, slet ikke. Jeg bare tog slige Ture nu og da, fik lidt Motion. Det var saa bra efter Middagen. –

Jeg begav mig paa Vejen tilbage. Hvad vilde det føre til at passiare længer? Desuden var jeg beyndt at føle Svimmelhed; det fejled ^[139] ikke, jeg var i Færd med at knække sammen for Alvor. Kontortid fra 12 til 4; jeg havde banket paa en Time forsent, Naadens Tid var omme!

Paa Stortorvet satte jeg mig paa en af Bænkene ved Kirken. Herregud, hvor det begyndte at se sort ud for mig nu! Jeg græd ikke, jeg var for træt; udpint til det yderste sad jeg der uden at foretage mig nogen Ting, sad urørlig og sultet. Brystet

var mest betændt, det sved aldeles besynderlig slemt derinde. Det vilde heller ikke hjælpe længer at tygge Spaan; mine Kæver var trætte af det frugtesløse Arbejde, og jeg lod dem hvile. Jeg gav mig over. Ovenikøbet havde en brun Appelsinskal, som jeg fandt paa Gaden, og som jeg straks gav mig til at gnave af, givet mig Kvalme. Jeg var syg; Pulaaren svulmed blaa paa mine Haanded.

Hvad havde jeg ogsaa egentlig nølet efter? Løbet om den hele Dag efter en Krone, som kunde holde Liv i mig i nogle Timer længer. Var det i Grunden ikke ligegyldigt, om det uunngaaelige skete en Dag før eller en Dag senere? Havde jeg opført mig som et ordentligt Menneske, var jeg gaaet hjem og lagt mig til Ro for længe siden, overgivet mig. Min Tanke ^[140] var i Øjeblikket klar. Nu skulde jeg dø; det var i Høstens Tid, og alt var lagt i Dvale. Jeg havde forsøgt hvert Middel, udnyttet hver Hjælpekilde, som jeg vidste om. Jeg kæled ^{k113} sentimentalt med denne Tanke, og hver Gang, jeg endnu haabed paa en mulig Redning, hvisked jeg afvisende: Din Nar, du er jo allerede begyndt at dø! Jeg burde skrive et Par Breve, have alt færdigt, gøre mig parat. Jeg vilde vaske mig omhyggeligt og ordne smukt op i min Seng; mit Hoved vilde jeg lægge paa det Par Ark hvidt Skrivepapir, den reneste Ting jeg havde igen, og det grønne Tæppe kunde jeg ...

Det grønne Tæppe! Jeg blev med én Gang lys vaagen. Blodet steg mig til Hovedet, og jeg fik stærk Hjærteklap. Jeg rejser mig op fra Bænken og begynder at gaa, Livet rører sig paany i alle mine Fibrer, og jeg gentager Gang paa Gang de løsrevne Ord: Det grønne Tæppe! Det grønne Tæppe! Jeg gaar hurtigere og hurtigere, som om det galdt at indhente noget, og staar om en kort Stund atter hjemme i mit Blikkenslagerværksted.

Uden at standse et Øjeblik eller vakle i min Beslutning, gaar jeg bort til Sengen og ^[141] ruller Hans Paulis Tæppe sammen. Det skulde være underligt, om ikke mit gode Indfald kunde redde mig! De dumme Betænkeligheder, som opstod hos mig, halve indre Raab om et vist Brandmærke, det første sorte Tegn i min Hæderlighed, hæved jeg mig uendeligt over; jeg gav det hele en god Dag. Jeg var ingen Helgen, ingen Dydsidiot, jeg havde min Forstand i Behold ...

Og jeg tog Tæppet under Armen og gik ned i Stenersgaden Numer 5.

Jeg banked paa og traadte ind i den store fremmede Sal, for første Gang; Bjælden paa Døren slog en hel Masse desperate Slag over mit Hoved. En Mand kommer ind fra et Sideværelse, tyggende, med Munden fuld af Mad, og stiller sig foran Disken.

«Aa, laan mig en halv Krones Penge paa mine Brilller!» sagde jeg; «jeg skal løse dem ind om et Par Dage, sikkert.»

«Hvad? Nej, det er jo Staalbriller?»

«Ja.»

«Nej, det kan jeg ikke.»

«Aa, nej, De kan vel ikke det. Det var i Grunden bare Spøg ogsaa. Nej, jeg har et Tæppe med, som jeg egentlig ikke har noget [142] Brug for længer, og det faldt mig ind, at De kunde ville skille mig af med det.

«Jeg har desværre et helt Lager af Sengeklæder,» svared han, og da jeg havde faaet det oprullet, kasted han et eneste Blik paa det og raabte:

«Nej, undskyld, det har heller ikke jeg noget Brug for!»

«Jeg vilde vise Dem den daarligste Side først,» sagde jeg; «det er meget bedre paa den anden Side.»

«Ja, ja, det hjælper ikke, jeg vil ikke eje det, og De faar ikke ti Øre for det noget Sted.»

«Nej, det er grejt, at det ikke er værd noget,» sagde jeg; «men jeg tænkte, at det kunde gaa under ét med et andet gammelt Tæppe paa Auktionen.»

«Ja, nej, det nytter ikke.»

«Fem og tyve Øre?» sagde jeg.

«Nej, jeg vil slet ikke have det, Mand, jeg vil ikke have det i Huset.»

Saa tog jeg atter Tæppet under Armen og gik hjem.

Jeg lod som intet var hændt, bredte igen Tæppet over Sengen, glatted det godt ud, [143] som jeg plejed, og forsøgte at udslette ethvert Spor af min sidste Handling. Jeg kunde umuligt have været ved min fulde Forstand i det Øjeblik, da jeg fatted Beslutningen om at begaa denne Kæltringstreg; jo mer jeg tænkte herpaa, des urimeligere forekom det mig. Det maatte være et Anfald af Svaghed, en eller anden Slappelse i mit Indre, som havde overrumplet mig. Jeg var heller ikke falden i denne Snare, det aned mig, at det begyndte at bære galt afsted, og jeg havde udtrykkelig forsøgt med Brillerne først. Og jeg glæded mig meget over, at jeg ikke

havde faaet Anledning til at fuldbyrde denne Brøde, som vilde have flækket til de sidste Timer, jeg leved.

Og atter vandred jeg ud i Byen.

Jeg slog mig paany ned paa en Bænk ved Vor Frelzers Kirke, dused sammen, med Hovedet paa Brystet, slap efter den sidste Ophidselse, syg og forkommen af Sult. Og Tiden gik.

Jeg fik sidde ogsaa denne Time ud; det var lidt Iysere ude end inde i Hus; det forekom mig desuden, at det arbejded ikke fuldt ^[144] saa galt i Brystet ude i fri Luft; jeg kom jo ogsaa tidsnok hjem.

Og jeg dused og tænkte og led ganske haardt. Jeg havde fundet mig en liden Sten, som jeg pudsede af paa mit Frakkeærme og stak i Munden, forat have noget at gumle paa; ellers rørte jeg mig ikke og flyttede ikke engang Øjnene. Mennesker kom og gik, Vognrammel, Hovtramp og Passiar fyldte Luften.

Men jeg kunde jo forsøge med Knapperne? Det nyttede naturligvis ikke, og desuden var jeg saa temmelig syg. Men naar jeg ret betænkte mig, saa skulde jeg jo egentlig i Retning af «Onkel» – min egentlige «Onkel» – naar jeg gik hjem?

Endelig rejste jeg mig og drog mig sent og tuslet henefter Gaderne. Det begyndte at brænde over mine Øjenbryn, det trak op til Feber, og jeg skyndte mig alt, jeg kunde. Atter kom jeg forbi Bagerbutikken, hvor Brødet laa. Saa, nu standser vi ikke her! sagde jeg med tilgjort Bestemthed. Men om jeg nu gik ind og *bad* om en Bid Brød? Det var en Strejftanke, et Glimt; det faldt mig virkelig ^[145] ind. Fy! hviskede jeg og rystede paa Hovedet. Og jeg gik videre.

I Rebslagergangen stod der et Par elskende og hviskede inde i en Port; lidt længer henne stak en Pige Hovedet ud af Vinduet. Jeg gik saa sagte og betænksomt, jeg saa ud til at grunde paa noget af hvert – og Pigen kom ud paa Gaden.

«Hvordan er det med dig da, Gammeln? Hvad for noget, er du syg? Nej, Gud hjælpe mig for et Ansigt!» Og Pigen trak sig skyndsomt tilbage.

Jeg standsede med en Gang. Hvad var der ivejen med mit Ansigt? Var jeg virkelig begyndt at dø? Jeg følte med Haanden opad Kinderne: mager, naturligvis var jeg mager; Kinderne stod som to Skaaler med Bunden ind; men Herregud ... og jeg rusled atter ivej.

Men jeg standsed igen. Jeg maatte være ganske ubegribelig mager. Og Øjnene var paa Vej ind gennem Hovedet. Hvordan saa jeg egentlig ud? Det var nu som hede Fan ogsaa, at man maatte lade sig levende vanskabe af bare Sult! Jeg følte Raseriet endnu engang, dets sidste Opblussen, en Senetrækning. ^[146] Hjælpe os for et Ansigt, hvad? Her gik jeg med et Hoved, som der ikke fandtes Mage til i Landet, med et Par Næver, som Gud forsyne mig kunde male Bybud til Sigtemel, og sulted mig vanskabt midt i Kristiania By! Var der nogen Orden og Maade i det? Jeg havde ligget i Sælen og slidt Nætter og Dage, som en Mær, der slæber en Præst; jeg havde læst mig Øjnene ud af Skolten og sultet mig Forstanden ud af Hjærnen – hvad Fan havde jeg igen for det? Endog Gadetæverne ^{k114} bad Gud fri sig for Synet af mig. Men nu skulde det være stop – forstaar du det! – *stop* skulde det Djævelen besætte mig være! ... Med stadigt tiltagende Raseri, skærende Tænder under Følelsen af min Mathed, under Graad og Eder, vedblev jeg at buldre løs, uden at ændse Folk, der gik forbi. Jeg begyndte igen at martre mig selv, løb med Vilje min Pande mod Lygtepælene, satte Neglene dybt ind i mine Haandbage, bed i Afsindighed i min Tunge, naar den ikke talte tydeligt, og jeg lo rasende hver Gang det gjorde meget ondt.

Ja, men hvad skal jeg gøre? svared jeg tilsidst mig selv. Og jeg stamper i Gaden ^[147] flere Gange og gentager: Hvad skal jeg gøre? – En Herre gaar just forbi og bemærker smilende:

«De bør gaa og begære Dem anholdt.»

Jeg saa efter ham. Det var en af vore bekendte Damelæger, «Hertugen» kaldet. Ikke engang han forstod sig paa min Tilstand, en Mand, jeg kendte, og hvis Haand jeg havde trykket. Jeg blev stille. Anholdt? Ja, jeg var gal; han havde Ret. Jeg følte Vanviddet i mit Blod, følte dets Jag gennem Hjærnen. Saa dér skulde det ende med mig! Ja, ja! Og jeg begyndte igen min langsomme, sørgelige Gang. Dér skulde jeg altsaa havne!

Med ét staar jeg atter stille. Men ikke anholdt! siger jeg; ikke det! Og jeg var næsten hæs af Angst. Jeg bad for mig, trygled hen i Hyt og Vejr om ikke at blive anholdt. Saa vilde jeg komme paa Raadstuen igen, blive indestængt i en mørk Celle, hvori der ikke fandtes en Gnist af Lys. Ikke det! Der var andre Udveje aabne endnu, som jeg ikke havde forsøgt. Og jeg vilde forsøge dem; jeg vilde være saa inderlig flittig, tage mig god Tid til det og gaa ufortrødent omkring fra Hus til Hus. Der var nu for Eksempel ^[148] Musikhandler Cisler, ham havde jeg slet ikke været hos. Der blev nok

en Raad ... Saaledes gik jeg og talte, indtil jeg næsten fik mig selv til at græde¹⁴⁹ af Rørelse. Bare ikke blive anholdt!

Cisler? Var det maaske et højere Fingerpeg? Hans Navn havde faldt mig ind uden Grund, og han boed saa langt borte; men jeg vilde dog opsøge ham, gaa sagte og hvile iblandt. Jeg kendte Stedet, jeg havde været der ofte, købt saa mange Noder i de gode Dage. Skulde jeg bede om en halv Krone? Det vilde maaske genere ham; jeg fik spørge om en hel.

Jeg kom ind i Butiken og spurgte efter Chefen; man viste mig ind i hans Kontor. Der sad Manden, smuk, klædt efter Moden, og gennemsaa Regninger.

Jeg stammed en Undskyldning og frembar mit Ærinde. Tvungen af Trang til at henvende mig til ham ... Skulde ikke vare ret længe, før jeg skulde betale det tilbage ... Naar jeg fik Honoraret for min Avisartikel ... Han vilde gøre mig saa stor en Velgærning ...

[149] Endnu mens jeg talte, vendte han sig til Pulten og fortsatte sit Arbejde. Da jeg var færdig, saa han paaskraa henimod mig, rysted sit smukke Hoved og sagde: «Nej!» Bare Nej. Ingen Forklaring. Ikke et Ord.

Mine Knæ skalv voldsomt, og jeg støtted mig mod den lille polerede Skranke. Jeg fik forsøge en Gang til. Hvorfor skulde netop hans Navn falde mig ind, da jeg stod langt nede i Vaterland? Det sled nogle Gange i min venstre Side, og jeg begyndte at svede. Hm! Jeg var virkelig højst forkommen, sagde jeg, temmelig syg, desværre; det vilde sikkert ikke gaa mer end et Par Dage, før jeg kunde betale det tilbage. Om han vilde være saa snil?

«Kære Mand, hvorfor kommer De til mig?» sagde han. «De er mig et fuldstændigt X, løben ind fra Gaden. Gaa til Bladet, hvor man kender Dem.»

«Men blot for iaften!» sagde jeg. «Redaktionen er allerede stængt, og jeg er meget sulten nu.»

Han rysted vedholdende paa Hovedet, vedblev at ryste det endog efterat jeg havde grebet fat i Laasen.

«Farvel!» sagde jeg.

[150] Det var ikke noget højere Fingerpeg, tænkte jeg og smilte bittert; saa højt kunde ogsaa jeg pege, naar det kom an paa det. Jeg sled mig frem det ene Kvartal efter det

andet, nu og da hvilte jeg et Øjeblik paa en Trappe. Naar jeg bare ikke blev anholdt! Rædselen for Cellen forfulgte mig hele Tiden, lod mig slet ikke i Fred; hver Gang jeg saa en Konstabel i min Vej, tusled jeg ind i en Sidegade, forat undgaa at møde ham. Nu tæller vi et hundrede Skridt, sagde jeg, og forsøger vor Lykke igen! Engang blir der vel en Raad ...

Det var en mindre Garnhandel, et Sted, jeg aldrig tidligere havde betraadt. En enkelt Mand indenfor Disken, Kontor indenfor med Porcellæns Skildt paa Døren, pakkede Hylde og Borde i lang Række. Jeg ventede til den sidste Kunde havde forladt Butiken, en ung Dame med Smilehuller. Hvor hun saa lykkelig ud! Jeg nænned ikke at prøve at gøre Indtryk med min Knappenaal i Frakken; jeg vendte mig bort, og mit Bryst hulkede.

«Ønsker De noget?» spurgte Betjenten.

«Er Chefen tilstede?» sagde jeg.

[151] «Han er paa Fjældtur i Jotunheimen,» svared han. «Var det noget særligt, hvad?»

«Det galdt nogle Øre til Mad,» sagde jeg og forsøgte at smile; «jeg er bleven sulten, og jeg har ikke en Øre.»

«Saa er De lige saa rig, som jeg», sagde han og gav sig til at ordne Garnpakker.

«Aa, vis mig ikke bort – ikke nu!» sagde jeg, paa en Gang kold over hele Legemet. «Jeg er virkelig næsten død af Sult, det er mange Dage, siden jeg nød noget.»

I yderste Alvor, uden at sige noget, gav han sig til at vrænge sine Lommer, en efter en. Om jeg ikke vilde tro ham paa hans Ord, hvad?

«Bare fem Øre?» sagde jeg. «Saa skal De faa ti igen om et Par Dage.»

«Kære Mand, vil De have mig til at stjæle af Skuffen?» spurgte han utaalmodig.

«Ja,» sagde jeg, «ja, tag fem Øre af Skuffen.»

«Det blir ikke mig, som gør det,» sluttede han, og han lagde til: «Og lad mig sige Dem nu med det samme, at nu kan det være nok af dette.»

[152] Jeg drog mig ud, syg af Sult og hed af Skam. Jeg havde gjort mig til Hund for det usleste Ben og ikke faaet det. Nej, nu fik der blive en Ende paa det! Det var

virkelig kommet altfor langt med mig. Jeg havde holdt mig oppe i saa mange Aar, staaet rank i saa haarde Stunder, og nu var jeg paa en Gang sunken ned til brutalt Betleri. ^{k115} Denne ene Dag havde forraaet ^{k116} min hele Tanke, overstænket ^{k117} mit Sind med Ubluhed. ^{k118} Jeg havde ikke undset mig for at gøre mig bevægelig og staa og græde til de mindste Kræmmere. ^{k119} Og hvad havde det nyttet? Stod jeg maaske ikke fremdeles uden en Brødbid at stikke i Munden. Jeg havde opnaaet at faa mig til at væmmes ved mig selv. Ja, ja, nu maatte det komme til en Ende! Retnu stængte man Porten hjemme, og jeg fik skynde mig, hvis jeg ikke vilde ligge paa Raadstuen inat igen ...

Dette gav mig Kræfter; ligge paa Raadstuen vilde jeg ikke. Med foroverbøjet Krop, med Haanden stemt mod venstre Ribben, forat dulme ^{k120} Stingene lidt, kaved jeg fremad, holdt Øjnene fæstet i Fortouget, for ikke at tvinge mulige Bekendte til at hilse, og hasted hen ^[153] til Brandvagten. Gudskelov, Klokken var blot syv paa Vor Frelzers, jeg havde tre Timer endnu, før Porten stængtes. Hvor jeg havde været bange!

Saa var der altsaa ikke en Ting uforsøgt, jeg havde gjort alt, jeg kunde. At det virkelig ikke vilde lykkes én Gang paa en hel Dag! tænkte jeg. Om jeg fortalte det til nogen, saa var der ingen, som ville tro det, og om jeg skrev det ned, saa vilde man sige, at det var lavet. Ikke paa et eneste Sted! Ja, ja, der var ingen Raad med det; fremfor alt ikke gaa og være rørende mer. Fy, det var ækelt, forsikkrer dig paa, det gør mig vammel ^{k121} af dig! Naar alt Haab var ude, saa var det ude. Kunde jeg ikke forresten stjæle mig en Haandfuld Havre inde i Stalden? En Stribe af Lys, et Strejf – jeg vidste, at Stalden var lukket.

Jeg tog det mageligt og krøb i sen Sneglegang hjemover. Jeg følte Tørst, glædeligvis for første Gang den hele Dag, og jeg gik og saa mig om efter et Sted, hvor jeg kunde drikke. Jeg var kommet for langt bort fra Basarerne, og ind i et Privathus vilde jeg ikke gaa; jeg kunde maaske ogsaa vente til jeg kom hjem; det vilde tage et Kvarters Tid. ^[154] Det var slet ikke sagt, at jeg kunde faa beholde en Slurk Vand heller; min Mave taalte ikke længer nogen Ting, jeg følte mig endog kvalm af det Spyt, jeg gik og svælged ned.

Men Knapperne? Jeg havde slet ikke forsøgt med Knapperne endda? Da stod jeg plat stille og gav mig til at smile. Kanske blev der alligevel en Raad! Jeg var ikke helt fordømt! Jeg vilde ganske sikkert faa ti Øre for dem, imorgen fik jeg saa andre ti et eller andet Sted, og Torsdag vilde jeg faa Betaling for min Avisartikel. Jeg skulde bare se, det retted sig! At jeg virkelig kunde glemme Knapperne! Jeg tog

dem op af Lommen og betragtede dem, mens jeg atter gik; mine Øjne blev dunkle af Glæde, jeg saa ikke hele Gaden, jeg gik paa.

Hvor kendte jeg ikke nøje den store Kælder, min Tilflugt i de mørke Aftener, min blodsugende Ven! En for en var mine Ejendele forsvundne hernede, mine Smaating hjemmefra, min sidste Bog. Paa Auktionsdagen gik jeg gærne derned, forat se til, og jeg glæded mig hvergang mine Bøger syntes at komme i gode Hænder. Skuespiller Magelsen havde mit Ur, og det var jeg næsten stolt ^[155] af; en Aarskalender, hvori jeg havde mit første lille poetiske Forsøg, havde en Bekendt købt, og min Yderfrakke havned hos en Fotograf til Udlaan i Atelieret. Saa der var intet at sige paa nogen Ting.

Jeg holdt mine Knapper færdige i Haanden og traadte ind. «Onkel» sidder ved sin Pult og skriver.

«Jeg har ingen Hast,» siger jeg, bange forat forstyrre ham og gøre ham utaalmodig med min Henvendelse. Min Stemme lød saa forunderlig hul, jeg kendte den næsten ikke selv igen, og mit Hjærte slog som en Hammer.

Han kom mig smilende imøde, som han plejed, lagde begge sine Hænder flade paa Disken og saa mig ind i Ansigtet, uden at sige noget.

Ja, jeg havde noget med, som jeg vilde spørge, om han ikke kunde have Brug for ... noget, som blot laa mig ivejen hjemme, forsikkrer Dem paa, ganske til Plage ... nogle Knapper.

Naa, hvad var det saa, hvad var det saa med de Knapper? Og han lægger sine Øjne helt ned til min Haand.

^[156] Om han ikke kunde give mig nogle Øre for dem? ... Saa mange, som han selv syntes ... Ganske efter hans eget Skøn ...

For de Knapper? Og «Onkel» stirrer forundret paa mig. For *disse* Knapper?

Bare til en Cigar, eller hvad han selv vilde. Jeg gik netop forbi, og saa vilde jeg høre ind.

Da lo den gamle Pantelaaner og vendte tilbage til sin Pult, uden at sige et Ord. Der stod jeg. Jeg havde egentlig ikke haabet saa meget, og alligevel havde jeg tænkt mig det muligt at blive hjulpen. Denne Latter var min Dødsdom. Det kunde vel ikke nytte med Brillerne nu heller?

Jeg vilde naturligvis lade mine Brilller gaa med, det er en Selvfølge, sagde jeg saa og tog dem af. Bare ti Øre, eller, om han vilde, fem Øre?

«De ved jo, at jeg ikke kan laane paa Deres Brilller,» sagde «Onkel»; «jeg har sagt Dem det før.»

«Men jeg trænger et Frimærke,» sagde jeg dump; jeg kunde ikke engang faa afsendt de Breve, som jeg skulde skrive. «Et ti eller fem Øres Frimærke, ganske som De selv synes.»

[157] «Gud velsigne Dem og gaa Deres Vej!» svared han og kaved imod mig med Haanden.

Ja, ja, saa faar det være! sagde jeg til mig selv. Mekanisk satte jeg Brillerne igen paa, tog Knapperne i Haanden og gik; jeg sagde Godnat og lukked Døren efter mig som sædvanlig. Se saa, der var ikke mer at gøre! Udenfor Trappegabet^{k122} standsed jeg og saa endnu engang paa Knapperne. At han slet ikke vilde have dem! sagde jeg; det er dog næsten nye Knapper; jeg kan ikke forstaa det!

Mens jeg stod der i disse Betragtninger, kom en Mand forbi og gik ned i Kælderen. Han havde i Farten givet mig et lidet Stød; vi gjorde begge Undskyldning, og jeg vendte mig om og saa efter ham.

«Nej, er det dig?» sagde han pludselig nede i Trappen. Han kom op, og jeg genkendte ham. «Gud bevare os, saa du ser ud!» sagde han. «Hvad har du gjort hernede?»

«Aa – havt Affærer. Du skal herved, ser jeg?»

«Ja. Hvad har du været der med?»

Mine Knæ skalv, jeg støtted mig mod Væggen og rakte ud min Haand med Knapperne.

[158] «Hvad Fan?» raabte han. «Nej, nu gaar det for vidt!»

«Godnat!» sagde jeg og vilde gaa; jeg følte Graaden i Brystet.

«Nej, vent et Øjeblik!» sagde han.

Hvad skulde jeg vente efter? Han var jo selv paa Vej til «Onkel», bragte maaske sin Forlovelsesring, havde sultet i flere Dage, skyldte sin Værtinde.

«Ja,» svared jeg, «naar du vil være snar ...»

«Naturligvis,» sagde han og tog Tag i min Arm; «men jeg skal sige dig, jeg tror dig ikke, du er en Idiot; det er bedst, du følger med derned.»

Jeg forstod, hvad han vilde, følte pludselig igen en liden Gnist af Ære og svared:

«Kan ikke! Jeg har lovet at være i Bernt Ankers Gade Klokken halv otte, og ...»

«Halv otte, rigtigt ja! Men nu er Klokken otte. Her staar jeg med Uret i Haanden, det er det, jeg skal herved med. Saa, ind med dig, sultne Synder! Jeg faar mindst fem Kroner til Dig.»

Og han puffed mig ind.

TREDJE STYKKE

[161] En Uges Tid gik i Herlighed og Glæde.

Jeg var over det værste ogsaa denne Gang, jeg havde Mad hver Dag, mit Mod steg, og jeg stak det ene Jærn efter det andet i Ilden. Jeg havde tre eller fire Afhandlinger under Arbejde, der plyndred min fattige Hjerne for hver Gnist, hver Tanke, som opstod i den, og jeg syntes, at det gik bedre end før. Den sidste Artikel, som jeg havde havt saa meget Rænd for og sat saa meget Haab til, var allerede bleven mig tilbageleveret af Redaktøren, og jeg havde tilintetgjort den straks, vred, fornærmet, uden at læse den igennem paany. For Eftertiden vilde jeg forsøge med et andet Blad, forat aabne mig flere Udveje. I værste Fald, hvis heller ikke det hjalp, havde jeg Skibene at tage til; «Nonnen» laa sejlklar nede ved Bryggen, og jeg kunde maaske faa arbejde mig over paa den til [162] Archangel, eller hvor det nu var, den skulde hen. Saa der mangled mig ikke Udsigter paa mange Kanter.

Den sidste Krise havde fareet noget ilde med mig; jeg begyndte at miste Haar i stor Mængde, Hovedpinen var ogsaa meget plagsom, især om Morgenens, og Nervøsiteten vilde ikke give sig. Jeg sad om Dagen og skrev med Hænderne bundet ind i Kluder, blot fordi jeg ikke taalte mit eget Aandedrag imod dem. Naar Jens Olaj slog Stalddøren haardt i nedenunder mig, eller en Hund kom ind i Baggaarden og begyndte at gø, gik det mig gennem Marv og Ben som kolde Stik, der traf mig allevegne. Jeg var temmelig forkommen.

Dag efter Dag stræved jeg med mit Arbejde, undte mig knapt Tid til at sluge min Mad, førend jeg atter satte mig til at skrive. I den Tid var baade Sengen og mit lille vaklende Skrivebord oversvømmet med Notiser og beskrevne Blade, som jeg vekselvis arbejded paa, føjed til nye Ting, som kunde falde mig ind i Løbet af Dagen, strøg over, friskede op de døde Punkter med et farvefuldt Ord hist og her, sled mig fremad Sætning for Sætning [163] med den værste Møje. En Eftermiddag var endelig den ene af mine Artikler færdig, og jeg stak den lykkelig og glad i Lommen og begav mig op til «Kommandøren». [k123](#) Det var paa høj Tid, at jeg gjorde Anstalter til lidt Penge igen, jeg havde ikke mange Øre tilbage.

«Kommandøren» bad mig om at sidde et Øjeblik, saa skulde han straks ... og han skrev videre.

Jeg saa mig om i det lille Kontor: Buster, Litografier, Udklip, en umaadelig Papirkurv, der saa ud til at kunne sluge en Mand med Hud og Haar. Jeg følte mig trist tilmode ved Synet af dette uhyre Gab, denne Dragekæft, der altid stod aaben, altid var færdig til at modtage nye kasserede Arbejder – nye knuste Haab.

«Hvad Dato har vi?» siger pludselig «Kommandøren» borte ved Bordet.

«28de.» svarer jeg, glad over at kunne være ham til Tjeneste.

«28de.» Og han skriver fremdeles. Endelig konvolutterer han et Par Breve, sender nogle Papirer hen i Kurven og lægger Pennen ned. Saa svinger han sig omkring [164] paa Stolen og ser paa mig. Da han mærker, at jeg endnu staar ved Døren, gør han et halvt alvorligt, halvt spøgefuldt Vink med Haanden og peger paa en Stol.

Jeg vender mig bort, forat han ikke skal se, at jeg ingen Vest har paa, naar jeg aabner Frakken og tager Manuskriptet op af Lommen.

«Det er bare en liden Karakteristik af Correggio,» [k124](#) siger jeg, «men den er vel ikke skrevet slig, desværre, at ...»

Han tager Papirerne ud af min Haand og begynder at blade i dem. Han vender sit Ansigt mod mig.

Saaledes saa han da ud paa nært Hold denne Mand, hvis Navn jeg hørte allerede i min tidligste Ungdom, og hvis Blad havde havt den største Indflydelse paa mig op gennem Aarene. Hans Haar er krøllet og de smukke brune Øjne en Smule urolige; han har for Vane at støde lidt i Næsen nu og da. En skotsk Præst kunde ikke se mildere ud end denne farlige Skribent, hvis Ord altid havde slaaet blodige Striber, hvor de faldt ned. En ejendommelig Følelse af Frygt og Beundring betager mig overfor dette Menneske, jeg er lige ved at faa Taarer i Øjnene, og jeg rykker [165] uvilkaarlig et Skridt frem, forat sige ham, hvor inderlig jeg holdt af ham for alt, han havde lært mig, og bede ham om ikke at gøre mig Fortræd; [k125](#) jeg var blot en fattig Stympet, [k126](#) som havde det slemt nok alligevel ...

Han saa op og lagde mit Manuskript langsomt sammen, mens han sad og tænkte efter. Forat lette ham i at give mig et afslaaende Svar, rækker jeg Haanden lidt frem og siger:

«Aa, nej, det er naturligvis ikke brugbart?» Og jeg smiler, forat give Indtryk af at tage det let.

«Det maa være saa populært alt, som vi kan bruge,» svarer han; «De ved, hvad Slags Publikum vi har. Men kan De ikke tage og gøre det lidt enklere? Eller finde paa noget andet, som Folk forstaar bedre?»

Hans Hensynsfuldhed forundrer mig. Jeg forstaar, at min Artikel er kasseret, og dog kunde jeg ikke faaet et vakkere Afslag. For ikke at optage ham længer, svarer jeg:

«Jo, da, det kan jeg nok.»

Jeg gaar til Døren. Hm. Han maatte undskylde, at jeg havde heftet ham bort med [166] dette ... Jeg bukker og tager i Dørvrideren.

«Hvis De trænger det,» siger han, «saa kan De heller faa lidt i Forskud. De kan jo skrive for det.»

Nu havde han jo set, at jeg ikke dued til at skrive, hans Tilbud ydmyged mig derfor lidt, og jeg svared:

«Nej, Tak, jeg klarer mig endda en Stund. Takker ellers saa meget. Farvel!»

«Farvel!» svarer «Kommandøren» og vender sig i det samme ind til sit Skrivebord.

Han havde nu alligevel behandlet mig ufortjent velvilligt, og jeg var ham taknemmelig herfor; jeg skulde ogsaa vide at paaskønne det. Jeg foresatte mig ikke at gaa til ham igen, førend jeg kunde tage med et Arbejde, som jeg var helt tilfreds med, som kunde forbause «Kommandøren» en Smule og faa ham til at anvise mig ti Kroner uden et Øjeblik Betænkning. Og jeg gik hjem igen og tog fat paa min Skrivning paany.

I de følgende Aftener, naar Klokken blev omkring otte og Gassen allerede var tændt, hændte der mig regelmæssig følgende:

[167] Idet jeg kommer ud af mit Portrum, for efter Dagens Møje og Besværligheder at begive mig ud paa en Spadsertur omkring i Gaderne, staar der en sortklædt Dame ved Gaslygten lige udenfor Porten og vender Ansigtet mod mig, følger mig med Øjnene, naar jeg passerer hende. Jeg lægger Mærke til, at hun stadig har den samme Dragt paa, det samme tætte Slør, der skjuler hendes Ansigt og falder nedad hendes Bryst, og i Haanden en liden Paraply med Elfenbens Ring i Haandtaget.

Det var allerede tredje Aften, jeg havde set hende der, altid paa selvsamme Sted; saasnart jeg var kommet hende forbi, vender hun sig langsomt om og gaar nedad Gaden, bort fra mig.

Min nervøse Hjerne skød Følehorn ud, og jeg fik straks den urimelige Anelse, at det var mig, hendes Besøg galdt. Jeg var tilsidst næsten i Begreb med at tiltale hende, spørge hende, om hun søgte efter nogen, om hun trængte min Hjælp til noget, om jeg maatte følge hende hjem, saa daarligt antrukken som jeg desværre var, beskytte hende i de mørke Gader; men jeg havde en ubestemt Frygt for, ^[168] at det kanske vilde komme til at koste noget, et Glas Vin, en Køretur, og jeg havde slet ingen Penge mer; mine trøstesløst tomme Lommer virked altfor nedslaaende paa mig, og jeg havde ikke engang Mod til at se lidt skarpt paa hende, naar jeg gik hende forbi. Sulten var igen begyndt at hussere med mig, jeg havde ikke havt Mad, siden igaarftes; det var ikke nogen lang Tid, jeg havde ofte kunnet holde ud i flere Dage; men jeg var begyndt at tage betænkeligt af, jeg kunde slet ikke sulte saa godt som før, en eneste Dag kunde nu næsten gøre mig fortunlet, og jeg led af idelige Opkastelser, saasnart jeg drak Vand. Dertil kom, at jeg laa og frøs om Nætterne, laa i fulde Klæder, som jeg stod og gik om Dagen, og blaafrøs, ised ned hver Aften under Kuldegysninger og stivned til under Søvn. Det gamle Tæppe kunde ikke holde Trækvinden ude, og jeg vaagned om Morgenens af, at jeg var bleven tæt i Næsen af den ramme Rimluft, der trængte ind til mig udenfra.

Jeg gaar henad Gaderne og tænker paa, hvorledes jeg skulde bære mig ad med at holde mig oppe, til jeg fik min næste Artikel ^[169] færdig. Havde jeg blot et Lys, vilde jeg forsøge at kile paa ^{k127} udover Natten; det vilde tage et Par Timer, hvis jeg først kom rigtig i Aande; imorgen kunde jeg saa atter henvende mig til «Kommandøren».

Jeg gaar uden videre ind i Oplandske og søger efter min unge Bekendt fra Banken, forat skaffe mig ti Øre til et Lys. Man lod mig uhindret passere alle Værelser; jeg gik forbi et Dusin Borde, hvor passierende Gæster sad og spiste og drak, jeg trængte lige ind i Bunden af Kaféen, ind i Röda Rummet, uden at finde min Mand. Flau og vred drog jeg mig igen ud paa Gaden og gav mig til at gaa i Retning af Slottet.

Var det nu ikke ogsaa som hede, levende, evige Fan, at det aldrig vilde tage nogen Ende med mine Genvordigheder! Med lange, rasende Skridt, med Frakkekraven brutalt brættet op i Nakken og med Hænderne knyttet i Bukselommerne, gik jeg og skældte ud min ulykkelige Stjerne hele Vejen. Ikke en rigtig sorgfri Stund paa syv,

otte Maaneder, ikke Mad til Nødtørft^{k128} en kort Uge tilende, førend Nøden paany brød mig i Knæ. Her havde jeg ovenikøbet gaaet og været ærlig midt i Elendigheden, ^[170] he he, ærlig i Bund og Grund! Gud bevare mig, hvor jeg havde været naragtig!^{k129} Og jeg begyndte at fortælle mig selv om, hvorledes jeg endog havde gaaet og havt ond Samvittighed, fordi jeg engang havde bragt Hans Paulis Tæppe til Pantelaaneren. Jeg lo haanligt ad min ømme Retskaffenhed, spytted foragteligt i Gaden og fandt slet ikke Ord stærke nok til at gøre Nar ad mig for min Dumhed. Det skulde bare været nu! Fandt jeg i denne Stund en Skolepiges Spareskillinger paa Gaden, en fattig Enkes eneste Øre, jeg skulde plukke den op og stikke den i Lommen, stjæle den med velberaad Hu^{k130} og sove roligt som en Sten hele Natten bagefter. Jeg havde dog ikke for intet lidt saa usigelig meget, min Taalmodighed var forbi, jeg var beredt til hvad det skulde være.

Jeg gik rundt Slottet tre, fire Gange, tog derpaa den Bestemmelse at vende hjem, gjorde endnu en liden Afstikker ind i Parken og gik endelig tilbage nedad Karl Johan.

Klokken var omkring elleve. Gaden var temmelig mørk, og der vandred Mennesker omkring overalt, stille Par og larmende Klynger om hinanden. Den store Stund var indtraadt, ^[171] Parringstiden, naar den hemmelige Færdsel foregaar og de glade Æventyr begynder. Raslende Pigeskørter, en og anden kort, sandselig Latter, bølgende Bryster, heftige, pæsende Aandedrag; langt nede ved Grand en Stemme, som raaber: «Emma!» Hele Gaden var en Sump, hvorfra hede Dunster steg op.

Jeg forfarer^{k131} uvilkaarlig mine Lommer efter to Kroner. Den Lidenskab, der dirrer i hver af de forbigaaendes Bevægelser, selve Gaslygternes dunkle Lys, den stille, svangre Nat, altsammen har begyndt at angribe mig, denne Luft, der er fyldt af Hvisken, Omfavnelser, skælvende Tilstaaelser, halvt udtalte Ord, smaa Hvin; endel Katte elsker med høje Skrig inde i Blomqvists Port.^{k132} Og jeg havde ikke to Kroner. Det var en Jammer, en Elendighed uden Lige at være saa udarmet! Hvilken Ydmygelse, hvilken Vanære! Og jeg kom atter til at tænke paa en fattig Enkes sidste Skærv,^{k133} som jeg vilde have stjaalet, en Skoleguts Kasket^{k134} eller Lommetørklæde, en Betlers^{k135} Madpose, som jeg uden Omstændighed vilde have bragt til Kludehandleren^{k136} og sviret op. Forat trøste mig selv og holde mig skadesløs begyndte jeg at finde op alle mulige Fejl ved ^[172] disse glade Mennesker, som gled mig forbi; jeg trak vredt paa Skuldrene og saa ringeagtende paa dem, efterhvert som de passered, Par for Par. Disse nøjsomme, sukkertøjspisende Studenter, som mente at skeje europæisk ud, naar de fik klappe en Sypige paa Maven! Disse Ungherrer, Bankmænd, Grosserere, Boulevardløver, som ikke

engang slog Vrag paa Sjømandskoner, tykke Kutorvets^{k137} Marihøner, der kunde falde ned i det første det bedste Portrum for en Sejdel Ø! Hvilke Sirener!^{k138} Pladsen ved deres Side var endnu varm efter en Brandkonstabel eller en Staldkarl fra sidste Nat; Tronen var altid lige ledig, lige vidaaben, værsaagod, stig op! ... Jeg spytted langt hen ad Fortouget, uden at bekymre mig om, at det kunde træffe nogen, var vred, opfyldt af Foragt for disse Mennesker, der gned sig opad hinanden og parred sig sammen midt for mine Øjne. Jeg løfted mit Hoved og følte med mig selv Velsignelsen af at kunne bevare min Sti ren.

Ved Stortingsplads mødte jeg en Pige, som stirred meget stivt paa mig, idet jeg kom paa Siden af hende.

«Godaften!» sagde jeg.

[173] «Godaften!» Hun standsed.

Hm. Om hun var ude og gik saa sent? Var det nu ikke lidt resikabelt for en ung Dame at gaa paa Karl Johan paa denne Tid af Døgnet? Ikke? Ja, men blev hun da aldrig tiltalt, forulempet, jeg mener rent ud sagt bedt om at gaa med hjem?

Hun stirred forundret paa mig, undersøgte mit Ansigt, hvad jeg vel kunde mene med dette. Saa stak hun pludselig Haanden ind under min Arm og sagde:

«Saa gik vi da!»

Jeg fulgte med. Da vi havde gaaet nogle Skridt forbi Droscherne, standsed jeg op, gjorde min Arm fri og sagde:

«Hør, min Ven, jeg ejer ikke en Øre.» Og jeg belaved mig paa at gaa min Vej.

I Førstningen vilde hun ikke tro mig; men da hun havde faaet føle efter i alle mine Lommer og intet fandt, blev hun ærgerlig, kasted paa Hovedet og kaldte mig en Tørfisk.

«Godnat!» sagde jeg.

«Vent lidt!» raabte hun. «Er det Guldbriller, De har?»

«Nej.»

«Ja, saa gaa Pokker ivold med Dem!»

[174] Og jeg gik.

Lidt efter kom hun løbende efter mig og raabte paa mig paany.

«De kan være med mig alligevel,» sagde hun.

Jeg følte mig ydmyget af dette Tilbud fra en stakkels Gadetøs, og jeg sagde Nej. Det var desuden sent paa Nat, og jeg skulde et Sted hen; hun havde heller ikke Raad til slige Opofrelser.

«Jo, nu *vil* jeg have Dem med.»

«Men jeg gaar ikke med paa den Maade.»

«De skal naturligvis til en anden,» sagde hun.

«Nej,» svared jeg.

Men jeg havde Følelsen af, at jeg stod i en ynkelig Stilling overfor denne aparte Tøs, og jeg beslutted mig til at redde Skinnet.

«Hvad hedder De?» spurgte jeg. «Marie? Naa! Hør nu her, Marie!» Og jeg gav mig til at forklare min Opførsel. Pigen blev mer og mer forundret efterhvert. Om hun altsaa havde troet, at ogsaa jeg var en af dem, som gik paa Gaden om Aftenerne og kapred Smaapiger? Om hun virkelig troed noget saa slet om mig? Havde jeg maaske sagt noget ^[175] uartig til hende fra Begyndelsen af? Bar man sig slig ad, som jeg, naar man havde noget ondt fore? Kort og godt, jeg havde tiltalt hende og fulgt hende de Par Skridt, forat se, hvor vidt hun vilde drive det. Forresten var mit Navn det og det, Pastor den og den. Godnat! Gaa hen og synd ikke mer!

Dermed gik jeg.

Jeg gned mig henrykt i Hænderne over mit gode Paafund og talte højt med mig selv. Hvor det var en Glæde at gaa omkring og gøre gode Gærninger! Jeg havde maaske givet denne faldne Skabning et Skub til Oprejsning for hele Livet! Frelst hende engang for alle fra Fordævelsen! Og hun vilde paaskønne det, naar hun fik summet sig paa det, endog huske mig i sin Dødsstund med Hjærtet fuldt af Tak. Aa, det lønte sig at være ærlig alligevel, ærlig og retskaffen!

Mit Humør var aldeles straalende, jeg følte mig frisk og modig nok til hvad det skulde være. Om jeg blot havde havt et Lys, saa kunde jeg kanske faaet min Artikel færdig! Jeg gik og dinged med min nye Portnøgle i Haanden, nynnede, plystred og spekulered paa en Udvej til Lys. Der blev ingen anden ^[176] Raad, jeg fik tage mine

Skrivesager ned, ud paa Gaden, ind under Gaslygten. Og jeg aabned Porten og gik op efter mine Papirer.

Da jeg kom ned igen, lukked jeg Porten ilaas udenifra og stilled mig hen i Lygteskinnet. Det var stille overalt, jeg hørte blot de tunge, klirrende Fodtrin af en Konstabel nede i Tværgaden, og langt borte, i Retning af St. Hanshaugen, en Hund, som gøed. Der var intet, som forstyrred mig, jeg trak Frakkekraven op for Ørene og gav mig til at tænke af alle Kræfter. Det vilde hjælpe mig saa storartet, om jeg var saa heldig at faa istand Slutningen af denne lille Afhandling. Jeg stod just paa et lidt vanskeligt Punkt, der skulde komme en ganske umærkelig Overgang til noget nyt, derpaa en dæmpet, glidende Finale, en lang Knurren, der tilsidst skulde ende i en Klimaks saa stejl, saa oprørende som et Skud, eller som Lyden af et Bjærg, der brast. Punktum.

Men Ordene vilde ikke falde mig ind. Jeg læste hele Stykket igennem fra Begyndelsen af, læste højt hver Sætning, og jeg kunde slet ikke samle mine Tanker til denne spragende Klimaks. Mens jeg stod og arbejded ^[177] med dette, kom ovenikøbet Konstabelen gaaende og stilled sig op midt i Gaden et lidet Stykke borte fra mig og spolered hele min Stemning. Hvad kom det nu ham ved, om jeg i dette Øjeblik stod og skrev paa en udmærket Klimaks til en Artikel for «Kommandøren»? Herregud, hvor det var plat umuligt for mig at holde mig oven Vand, ^{k139} hvad jeg end prøved med! Jeg stod der en Times Tid, Konstabelen gik sin Vej, Kulden begyndte at blive for stærk til at staa stille i. Modløs og forsagt over det ny spildte Forsøg, aabned jeg endelig atter Porten og gik op paa mit Rum.

Det var koldt deroppe, og jeg kunde knapt se mit Vindu i det tykke Mørke. Jeg følte mig frem til Sengen, trak Skoene af og satte mig til at varme mine Fødder mellem Hænderne. Saa lagde jeg mig ned, saaledes, som jeg havde gjort i lang Tid, rund som jeg gik, i fulde Klæder.

*

^[178] Morgenen efter rejste jeg mig overende i Sengen, saasnart det blev lyst, og tog fat paa min Artikel igen. Jeg sad i denne Stilling til Middags, da jeg havde faaet istand en ti, tyve Linjer. Og jeg var endda ikke kommet til Finalen.

Jeg stod op, tog Støvlerne paa og gav mig til at drive frem og tilbage paa Gulvet, forat blive varm. Der laa Rim paa Vinduerne; jeg saa ud, det sneed, nede i Baggaarden laa et tykt Lag af Sne over Brolægningen og Vandposten. ^{k140}

Jeg pusled omkring i mit Værelse, gjorde viljeløse Ture frem og tilbage, skrabad med Neglene i Væggene, lagde min Pande forsigtigt ind mod Døren, banked med Pegefingern i Gulvet og lytted opmærksomt, altsammen uden nogen Hensigt, men stille og eftertænksomt, som om det var en Sag af Vigtighed, jeg havde fore. Og imens sagde jeg højt Gang paa Gang, saa jeg hørte det selv: Men du gode Gud, dette er jo Vanvid! Og jeg drev paa lige galt. Efter en lang Stunds Forløb, kanske et Par Timer, tog jeg mig stærkt sammen, bed mig i Læben og strammed mig ^[179] op det bedste, jeg kunde. Der maatte blive en Ende paa dette! Jeg fandt mig en Flis at tygge paa og satte mig resolut til at skrive igen.

Et Par korte Sætninger kom istand med stort Besvær, et Snes fattige Ord, som jeg pinte frem med Vold og Magt, for dog at bevæge mig fremad. Da standsed jeg, mit Hoved var tomt, jeg aarked ikke mer. Og da jeg slet ikke kunde komme længer, satte jeg mig til at stirre med vidaabne Øjne paa disse sidste Ord, dette ufuldførte Ark, glante paa disse underlige, skælvende Bogstaver, der stritted op fra Papiret som smaa haarede Dyr, og jeg forstod tilsidst ikke noget af det hele, jeg tænkte paa ingen Ting.

Tiden gik. Jeg hørte Færdselen paa Gaden, Larmen af Vogne og Hovtramp; Jens Olajs Stemme steg op til mig fra Stalden, naar han raabte til Hestene. Jeg var aldeles sløv, jeg sad og smatted lidt med Munden, men foretog mig ellers intet. Mit Bryst var i en sørgelig Forfatning.

Det begyndte at skumre, jeg faldt mer og mer sammen, blev træt og lagde mig tilbage paa Sengen. Forat varme mine Hænder ^[180] lidt, strøg jeg Fingrene gennem mit Haar, frem og tilbage, paa kryds og tvers; der fulgte smaa Dotter med, løsnede Tjavsere, som lagde sig mellem Fingrene og flød udover Hovedpuden. Jeg tænkte ikke noget over det just da, det var som det ikke kom mig ved, jeg havde ogsaa nok af Haar tilbage. Jeg forsøgte atter at ryste mig op af denne forunderlige Døs, der gled mig gennem alle Lemmer som en Taage; jeg rejste mig overende, banked mig med flad Haand over Knæerne, hosted saa haardt, som mit Bryst tillod, – og jeg faldt tilbage paany. Intet hjalp; jeg døde hjælpeløst hen med aabne Øjne, stirrende ret op i Taget. Tilsidst stak jeg Pegefingern i Munden og gav mig til at patte paa den. Der begyndte at røre sig noget i min Hjerne, en Tanke, der roded sig frem derinde, et splittergalt Paafund: Hvad om jeg bed til? Og uden et Øjeblik Betænkning kneb jeg Øjnene i og slog Tænderne sammen.

Jeg sprang op. Endelig var jeg bleven vaagen. Der pibled lidt Blod ud af Fingeren, og jeg slikked det af efterhvert. Det gjorde ikke meget ondt, Saaret var heller ikke

stort; men jeg var med en Gang bragt til mig selv; [181] jeg rysted paa Hovedet og gik hen til Vinduet, hvor jeg fandt mig en Klud, som jeg vikled om Saaret. Mens jeg stod og pusled hermed, blev mine Øjne fulde af Vand, jeg græd sagte for mig selv. Denne magre, itubidte ^{k141} Finger saa saa sørgelig ud. Gud i Himlen, hvor langt det nu var kommet med mig!

Mørket blev tættere. Det var kanske ikke umuligt, at jeg kunde skrive min Finale ud over Aftenen, hvis jeg bare havde et Lys. Mit Hoved var atter blevet klart, Tanker kom og gik som sædvanligt, og jeg led ikke synderligt; jeg følte ikke engang Sulten saa slemt, som for nogle Timer siden, jeg kunde nok holde ud til næste Dag. Maaske kunde jeg faa et Lys paa Kredit saalænge, naar jeg henvendte mig i Husholdningshandelen og forklared min Stilling. Jeg var saa godt kendt dernede; i de gode Dage, mens jeg endnu havde Raad til det, havde jeg købt mangt et Brød i den Butik. Der var ingen Tvivl om, at jeg vilde faa et Lys paa mit ærlige Navn. Og for første Gang i lang Tid tog jeg mig til at børste mine Klæder en Smule, fjærned endog de løse Haar paa min [182] Frakkekrave, saavidt det lod sig gøre i Mørket; saa famled jeg mig nedad Trapperne.

Da jeg kom ud paa Gaden, faldt det mig ind, at jeg kanske heller burde begære et Brød. Jeg blev tvivlraadig, standsed op og tænkte efter. Paa ingen Maade! svared jeg endelig mig selv. Jeg var desvære ikke i den Tilstand, at jeg taalte Mad nu; de samme Historier vilde da gentage sig med Syner og Fornemmelser og vanvittige Indfald, min Artikel vilde aldrig blive færdig, og det galdt at komme til «Kommandøren», inden han glemte mig igen. Paa ingen mulig Maade! Og jeg bestemte mig for et Lys. Dermed gik jeg ind i Butiken.

En Kone staar ved Disken og gør Indkøb; der ligger flere smaa Pakker i forskellige Sorter Papir ved Siden af hende. Betjenten, der kender mig og ved, hvad jeg sædvanligvis køber, forlader Konen og pakker uden videre et Brød ind i en Avis og lægger frem til mig.

«Nej – det var egentlig et Lys iaften,» siger jeg. Jeg siger det meget stille og ydmygt, for ikke at gøre ham ærgerlig og forspilde min Udsigt til at faa Lyset.

[183] Mit Svar forvilder ham, han løber ganske Sur i mine uventede Ord; det var første Gang, jeg havde forlangt noget andet end Brød af ham.

«Ja, saa faar De vente lidt da», siger han endelig og giver sig atter i Færd med Konen.

Hun faar sine Ting, betaler, leverer en Femkrone, som hun faar tilbage paa, og gaar.

Nu er Betjenten og jeg alene.

Han siger:

«Ja, saa var det altsaa et Lys.» Og han river op en Pakke Lys og tager ud et til mig.

Han ser paa mig, og jeg ser paa ham, jeg kan ikke faa min Begæring over Læberne.

«Naa ja, det var sandt, De betalte jo,» siger han pludselig. Han siger simpelthen, at jeg havde betalt; jeg hørte hvert Ord. Og han begynder at tælle Sølvpenge op fra Skuffen, Krone efter Krone, blanke, fede Penge, – han giver atter tilbage paa fem Kroner.

«Værsgod!» siger han.

Nu staar jeg og ser paa disse Penge et Sekund, jeg fornemmer, at det er galt fat med noget, jeg overvejer ikke, tænker slet ikke ^[184] paa nogen Ting, falder blot i Staver over al denne Rigdom, som ligger og lyser foran mine Øjne. Og jeg samler mekanisk Pengene op.

Jeg staar der udenfor Disken, dum af Forundring, slagen, tilintetgjort; jeg gør et Skridt hen mod Døren og standser igen. Jeg retter mit Blik mod et vist Punkt paa Væggen; der hænger en liden Bjælde i et Læderhalsbaand, og nedenunder den en Bundt Snøre. Og jeg staar og stirrer paa disse Sager.

Betjenten, som mener, at jeg vil slaa af en Passiar, eftersom jeg giver mig saa god Tid, siger, idet han ordner endel Indpakningspapir, som flyder om paa Disken:

«Det ser ud til, at vi skal faa Vinter nu.»

«Hm. Ja,» svarer jeg, «det ser ud til at vi skal faa Vinter nu. Det ser ud til det.» Og lidt efter lægger jeg til: «Aa, ja, det er ikke fortidligt.»

Jeg hørte mig selv tale, men opfattede hvert Ord, jeg sagde, som om de kom fra en anden Person; jeg talte ganske ubevidst, ufrivilligt, uden at føle det selv.

«Ja, synes De egentlig det?» siger Betjenten.

^[185] Jeg stak Haanden med Pengene i Lommen, tog i Laasen og gik; jeg hørte, at jeg sagde Godnat, og at Betjenten svared.

Jeg var kommet et Par Skridt bort fra Trappen, da Butiksdøren blev revet op og Betjenten raabte efter mig. Jeg vendte mig om, uden Forundring, uden Spor af Angst; jeg samlede blot Pengene sammen i Haanden og beredte mig paa at give dem tilbage.

«Værsaagod, De har glemte Deres Lys,» siger Betjenten.

«Aa, Tak!» svarer jeg roligt. «Tak! Tak!»

Og jeg vandred atter nedad Gaden, bærende Lyset i Haanden.

Min første fornuftige Tanke galdt Pengene. Jeg gik hen til en Lygte og talte dem over paany, vejede dem i Haanden og smilte. Saa var jeg alligevel herligt hjulpen, storslagent, vidunderligt hjulpen for lang, lang Tid! Og jeg stak atter Haanden med Pengene i Lommen og gik.

Udenfor en Madkælder i Storgaden standsed jeg og overvejed koldt og roligt, om jeg skulde driste mig til at nyde en liden Lunch allerede straks. Jeg hørte Klirren af ^[186]Talærkener og Knive indenfor, og Lyden af Kød, som bankedes; dette blev mig en altfor stærk Fristelse, jeg traadte ind.

«En Bif!» siger jeg.

«En Bif!» raaber Jomfruen ud gennem en Luge.

Jeg slog mig ned ved et lidet Bord for mig selv lige indenfor Døren og gav mig til at vente. Det var lidt mørkt der, hvor jeg sad, jeg følte mig noksaa godt skjult og satte mig til at tænke. Nu og da saa Jomfruen hen paa mig med lidt nysgærrige Øjne.

Min første egentlige Uærlighed var begaaet, mit første Tyveri, mod hvilket alle mine tidligere Streger var for intet at regne; mit første store Fald ...Godt og vel! Der var intet at gøre ved det. Forresten stod det mig frit for, jeg kunde ordne det med Kræmmeren siden, senerehen, naar jeg fik bedre Anledning til det. Det behøved ikke at komme videre med mig; desuden havde jeg ikke paataget mig at leve mere ærligt end alle andre Mennesker, det var ingen Aftale ...

«Kommer Bifen snart, tror De?»

«Ja, ganske snart.» Jomfruen aabner Lugen og ser ind i Køkkenet.

^[187]Men hvis nu Sagen kom for en Dag? Hvis Betjenten kom til at fatte Mistanke, begyndte at tænke over Hændelsen med Brødet, de fem Kroner, som Konen fik

tilbage paa? Det var ikke umuligt, at han vilde komme paa det en Dag, maaske næste Gang, naar jeg gik derind. Naa ja, Herregud! ... Jeg trak i Smug paa Skuldrene.

«Værsaagod!» siger Jomfruen venligt og sætter Bifen paa Bordet. «Men vil De ikke heller gaa ind i et andet Rum? Her er saa mørkt.»

«Nej, Tak, lad mig bare være her,» svarer jeg. Hendes Venlighed gør mig med en Gang bevæget, jeg betaler Bifen straks, giver hende paa Slump, hvad jeg faar fat i nede i Lommen, og lukker hendes Haand til. Hun smiler, og jeg siger for Spøg, med Taarer i Øjnene: «Resten skal De have at købe Dem en Gaard for ... Aa, velbekomme!» ...

Jeg begyndte at spise, blev mer og mer graadig efterhvert, slugte store Stykker, uden at tygge dem, gassed mig dyrisk ved hver Mundfuld. Jeg rev i Kødet som en Menneskeæder.

[188] Jomfruen kom igen hen til mig.

«Vil De ikke have noget at drikke?» siger hun. Og hun luder sig lidt ned mod mig.

Jeg saa paa hende; hun talte meget lavt, næsten undseligt; hun slog Øjnene ned.

«Jeg mener en halv Øl, eller hvad De vil ... af mig ... atpaa ... dersom De vil ...»

«Nej, mange Tak!» svared jeg. «Ikke nu. Jeg skal komme igen en anden Gang.»

Hun trak sig tilbage og satte sig indenfor Disken; jeg saa blot hendes Hoved. Hvilket underligt Menneske!

Da jeg blev færdig, gik jeg med en Gang til Døren, jeg følte allerede Kvalme. Jomfruen rejste sig. Jeg var bange for at komme hen i Lyset, frygted for at vise mig formeget frem for den unge Pige, som ikke aned min Elendighed, og jeg sagde derfor hurtigt Godnat, bukked og gik.

Maden begyndte at virke, jeg led meget af den og fik ikke beholde den længe. Jeg gik og tømte min Mund ud i hver mørk Krog, som jeg kom forbi, stred med at dæmpe denne Kvalme, som udhuled mig paany, [189] knytted Hænderne og gjorde mig haardfør, stamped i Gaden og svælged rasende ned igen hvad der vilde op – forgæves! Jeg sprang tilsidst ind i et Portrum, foroverbøjet, med Hovedet foran, blind af Vand, som sprængtes ud i mine Øjne, og tømte mig igen.

Jeg blev forbittret, gik henad Gaden og græd, bandte de grusomme Magter, hvem de end var, som forfulgte mig saa, svor dem ned i Helvedes Fordømmelse og evige Kval for deres Usselhed. Der var liden Ridderlighed^{k142} hos Skæbnen, virkelig noksaa liden Ridderlighed, maatte man sige! ... Jeg gik hen til en Mand, som stod og glante indad et Butiksvindu, og spurgte ham i største Hast, hvad man efter hans Mening skulde byde en Mand, som havde sultet i lang Tid. Det galdt Livet, sagde jeg, han taalte ikke Bif.

«Jeg har hørt sige, at Mælk skal være bra, kogt Mælk,» svarer Manden yderst forundret. «Hvem er det forresten, De spørger for?»

«Tak! Tak!» siger jeg. «Det kan hælde, at det er noksaa bra det, kogt Mælk ...»

Og jeg gaar.

[190] Ved den første Kafé, jeg traf paa, gik jeg ind og bad om kogt Mælk. Jeg fik Mælken, drak den ned saa hed, som den var, slugte glubsk hver Draabe, betalte og gik atter. Jeg tog Vejen hjem.

Nu hændte der noget forunderligt. Udenfor min Port, lænet op til Gaslygten og midt i Lyset fra denne, staar et Menneske, som jeg skimter allerede paa lang Afstand, – det er den sortklædte Dame igen. Den samme sortklædte Dame fra de tidligere Aftener. Det var ikke til at tage fejl af, hun havde mødt op paa selvsamme Sted for fjerde Gang. Hun staar aldeles urørlig.

Jeg finder dette saa besynderligt, at jeg uvilkaarlig sagtner mine Skridt; i dette Øjeblik er mine Tanker i god Orden, men jeg er meget ophidset, mine Nerver er optirrede af det sidste Maaltid. Jeg gaar som sædvanligt lige forbi hende, kommer næsten til Porten og er i Færd med at træde indenfor. Da standser jeg. Jeg faar med ét en Indskydelse. Uden at gøre mig nogen Rede for det, vender jeg mig om og gaar lige hen til Damen, jeg ser hende ind i Ansigtet og hilser:

[191] «Godaften, Frøken!»

«Godaften!» svarer hun.

Undskyld, søgte hun efter nogen? Jeg havde lagt Mærke til hende før; om jeg kunde være hende behjælpelig paa nogen Maade? Beder saa meget om Undskyldning forresten.

Ja, hun vidste ikke rigtig ...

Der boed ingen ind ad denne Port, foruden en tre, fire Hester og mig; det var forøvrigt en Stald og et Blikkenslagerværksted ... Hun var ganske vist paa Vildspor, desværre, naar hun ledte efter nogen her.

Da vender hun Ansigtet bort og siger:

«Jeg leder ikke efter nogen, jeg bare staar her, det faldt mig ind ...»

Hun holdt inde.

Jasaa, hun stod der bare, stod der saadan Aften efter Aften, bare af et Indfald. Det var lidt rart; jeg tænkte over det og kom mer og mer i Vildrede med Damen. Saa besluttede jeg mig til at være dristig. Jeg ringled en Smule med mine Penge i Lommen og bød hende uden videre med paa et Glas Vin et eller andet Sted ... i Betragtning af, at Vinteren var kommet, he he ... Det behøved ikke [192] at tage lang Tid ... Men det vilde hun vel ikke?

Aa, nej, Tak, det gik vel ikke an. Nej, det kunde hun ikke gøre. Men vilde jeg være saa snil at følge hende et Stykke, saa ... Det var noksaa mørkt hjemover, og det genered hende at gaa alene opad Karl Johan, efterat det var bleven saa sent.

Vi satte os i Bevægelse; hun gik paa min højre Side. En ejendommelig, skøn Følelse greb mig, Bevidstheden om at være i en ung Piges Nærhed. Jeg gik og saa paa hende hele Vejen. Parfumen i hendes Haar, Varmen, der stod ud fra hendes Legeme, denne Duft af Kvinde, der fulgte hende, det søde Aandedrag hver Gang, hun vendte Ansigtet mod mig, – altsammen strømmed ind paa mig, trængte mig uregerligt ind i alle mine Sandser. Jeg kunde saavidt skimte et fyldigt, lidt blegt Ansigt bag Sløret og et højt Bryst, der strutted ud mod Kaaben. Tanken paa al denne skjulte Herlighed, som jeg aned var tilstede indenfor Kaaben og Sløret, forvirred mig, gjorde mig idiotisk lykkelig, uden nogen rimelig Grund; jeg holdt det ikke længer ud, jeg berørte hende med min Haand, fingred ved hendes [193] Skulder og smilte fjollet. Jeg hørte mit Hjærte slaa.

«Hvor De er rar!» sagde jeg.

Ja, hvordan det, egentlig?

Jo, for det første havde hun ligefrem den Vane at staa stille udenfor en Staldport Aften efter Aften, uden nogensomhelst Hensigt, bare fordi det faldt hende ind ...

Naa, hun kunde jo have sine Grunde herfor; hun holdt desuden af at være oppe til langt paa Nat, det havde hun altid syntes saa godt om. Om jeg brød mig om at lægge mig før tolv?

Jeg? Var det nogen Ting i Verden jeg haded, saa var det at lægge mig før Klokken tolv om natten.

Ja, ser De der! Saa tog hun altsaa denne Tur saadan om Aftenerne, naar hun ikke havde noget at forsømme med det; hun boed oppe paa St. Olafs Plads ...

«Ylajali!» raabte jeg.

«Hvadbehager?»

«Jeg sagde bare Ylajali ... Godt og vel, fortsæt!»

Hun boed oppe paa St. Olafs Plads, noksaa ensomt, sammen med sin Mama, som det ^[194] ikke gik an at tale med, fordi hun var saa døv. Var der da noget rart i, at hun gjerne vilde være lidt ude?

Nej, slet ikke! svared jeg.

Naa ja, hvad saa? Jeg kunde høre paa hendes Stemme, at hun smilte.

Havde hun ikke en Søster?

Jo, en ældre Søster – hvordan vidste jeg forresten det? – Men hun var rejst til Hamborg.

Nylig?

Ja, for fem Uger siden. Hvor havde jeg det fra, at hun havde en Søster?

Jeg havde det slet ikke, jeg bare spurgte.

Vi taug. En Mand gaar forbi os med et Par Sko under Armen, ellers er Gaden tom saa langt, vi kan se. Borte ved Tivoli lyser en lang Række af kulørte Lamper. Det sneed ikke mer, Himlen var klar.

«Gud, fryser De ikke uden Yderfrakke?» siger pludselig Damen og ser paa mig.

Skulde jeg fortælle hende, hvorfor jeg ikke havde Yderfrakke? aabenbare min Stilling straks og skræmme hende bort lige saa godt først som sidst? Det var dog

dejligt at gaa her ved hendes Side og holde hende i Uvidenhed ^[195] endnu en liden Stund; jeg løj, jeg svared:

«Nej, aldeles ikke.» Og forat komme ind paa noget andet, spurgte jeg: «Har De set Menageriet ^{k143} paa Tivoli?»

«Nej,» svared hun. «Er det noget at se?»

Hvis hun nu fandt paa at ville gaa derhen? Ind i alt det Lys, sammen med saa mange Mennesker! Hun vilde blive altfor flau, jeg vilde jage hende paa Dør med mine daarlige Klæder, mit magre Ansigt, som jeg ikke engang havde vasket i to Dage; hun vilde kanske endog opdage, at jeg ingen Vest havde ...

«Aa, nej,» svared jeg derfor, «det er vist ikke noget at se.» Og der faldt mig ind endel lykkelige Ting, som jeg straks gjorde Brug af, et Par tarvelige Ord, Rester inde fra min udsugede Hjærne: Hvad kunde man vel vente af et saadant lidet Menageri? Overhovedet interessered det ikke mig at se Dyr i Bur. Disse Dyr ved, at man staar og ser paa dem; de føler de hundrede nysgærrige Blikke og paavirkes af dem. Nej, maatte jeg bede om Dyr, som ikke vidste, at man beskued dem, de sky Væsener, der pusler i sit ^[196] Hi, ligger med dorske, grønne Øjne, slikker sine Klør og tænker. Hvad?

Ja, det havde jeg vist Ret i.

Det var Dyret i al sin sære Forfærdelighed og sære Vildhed, som der var noget ved. De lydløse, listende Skridt i Nattens Mulm og Mørke, Skogens forvittrede Uhygge, Skrigene fra en forbifarende Fugl, Vinden, Blodlugten, Bulderet oppe i Rummet, kortsagt Vilddyrrigets Aand over Vilddyret ... Det ubevidstes Poesi ...

Men jeg var bange for, at dette trætted hende, og Følelsen af min store Armod greb mig paany og knuged mig sammen. Om jeg nu blot havde været saa nogenlunde godt antrukken, kunde jeg have glædet hende med den Tur i Tivoli! Jeg begreb ikke dette Menneske, som kunde finde nogen Fornøjelse i at lade sig ledsage opad hele Karl Johan af en halvt nøgen Stodder. ^{k144} Hvad i Guds Navn tænkte hun paa? Og hvorfor gik jeg her og skabte mig til og smilte idiotisk ad ingen Ting? Havde jeg ogsaa nogen rimelig Aarsag til at lade mig plage ud af denne fine Silkefugl til saa lang en Tur? Kosted det mig kanske ikke Anstrængelse? Følte jeg ikke ^[197] Dødens Isnen lige ind i mit Hjærte, bare ved det sagteste Vindstød, der blæste mod os? Og støjed ikke allerede Vanviddet i min Hjærne, bare af Mangel paa Mad i mange Maaneder i Træk? Hun hindred mig endog fra at gaa hjem og faa mig lidt Mælk

paa Tungen, en ny Skefuld Mælk, som jeg kanske kunde faa beholde. Hvorfor vendte hun mig ikke Ryggen og lod mig gaa Pokker ivold? ...

Jeg blev fortvivlet; min Haabløshed bragte mig til det yderste, og jeg sagde:

«De burde i Grunden ikke gaa sammen med mig, Frøken; jeg prostituerer Dem midt for alle Folks Øjne bare ved min Dragt. Ja, det er virkelig sandt; jeg mener det.»

Hun studser. Hun ser hurtigt op paa mig og tier. Derpaa siger hun:

«Herregud dog!» Mer siger hun ikke.

«Hvad mener De med det?» spurgte jeg.

«Uf, nej, De gør mig skamfuld ... Nu har vi ikke saa langt igen.» Og hun gik lidt hurtigere til.

Vi drejed op Universitetsgaden og saa allerede Lygterne paa St. Olafs Plads. Da gik hun langsommere igen.

[198] «Jeg vil ikke være indiskret,» siger jeg, «men vil De ikke sige mig deres Navn, før vi skilles? Og vil De ikke bare for et Øjeblik tage Sløret bort, saa jeg faar se Dem? Jeg skulde være saa taknemmelig.»

Pause. Jeg gik og ventede.

«De har set mig før,» svarer hun.

«Ylajali!» siger jeg igen.

«Hvadbehager? De har forfulgt mig en halv Dag, lige hjem. Var De fuld dengang?» Jeg hørte igen, at hun smilte.

«Ja,» sagde jeg, «ja, desværre, jeg var fuld dengang.»

«Det var stygt af Dem!»

Og jeg indrømmed sønderknust, at det var stygt af mig.

Vi var kommet til Fontænen, vi standser og ser opad de mange oplyste Vinduer i Numer 2.

«Nu maa De ikke følge med længer,» siger hun; «Tak for iaften!»

Jeg bøjede Hovedet, jeg turde ikke sige nogen Ting. Jeg tog af min Hat og stod barhovedet. Mon hun vilde række mig Haanden?

[199] «Hvorfor beder De mig ikke om at gaa med tilbage et Stykke?» siger hun lavt, og hun ser ned paa sin Skosnude.

«Herregud,» svarer jeg ude af mig selv, «Herregud, om De vilde gøre det!»

«Ja, men bare et lidet Stykke.»

Og vi vendte om.

Jeg var yderst forvirret, jeg vidste slet ikke, hvordan jeg skulde gaa eller staa; dette Menneske vendte fuldstændig op og ned paa hele min Tankegang. Jeg var henrykt, vidunderlig glad; jeg syntes, jeg gik dejligt tilgrunde af Lykke. Hun havde udtrykkelig villet gaa med tilbage, det var ikke mit Paafund, det var hendes eget Ønske. Jeg gaar og ser paa hende og blir mer og mer modig, hun opmuntrer mig, trækker mig til sig ved hvert Ord. Jeg glemmer for et Øjeblik min Armod, min Ringhed, [k145](#) hele min jammerlige Tilværelse, jeg føler Blodet jage mig varmt gennem Kroppen, som i gamle Dage, før jeg faldt sammen, og jeg besluttede at føle mig frem med et lidet Kneb.

«Forresten var det ikke Dem, jeg forfulgte dengang,» sagde jeg; «det var Deres Søster.»

[200] «Var det min Søster?» siger hun i højeste Grad forbauset. Hun standser, ser paa mig, venter virkelig Svar. Hun spurgte for ramme Alvor.

«Ja,» svarede jeg. «Hm. Det vil sige, det var altsaa den yngste af de to Damer, som gik foran mig.»

«Den yngste, ja? Ja? Aahaa!» Hun lo med en Gang, højt, inderligt som et Barn. «Nej, hvor De er slu! Det sagde De bare, forat faa mig til at tage Sløret af. Ikke? Ja, jeg forstod det. Men det skal De være blaa for [k146](#) ... til Straf.»

Vi begyndte at le og spase, vi talte ustandseligt hele Tiden, jeg vidste ikke, hvad jeg sagde, jeg var saa glad. Hun fortalte, at hun havde set mig engang før, for længe siden, i Teatret. Jeg havde tre Kammerater med, og jeg havde baaret mig ad som en gal; jeg havde bestemt været fuld da ogsaa, desværre!

Hvorfor troede hun det?

Jo, jeg havde leet saa.

Jasaa. Aa, ja, jeg lo meget dengang.

Men ikke nu længer?

[201] Aa, jo, nu ogsaa. Det var herligt at være til!

Vi kom ned mod Karl Johan. Hun sagde: «Nu gaar vi ikke længer!» Og vi gik atter opad Universitetsgaden. Da vi igen kom op til Fontænen, sagtned jeg lidt mine Skridt, jeg vidste, at jeg ikke fik følge med længer.

«Ja, nu maa De altsaa vende om,» sagde hun og standsed.

«Ja, jeg maa vel det,» svared jeg.

Men lidt efter mente hun, at jeg nok kunde være med til Porten. Herregud, der var da ikke noget galt i det. Vel?

«Nej,» sagde jeg.

Men da vi stod ved Porten, trængte al min Elendighed igen ind paa mig. Hvor kunde man ogsaa holde Modet oppe, naar man var saa knækket sammen? Her stod jeg foran en ung Dame, smudsig, forreven, [k147](#) vansiret af Sult, uvasket, blot halvt paaklædt, – det var til at synke i Jorden af. Jeg gjorde mig liden, dukked mig uvilkaarlig ned og sagde:

«Maa jeg nu ikke træffe Dem mer?»

Jeg havde intet Haab om at faa Lov til at møde hende igen; jeg ønskede næsten et [202] skarpt Nej, som kunde stive mig op og gøre mig ligeglad.

«Jo,» sagde hun lavt, næsten uhørligt.

«Hvornaar?»

«Jeg ved ikke.»

Pause.

«Vil De ikke være saa snil at tage Sløret af bare et eneste Øjeblik,» sagde jeg, «saa jeg faar se, hvem jeg har talt med. Bare et Øjeblik. For jeg maa da se, hvem jeg har talt med.»

Pause.

«De kan møde mig her udenfor Tirsdag Aften,» siger hun. «Vil De det?»

«Ja, kære, faar jeg Lov til det!»

«Klokken otte.»

«Godt.»

Jeg strøg med min Haand nedad hendes Kaabe, børsted Sneen af den, blot forat faa et Paaskud til at røre ved hende; det var mig en Vellyst at være hende saa nær.

«Saa faar De ikke tro altfor galt om mig da,» sagde hun. Hun smilte igen.

«Nej ...»

Pludselig gjorde hun en resolut Bevægelse og trak Sløret op i Panden; vi stod og saa [203] paa hinanden et Sekund. Ylajali! sagde jeg. Hun hæved sig op, slog Armene om min Hals og kyssed mig midt paa Munden. En eneste Gang, hurtigt, forvirrende hurtigt, midt paa Munden. Jeg følte, hvor hendes Bryst bølged, hun pusted voldsomt.

Og øjeblikkelig rev hun sig ud af mine Hænder, raabte Godnat, stakaandet, [k148](#) hviskende, vendte sig og løb opad Trappen, uden at sige mer ...

Portdøren faldt i.

*

Det sneed end mer den næste Dag, en tung, regnblandet Sne, store vaade Dotter, som faldt ned og blev til Søle. Vejret var raat og isnende.

Jeg var vaagnet noget sent, underlig fortunlet i Hovedet af Aftenens Sindsbevægelser, beruset i Hjærtet af det skønne Møde. I min Henrykkelse havde jeg ligget en Stund vaagen og tænkt mig Ylajali ved min Side; jeg bredte Armene ud, omfavned mig selv og kyssed ud i Luften. Saa havde jeg endelig staaet op og [204] faaet mig en ny Kop Mælk og straks derpaa en Bif, og jeg var ikke længer sulten; blot mine Nerver var stærkt ophidsede igen.

Jeg begav mig ned til Klædesbasarerne. Det faldt mig ind, at jeg kanske kunde faa mig en brugt Vest for en billig Pris, noget at have paa under Frakken, lige meget hvad. Jeg gik opad Trappen til Basaren og fik fat paa en Vest, som jeg begyndte at

undersøge. Mens jeg pusled med dette, kom en Bekendt forbi; han nikked og raabte op til mig, jeg lod Vesten hænge og gik ned til ham. Han var Tekniker og skulde paa Kontoret.

«Følg med og tag et Glas Øl,» sagde han. «Men kom fort, jeg har liden Tid ... Hvad var det for ⁿ¹⁰ en Dame, De spadsered med igaaraftes?»

«Hør nu her,» sagde jeg, skinsyg paa hans blotte Tanke, «om det nu var min Kæreste?»

«Død og Pine!» sagde han.

«Ja, det blev afgjort igaar.»

Jeg havde slaaet ham flad, han troed mig ubetinget. Jeg løj ham fuld, forat blive af med ham igen; vi fik Øllet, drak og gik.

[205] «Godmorgen, da! ... Hør,» sagde han pludselig, «jeg skylder Dem altsaa nogle Kroner, og det er Skam, at jeg ikke har betalt dem tilbage for længe siden. Men nu skal De faa dem med det første.»

«Ja, Tak,» svared jeg. Men jeg vidste, at han aldrig vilde betale mig tilbage de Kroner.

Øllet steg mig desværre straks til Hovedet, jeg blev meget hed. Tanken paa Aftenens Æventyr overvælded mig, gjorde mig næsten forstyrret. Hvad om hun nu ikke mødte op Tirsdag! Hvad om hun begyndte at tænke over, fatte Mistanke! ... Fatte Mistanke til hvad? ... Min Tanke blev med ét spillevende og begyndte at tumle med Pengene. Jeg blev angst, dødelig forfærdet over mig selv. Tyveriet stormed ind paa mig med alle dets Detaljer; jeg saa den lille Butik, Disken, min magre Haand, da jeg greb Pengene, og jeg udmaled mig Politiets Fremgangsmaade, naar det kom og skulde tage mig. Jærn om Hænder og Fødder, nej, blot om Hænderne, kanske blot paa den ene Haand; Skranken, Vagthavendes Protokol, Lyden af hans Pen, som skrabad, kanske tog han en ny for Anledningen; hans [206] Blik, hans farlige Blik: Naa, Hr. Tangen? Cellen, det evige Mørke ...

Hm. Jeg knytted Hænderne heftigt sammen, forat give mig Mod, gik hurtigere og hurtigere og kom til Stortorvet. Her satte jeg mig.

Ingen Barnestreger! Hvor i alverden kunde man bevise, at jeg havde stjaalet? Desuden turde ikke Høker gutten gøre Allarm, selv om han en Dag kom til at huske,

hvordan det hele var gaaet til; han havde nok sin Plads for kær. Ingen Larm, ingen Scener, om jeg maatte bede!

Men disse Penge tynged alligevel syndigt i min Lomme og gav mig ikke Fred. Jeg satte mig til at prøve mig selv og fandt ud paa det klareste, at jeg havde været lykkeligere før, dengang, da jeg gik og led i al Ærlighed. Og Ylajali! Havde jeg ikke ogsaa gaaet og trukket hende ned med mine syndige Hænder! Herregud! Herre, min Gud! Ylajali!

Jeg følte mig fuld som en Alke, sprang pludselig op og gik lige hen til Kagekonen ved Elefantapoteket. Jeg kunde endnu rejse mig fra Vanæren, det var langt fra forsent, jeg skulde vise hele Verden, at jeg var istand til ^[207] det! Undervejs fik jeg Pengene i Beredskab, holdt hver Øre i Haanden; jeg bukked mig ned over Konens Bord, som om jeg vilde købe noget, og slog hende uden videre Pengene i Haanden. Jeg sagde ikke et Ord, jeg gik straks.

Hvor det smagte vidunderligt at være ærligt Menneske igen! Mine tomme Lommer tynged ikke mer, det var mig en Nydelse at være blank paany. Naar jeg rigtig tænkte efter, havde disse Penge i Grunden kostet mig megen hemmelig Kummer, jeg havde virkelig tænkt paa dem med Gysen Gang paa Gang; jeg var ingen forstokket Sjæl, min ærlige Natur havde oprørt sig mod den lave Gærning. Gudskelov, jeg havde hævet mig i min egen Bevidsthed. Gør mig det efter! sagde jeg og saa udover det myldrende Torv. Gør mig det bare efter! Jeg havde glædet en gammel, fattig Kagekone, saa det havde Skik; hun vidste hverken ud eller ind. Iaften skulde ikke hendes Børn gaa sultne tilsengs ... Jeg gejlled ^{k149} mig op med disse Tanker og syntes, at jeg havde baaret mig udmærket ad. Gudskelov, Pengene var nu ude af mine Hænder.

^[208] Fuld og nervøs gik jeg henad Gaden og aksled mit Skind. ^{k150} Glæden over at kunne gaa Ylajali ren og ærlig imøde og se hende ind i Ansigtet, løb ganske af med mig; jeg havde ingen Smærter mer, mit Hoved var klart og tomt, det var som det skulde være et Hoved af idel Lys, som stod og skinned paa mine Skuldre. Jeg fik Lyst til at gøre Skøjerstreger, begaa forbausende Ting, sætte Byen paa Ende og støje. Opad hele Grændsen opførte jeg mig som en vanvittig Mand; det sused let for mine Øren, og i min Hjerne var Rusen i fuld Gang. Begejstret af Dumdristighed fik jeg i Sinde at gaa hen og opgive min Alder for et Bybud, som forresten ikke havde talt et Ord, tage ham i Haanden, se ham indtrængende ind i Ansigtet og forlade ham igen, uden nogen Forklaring. Jeg skælned Nuancerne i de forbigaaendes Stemmer og Latter, iagttog nogle Smaafugle, som hopped foran mig i Gaden, gav

mig til at studere Brostenenes Udtryk og fandt allehaande Tegn og underlige Figurer i dem. Under dette var jeg kommet ned til Stortingsplads.

Jeg staar pludselig stille og stirrer ned paa Droscherne. Kuskene vandrer samtalende [209] omkring, Hestene staar og luder forover mod det stygge Vejr. Kom! sagde jeg og puffed til mig selv med Albuen. Jeg gik hurtigt hen til den første Vogn og steg op. Ullevoldsvejen Numer 37! raabte jeg. Og vi rulled afsted.

Undervejs begyndte Kusken at se sig tilbage, lægge sig ned og kige ind i Vognen, hvor jeg sad under Kaleschen. Var han bleven mistænksom? Der var ingen Tvivl om, at min usle Paaklædning havde gjort ham opmærksom.

«Det er en Mand, jeg skal træffe!» raabte jeg til ham, forat komme ham i Forkøbet, og jeg forklared ham indstændigt, at jeg absolut maatte træffe denne Mand.

Vi standser udenfor 37, jeg hopper ud, springer opad Trapperne, helt op til tredje Etage, griber en Klokkestræng og rykker til; Bjælden gjorde seks, syv forfærdelige Slag indenfor.

En Pige kommer og lukker op; jeg lægger Mærke til, at hun har Gulddobber i Ørene og sorte Lastingsknapper^{k151} i det graa Kjoleliv. Hun ser forfærdet paa mig.

[210] Jeg spørger efter Kierulf, Joachim Kierulf, om jeg saa maatte sige, en Uldhandler, kortsagt, han var ikke til at tage fejl af ...

Pigen ryster paa Hovedet.

«Bor ingen Kierulf her,» siger hun.

Hun stirrer paa mig, tager i Døren, færdig til at trække sig tilbage. Hun gjorde sig ingen Anstrængelse for at finde Manden; hun saa virkelig ud til at kende den Person, jeg spurgte efter, naar hun bare vilde tænke sig om, den lade Skabning. Jeg blev vred, vendte hende Ryggen og løb nedad Trapperne igen.

«Han var ikke der!» raabte jeg til Kusken.

«Var han ikke der?»

«Nej. Kør til Tomtegaden Numer 11.»

Jeg var i det heftigste Sindsoprør og meddelte Kusken noget deraf; han troed ganske vist, at det galdt Livet, og han kørte uden videre afsted. Han slog stærkt

paa.

«Hvad hedder Manden?» spurgte han og vendte sig paa Bukken.

«Kierulf, Uldhandler Kierulf.»

Og Kusken syntes nok ogsaa, at den Mand ikke var til at tage fejl af. Om han ikke plejed at gaa med en lys Frakke?

[211] «Hvadfor noget?» raabte jeg, «lys Frakke? Er De gal? Tror De, det er en Tékop, jeg spørger efter?» Denne lyse Frakke kom mig meget ubelejligt, spolered hele Manden for mig, saaledes, som jeg havde tænkt mig ham.

«Hvad var det, De sagde, han hedte? Kierulf?»

«Javist,» svared jeg, «er der noget underligt i det? Navnet skæmmer ingen.»

«Har han ikke rødt Haar?»

Nu kunde det gærne være, at han havde rødt Haar, og da Kusken nævnte den Ting, var jeg med engang sikker paa, at han havde Ret. Jeg følte mig taknemmelig mod den stakkels Vognmand og sagde ham, at han havde taget Manden ganske paa Spiddet; det forholdt sig virkelig, som han sagde; det vilde være et Særsyn, sagde jeg, at se en saadan Mand uden rødt Haar.

«Det maa være ham, som jeg har kørt et Par Gange,» sagde Kusken. «Han havde en Knortekæp?»^{k152}

Dette gjorde Manden lys levende for mig, og jeg sagde:

«He he, der har vel endnu ingen set den Mand uden med en Knortekæp i Haanden [212] Forsaavidt saa kan De være tryg, ganske tryg.»

Ja, det var klart, at det var samme Mand, som han havde kørt. Han kendte ham igen ...

Og vi kørte paa, saa det gnistred af Hestekoene.

Midt i denne ophidsede Tilstand havde jeg ikke et eneste Øjeblik tabt Aandsnærværelsen. Vi kommer forbi en Politibetjent, og jeg lægger Mærke til, at han har Numret 69. Dette Tal træffer mig saa grusomt nøje, staar med en Gang som en Splint i min Hjerne. 69, nøjagtigt 69, jeg skulde ikke glemme det!

Jeg læned mig tilbage i Vognen, et Bytte for de galeste Indfald, krøb sammen derinde under Kaleschen, saa ingen skulde se, at jeg rørte Munden, og gav mig til at passiare idiotisk med mig selv. Vanviddet raser mig gennem Hjærnen, og jeg lader det rase, jeg er fuldt bevidst, at jeg ligger under for Indflydelser, som jeg ikke er Herre over. Jeg begyndte at le, tyst og lidenskabeligt, uden Spor af Grund, endnu lystig og fuld af det Par Glas Øl, jeg havde drukket. Lidt efterhvert [213] tager min Ophidselse af, min Ro vender mer og mer tilbage. Jeg følte Kulde i min saare Finger, og jeg stak den ned mellem Halselinningen, forat varme den lidt. Saaledes kom vi ned til Tomtegaden. Kusken holder an.

Jeg stiger ud af Vognen, uden Hast, tankeløst, slapt, tung i Hovedet. Jeg gaar indad Porten, kommer ind i en Baggaard, som jeg gaar tvers over, støder mod en Dør, som jeg aabner og gaar indad, og jeg befinder mig i en Gang, et Slags Forværelse med to Vinduer. Der staar to Kufferter, den ene ovenpaa den anden, i den ene Krog, og paa Langvæggen en gammel, umalet Sofabænk, hvori der ligger et Tæppe. Tilhøjre, i næste Værelse, hører jeg Stemmer og Barneskrig, og ovenover mig, i anden Etage, Lyden af en Jærnplade, som der hamres paa. Alt dette mærker jeg, saasnart jeg er kommet ind.

Jeg gaar roligt tvers over Værelset, hen til den modsatte Dør, uden at skynde mig, uden Tanke paa Flugt, aabner ogsaa den og kommer ud i Vognmandsgaden. Jeg ser opad Huset, som jeg just har passeret igennem: Beværtning & Logi for Rejsende.

[214] Det falder mig ikke ind at søge at komme væk, stjæle mig bort fra Kusken, som venter paa mig; jeg gaar meget sindigt udefter Vognmandsgaden, uden Frygt og uden at være mig noget galt bevidst. Kierulf, denne Uldhandler, som havde spøgt saa længe i min Hjærne, dette Menneske, som jeg mente var til, og som jeg nødvendigvis maatte træffe, var bleven borte for min Tanke, visket ud sammen med andre gale Paafund, som kom og gik efter Tur; jeg husked ham ikke mer uden som en Anelse, et Minde.

Jeg blev mer og mer ædru, efterhvert som jeg vandred frem, følte mig tung og mat og slæbte Benene efter mig. Sneen faldt fremdeles ned i store, vaade Filler. Tilsidst kom jeg ud paa Grønland, lige ud til Kirken, hvor jeg satte mig til at hvile paa en Bænk. Alle, som gik forbi, betragted mig meget forundret. Jeg faldt i Tanker.

Du gode Gud, hvor det var daarligt fat med mig nu! Jeg var saa inderlig ked og træt af hele mit elendige Liv, at jeg fandt det ikke Møjen værd at kæmpe længer, forat beholde det. Modgangen havde taget Overhaand, den havde været for grov; jeg var saa mærkelig [215] ødelagt, ganske som en Skygge af, hvad jeg engang var. Mine

Skuldre var sunkne ned, helt til den ene Side, og jeg var kommet i Vane med at lude meget forover, naar jeg gik, forat spare mit Bryst det lille, jeg kunde. Jeg havde undersøgt min Krop for et Par Dage siden, en Middagstid oppe paa mit Rum, og jeg havde staaet og grædt hele Tiden over den. Jeg havde gaaet i den samme Skjorte i mange Uger, den var ganske stiv af gammel Sved og havde gnavet min Navle itu; der kom lidt blodigt Vand ud af Saaret, men det smærted ikke meget, kun var det saa sørgeligt at have dette Saar midt paa Maven. Jeg havde ingen Raad med det, og det vilde ikke gro igen af sig selv; jeg vasked det, tørred det omhyggeligt af og trak den samme Skjorte atter paa. Der var intet at gøre ved det ...

Jeg sidder der paa Bænken og tænker over alt dette og er temmelig trist. Jeg væmmedes ved mig selv; endog mine Hænder forekommer mig modbydelige. Dette slattede, ^{k153} næsten ublufærdige Udtryk i mine Haandbage piner mig, volder mig Ubehag; jeg føler mig ved Synet af mine magre Fingre raat paavirket, jeg hader hele mit slunkne Legeme og gyser ^[216] ved at bære paa det, føle det om mig. Herregud, om der bare blev en Ende paa det nu! Jeg vilde inderlig gerne dø.

Aldeles overvunden, besudlet og nedværdiget i min egen Bevidsthed, rejste jeg mig mekanisk op og begyndte at gaa hjemad. Undervejs kom jeg forbi en Port, hvor der stod følgende at læse: «Ligsvøb hos Jomfru Andersen, tilhøjre i Porten.» – Gamle Minder! sagde jeg, og jeg husked mit forrige Rum paa Hammersborg, den lille Gyngestol, Avisbetrækket nede ved Døren, Fyrdirektørens Avertissement og Bager Fabian Olsens nybagte Brød. Aa, ja, jeg havde jo havt det meget bedre dengang end nu; en Nat havde jeg skrevet en Føljeton til ti Kroner, nu kunde jeg ikke skrive noget mer, jeg kunde aldeles ikke skrive noget mer, mit Hoved blev straks tomt, saasart jeg forsøgte. Ja, jeg vilde have en Ende paa det nu! Og jeg gik og gik.

Efterhvert som jeg kom nærmere og nærmere Husholdningshandelen, havde jeg halvt ubevidst Følelsen af, at jeg nærmed mig en Fare; men jeg holdt fast ved mit Forsæt, jeg vilde udlevere mig. Jeg gik roligt opad ^[217] Trappen, jeg møder i Døren en liden Pige, som bærer en Kop i Haanden, og jeg slipper hende forbi og lukker Døren. Betjenten og jeg staaer for anden Gang overfor hinanden, alene.

«Naa,» siger han, «det er et skrækkeligt Vejr.»

Hvad skulde denne Omvej til? Hvorfor tog han mig ikke med en Gang? Jeg blev rasende og sagde:

«Jeg kommer altsaa ikke, forat prate om Vejret.»

Denne Heftighed forbløffer ham, hans lille Høkerhjerne slaar Klik; det havde slet ikke faldt ham ind, at jeg havde bedraget ham for fem Kroner.

«Ved De da ikke, at jeg har snydt Dem?» siger jeg utaalmodig, og jeg puster heftigt, skælver, er færdig til at bruge Magt, hvis han ikke straks kommer til Sagen.

Men den stakkels Mand aner ingen Ting.

Nej, du store Verden, hvilke dumme Mennesker, man var nødt til at leve iblandt! Jeg skælder ham ud, forklarer ham Punkt for Punkt, hvorledes det hele var gaaet til, viser ham, hvor jeg stod og hvor han stod, da ^[218] Gærningen skete, hvor Pengene havde ligget, hvorledes jeg havde samlet dem ned i min Haand og lukket Haanden sammen om dem, – og han forstaar altsammen, men gør alligevel intet ved mig. Han vender sig hid og did, lytter efter Fodtrinnene i Sideværelset, tysser paa mig, forat faa mig til at tale lavere, og siger tilslut:

«Det var noksaa sjofelt gjort af Dem!»

«Nej, vent lidt!» raabte jeg i min Trang til at modsige ham, ægge ham op; det var ikke saa lavt og nedrigt, som han med sit elendige Husholdningshoved forestilled sig. Jeg beholdt naturligvis ikke Pengene, det kunde aldrig falde mig ind; jeg for min Part vilde ikke drage nogen nytte af dem, det bød min bundærlige Natur imod ...

«Hvor gjorde De af dem da?»

Jeg gav dem bort til en gammel, fattig Kone, hver Øre, maatte han vide; den Slags Person var jeg, jeg glemte ikke de fattige saa aldeles ...

Han staar og tænker en liden Stund paa dette, blir aabenbart meget tvivlraadig om, hvorvidt jeg er en ærlig Mand eller ikke. Endelig siger han:

^[219] «Burde De ikke heller have leveret Pengene tilbage?»

«Nej, hør her,» svarer jeg, «jeg vilde ikke bringe Dem i Ulejlighed, jeg vilde spare Dem. Men det er Takken, man har, forat man er ædelmodig. Nu staar jeg her og forklarer Dem det hele, og De skammer Dem ikke som en Hund, gør simpelthen ingen Anstalter til at faa Striden udjævnet med mig. Derfor vasker jeg mine Hænder. Forresten giver jeg Dem Fan. Farvel!»

Jeg gik og slog Døren haardt i efter mig.

Men da jeg kom hjem paa mit Værelse, ind i dette bedrøvelige Hul, gennemvaad af den bløde Sne, skælvende i Knæerne af Dagens Vandringer, tabte jeg øjeblikkelig min Kæphøjhed og faldt sammen paany. Jeg angred mit Overfald paa den arme Butiksmænd, græd, greb mig i Struben, forat straffe mig for min usle Streg, og holdt et syndigt Hus. Han havde naturligvis været i den dødeligste Angst for sin Post, havde ikke vovet at gøre nogen Kvalm for disse fem Kroner, som Forretningen havde tabt. Og jeg havde benyttet mig af hans Frygt, havde pint ham med min højroastede Tale, spiddet ham med hvert Ord, [220] som jeg raabte ud. Og Høkerchefen selv havde maaske siddet indenfor i Værelset ved Siden af og følt sig paa et hængende Haar opfordret til at gaa ud til os og se, hvad det var, som foregik. Nej, der var ingen Grændse længer for, hvad jeg kunde gøre af nederdrægtige Ting!

Naa, men hvorfor var jeg ikke bleven sat fast? Saa var det kommet til en Afslutning. Jeg havde jo saagodtsom rakt Hænderne frem til Jærnene. Jeg vilde aldeles ikke have gjort nogen Modstand, jeg vilde tvertimod have hjulpet til. Himlens og Jordens Herre, en Dag af mit Liv for et lykkeligt Sekund igen! Mit hele Liv for en Ret Linser! Hør mig bare denne Gang! ...

Jeg lagde mig i de vaade Klæder; jeg havde en uklar Tanke om, at jeg kanske vilde dø om Natten, og jeg brugte min sidste Kraft til at ordne op en Smule i min Seng, saa det kunde se lidt ordentlig ud omkring mig om Morgen. Jeg foldede Hænderne og valgte min Stilling.

Saa med engang husker jeg Ylajali. At jeg havde glemt hende saa ganske hele Aftenen udover! Og Lyset trænger ganske [221] svagt ind i mit Sind igen, en liden Straale Sol, der gør mig saa velsignet varm. Og der blir mere Sol, et mildt, fint Silkelys, der strejfer mig saa bedøvende dejligt. Og Solen blir stærkere og stærkere, brænder skarpt mod mine Tindinger, koger tung og glødende i min udmagrede Hjerne. Og der flammer tilsidst for mine Øjne et vanvittigt Baal af Straaler, en antændt Himmel og Jord, Mennesker og Dyr af Ild, Bjerge af Ild, Djævle af Ild, en Afgrund, en Ørken, en Alverden i Brand, en rygende yderste Dag.

Og jeg saa og hørte intet mer ...

*

Jeg vaagned i Sved den næste Dag, fugtig over hele Legemet, meget fugtig; Feberen havde presset mig ganske voldsomt. I Førstningen havde jeg ingen klar Bevidsthed om, hvad der var foregaaet med mig, jeg saa mig omkring med Forundring, følte mig totalt forbyttet i mit Væsen, kendte mig slet ikke igen. Jeg følte mig efter opad

Armene og nedad ^[222] Benene, faldt i Forbauselse over, at Vinduet stod paa den Væg og ikke paa den stik modsatte Væg, og jeg hørte Hestenes Trampen nede i Gaarden, som om den kom ovenfra. Jeg var ogsaa temmelig kvalm.

Mit Haar laa vaadt og koldt om min Pande; jeg rejste mig paa Albuen og saa ned paa Hovedpuden: vaadt Haar laa ogsaa igen paa den, i smaa Dotter. Mine Fødder havde hovnet op inde i Skoene i Løbet af Natten, men de smærted ikke, jeg kunde blot ikke røre Tærne stort, de var blevne for stive.

Da det led ud paa Eftermiddagen, og det allerede var begyndt at skimre lidt, stod jeg op af Sengen og begyndte at pusle omkring i Værelset. Jeg prøved mig frem med smaa, forsigtige Skridt, passed paa at holde Ligevægten og sparede saa meget som muligt mine Fødder. Jeg led ikke meget, og jeg græd ikke; jeg var i det hele taget ikke trist, jeg var tvertimod velsignet tilfreds; det faldt mig ikke ind netop da, at nogen Ting kunde være anderledes end den var.

Saa gik jeg ud.

Det eneste, som plaged mig en Smule, var trods min Kvalme for Mad alligevel Sulten. Jeg ^[223] begyndte at føle en skammelig Appetit igen, en indre glubende Madlyst, som det stadig blev værre og værre med. Det gnaved ubarmhjærtigt i mit Bryst, bedreves et tyst, underligt Arbejde derinde. Det kunde være et Snes bitte smaa, fine Dyr, som lagde Hovedet paa den ene Side og gnaved lidt, lagde derpaa Hovedet paa den anden Side og gnaved lidt, laa et Øjeblik aldeles stille, begyndte igen, bored sig ind uden Støj og uden Hast og efterlod tomme Strækninger overalt, hvor de fôrⁿ¹¹ frem ...

Jeg var ikke syg, men mat, jeg begyndte at svede. Jeg tænkte mig hen paa Stortorvet, forat hvile lidt; men Vejen var lang og besværlig; endelig var jeg dog næsten fremme, jeg stod paa Hjørnet af Torvet og Torvegaden. Sveden randt ned i mine Øjne, dugged mine Briller og gjorde mig blind, og jeg var netop standset, forat tørre mig af en Smule. Jeg mærked ikke, hvor jeg stod, jeg tænkte ikke over det; Larmen omkring mig var frygtelig.

Pludselig lyder et Raab, et koldt, skarpt Varsko. Jeg hører dette Raab, hører det meget godt, og jeg rykker nervøst til Siden, gør et Skridt saa hurtigt, mine daarlige Ben ^[224] kan bevæge sig. Et Uhyre af en Brødvogn stryger mig forbi og strejfer min Frakke med Hjulet; havde jeg været lidt hurtigere, vilde jeg gaaet aldeles fri. Jeg kunde kanske været lidt hurtigere, ganske lidt hurtigere, hvis jeg havde anstrængt

mig; der var ingen Raad med det, det gjorde ondt i min ene Fod, et Par Tæer blev maset; jeg følte, at de ligesom krølled sig sammen inde i Skoen.

Brødkøreren holder Hestene an af alle Kræfter; han vender sig om paa Vognen og spørger forfærdet, hvordan det gik. Jo, det kunde gaaet langt værre ... det var vel kanske ikke saa farligt ... jeg troed ikke, at der var nogen Ting knust ... Aa, jeg be'r ...

Jeg drev hen til en Bænk det forteste, jeg kunde; disse mange Mennesker, som standsed op og gloed paa mig, havde gjort mig flau. Egentlig var det ikke noget Dødsstød, det var gaaet forholdsvis heldigt, naar Ulykken endelig skulde være ude. Det værste var, at min Sko var trykket istykker, Saalen revet løs paa Snuden. Jeg holdt Foden op og saa Blod inde i Gabet. Naa, det var ikke med Vilje gjort paa nogen af Siderne, det var [225] ikke Mandens Hensigt at gøre det værre for mig end det var; han saa meget bedrøvet ud. Kanske hvis jeg havde bedt ham om et lidet Brød fra Vognen, saa havde jeg faaet det. Han havde vist givet mig det med Glæde. Gud glæde ham til Gengæld der, han er! ...

Jeg sulted haardt, og jeg vidste ikke, hvor jeg skulde gøre af mig for min ublu Appetit. Jeg vred mig hid og did paa Bænken og lagde Brystet helt ned paa mine Knæ; jeg var næsten forstyrret. Da det blev mørkt, rusled jeg bort til Raadstuen – Gud ved, hvordan jeg kom did – og satte mig paa Kanten af Ballustraden. Jeg rev den ene Lomme ud af min Frakke og gav mig til at tygge paa den, forresten uden nogen Hensigt, med mørke Miner, med Øjnene stirrende ret frem, uden at se. Jeg hørte endel Smaabørn, som legte omkring mig, og fornå instinktmæssig, naar en eller anden spadserende gik mig forbi; ellers iagttog jeg intet.

Saa med én Gang falder det mig ind at gaa ned i en af Basarerne nedenunder mig og faa et Stykke raat Kød. Jeg rejser mig og [226] gaar tvers over Ballustraden, hen til den anden Ende af Basartaget, og stiger ned. Da jeg var kommet næsten helt ned til Kødboden, raabte jeg opad Trappeaabningen og hytted tilbage, som om jeg talte til en Hund deroppe, og henvendte mig frækt til den første Slagter, jeg traf.

«Aa, vær saa snil at give mig et Ben til Hunden min!» sagde jeg. «Bare et Ben; der behøver ikke at være noget paa det; den skal bare have noget at bære i Munden.»

Jeg fik et Ben, et prægtigt lidet Ben, hvor der endnu var lidt Kød tilbage, og stak det ind under Frakken. Jeg takked Manden saa inderligt, at han saa forbauset paa mig.

«Ingenting at takke for,» sagde han.

«Jo, sig ikke det,» mumled jeg, «det er snilt gjort af Dem.»

Og jeg gik op. Hjærtet slog stærkt i mig.

Jeg sneg mig ind i Smedgangen, saa dybt ind, som jeg kunde komme, og standsed udenfor en forfalden Port til en Baggaard. Der var ikke et Lys at se paa nogen Kant, det var velsignet mørkt omkring mig; jeg gav mig til at gnave i mig af Benet.

[227] Det smagte ingenting; en ram Lugt af Blod stod op fra Benet, og jeg maatte ganske straks begynde at kaste op. Jeg forsøgte igen; hvis jeg bare fik beholde det, vilde det nok gøre sin Virkning; det galdt at faa det til at bero dernede. Men jeg kasted atter op. Jeg blev vred, bed heftigt i Kødet, sled af en liten Smule og svælged det ned med Vold. Og det nytted alligevel ikke; saasnart de smaa Kødsmuler var blevne varme i Maven, kom de desværre atter op. Jeg knytted vanvittigt Hænderne, stak i at græde af Hjælpeløshed og gnaved som en besat; jeg græd, saa Benet blev vaadt og skiddent af Taarer, kasted op, banded og gnaved igen, græd som Hjærtet skulde briste og kasted atter op. Og jeg svor med høj Røst alle Verdens Magter ned i Pinen.

Stille. Ikke et Menneske omkring, intet Lys, ingen Støj. Jeg er i det voldsommeste Sindsoprør, jeg puster tungt og højlydt og græder tænderskærende for hver Gang, jeg maa levere disse Kødsmuler, som kanske kunde mætte mig lidt. Da det slet ikke hjælper noget, hvormeget jeg end forsøger, slynger jeg Benet mod Porten, fuld af det afmægtigste [228] Had, henrykt af Raseri, raaber og truer voldsomt op mod Himlen, skriger Guds Navn hæst og indædt og krummer mine Fingre som Klør ... Jeg siger dig, du Himlens hellige Ba'al, [k154](#) du er ikke til, men hvis du var til, saa skulde jeg bande dig slig, at din Himmel skulde dirre af Helvedes Ild. Jeg siger dig, jeg har budt dig min Tjeneste, og du har afvist den, jeg siger dig, du har stødt mig bort, og jeg vender dig for evigt Ryggen, fordi du ikke kendte din Besøgelsestid. Jeg siger dig, jeg ved, at jeg skal dø, og jeg haaner dig dog, du Himlens Gud og Apis, [k155](#) med Døden lige for Tænderne. Jeg siger dig, jeg vil heller være Lakej i Helvede end Fri i dine Boliger; jeg siger dig, jeg er fuld af livsalig Foragt for din himmelske Usselhed, og jeg vælger mig Afgrunden til evigt Tilhold, hvor Djævelen, Judas og Farao er stødt ned. Jeg siger dig, din Himmel er fuld af alle Jorderigets mest raahovedede Idioter og fattige i Aanden, jeg siger dig, du har fyldt din Himmel med de fede, salige Horer henedefra, som ynkeligen har bøjet Knæ for dig i sin Dødsstund. Jeg siger dig, du har brugt Magt mod mig, og du ved ikke, du alvidende Nul, at jeg aldrig bøjer [229] mig i Modgang. Jeg siger dig, hele mit Liv, hver Celle i min Krop, hver Evne i min Sjæl gisper efter at haane dig, du naadefulde Afskum i

det høje. Jeg siger dig, jeg vilde, om jeg kunde, raabe dette højlydt ind i din Himmel og hen over den hele Jord, jeg vilde, om jeg kunde, aande det ind i hver ufødt Menneskesjæl, som engang kommer paa Jorden, hver Blomst, hvert Blad, hver Draabe i Havet. Jeg siger dig, jeg vil spotte dig ud paa Dommens Dag og bande dig Tænderne ud af min Mund for din Guddoms endeløse Ynkelihood. Jeg siger dig, jeg vil fra denne Stund forsage alle dine Gærninger og alt dit Væsen, jeg vil forbande min Tanke, om den tænker paa dig igen, og rive mine Læber af, om de atter nævner dit Navn. Jeg siger dig, hvis du er til, det sidste Ord i Livet og i Døden, jeg siger dig Farvel for evigt og altid, jeg siger dig Farvel med Hjærte og Nyrrer, jeg siger dig det sidste uigenkaldelige Farvel, og jeg tier og vender dig Ryggen og gaar min Vej ...

Stille.

Jeg dirrer af Ophidselse og Forkommenhed, staar der paa samme Sted, endnu hviskende Eder og Skældsord frem, hikkende efter den [230] heftige Graad, knækket og slap efter det vanvittige Vredesudbrud. Jeg staar der maaske en Time og hikker og hvisper og holder mig fast til Porten. Saa hører jeg Røster, en Samtale mellem to Mænd, som kommer gaaende indad Smedgangen. Jeg slænger bort fra Porten, drager mig frem efter Husvæggene og kommer atter ud paa de lyse Gader. Idet jeg tusler nedad Youngsbakken, begynder min Hjærne pludselig at virke i en højst mærkelig Retning. Det falder mig ind, at de elendige Rønner nede i Kanten af Torvet, Materialboderne og de gamle Buler med brugte Klæder, dog var en Skændsel for Stedet. De ødelagde hele Torvets Udseende og pletted Byen, fy, ned med Skramlet! Og jeg gik og slog over i Tankerne, hvad det vel vilde komme til at koste at flytte Den geografiske Opmaaling derned, denne smukke Bygning, som altid havde tiltalt mig saa meget hver Gang, jeg havde passeret den. Det vilde kanske ikke lade sig gøre at foretage en Flytning af den Art under sytti à to og sytti tusind Kroner, – en pen Sum, maatte man sige, en noksaa net Lommeskilling, he-he, at begynde med, hvad? Og jeg nikked med mit tomme Hoved og [231] indrømmed, at det var en noksaa pen Lommeskilling at begynde med. Jeg rysted fremdeles over hele Legemet og hikked nu og da endnu dybt efter Graaden.

Jeg havde Følelsen af, at der ikke var meget Liv igen i mig, at jeg i Grunden sang paa det sidste Vers. Det var mig ogsaa temmelig ligegyldigt, det beskæftiged mig ikke det mindste; jeg søgte tvertimod nedad Byen, ned til Bryggerne, længer og længer bort fra mit Værelse. Jeg kunde for den Skyld gjerne have lagt mig plat ned i Gaden, forat dø. Lidelserne gjorde mig mer og mer ufølsom; det banked stærkt i min saare Fod, jeg havde endog Indtryk af, at Smærten forplanted sig opad hele

Læggen, og ikke engang det gjorde synderlig ondt. Jeg havde udstaaet værre Fornemmelser.

Saa kom jeg ned paa Jærnbanebryggen. Der var ingen Trafik, ingen Støj, kun hist og her et Menneske at se, en Sjouer^{k156} eller Sjømand, som drev om med Hænderne i Lommen. Jeg lagde Mærke til en halt Mand, som skeled stivt hen paa mig, idet vi passered hinanden. Jeg standsed ham instinktmæssig, tog til Hatten og spurgte, om han kendte til om «Nonnen» ^[232] var rejst. Og bagefter kunde jeg ikke lade være at knipse en eneste Gang i Fingrene lige for Mandens Næse og sige: Død og Pine, «Nonnen», ja! «Nonnen», som jeg helt havde glemt! Tanken paa den havde alligevel ulmet ubevidst i mit Indre, jeg havde baaret paa den, uden at vide af det selv.

Ja, Kors, «Nonnen» var nok sejlet.

Han kunde ikke sige mig, hvor den var sejlet hen?

Manden tænker sig om, staar paa det lange Ben og holder det korte iverjret; det korte dingler lidt.

«Nej,» siger han. «Ved De, hvad den laa her og lasted?»

«Nej,» svarer jeg.

Men nu havde jeg allerede glemt «Nonnen», og jeg spurgte Manden, hvor langt det vel kunde være til Holmestrand, regnet i gode, gamle geografiske Mile.

«Til Holmestrand? Jeg vil antage ...»

«Eller til Væblungsnæs?»^{k157}

«Hvad jeg vilde sige: jeg antager, at til Holmestrand ...»

«Aa, hør, med det samme jeg husker det,» afbrød jeg ham igen, «De skulde vel ikke ^[233]ville være saa snil at give mig en liden Bid Tobak, bare en bitte liden Smule!»

Jeg fik Tobakken, takked Manden meget varmt og gik bort. Jeg gjorde intet Brug af Tobakken, jeg stak den i Lommen straks. Manden holdt fremdeles Øje med mig, jeg havde kanske vakt hans Mistanke paa en eller anden Maade; hvor jeg stod og gik havde jeg dette mistænksomme Blik efter mig, og jeg syntes ikke om at blive forfulgt af dette Menneske. Jeg vender om og drager mig atter hen til ham, ser paa ham og siger:

«Naadler.»

Bare dette Ord: Naadler. Ikke mer. Jeg ser meget stivt paa ham, idet jeg siger det, jeg følte, at jeg stirred frygteligt paa ham; det var, som om jeg saa paa ham med hele Kroppen, istedetfor bare med Øjnene. Og jeg staar en liden Stund, efterat jeg har sagt dette Ord. Saa tusler jeg op til Jærnbanetorvet igen. Manden gav ikke en Lyd fra sig, han bare holdt Øje med mig.

Naadler? Jeg stod med en Gang stille. Ja, var det ikke det, jeg havde Fornemmelsen af allerede straks: jeg havde truffet Krøblingen før. Oppe i Grændsen, en lys Morgen; jeg ^[234] havde pantsat min Vest. Det forekom mig som en Evighed siden den Dag.

Mens jeg staar og tænker paa dette – jeg staar og støtter mig til en Husvæg paa Hjørnet af Torvet og Havnegaden – farer jeg pludselig sammen og søger at kravle mig væk. Da dette ikke lykkes mig, stirrer jeg forhærdet ret frem og bider Hovedet af al Skam, der var ingen Raad med det, – jeg staar Ansigt til Ansigt med «Kommandøren».

Jeg blir skødesløst fræk, jeg tager endog et Skridt frem fra Husvæggen, forat gøre ham opmærksom paa mig. Og jeg gør det ikke forat vække Medlidenhed, men forat haane mig selv, stille mig i Gabestokken; jeg kunde væltet mig ned i Gaden og bedt «Kommandøren» gaa over mig, træde paa mit Ansigt. Jeg siger ikke engang Godaften.

«Kommandøren» aned maaske, at der var noget galt fat med mig, han sagtned sine Skridt en Smule, og jeg siger, forat standse ham:

«Jeg skulde været hos Dem med noget, men det er ikke blevet noget af endda.»

«Ja?» svarer han spørgende. «De har det ikke færdigt, da?»

^[235] «Nej, jeg har ikke faaet det færdigt.»

Men nu staar mine Øjne pludselig i Vand ved «Kommandørens» Venlighed, og jeg harker og hoster forbittret, forat gøre mig stærk. «Kommandøren» støder en Gang i Næsen; han staar og ser paa mig.

«Har De noget at leve af imens, da?» siger han.

«Nej,» svarer jeg, «jeg har ikke det heller. Jeg har ikke spist endda idag, men ...»

«Gud bevare Dem, det gaar da ikke an, at De gaar her og sulter ihjæl, Mand!» siger han. Og han tager med en Gang til Lommen.

Nu vaagner Skamfølelsen i mig, jeg raver igen bort til Husvæggen og holder mig fast, jeg staar og ser paa, at «Kommandøren» roder om i sin Pengepung; men jeg siger intet. Og han rækker mig en Tikrone. Han gør ingen flere Omstændigheder med det, han giver mig simpelthen ti Kroner. Med det samme gentager han, at det ikke gik an, at jeg sulted ihjæl.

Jeg stammed en Indvending og tog ikke Sedlen straks: Det var skammeligt af mig dette ... det var ogsaa altfor meget ...

[236] «Skynd Dem nu!» siger han og ser paa sit Ur. «Jeg har ventet paa Toget; men nu kommer det, hører jeg.»

Jeg tog Pengene, jeg var lam af Glæde og sagde ikke et Ord mer, jeg takked ikke engang.

«Det er ikke værdt at genere sig for det,» siger «Kommandøren» tilsidst; «De kan jo skrive for det, ved jeg.»

Saa gik han.

Da han var kommet nogle Skridt bort, husked jeg med en Gang paa, at jeg ikke havde takket «Kommandøren» for denne Hjælp. Jeg forsøgte at indhente ham, men kunde ikke komme fort nok afsted, mine Ben slog Klik, og jeg vilde idelig falde paa Næsen. Han fjærned sig mer og mer. Jeg opgav Forsøget, tænkte at raabe efter ham, men turde ikke, og da jeg endelig alligevel tog Mod til mig og raabte, en Gang, to Gange, var han allerede forlangt borte, min Stemme var bleven for svag.

Jeg stod tilbage paa Fortouget og saa efter ham, jeg græd ganske stille. Jeg har aldrig set paa Magen! sagde jeg til mig selv; [237] han gav mig ti Kroner! Jeg gik tilbage og stilled mig der, hvor han havde staaet, og eftergjorde alle hans Bevægelser. Og jeg holdt Pengesedlen op til mine vaade Øjne, besaa den paa begge Sider og begyndte at bande – bande i vilden Sky paa, at det havde sin Rigtighed med det, jeg holdt i Haanden, det var en Tikrone.

En Stund efter – maaske en meget lang Stund; ti det var allerede bleven ganske stille overalt – stod jeg besynderligt nok udenfor Tomtegaden Numer 11. Da jeg havde staaet og summet mig et Øjeblik og forundret mig herover, gik jeg indad

Porten for anden Gang, lige ind i Beværtning & Logi for Rejsende. Her bad jeg om Husly og fik straks en Seng.

*

Tirsdag.

Solskin og Stille, en vidunderlig lys Dag. Sneen var borte; allevegne Liv og Lyst og glade Ansigter, Smil og Latter. Fra Fontænerne [238] steg Vandstraalerne op i Buer, gyldne af Solen, blaalige af den blaalige Himmel ...

Ved Middagstid gik jeg ud fra mit Logi i Tomtegaden, hvor jeg fremdeles boed og havde det godt, og begav mig ud i Byen. Jeg var i den gladeste Stemning og drev om den ganske Eftermiddag i de mest befærdede Gader og saa paa Mennesker. Endnu før Klokken blev syv om Aftenen, gjorde jeg mig en Tur op til St. Olafs Plads og kiged i Smug op til Vinduerne i Numer 2. Om en Time skulde jeg se hende! Jeg gik i en let, dejlig Angst hele Tiden. Hvad vilde der ske? Hvad skulde jeg finde paa at sige, naar hun kom nedad Trappen? Godaften, Frøken? Eller bare smile? Jeg beslutted mig til at lade det bero med at smile. Naturligvis vilde jeg hilse dybt paa hende.

Jeg lusked bort, lidt skamfuld over at være saa tidligt ude, vandred om i Karl Johan en Stund og holdt Øje med Universitetsuret. Da Klokken blev otte, satte jeg atter opad Universitetsgaden. Undervejs faldt det mig ind, at jeg kanske kunde komme et Par Minutter forsent, og jeg strakte ud alt, jeg aarked. [239] Min Fod var meget saar, ellers mangled der mig ingenting.

Jeg tog Post ved Fontænen og pusted ud; jeg stod der rigtig længe og saa op til Vinduerne i Numer 2; men hun kom ikke. Naa, jeg skulde nok vente, det havde ingen Hast med mig; hun havde kanske Forhindringer. Og jeg vented igen. Jeg skulde da vel aldrig have drømt det hele? Havt det første Møde med hende i Indbildningen den Nat, jeg laa i Feber? Jeg begyndte raadvild at tænke efter og følte mig aldeles ikke sikker i min Sag.

«Hm!» sagde det bag mig.

Jeg hørte denne Harken, jeg hørte ogsaa lette Skridt i Nærheden af mig; men jeg vendte mig ikke om, jeg stirred blot op til den store Trappe foran mig.

«Godaften!» siger det saa.

Jeg glemmer at smile, jeg tager ikke engang straks til Hatten, jeg blir saa forundret over at se hende komme denne Vej.

«Har De ventet længe?» siger hun, og hun puster lidt hurtigt efter Gangen.

«Nej, aldeles ikke, jeg kom for en liden Stund siden,» svared jeg. «Og desuden, hvad havde det gjort, om jeg havde ventet længe? [240] Jeg tænkte forresten, at De skulde komme fra en anden Kant?»

«Jeg har fulgt Mama til en Familie, Mama skal være ude iaften.»

«Jasaa!» sagde jeg.

Nu var vi uvilkaarlig begyndt at gaa. En Politibetjent staar paa Gadehjørnet og ser paa os.

«Men hvor gaar vi egentlig hen?» siger hun og standser.

«Did, hvor De vil, bare did, hvor De vil.»

«Uf, ja, men det er saa kedeligt at bestemme det selv.»

Pause.

Saa siger jeg, bare for at sige noget:

«Det er mørkt i Deres Vinduer, ser jeg.»

«Ja, da!» svarer hun livligt. «Pigen har ogsaa faaet fri. Saa jeg er ganske alene hjemme.»

Vi staar begge to og ser opad Vinduerne i Numer 2, som om ingen af os havde set dem før.

«Kan vi gaa op til Dem, da?» siger jeg. «Jeg skal sidde nede ved Døren hele Tiden, dersom De vil ...»

[241] Men nu skalv jeg af Bevægelse og angred meget, at jeg havde været for fræk. Hvad om hun blev vred og gik bort fra mig? Hvad om jeg aldrig fik se hende igen? Aa, det elendige Antræk, jeg havde paa! Jeg ventede fortvivlet paa Svaret.

«De skal aldeles ikke sidde nede ved Døren,» siger hun. Hun taler ligefrem ømt og siger akkurat disse Ord: De skal aldeles ikke sidde nede ved Døren.

Vi gik op.

Ude paa Gangen, hvor det var mørkt, tog hun min Haand og ledte mig frem. Jeg behøved slet ikke at være saa stille, sagde hun, jeg kunde godt tale. Og vi kom ind. Mens hun tændte Lys – det var ikke en Lampe, hun tændte, men et Lys – mens hun tændte dette Lys, sagde hun med en liden Latter:

«Men nu faar De ikke se paa mig. Uf, jeg er skamfuld! Men jeg skal aldrig gøre det mer.»

«Hvad skal De aldrig gøre mer?»

«Jeg skal aldrig ... uf, nej, Gud bevare mig ... jeg skal aldrig kysse Dem mer.»

«Skal De ikke det?» sagde jeg, og vi lo begge. Jeg strakte Armene ud efter hende, [242] og hun gled tilside, smuttede væk, over paa den anden Side af Bordet. Vi stod og saa paa hinanden en liden Stund, Lyset stod midt imellem os.

«Forsøg at faa fat paa mig!» sagde hun.

Og under megen Latter forsøgte jeg at faa fat paa hende. Mens hun sprang omkring, løste hun Sløret op og tog Hatten af; hendes spillende Øjne hang fremdeles ved mig og vogted paa mine Bevægelser. Jeg gjorde et Udfald paany, snubled i Tæppet og faldt; min saare Fod vilde ikke længer holde mig oppe. Jeg rejste mig yderlig flau.

«Gud, hvor rød De blev!» sagde hun. «Ja, det var ogsaa græsselig kejtet.»

«Ja, det var det!» svared jeg.

Og vi begyndte paany at springe omkring.

«Jeg synes, De halter?»

«Ja, jeg halter kanske lidt, bare lidt forresten.»

«Sidst havde De en saar Finger, nu har De en saar Fod; det er svært, saa mange Plager De har.»

«Aa, ja. – Jeg blev lidt overkørt for nogle Dage siden.»

[243] «Overkørt? Fuld da igen? Nej, Gud bevare mig, hvordan De lever, unge Mand!» Hun trued med Pegefingern og gjorde sig alvorlig. «Saa sætter vi os da!» sagde

hun. «Nej, ikke der nede ved Døren; De er saa altfor tilbageholden; her oppe; De der og jeg her, saa ja! ... Uf, det er noksaa kedeligt med tilbageholdne Mennesker! Saa maa man sige og gøre alt selv, man faar ingen Hjælp til noget. Nu kunde De for Eksempel gjerne holde Deres Haand paa min Stolryg, De kunde gjerne fundet paa saa meget af Dem selv, kunde De. For om jeg siger noget sligt, saa sætter De op et Par Øjne, som om De ikke rigtig tror det, som blir sagt. Ja, det er virkelig sandt, jeg har set det flere Gange, De gør det nu ogsaa. Men De skal bare ikke indbilde mig, at De er saa beskeden altid, naar De blot tør dy Dem.^{k158} De var noksaa fræk den Dag, da De var fuld og gik efter mig lige hjem og plaged mig med Deres Aandricheder: De mister Deres Bog, Frøken, De mister ganske bestemt Deres Bog, Frøken! Ha-ha-ha! Fy, det var virkelig stygt af Dem!»

Jeg sad fortabt og saa paa hende. Mit Hjærte slog højt, Blodet spændte mig [244] varmt gennem Aarene. Hvilken vidunderlig Nydelse!

«Hvorfor siger De ingenting?»

«Nej, hvor De er sød!» sagde jeg. «Jeg sidder simpelthen her og blir inderlig betaget af Dem, her i denne Stund inderlig betaget ... Der er ingen Raad med det ... De er det besynderligste Menneske, som ... Stundom straalder Deres Øjne saa, jeg har aldrig set Magen, de ser ud som Blomster ... Hvad? Nej-nej, kanske ikke som Blomster heller, men ... Jeg er saa aldeles forelsket i Dem, og det er saa urimeligt ... Herregud, naturligvis, det nytter mig ikke det Spor ... Hvad hedder De? Nu maa De da virkelig sige mig, hvad De hedder ...»

«Nej, hvad hedder *De*? Gud, nu havde jeg nær glemt det igen! Jeg tænkte paa det i hele Gaar, at jeg skulde spørge Dem. Ja, det vil sige ikke i *hele* Gaar, men ...»

«Ved De, hvad jeg har kaldt Dem? Jeg har kaldt Dem Ylajali. Hvad synes De om det? En saadan glidende Lyd ...»

«Ylajali?»

«Ja.»

«Er det fremmede Sprog?»

[245] «Hm. Nej, det er ikke det heller.»

«Ja, det er ikke stygt ...»

Efter lange Forhandlinger sagde vi hinanden vore Navne. Hun satte sig lige ved Siden af mig i Sofaen og skøv Stolen bort med Foden. Og vi begyndte at passiare paany.

«De har barberet Dem ogsaa iaften,» sagde hun. «De ser i det hele taget lidt bedre ud end sidst, men bare bitte lidt forresten; indbild Dem nu bare ikke ... Nej, sidst var De virkelig sjofel da. De gik ovenikøbet med en fæl Klud om Fingeren. Og i den Tilstand vilde De absolut gaa ind et Sted og drikke Vin med mig. Nej, Tak!»

«Det var altsaa for mit misserable Udseendes Skyld, at De ikke vilde gaa med alligevel da?» sagde jeg.

«Nej,» svared hun og saa ned. «Nej, det skal Gud vide, det ikke var! Jeg tænkte ikke paa det engang.»

«Hør,» sagde jeg, «De sidder vist her i den Overtro, at jeg kan klæde mig og leve akkurat som jeg ønsker, De? Men det kan jeg nok ikke, jeg er meget, meget fattig.»

Hun saa paa mig.

«Er De det?» sagde hun.

[246] «Ja, jeg er det, desværre.»

Pause.

«Ja, Herregud, det er jeg ogsaa, det,» sagde hun med en frejdig Bevægelse med Hovedet.

Hvert af hendes Ord berused mig, traf mig i Hjærtet som Vindraaber. Hun henrykte mig med den Vane, hun havde at lægge sit Hoved lidt paa Siden og lytte, naar jeg sagde noget. Og jeg følte hendes Aandedrag lige op i mit Ansigt.

«Ved De,» sagde jeg, «at ... Men nu maa De ikke blive sint ... Da jeg gik tilsengs igaaraftes, lagde jeg denne Arm tilrette for Dem ... saaledes ... som om De laa i den ... og saa sovned jeg ind ...»

«Jasaa? Det var vakkert!» Pause. «Men det maatte nu ogsaa være paa Frastand, De kunde gøre sligt noget; for ellers ...»

«Tror De ikke, jeg kunde gøre det ellers?»

«Nej, det tror jeg ikke.»

«Jo, af mig kan De vente alt,» sagde jeg. Og jeg lagde Armen om hendes Liv.

«Kan jeg det?» sagde hun bare.

Det ærgred mig, stødte mig næsten, at hun holdt mig for saa altfor skikkelig; jeg brysted mig op, skød Hjærtet op i Livet og [247] tog hendes Haand. Men hun trak den ganske stiltfærdigt tilbage og flytted sig lidt bort fra mig. Dette gjorde det atter af med mit Mod, jeg blev skamfuld og saa bort mod Vinduet. Jeg var alligevel saa altfor ynkelig der, jeg sad, jeg maatte blot ikke prøve at indbilde mig noget. Det havde været en anden Sag, hvis jeg havde truffet hende dengang, da jeg endnu saa ud som et Menneske, i mine Velmagtsdage, da jeg havde lidt at redde mig med. Og jeg følte mig meget nedslagen tilmode.

«Der kan De se!» sagde hun, «nu kan De bare se: Man kan vippe Dem blot med en liden Rynke i Panden, gøre Dem saa flad, bare ved at flytte sig lidt bort fra Dem ...» Hun lo drillende, skøjeragtigt, med aldeles lukkede Øjne, som om heller ikke hun holdt ud at blive set paa.

«Nej, men du store min!» bused jeg ud, «nu skal De bare se!» Og jeg slog Armene heftigt om hendes Skuldre. Jeg var næsten krænket. Var Pigen fra Forstanden! Tog hun mig for aldeles uerfaren! He, jeg skulde dog ved den levende ... Ingen skulde sige om mig, at jeg stod tilbage i dette Stykke. Det [248] var dog Satan til Menneske! Galdt det bare at gaa paa, saa ...

Hun sad ganske rolig, og hun havde Øjnene fremdeles lukket; ingen af os talte. Jeg trykked hende haardt ind til mig, klemte graadigt hendes Krop ind til mit Bryst, og hun sagde ikke et Ord. Jeg hørte vore Hjærtetslag, baade hendes og mine, de lød som begravede Hovtramp.

Jeg kyssed hende.

Jeg vidste ikke længere af mig selv, jeg sagde noget Nonsens, som hun lo ad, hvisked Kælenavne ind i hendes Mund, klapped hende paa Kindet, kyssed hende mange Gange. Jeg aabned en Knap eller to i hendes Liv, og jeg skimted hendes Bryster indenfor, hvide, runde Bryster, der titted frem som to søde Vidundere bag Linnedet. [k159](#)

«Maa jeg faa se!» siger jeg, og jeg forsøger at aabne flere Knapper, gøre Hullet større; men min Bevægelse er for stærk, jeg kommer ingen Vej med de nederste Knapper, hvor desuden Livet strammer paa. «Maa jeg bare faa se lidt ... lidt ...»

Hun slaar Armen om min Hals, ganske langsomt, ømt; hendes Aande puster mig lige i Ansigtet fra de røde, dirrende Næsebor; med [249] den anden Haand begynder hun selv at aabne Knapperne, en for en. Hun ler forlegent, ler kort og ser flere Gange op paa mig, om jeg skal mærke, at hun er bange. Hun løser Baandene op, hægter op Korsettet, er henrykt og ængstelig. Og jeg fingrer med mine grove Hænder ved disse Knapper og Baand ...

Forat aflede Opmærksomheden fra, hvad hun gør, stryger hun mig med sin venstre Haand over Skulderen og siger:

«Hvilken Mængde løse Haar der ligger!»

«Ja,» svarer jeg og vil trænge ind til hendes Bryst med min Mund. Hun ligger i dette Øjeblik med ganske aabne Klæder. Pludselig er det som om hun besinder sig, som om hun synes at have gaaet for vidt; hun dækker sig atter til og rejser sig lidt op. Og forat skjule sin Forlegenhed med de aabne Klæder, giver hun sig atter til at tale om den Mængde affaldne Haar, der laa paa mine Skuldre.

«Hvor kan det være, at Haaret falder saa af Dem?»

«Ved ikke!»

«Aa, De drikker naturligvis formeget, og kanske ... Fy, jeg vil ikke sige det! De maatte skamme Dem! Nej, det havde jeg ikke troet [250] om Dem! At De, som er saa ung, allerede mister Haaret! ... Nu skal De værsaagod fortælle mig, hvorledes De egentlig lever Deres Liv hen. Jeg er sikker paa, det er frygteligt! Men bare Sandhed, forstaar De, ikke nogen Udflugter! Jeg skal nok forresten se det paa Dem, om de vil skjule noget. Saa, fortæl nu!»

«Ja, lad mig faa kysse Dem paa Brystet først, saa.»

«Er De gal? Saa, begynd nu!»

«Nej, kære, lad mig nu faa Lov til det først!»

«Hm. Nej, ikke først ... Siden kanske ... Jeg vil høre, hvad De er for et Menneske ... Aa, jeg er sikker paa, det er forfærdeligt!»

Det pinte mig ogsaa, at hun skulde tro det værste om mig, jeg var bange for at støde hende helt bort, og jeg holdt ikke ud den Mistanke, hun havde om mit Levnet. Jeg vilde rense mig i hendes Øjne, gøre mig værdig til hende, vise hende, at hun sad

ved en paa det nærmeste engleren Persons Side. Herregud, jeg kunde jo tælle paa Fingerne mine Fald til Dato.

Jeg fortalte, jeg fortalte alt, og jeg fortalte bare Sandhed. Jeg gjorde intet værre end [251] det var, det var ikke min Agt at vække hendes Medlidenhed; jeg sagde ogsaa, at jeg havde stjaalet fem Kroner en Aften.

Hun sad og lytted med gabende Mund, bleg, bange, aldeles forstyrret i de blanke Øjne. Jeg vilde gøre det godt igen, sprede det triste Indtryk, jeg havde gjort, og strammed mig op:

«Det er jo over nu!» sagde jeg; «det kan ikke være Tale om sligt noget længer; nu er jeg bjærget ...»

Men hun var meget forsagt. «Gud bevare mig!» sagde hun bare og taug. Hun sagde dette med korte Mellemrum og taug hver Gang igen. «Gud bevare mig!»

Jeg begyndte at spøge, tog hende i Siden, forat kildre hende, løfted hende op til mit Bryst. Hun havde atter knappet Kjolen igen; dette ærgred mig en Smule, saared mig ligefrem. Hvorfor skulde hun knappe Kjolen igen? Var jeg i hendes Øjne mer uværdig nu, end om jeg selv havde forskyldt, at mit Haar faldt af? Vilde hun have syntes bedre om mig, hvis jeg havde gjort mig til en Udhaler? [k160](#) ... Ikke noget Sludder. Det galdt [252] bare at gaa paa! Og hvis det bare galdt at gaa paa, saa ved den levende ...

Jeg lagde hende ned, lagde hende simpelthen ned i Sofaen. Hun stred imod, ganske lidt forresten, og saa forbauset ud.

«Nej ... hvad vil De?» sagde hun.

«Hvad jeg vil?!»

He, hun spurgte, hvad jeg vilde! Gaa paa, vilde jeg, gaa lige paa! Det var ikke bare paa Frastand, jeg havde det med at gaa paa; det var ikke min Art og Beskaffenhed af Menneske. Jeg gjorde i at være Karl for min Hat og ikke slaaes flad af en Rynke i Panden. Nej-nej, san, jeg havde endnu aldrig gaaet med uforrettet Sag fra en saadan Affære ...

Og jeg gik paa.

«Nej ... nej, men ...?»

Jo, mente jeg, det var Meningen det!

«Nej, hører De!» raabte hun. Og hun lagde til disse saarende Ord: «Jeg kan jo ikke være tryk for, at De ikke er vanvittig.»

Jeg holdt uvilkaarlig lidt inde, og jeg sagde:

«Det mener De ikke!»

«Jo, ved Gud, De ser saa rar ud! Og den Formiddag, De forfulgte mig, – De var altsaa ikke fuld dengang?»

[253] «Nej. Men da var jeg jo ikke sulten heller, jeg havde netop spist ...»

«Ja, saa meget værre var det.»

«Vilde De heller, at jeg skulde været fuld?»

«Ja ... Hu, jeg er bange for Dem! Herregud, kan De nu ikke slippe!»

Jeg tænkte mig om. Nej, jeg kunde ikke slippe. Ikke noget forbandet Pærevæv^{k161} en silde^{k162} Aftenstund paa en Sofa! Op med Flonellen!^{k163} He, hvilke Udflugter fandt man ikke paa at komme med i et sligt Øjeblik! Som om jeg ikke vidste, at det var bare Undselighed altsammen! Da maatte jeg være grøn! Saa stille nu! Ikke noget Tøv! Leve Kongen og Fædrelandet! ...

Hun stritted besynderlig stærkt imod, altfor stærkt til bare at stritte imod af Undselighed. Jeg kom som af Vanvare til at støde Lyset overende, saa det slukned, hun gjorde fortvivlet Modstand, udstødte endog et lidet Klynk.

«Nej, ikke det, ikke det! Hvis De vil saa skal De heller faa kysse mig paa Brystet. Kære, snille ...»

[254] Jeg standsed øjeblikkelig. Hendes Ord lød saa forfærdede, hjælpeløse, jeg blev inderlig slagen. Hun mente at byde mig en Erstatning ved at give mig Lov til at kysse hendes Bryst! Hvor det var skønt, skønt og enfoldigt! Jeg kunde faldt ned og knælet for hende.

«Men, kære, vene!» sagde jeg aldeles forvirret, «jeg forstaar ikke ... jeg begriber virkelig ikke, hvad dette er for en Slags Spil ...»

Hun rejste sig og tændte atter Lyset med rystende Hænder; jeg sad tilbage paa Sofaen og foretog mig ingenting. Hvad vilde nu ske? Jeg var i Grunden meget ilde

tilmode.

Hun kasted Øjnene hen paa Væggen, hen til Klokken, og fôrⁿ¹² sammen.

«Uf, nu kommer Pigen snart!» sagde hun. Dette var det første, hun sagde.

Jeg forstod denne Hentydning og rejste mig. Hun tog efter Kaaben, som forat klæde den paa, men betænkte sig, lod den ligge og gik bort til Kaminen. Hun var bleg og blev mer og mer urolig. Forat det dog ikke [255] skulde se ud, som om hun viste mig Døren, sagde jeg:

«Var han Militær Deres Far?» og samtidig gjorde jeg mig istand til at gaa.

Ja, han var Militær. Hvoraf vidste jeg det?

Jeg vidste det ikke, det faldt mig bare ind.

Det var besynderligt!

Aa, ja. Det var enkelte Steder, jeg kom, hvor jeg fik det med Anelser. He-he, det hørte med til mit Vanvid, det ...

Hun saa hurtig op, men svared ikke. Jeg følte, at jeg pinte hende med min Nærværelse, og vilde gøre kort Proces. Jeg gik til Døren. Vilde hun ikke kysse mig mer nu? Ikke engang række mig Haanden? Jeg stod og ventede.

«Skal De gaa nu da?» sagde hun, og hun stod endda stille borte ved Kaminen.

Jeg svared ikke. Jeg stod ydmyget og forvirret og saa paa hende, uden at sige noget. Hvorfor havde hun da ikke ladet mig i Fred, naar det ikke kunde blive til noget? Hvad gik der af hende i dette Øjeblik? Det lod ikke til at angaa hende, at jeg stod færdig til at gaa; hun var paa en Gang aldeles tabt for mig, og jeg ledte efter noget at sige hende [256] til Afsked, et tungt, dybt Ord, som kunde ramme hende og maaske imponere hende lidt. Og stik imod min faste Beslutning, saaret, istedetfor stolt og kold, urolig, fornærmet, gav jeg mig ligefrem til at tale om Uvæsentligheder; det rammende Ord kom ikke, jeg bar mig yderst tankeløst ad.

Hvorfor kunde hun ikke lige saa godt sige klart og tydeligt, at jeg skulde gaa min Vej? spurgte jeg. Jo, jo, hvorfor ikke? Det var ikke værdt at genere sig. Istedetfor at minde mig om, at Pigen snart vilde komme hjem, kunde hun ogsaa simpelthen have sagt følgende: Nu maa De forsvinde, for nu skal jeg gaa og hente min Mor, og jeg vil ikke have Deres Følge nedad Gaden. Saa, det var ikke det, hun havde tænkt

paa? Aa, jo, det var nok alligevel det, hun havde tænkt paa; det forstod jeg straks. Der skulde saa lidet til, forat sætte mig paa Spor; bare den Maaden, hvorpaa hun havde taget efter Kaaben og atter ladet den ligge, havde overbevist mig med en Gang. Som sagt, jeg havde det med Anelser. Og der var vel kanske ikke saa meget Vanvid i det i Grunden ...

[257] «Men, Herregud, tilgiv mig nu for det Ord! Det slap mig af Munden!» raabte hun. Men hun stod fremdeles stille og kom ikke hen til mig.

Jeg var ubøjelig og fortsatte. Jeg stod der og sludred væk med den pinlige Fornemmelse, at jeg keded hende, at ikke et eneste af mine Ord traf, og alligevel holdt jeg ikke op: I Grunden kunde man jo være et temmelig omtaaligt Gemyt, om man ikke var gal, mente jeg; der var Naturer, som nærred sig af Bagateller og døde bare for et haardt Ord. Og jeg lod underforstaa, at jeg havde en saadan Natur. Sagen var den, at min Fattigdom havde i den Grad skærpet visse Evner i mig, at det voldte mig ligefrem Ubehageligheder, ja, jeg forsikrer Dem ligefrem Ubehageligheder, desværre. Men det havde ogsaa sine Fordele, det hjalp mig i visse Situationer. Den fattige intelligente var langt finere Iagttager end den rige intelligente. Den fattige ser sig om for hvert Skridt, han tager, lytter mistænksomt til hvert Ord, han hører af de Mennesker, han træffer; hvert Skridt, han selv tager, stiller saaledes hans Tanker og Følelser en Oppgave, et Arbejde. [258] Han er lydhør og følsom, han er en erfaren Mand, hans Sjæl har Brandsaar ...

Og jeg talte rigtig længe om disse Brandsaar, som min Sjæl havde. Men jo længer jeg talte, des uroligere blev hun; tilsidst sagde hun: «Herregud!» et Par Gange i Fortvivlelse og vred sine Hænder. Jeg saa godt, at jeg plaged hende, og jeg vilde ikke plage hende, men gjorde det alligevel. Endelig mente jeg at have faaet sagt hende i grove Træk det nødvendigeste af, hvad jeg havde at sige, jeg blev greben af hendes fortvivlede Blik og raabte:

«Nu gaar jeg! Nu gaar jeg! Kan De ikke se, at jeg allerede har Haanden paa Laasen? Farvel! Farvel, siger jeg! De kunde dog gjerne svare mig, naar jeg siger Farvel to Gange og staar fiks og færdig til at gaa. Jeg beder ikke engang om at faa træffe Dem igen, for det vil pine Dem; men sig mig: Hvorfor lod De mig ikke være i Fred? Hvad har jeg gjort Dem? Jeg gik dog ikke ivejen for Dem nu; vel? Hvorfor vender De Dem pludselig bort fra mig, som om De slet ikke kendte mig mer? Nu har De ribbet mig saa inderlig blank, gjort mig endda mere ussel [259] end jeg var nogensinde. Herregud, men jeg er jo ikke vanvittig, De ved meget godt, naar De vil tænke Dem om, at der er ingenting, som fejler mig nu. Kom nu da og ræk mig Haanden! Eller

lad mig faa Lov til at komme til Dem! Vil De det? Jeg skal ikke gøre Dem noget ondt, jeg vil bare knæle for Dem et Øjeblik, knæle ned paa Gulvet der foran Dem, blot et Øjeblik; maa jeg? Nej, nej, saa skal jeg ikke gøre det, jeg ser, De blir bange, jeg skal ikke, *skal* ikke gøre det, hører De. Herregud dog, hvorfor blir De saa forfærdet? Jeg staar jo stille, jeg rører mig ikke. Jeg vilde have knælet ned paa Tæppet et Minut, just der, paa den røde Farve lige ved deres Fødder. Men De blev bange, jeg kunde straks se det paa Deres Øjne, at De blev bange, derfor stod jeg stille. Jeg gjorde ikke et Skridt, da jeg bad Dem derom; vel? Jeg stod lige saa urørlig som nu, naar jeg viser Dem det Sted, hvor jeg vilde knælet for Dem, der borte paa den røde Rose i Tæppet. Jeg peger ikke med Fingeren engang, jeg peger slet ikke, jeg lader det være, for ikke at forskrække Dem, jeg nikker bare og ser derhen, saaledes! Og De forstaar ^[260] meget godt, hvilken Rose, jeg mener, men De vil ikke tillade mig at knæle der; De er bange for mig og tør ikke komme mig nær. Jeg begriber ikke, at De kan bringe over Deres Hjærte at kalde mig gal. Ikke sandt, De tror det heller ikke længer? Det var engang i Sommer, for længe siden, da var jeg gal; jeg arbejded for haardt og glemte at gaa til Middags i ret Tid, naar jeg havde meget at tænke paa. Det hændte Dag efter Dag; jeg burde have husket det, men jeg glemte det stadig væk. Ved Gud i Himlen, det er sandt! Gud lade mig aldrig komme levende fra dette Sted, hvis jeg lyver! Der kan De se, De gør mig Uret. Det var ikke af Trang, jeg gjorde det; jeg har Kredit, stor Kredit, hos Ingebret ^{k164} og Gravesen; ^{k165} jeg gik ogsaa ofte med mange Penge i Lommen og købte alligevel ikke Mad, fordi jeg glemte det. Hører De der! De siger ikke noget, De svarer ikke, De gaar aldeles ikke bort fra Kaminen, De staar bare og venter paa, at jeg skal gaa ...»

Hun kom hurtigt henimod mig og rakte sin Haand frem. Jeg saa fuld af Mistro paa hende. Gjorde hun det ogsaa med noget let Hjærte? Eller gjorde hun det blot, forat blive ^[261] af med mig? Hun lagde sin Arm om min Hals, hun havde Taarer i Øjnene. Jeg stod bare og saa paa hende. Hun rakte sin Mund frem; jeg kunde ikke tro hende, det var ganske bestemt et Offer, hun bragte, et Middel til at faa en Ende paa det.

Hun sagde noget, det lød for mig som: «Jeg er glad i Dem alligevel!» Hun sagde det meget lavt og utydeligt, maaske hørte jeg ikke rigtig, hun sagde kanske ikke just de Ord; men hun kasted sig heftigt om min Hals, holdt begge Armene om min Hals en liden Stund, strakte sig endog en Smule paa Tærne, forat række godt op, og stod saaledes maaske et helt Minut.

Jeg var bange for, at hun tvang sig selv til at vise denne Ømhed, jeg sagde blot:

«Hvor De er dejlig nu!»

Mer sagde jeg ikke. Jeg omfavned hende voldsomt, traadte tilbage, stødte til Døren og gik baglænds ud. Og hun stod igen derinde.

FJERDE STYKKE

[265] Vinteren var kommet, en raa og vaad Vinter næsten uden Sne, en taaget og mørk evigtvarende Nat, uden et eneste friskt Vindstød, saa lang som Ugen var. Gassen brændte næsten hele Dagen i Gaderne, og Folk stødte alligevel paa hinanden i Taagen. Alle Lyde, Kirkeklokkernes Klang, Bjælderne fra Droschehestene, Menneskenes Stemmer, Hovslagene, altsammen lød saa sprukket og klirrende i den tykke Luft, der lagde sig ivejen for alting og dæmped alt ned. Uge gik efter Uge, og Vejret var og blev det samme.

Og jeg opholdt mig stadigt nede i Vaterland. [k166](#)

Jeg blev fastere og fastere bunden til denne Beværtning, dette Logihus for Rejsende, hvor jeg havde faaet bo, trods min Forkommenhed. Mine Penge var for længe siden opbrugte, og jeg vedblev alligevel at gaa og [266] komme paa dette Sted, som om jeg havde Ret dertil og hørte hjemme der. Værtinden havde endnu intet sagt; men det pinte mig alligevel, at jeg ikke kunde betale hende. Saaledes forløb tre Uger.

Jeg havde allerede for flere Dage tilbage genoptaget min Skrivning, men det lykkedes mig ikke længer at faa til noget, som jeg var tilfreds med; jeg havde slet intet Held med mig mer, om jeg end var meget flittig og forsøgte sent og tidligt; hvad jeg end tog mig til, nytted det ikke, Lykken var borte, og jeg anstrængte mig altid forgæves.

Det var paa et Værelse i anden Etage, i det bedste Gæsteværelse, jeg sad og gjorde disse Forsøg. Jeg var forbleven uforstyrret deroppe, siden den første Aften, da jeg havde Penge og kunde klarere for mig. Jeg havde ogsaa hele Tiden det Haab, at jeg endelig kunde faa istand en Artikel om et eller andet, saa jeg kunde faa betalt Værelset og hvad jeg ellers skyldte for; det var derfor, jeg arbejdede saa ihærdigt. Især havde jeg et paabegyndt Stykke, som jeg ventede mig meget af, en Allegori [k167](#) om en Ildebrand i en Boglade, en dybsindig Tanke, som jeg vilde [267] lægge al min Flid paa at udarbejde og bringe «Kommandøren» i Afbetaling. «Kommandøren» skulde dog erfare, at han denne Gang virkelig havde hjulpet et Talent; jeg havde ingen Tvivl om, at han skulde erfare det; det galdt blot at vente til Aanden kom

over mig. Og hvorfor skulde ikke Aanden komme over mig? Hvorfor skulde den ikke komme over mig med det allerførste endog? Der var intet ivejen med mig mer; jeg fik lidt Mad hver Dag af min Værtinde, nogle Smørogbrød Morgen og Aften, og min Nervøsitet var næsten forsvunden. Jeg brugte ikke længer Klude om mine Hænder, naar jeg skrev, og jeg kunde stirre ned i Gaden fra mine Vinduer i anden Etage, uden at blive svimmel. Det var bleven meget bedre med mig i alle Maader, og det begyndte ligefrem at forundre mig, at jeg ikke allerede havde faaet min Allegori færdig. Jeg forstod ikke, hvordan det hang sammen.

En Dag skulde jeg endelig faa en Anelse om, hvor svag jeg egentlig var bleven, hvor sløvt og udueligt min Hjærne arbejded. Den Dag kom nemlig min Værtinde op til mig med en Regning, som hun bad mig om at se [\[268\]](#) paa; der maatte være noget galt i den Regning, sagde hun, den stemte ikke med hendes egen Bog; men hun havde ikke kunnet finde Fejlen.

Jeg satte mig til at tælle; min Værtinde sad lige overfor mig og saa paa mig. Jeg talte disse tyve Poster, først en Gang nedad, og fandt Summen rigtig, derpaa en Gang opad, og kom paany til samme Resultat. Jeg saa paa Konen, hun sad lige foran mig og ventede paa mit Ord; jeg lagde med det samme Mærke til, at hun var frugtsommelig, [k168](#) det undgik ikke min Opmærksomhed, og jeg stirred dog ingenlunde undersøgende paa hende.

«Summen er rigtig,» sagde jeg.

«Nej, se nu efter for hvert Tal,» svared hun; «det kan ikke være saa meget; jeg er sikker paa det.»

Og jeg begyndte at revidere hver Post: 2 Brød á 25, 1 Lampeglas 18, Sæbe 20, Smør 32 ... Der skulde ikke noget kløgtigt Hoved til, forat gennemgaa disse Talrækker, denne lille Høkerregning, hvori der ingen Vidtløftigheder fandtes, og jeg forsøgte redeligt at finde den Fejl, som Konen talte om, men fandt den ikke. Efterat jeg havde tumlet med disse Tal et Par Minutter, følte jeg desværre, [\[269\]](#) at altsammen begyndte at danse rundt i mit Hoved; jeg gjorde ikke længer Forskel paa Debet og Kredit, jeg blandede det hele sammen. Endelig stod jeg med ét bom stille ved følgende Post: «3 5/16 Pund [k169](#) Ost á 16». Min Hjærne klikked fuldstændig, jeg stirred dumt ned paa Osten og kom ingen Vej.

«Det er da ogsaa forbandet, saa vredent [k170](#) dette er skrevet!» sagde jeg fortvivlet. «Her staar Gud hjælpe mig simpelthen fem Sekstendele Ost. He-he, har man hørt Magen! Ja, her kan De se selv!»

«Ja,» svared Madamen, «de plejer at skrive saa. Det er Nøgleosten. Jo, det er korrekt! Fem Sekstendele er altsaa fem Lod ...»

«Ja, det forstaar jeg nok!» afbrød jeg, skønt jeg i Virkeligheden ikke forstod nogen Ting mer.

Jeg forsøgte paany at klare dette lille Regnestykke, som jeg for nogle Maaneder siden kunde have talt op paa et Minut; jeg sveded stærkt og tænkte over disse gaadefulde Tal af alle Kræfter, og jeg blinked eftertænksomt med Øjnene, som om jeg studered rigtig skarpt paa denne Sag; men jeg maatte opgive det. Disse fem Lod Ost gjorde [270] det fuldstændigt af med mig; det var som om noget knak over i min Pande.

For dog at give Indtryk af, at jeg fremdeles arbejded med mine Beregninger, bevæged jeg Læberne og nævnte nu og da et Tal højt, alt imens jeg gled længer og længer nedad Regningen, som om jeg stadig gik fremad og nærmed mig Afslutningen. Madamen sad og ventede. Endelig sagde jeg:

«Ja, nu har jeg gaaet den igennem fra først til sidst, og der er virkelig ingen Fejl, saavidt jeg kan se.»

«Ikke det?» svared Konen, «jasaa, ikke det?» Men jeg saa godt, at hun ikke troed mig. Og pludselig syntes hun paa en Gang at antage et lidet Stænk af Ringeagt for mig i sin Tale, en lidt ligegyldig Tone, som jeg ikke tidligere havde hørt hos hende. Hun sagde, at jeg kanske ikke var vant til at regne med Sekstendele; hun sagde ogsaa, at hun maatte henvende sig til nogen, som forstod sig paa det, forat faa Regningen ordentlig gennemset. Alt dette sagde hun ikke paa nogen saarende Maade, forat gøre mig tilskamme, men tankefuldt og alvorligt. Da [271] hun var kommet til Døren og skulde gaa, sagde hun, uden at se paa mig:

«Undskyld, at jeg har heftet Dem, da!»

Hun gik.

Lidt efter aabnedes Døren paany, og min Værtinde kom atter ind; hun kunde næppe have gaaet længer end ud paa Gangen, før hun vendte om.

«Det er sandt!» sagde hun. «De maa ikke tage det ilde op; men jeg har vel lidt tilgode hos Dem nu? Var det ikke tre Uger igaar, siden De kom? Ja, jeg mente, det var saa. Det er ikke grejt at klare sig med saa stor Familje, saa jeg kan ikke lade nogen faa bo paa Kredit, desværre ...

Jeg standsed hende.

«Jeg arbejder paa en Artikel, som jeg altsaa har fortalt Dem om før,» sagde jeg, «og saasnart den blir færdig, skal De faa Deres Penge. De kan være ganske rolig.»

«Ja, men De faar jo aldrig den Artikel færdig, jo?»

«Tror De det? Aanden kommer muligens over mig imorgen, eller kanske allerede inat; det er slet ikke umuligt, at den kommer over mig engang inat, og da blir min Artikel færdig ^[272] paa et Kvarter højst. Ser De, det er ikke saaledes med mit Arbejde, som med andre Folks; jeg kan ikke sætte mig ned og faa istand en vis Mængde om Dag, jeg maa bare vente paa Øjeblikket. Og der er ingen, som kan sige Dag og Time, paa hvilken Aanden kommer over én; det maa have sin Gang.»

Min Værtinde gik. Men hendes Tillid til mig var vist meget rokket.

Jeg sprang op og sled mig i Haaret af Fortvivlelse, saasnart jeg var bleven alene. Nej, der blev virkelig ingen Redning for mig alligevel, ingen, ingen Redning! Min Hjerne var bankerot! ^{k171} Var jeg da altsaa bleven helt Idiot, siden jeg ikke længer kunde regne ud Værdien af et lidet Stykke Nøgleost? Men kunde jeg ogsaa have tabt min Forstand, naar jeg stod og gav mig selv slige Spørgsmaal? Havde jeg ikke ovenikøbet midt under mine Anstrængelser med Regningen gjort den soleklare Iagttagelse, at min Værtinde var frugtsommelig? Jeg havde ikke nogen Grund til at vide det, der var ingen, som havde fortalt mig noget derom, det faldt mig heller ikke vilkaarligt ind, jeg sad og saa det med mine egne Øjne, og jeg forstod det straks, til og ^[273] med i et fortvivlet Øjeblik, hvori jeg sad og regned med Sekstendele. Hvorledes skulde jeg forklare mig det?

Jeg gik til Vinduet og saa ud; mit Vindu vendte ud mod Vognmandsgaden. Der legte nogle Børn nede paa Brostenene, fattigt klædte Børn midt i den fattige Gade; de kasted en Tomflaske imellem sig og skraaled højt. Et Flyttelæs rulled langsomt forbi dem; det maatte være en fordreven Familie, som skifted Bopæl udenfor Flyttetiden. Dette tænkte jeg mig øjeblikkelig. Paa Vognen laa Sengeklæder og Møbler, mølædte Senge og Komoder, rødmalede Stole med tre Ben, Matter, Jærnskrab, Bliktøj. ^{k172} En liden Pige, bare et Barn, en rigtig hæsliig Unge med forkølet Næse, sad oppe i Læsset og holdt sig fast med sine stakkels blaa Hænder, for ikke at tumle ned. Hun sad paa en Bundt af rædsomme, vaade Madrasser, som Børn havde ligget paa, og saa ned paa de smaa, der kasted Tomflasken imellem sig ...

Alt dette stod jeg og saa paa, og jeg havde ingen Møje med at forstaa alt, som foregik. Mens jeg stod der ved Vinduet og iagttog dette, hørte jeg ogsaa min Værtindes ^[274] Pige synge inde i Køkkenet lige ved Siden af mit Værelse; jeg kendte den Melodi, hun sang, jeg hørte derfor efter, om hun skulde synge fejl. Og jeg sagde til mig selv, at alt dette kunde ikke en Idiot have gjort; jeg var Gudskelov saa fornuftig, som noget Menneske.

Pludselig saa jeg to af Børnene nede i Gaden fare op at skændes, to Smaagutter; jeg kendte den ene, det var min Værtindes. Jeg aabner Vinduet, forat høre, hvad de siger til hinanden, og straks stimler en Flok Børn sammen nedenunder mit Vindu og ser længselsfuldt op. Hvad ventede de paa? At noget skulde blive kastet ud? Tørrede Blomster, Kødben, Cigarstumper, en eller anden Ting, som de kunde gnave i sig eller more sig med? De saa med blaafrøse Ansigter, med uendelig lange Øjne op mod mit Vindu. Imidlertid fortsætter de to smaa Fjender at skælde hinanden ud. Ord som store, klamme Udyr myldrer ud af disse Barnemunde, forfærdelige Øgenavne, Skøgesprog, ^{k173} Matroseder, ^{k174} som de kanske havde lært nede ved Bryggerne. Og de er begge to saa optagne heraf, at de slet ikke lægger Mærke til min Værtinde, der ^[275] løber ud til dem, forat faa høre, hvad der er paafærde.

«Jo,» forklarer hendes Søn, «han tog mig i Barken, ^{k175} jeg fik ikke Pusten paa en lang Stund!» Og vendende sig om mod den lille Ugærningsmand, der staar og flirer ondskabsfuldt ad ham, blir han aldeles rasende og raaber: «Rejs til hede Helvede, dit kaldæiske ^{k176} Naut, du er! En sliq Lushorrik ^{k177} skal tage Folk i Struben! Jeg skal Herr'n forsyne mig ...»

Og Moderen, denne frugtsommelige Kone, der dominerer hele den trange Gade med sin Mave, svarer det tiaarige Barn, idet hun griber ham i Armen og vil have ham med:

«Sh! Hold Snavel'n din! Jeg mener, du bander ogsaa! Du bruger Kæften, som om du skulde været paa Ludderhus ^{k178} i aarvis! Nu kommer du ind!»

«Nej, jeg gør ikke det!»

«Jo, du gør det!»

«Nej, jeg gør ikke det!»

Jeg staar oppe i Vinduet og ser, at Moderens Vrede stiger; denne uhyggelige Scene ophidser mig voldsomt, jeg holder det ikke længer ud, jeg raaber ned til Gutten, at

[276] han skal komme op til mig et Øjeblik. Jeg raaber to Gange, blot forat forstyrre dem, forat faa forpurret dette Optrin; den sidste Gang, raaber jeg meget højt, og Moderen vender sig forbløffet om og ser op til mig. Og øjeblikkelig genvinder hun Fatningen, ser frækt paa mig, rigtig overlegent ser hun paa mig, og trækker sig saa tilbage med en bebrejdende Bemærkning til sin Søn. Hun taler højt, saa jeg kan høre det, og siger til ham:

«Fy, du maatte skamme dig for at lade Folk se, hvor slem du er!»

Af alt dette, som jeg saaledes stod og iagttog, var der intet, ikke engang en liden Biomstændighed, som gik tabt for mig. Min Opmærksomhed var yderst vag, jeg indaanded ømtaaligt hver liden Ting, og jeg stod og gjorde mig mine Tanker om disse Ting, efterhvert som de foregik. Saa der kunde umuligt være noget ivejen med min Forstand. Hvor kunde der ogsaa være noget ivejen med den nu?

Hør, ved du hvad, sagde jeg paa en Gang; nu har du længe nok gaaet og befattet dig med din Forstand og gjort dig Bekymringer i saa Henseende; nu faar det være Slut med [277] de Narrestreger! Er det Tegn paa Galskab at mærke og opfatte alle Ting saa nøjagtigt, som du gør det? Du faar mig næsten til at le af dig, forsikkrer dig paa, det er ikke uden Humor, saavidt jeg skønner. Kort og godt, det hænder alle Mennesker at staa fast for en Gangs Skyld, og det just netop i de simpleste Spørgsmaal. Det siger intet, det er bare Tilfældighed. Som sagt, jeg er paa et hængende Haar i Færd med at faa mig en liden Latter over dig. Hvad den Høkerregning angaar, disse lumpne fem Sekstendele Fattigmandsost, kan jeg gjerne kalde det, – he-he, en Ost med Nellik og Pebber i, paa min Ære en Ost, som man rent ud sagt kunde faa Barn af, – hvad denne latterlige Ost angaar, da kunde det have hændt den bedste at blive fordummet over den; selve Lugten af den Ost kunde gøre det af med en Mand ... Og jeg gjorde det værste Nar af al Nøgleost ... Nej, sæt mig paa noget spiseligt! sagde jeg, sæt mig, om du vil, paa fem Sekstendele godt Mejerismør! Det er en anden Sag!

Jeg lo hektisk ad mine egne Indfald og fandt dem saare morsomme. Der var virkelig ingenting, som fejled mig mer, jeg var vel [278] bevaret. Jeg var saa at sige yderst vel bevaret endog! Jeg var et klart Hoved; der mangled intet paa det, Gud ske Lov og Tak!

Min Munterhed steg efterhvert, som jeg drev om der paa Gulvet og samtalte med mig selv; jeg lo højt og følte mig voldsomt glad. Det var virkelig ogsaa, som om jeg blot behøved denne lille glade Stund, dette Øjeblik af egentlig lys Henrykkelse, uden Sorger til nogen Kant, forat faa mit Hoved i arbejdsdygtig Stand. Jeg satte

mig ind til Bordet og gav mig til at sysle med min Allegori. Og det gik meget godt, bedre end paa lange Tider; det gik ikke hurtigt; men jeg syntes, at det lille, jeg fik til, blev aldeles udmærket. Jeg arbejdede ogsaa en Times Tid, uden at blive træt.

Saa sidder jeg just paa et meget vigtigt Punkt i denne Allegori om en Ildebrand i en Boglade; det forekom mig saa vigtigt, at alt det øvrige, jeg havde skrevet, var for intet at regne mod dette Punkt. Jeg vilde netop forme rigtig dybsindigt den Tanke, at det ikke var Bøger, som brændte, det var Hjærner, Menneskehjærner, og jeg vilde lave en ren Bartholomæusnat^{k179} af disse brændende Hjærner. Da [279] blev med en Gang min Dør aabnet med megen Hast, og min Værtinde kom sejlene ind. Hun kom midt ind i Værelset, hun standsede ikke engang paa Dørstokken.

Jeg gav et lidet hæst Raab; det var virkelig, som om jeg havde faaet et Slag.

«Hvad?» sagde hun. «Jeg syntes, De sagde noget? Vi har faaet en Rejsende, og vi maa have dette Værelse til ham; De faar ligge nede hos os inat; ja, De skal faa egen Seng der ogsaa.» Og førend hun havde faaet mit Svar, begyndte hun uden videre at samle sammen mine Papirer paa Bordet og bringe Uorden i dem allesammen.

Min glade Stemning var blæst bort, jeg var vred og fortvivlet og rejste mig straks. Jeg lod hende rydde Bordet og sagde ingenting; jeg mælede ikke et Ord. Og hun gav mig alle Papirerne i min Haand.

Der var intet andet for mig at gøre, jeg maatte forlade Værelset. Nu var ogsaa dette dyrebare Øjeblik spoleret! Jeg mødte den ny Rejsende allerede i Trappen, en ung Mand med store blaa Ankertegninger paa Haandbagerne; bagefter ham fulgte en Sjouer med en Skibskiste paa Skulderen. Den fremmede [280] var vist en Sjømand, altsaa blot en tilfældig Rejsende for Natten; han skulde nok ikke optage mit Værelse i nogen længere Tid. Kanske kunde jeg ogsaa være heldig imorgen, naar Manden var rejst, og faa et af mine Øjeblikke igen; der mangled mig blot en Inspiration paa fem Minutter nu, saa var mit Værk om Ildebranden færdig. Altsaa, jeg fik finde mig i Skæbnen ...

Jeg havde ikke tidligere været inde i Familjens Lejlighed, denne eneste Stue, hvori allesammen holdt til Dag og Nat, Manden, Konen, Konens Fader og fire Børn. Pigen boede i Køkkenet, hvor hun ogsaa sov om Natten. Jeg nærmed mig med megen Modvilje Døren og bankede paa; ingen svarede, dog hørte jeg Stemmer indenfor.

Manden sagde ikke et Ord, da jeg traadte ind, besvared ikke engang min Hilsen; han saa blot ligegyldigt paa mig, som om jeg ikke vedkom ham. Forresten sad han og spilled Kort med en Person, som jeg havde set nede ved Bryggerne, en Bærer, der lød Navnet «Glasruden». Et Spædbarn laa og pludred med sig selv henne i Sengen, og den gamle Mand, Værtindens Fader, sad sammenkrøben ^[281] paa en Sengebænk og luded med Hovedet over sine Hænder, som om hans Bryst eller Mave smærted ham. Han havde næsten hvidt Haar og saa ud i sin sammenkrøbne Stilling som et duknakket Kryb, der sad og spidsed Øren efter noget.

«Jeg kommer nok desværre til at bede om Rum hernede inat,» sagde jeg til Manden.

«Har min Kone sagt det?» spurgte han.

«Ja. Der kom en ny Mand paa mit Værelse.»

Hertil svared ikke Manden noget; han gav sig atter i Færd med Kortene.

Saaledes sad denne Mand Dag efter Dag og spilled Kort med hvemsomhelst, som kom ind til ham, spilled om ingenting, blot forat fordrive Tiden og have noget mellem Hænderne imens. Han foretog sig ellers intet, rørte sig netop saa meget som hans lade Lemmer gad, mens Konen traved op og ned i Trapperne, var om sig paa alle Kanter og havde Omsorg for at faa Gæster til Huset. Hun havde ogsaa sat sig i Forbindelse med Bryggesjouere og Bærere, hvem hun betalte et vist Honorar for hver ny Logerende, de bragte hende, og hun gav ofte disse Sjouere ^[282] Husly for Natten. Nu var det «Glasruden», som just havde bragt den ny Rejsende med.

Et Par af Børnene kom ind, to Smaapiger med magre, fregnede Tøseansigter; de havde rigtig usle Klæder paa. Lidt efter kom ogsaa Værtinden ind. Jeg spurgte hende, hvor hun vilde anbringe mig for Natten, og hun svared kort, at jeg kunde ligge herinde, sammen med de andre, eller ude i Forstuen paa Sofabænken, aldeles som jeg selv fandt for godt. Mens hun svared mig dette, gik hun omkring i Stuen og pusled med forskellige Ting, som hun satte i Orden, og hun saa ikke en Gang paa mig.

Jeg sank sammen ved hendes Svar, stod nede ved Døren og gjorde mig liden, lod endog som om jeg var godt tilfreds med at bytte Værelse med en anden for en Nats Skyld; jeg satte med Hensigt et venligt Ansigt op, for ikke at opirre hende og maaske blive jaget helt ud af Huset. Jeg sagde: «Aa, ja, der blir vel en Raad!» og taug.

Hun vimsed fremdeles omkring i Stuen.

«Forresten vil jeg sige Dem, at jeg slet ikke har Udkomme til at have Folk i Kost [283] og Logi paa Kredit,» sagde hun. «Og det har jeg sagt Dem før ogsaa.»

«Ja, men kære, det er jo bare disse Par Dage, til min Artikel er færdig,» svared jeg, «og da skal jeg gjerne give Dem en Femkrone atpaa, gjerne det.»

Men hun havde aabenbart ingen Tro paa min Artikel, det kunde jeg se. Og jeg kunde ikke give mig til at være stolt og forlade Huset, bare af en Smule Krænkelser; jeg vidste, hvad der ventede mig, hvis jeg gik min Vej.

*

Der forløb et Par Dage.

Jeg holdt fremdeles til nede hos Familjen, da det var for koldt i Forstuen, hvor der ingen Ovn var; jeg sov ogsaa om Natten paa Gulvet inde i Stuen. Den fremmede Sjømand boede stadigt paa mit Værelse og lod ikke til at ville flytte saa snart. Ved Middagstid kom ogsaa Værtinden ind og fortalte, at han havde betalt hende i Forskud for en hel Maaned; [284] forresten skulde han tage Styrmandseksamen, inden han rejste; det var derfor, han opholdt sig i Byen. Jeg stod og hørte paa dette og forstod, at mit Værelse nu var tabt for mig for bestandigt.

Jeg gik ud i Forstuen og satte mig; skulde jeg være saa heldig at faa noget skrevet, saa maatte det alligevel være her, i Stilheden. Det var ikke længer min Allegori, som beskæftigede mig; jeg havde faaet en ny Idé, en ganske fortræffelig Plan: jeg vilde forfatte et en Akts Drama, «Korsets Tegn», Emne fra Middelalderen. Især havde jeg altsammen udtænkt angaaende Hovedpersonen, en herlig, fanatisk Skøge, der havde syndet i Templet, ikke af Svaghed og ikke af Attraa, men af Had mod Himlen, syndet lige ved Alterets Fod, med Alterdugen under sit Hoved, bare af dejlig Foragt for Himlen.

Jeg blev mer og mer besat af denne Skikkelse, efterhvert som Timerne gik. Hun stod tilsidst lys levende for mit Blik, og netop saaledes, som jeg vilde have hende frem. Hendes Krop skulde være mangelfuld og frastødende: høj, meget mager og en Smule mørk, og naar hun gik, vilde hendes lange Ben komme til at [285] skinne igennem hendes Skørter for hvert Skridt, hun tog. Hun skulde ogsaa have store, udstaaende Ører. Kortsagt, hun vilde intet blive for Øjet, knapt nok udholdelig at se paa. Hvad der interesserede mig hos hende, var hendes underfulde Skamløshed, dette desperate Topmaal af overlagt Synd, som hun havde begaaet. Hun sysselsatte

mig virkelig altfor meget; min Hjerne var ligefrem udbulnet af denne sære Misdannelse af et Menneske. Og jeg skrev i samfulde to Timer i Træk paa mit Drama.

Da jeg havde faaet istand et halvt Snes Sider, maaske tolv Sider, ofte med stort Besvær, undertiden med lange Mellemlum, hvori jeg skrev forgæves og maatte rive mine Ark itu, var jeg bleven træt, ganske stiv af Kulde og Træthed, og jeg rejste mig og gik ud paa Gaden. I den sidste Halvtime var jeg ogsaa bleven forstyrret af Barneskrig inde fra Familjens Stue, saa jeg kunde i ethvert Tilfælde ikke have skrevet mer netop da. Jeg tog derfor en lang Tur udad Drammensvejen og blev borte helt til Aften, idet jeg stadig gik og grundede paa, hvorledes jeg videre vilde fortsætte mit Drama. Inden jeg kom hjem om [286] Aftenen den Dag, havde der hændt mig følgende:

Jeg stod udenfor en Skomagerbutik nederst i Karl Johan, næsten nede ved Jærnbanetorvet. Gud ved, hvorfor jeg var standset just udenfor denne Skomagerbutik! Jeg saa indad Vinduet, hvor jeg stod, men tænkte forresten ikke paa, at jeg mangled Sko netop da; min Tanke var langt borte, i andre Egne af Verden. En Sverm af samtalende Mennesker gik bag min Ryg, og jeg hørte ingenting af, hvad der blev sagt. Da hilser en Stemme højt:

«Godaften!»

Det var «Jomfruen», som hilste paa mig.

«Godaften!» svared jeg fraværende. Jeg saa ogsaa paa «Jomfruen» en kort Stund, inden jeg kendte ham.

«Naa, hvordan gaar det?» spurgte han.

«Jo, bare bra ... som sædvanligt!»

«Hør, sig mig,» sagde han, «De er altsaa hos Christie endda?»

«Christie?»

«Jeg syntes, De sagde engang, at De var Bogholder hos Grosserer Christie?»

«Aa! Ja, nej, det er forbi. Det var umuligt at arbejde sammen med den Mand; det gik istaa temmelig snart af sig selv.»

[287] «Hvorfor det, da?»

«Aa, jeg kom til at skrive fejl en Dag, og saa ...»

«Falsk?»

Falsk? Der stod «Jomfruen» og spurgte ligefrem, om jeg havde skrevet falsk. Han spurgte endog hurtigt og meget interesseret. Jeg saa paa ham, følte mig dybt krænket og svared ikke.

«Ja, ja, Herregud, det kan hænde den bedste!» sagde han, forat trøste mig. Han troed fremdeles, at jeg havde skrevet falsk.

«Hvad er det, som ja, ja Herregud kan hænde den bedste?» spurgte jeg. «At skrive falsk? Hør, min gode Mand, tror De virkelig, der De staar, at jeg kunde have begaaet en slig Nederdrægtighed? Jeg?»

«Men, kære, jeg syntes saa tydeligt, De sagde ...»

«Nej, jeg sagde, at jeg havde skrevet *fejl* engang, et Aarstal, en Bagatel, om De vil vide det, en fejl Dato paa et Brev, et eneste Pennestrøg galt – det var hele min Brøde. Nej, Gudskelov, man kan da skælné Ret fra Uret endda! Hvordan skulde det ogsaa bære afsted med mig, hvis jeg ovenikøbet [288] gik hen og pletted min Ære? Det er simpelthen min Æresfølelse, jeg flyder paa nu. Men den er ogsaa stærk¹¹³ nok, haaber jeg; den har ialfald bevaret mig til Dato.»

Jeg kasted paa Hovedet, vendte mig bort fra «Jomfruen» og saa nedad Gaden. Mit Øje faldt paa en rød Kjole, som nærmed sig os, en Kvinde ved Siden af en Mand. Havde jeg nu ikke ført netop denne Samtale med «Jomfruen», var jeg ikke bleven stødt af hans grove Mistanke, og havde jeg ikke gjort just dette Kast med Hovedet, samt vendt mig lidt fornærmet bort, saa vilde denne røde Kjole maaske have passeret mig, uden at jeg havde lagt Mærke til den. Og hvad vedkom den mig i Grunden? Hvad angik den mig, selv om det var Hoffrøken^{k180} Nagels Kjole?

«Jomfruen» stod og talte og søgte at gøre sin Fejltagelse god igen; jeg hørte slet ikke paa ham, jeg stod hele Tiden og stirred paa denne røde Kjole, der nærmed sig opad Gaden. Og en Bevægelse løb mig gennem Brystet, et glidende, fint Stik; jeg hvisked i min Tanke, hvisked uden at røre Munden:

«Ylajali!»

Nu vendte ogsaa «Jomfruen» sig om, opdaged de to, Damen og Herren, hilste paa [289] dem og fulgte dem med Øjnene. Jeg hilste ikke, eller maaske hilste jeg

ubevidst. Den røde Kjole gled opad Karl Johan og forsvandt.

«Hvem var det, som fulgte hende?» spurgte «Jomfruen».

«'Hertugen', saa De ikke det? 'Hertugen' kaldet. Kendte De Damen?»

«Ja, saavidt. Kendte ikke De hende!»

«Nej,» svared jeg.

«Jeg syntes, De hilste saa dybt?»

«Gjorde jeg det?»

«He, gjorde De kanske ikke det?» sagde «Jomfruen». «Det var da besynderligt! Det var ogsaa blot Dem, hun saa paa hele Tiden.»

«Hvor kender De hende fra?» spurgte jeg.

Han kendte hende egentlig ikke. Det skrev sig fra en Aften i Høst. Det var sent, de havde været tre glade Sjæle sammen, kom just fra Grand, traf dette Menneske gaaende alene ved Cammermeyer og havde talt til hende. Hun havde først svaret afvisende; men den ene af de glade Sjæle, en Mand, som ikke skyed hverken Ild eller Vand, havde bedt hende lige op i hendes Ansigt om at maatte ^[290] have den Civilisationens Nydelse at følge hende hjem. Han skulde ved Gud ikke krumme et Haar paa hendes Hoved, som skrevet staar, blot følge hende til Porten, forat overbevise sig om, at hun kom sikkert hjem, ellers vilde ikke han faa Ro hele Natten. Han talte ustandseligt, mens de gik, fandt paa den ene Ting efter den anden, kaldte sig Waldemar Atterdag og udgav sig for Fotograf. Tilsidst havde hun maattet le ad denne glade Sjæl, som ikke havde ladet sig forbløffe af hendes Kulde, og det endte med, at han fulgte hende.

«Naa, ja, hvad blev det saa til?» spurgte jeg, og jeg holdt mit Aandedræt saalænge.

«Blev til? Aa, kom ikke der! Det er en Dame.»

Vi taug begge et Øjeblik, baade «Jomfruen» og jeg.

«Nej, Fan, var dét «Hertugen»? Ser han slig ud!» sagde han derpaa tankefuldt.

«Men naar hun er sammen med den Mand, saa vil jeg ikke svare for hende.»

Jeg taug fremdeles. Ja, naturligvis vilde «Hertugen» trække af med hende! Godt og vel! Hvad kom det mig ved? Jeg gav hende en god Dag, med samt hendes

Yndigheder, [291] en god Dag gav jeg hende! Og jeg forsøgte at trøste mig selv ved at tænke de værste Tanker om hende, gjorde mig ligefrem en Glæde af at rode hende rigtig ned i Sølen. Det ærgred mig blot, at jeg havde taget Hatten af for Parret, hvis jeg virkelig havde gjort det. Hvorfor skulde jeg tage Hatten af for saadanne Mennesker? Jeg brød mig ikke længer om hende, aldeles ikke; hun var ikke det allerringeste vakker mer, hun havde tabt sig, fy, Fan, hvor hun var falmet! Det kunde jo gerne være, at det blot var mig, hun havde set paa; det forundred mig ikke; det var kanske Angeren, som begyndte at slaa hende. Men derfor behøved ikke jeg at falde til Fode og hilse som en Nar, specielt naar hun altsaa var bleven saa betænkelig falmet paa det sidste. «Hertugen» kunde gerne beholde hende, velbekomme! Der kunde komme en Dag, da jeg fik i Sinde at gaa hende stolt forbi, uden at se til den Kant, hvor hun befandt sig. Det kunde hænde, at jeg tillod mig at gøre dette, selv om hun saa stivt paa mig og ovenikøbet gik i blodrød Kjole. Det kunde godt hænde! He-he, det vilde blive en Triumf! Kendte jeg mig selv ret, saa var jeg istand til at gøre [292] mit Drama færdigt i Løbet af Natten, og inden otte Dage skulde jeg da have bøjet Frøkenen i Knæ. Med samt hendes Yndigheder, he-he, med samt alle hendes Yndigheder ...

«Farvel!» sagde jeg kort.

Men «Jomfruen» holdt mig tilbage. Han spurgte:

«Men hvad bestiller De da nu om Dagen?»

«Bestiller? Jeg skriver, naturligvis. Hvad andet skulde jeg bestille? Det er jo det, jeg lever af. For Øjeblikket arbejder jeg paa et stort Drama, 'Korsets Tegn', Emne fra Middelalderen.»

«Død og Pine!» sagde «Jomfruen» oprigtigt. «Ja, faar De dét til, saa ...»

«Har ingen store Bekymringer desangaaende!» svared jeg. «Om en otte Dages Tid tænker jeg, at De skal have hørt fra mig nogen hver.»

Dermed gik jeg.

Da jeg kom hjem, henvendte jeg mig straks til min Værtinde og bad om en Lampe. Det var mig meget om at gøre at faa denne Lampe; jeg vilde ikke gaa tilsengs inat, mit Drama rased inde i mit Hoved, og jeg haabed [293] saa sikkert at kunne skrive et godt Stykke til om Morgen. Jeg fremførte min Begæring meget ydmygt for Madamen, da jeg mærked, at hun gjorde en utilfreds Grimase, fordi jeg atter kom ind i Stuen. Jeg havde altsaa næsten færdigt et mærkeligt Drama, sagde jeg; der

mangled mig bare et Par Scener, og jeg slog paa, [k181](#) at det kunde blive opført paa et eller andet Teater, inden jeg selv vidste Ordet af det. Om hun nu vilde gøre mig denne store Tjeneste, saa ...

Men Madamen havde ingen Lampe. Hun tænkte sig om, men husked slet ikke, at hun havde nogen Lampe nogen Steder. Hvis jeg vilde vente til efter Klokken tolv, saa kunde jeg kanske faa Køkkenlampen. Hvorfor kunde jeg ikke købe mig et Lys?

Jeg taug. Jeg havde ikke ti Øre til et Lys, og det vidste hun nok. Naturligvis skulde jeg strande igen! Nu sad Pigen nede hos os, hun sad simpelthen inde i Stuen og var slet ikke i Køkkenet; Lampen der oppe var saaledes ikke engang tændt. Og jeg stod og overtænkte dette, men sagde intet mer.

Pludselig siger Pigen til mig:

[294] «Jeg syntes, De kom ud af Slottet for lidt siden? Har De været i Middag?» Og hun lo højt ad denne Spas.

Jeg satte mig ned, tog mine Papirer frem og vilde forsøge at gøre noget her saalænge, her, hvor jeg sad. Jeg holdt Papirerne paa mine Knæ og stirred uafbrudt ned i Gulvet, for ikke at adspredes af noget; men det nytted mig ikke, ingenting nytted mig, jeg kom ikke af Pletten. Værtindens to Smaapiger kom ind og holdt Støj med en Kat, en underlig, syg Kat, som næsten ingen Haar havde; naar de blæste den ind i Øjnene, flød der Vand ud af dem og nedad dens Næse. Værten og et Par andre Personer sad ved Bordet og spilled Hundred og En. [k182](#) Konen alene var flittig som altid og sad og syed paa noget. Hun saa godt, at jeg ikke kunde skrive noget midt i denne Forstyrrelse, men hun brød sig ikke om mig mer; hun havde endog smilet, da Tjenestepigen spurgte, om jeg havde været i Middag. Hele Huset var bleven fjendtlig mod mig; det var, som om jeg blot behøved den Forsmædelse at maatte overlade mit Værelse til en anden, forat blive behandlet ganske som en uvedkommende. Endog denne Tjenestepige, [295] en liden brunøjet Gadetøs med Pandehaar og aldeles fladt Bryst, gjorde Nar af mig om Aftenen, naar jeg fik mine Smørogbrød. Hun spurgte idelig, hvor jeg dog plejed at indtage mine Middage, eftersom hun aldrig havde set mig gaa og stikke mine Tænder udenfor Grand. Det var klart, at hun vidste Besked om min elendige Tilstand og gjorde sig en Fornøjelse af at vise mig det.

Jeg falder pludselig i Tanker om alt dette og er ikke istand til at finde en eneste Replik til mit Drama. Jeg forsøger Gang paa Gang forgæves; det begynder at summe underligt i mit Hoved, og jeg giver mig tilsidst over. Jeg stikker Papirerne i

Lommen og ser op. Pigen sidder lige foran mig, og jeg ser paa hende, ser paa denne smale Ryg og et Par lave Skuldre, som endnu ikke var rigtig voksne engang. Hvad havde nu hun med at kaste sig over mig? Og om jeg var kommet ud af Slottet, hvad saa? Kunde det skade hende? Hun havde i de sidste Dage leet frækt ad mig, naar jeg var uheldig og snubled i Trapperne eller hang fast i en Spiger, saa jeg fik en Rift i min Frakke. Det var heller ikke længer siden end igaar, at hun havde samlet op mine Kladder ^[296] som jeg havde slængt fra mig i Forstuen, stjaalet disse kasserede Brudstykker til mit Drama og læst dem op inde i Stuen, holdt Løjer ^{k183} med dem i alles Paahør, bare forat more sig over mig. Jeg havde aldrig forulempet hende og kunde ikke huske, at jeg nogensinde havde bedt hende om en Tjeneste. Tvertimod, jeg gjorde selv min Seng istand om Aftenen inde paa Stuegulvet, for ikke at skaffe hende noget Bryderi dermed. Hun gjorde ogsaa Nar af mig, fordi mit Haar faldt af. Der laa Haar og flød i Vaskevandet om Morgenens, og det gjorde hun sig lystig over. Nu var mine Sko blevne noget daarlige, især den ene, som var bleven overkørt af Brødvognen, og hun drev ogsaa Spas med dem. Gud velsigne Dem og Deres Sko! sagde hun; se paa dem, de er store som Hundehus! Og hun havde Ret i, at mine Sko var udtraadte; men jeg kunde altsaa ikke skaffe mig nogen andre netop for Øjeblikket.

Mens jeg sidder og husker paa alt dette og forundrer mig over denne aabenlyse Ondskab hos Tjenestepigen, var Smaapigerne begyndt at tirre den gamle Olding henne i Sengen; de hopped begge to omkring ham og var ^[297] fuldt optagne af dette Arbejde. De havde fundet sig hver sit Halmstraa, som de stak ham i Ørene med. Jeg saa paa dette en Stund og blanded mig ikke ind i det. Den gamle rørte ikke en Finger, forat forsvare sig; han saa blot paa sine Plageaander med rasende Øjne for hver Gang, de stak efter ham, og rysted paa Hovedet, forat befri sig, naar Straaene allerede sad ham i Ørene.

Jeg blev mer og mer ophidset ved dette Syn og kunde ikke faa mine Øjne bort fra det. Faderen saa op fra Kortene og lo ad de smaa; han gjorde ogsaa sine Medspillere opmærksom paa, hvad der foregik. Hvorfor rørte han sig ikke, den gamle? Hvorfor slængte han ikke Børnene væk med Armen? Jeg tog et Skridt og nærmed mig Sengen.

«Lad dem være! Lad dem være! Han er lam,» raabte Værten.

Og af Frygt for at blive vist Døren imod Natten, simpelthen bange for at vække Mandens Mishag ved at gribe ind i dette Optrin, traadte jeg stiltiende tilbage til

min gamle Plads og forholdt mig rolig. Hvorfor skulde jeg resikere mit Logi og mine Smørogrød ved at stikke min Næse ind i Familjens Kævlerier?[k184](#).

[298] Ingen Narrestreker for en halvdød Oldings Skyld! Og jeg stod og følte mig dejligt haard som Flint.

De smaa Tyvetøser holdt ikke op med sine Plagerier. De tirredes af, at Oldingen ikke vilde holde Hovedet stille, og de stak ogsaa efter hans Øjne og Næsebor. Han stirred paa dem med et forhærdet Blik, han sagde intet og kunde ikke røre Armene. Pludselig letted han sig med Overkroppen og spytted den ene af Smaapigerne ind i Ansigtet; han letted sig atter op og spytted ogsaa efter den anden, men traf hende ikke. Jeg stod og saa paa, at Værten kasted Kortene ned paa Bordet, hvor han sad, og sprang hen til Sengen. Han var rød i Ansigtet og raabte:

«Sidder du og spytter Folk lige i Øjnene, din gamle Raane!»

«Men, Herregud, han fik jo ikke Fred for dem!» raabte jeg ude af mig selv. Men jeg stod hele Tiden og var bange for at blive udvist, og jeg raabte aldeles ikke med synderlig Kraft; jeg skalv blot over hele Legemet af Ophidselse.

Værten vendte sig om mod mig.

[299] «Nej, hør paa den! Hvad Fan skiller det Dem? Hold De bare Flabben[k185](#) paa Dem ganske igen, De, og gør som jeg siger; det vil De have bedst af.»

Men nu lød ogsaa Madamens Stemme, og hele Huset blev fuldt af Skænderi.

«Jeg mener Gud hjælpe mig De er gale og besatte allesammen!» skreg hun. «Vil De være herinde, saa faar De være rolige begge to, det siger jeg Dem! He, det er ikke nok med, at man skal holde Hus og Kost for Kræket, man skal have Dommedag og Kommers og Satansmagt inde i Stuerne ogsaa. Men det skal jeg ikke have mer af, har jeg tænkt! Sh! Hold Tryterne[k186](#) Deres sammen, Unger, og tørk Næserne Deres ogsaa, hvis ikke, saa skal jeg komme og gøre det. Jeg har aldrig set paa Magen til Mennesker! Her kommer de ind fra Gaden, uden en Øre til Lusesalve engang, og begynder at holde Spræt[k187](#) midt paa Natters Tide og gøre Leven med Husens Folk. Jeg vil ikke vide af det, forstaa De, og De kan gaa Deres Vej alle, som ikke hører hjemme her. Jeg vil have Fred i min egen Lejlighed, har jeg tænkt!»

[300] Jeg sagde intet, jeg lukked slet ikke Munden op, men satte mig nede ved Døren igen og hørte paa Larmen. Alle skraaled med, endog Børnene og Tjenestepigen, som vilde forklare, hvordan hele Striden var begyndt. Naar jeg bare var taus, saa

vilde det nok drive over engang; det vilde ganske vist ikke komme til det yderste, naar jeg blot ikke sagde et Ord. Og hvilket Ord kunde jeg have at sige? Var det maaske ikke Vinter ude, og led det ikke ovenikøbet mod Natten? Var det da Tid at slaa i Bordet og være Karl for sin Hat? Bare ingen Narrestreger! Og jeg sad stille og forlod ikke Huset, undsaa mig ikke for at blive siddende, skammed mig ligefrem ikke herfor, skønt jeg næsten var bleven sagt op. Jeg stirred forhærdet hen paa Væggen, hvor Kristus hang i Oljetryk, og taug haardnakket til alle Værtindens Udfald.

«Ja, er det mig, De vil blive af med, Madam, saa skal der ikke være noget ivejen for mit vedkommende,» sagde den ene af Kortspillerne.

Han rejste sig. Den anden Kortspiller rejste sig ogsaa.

[301] «Nej, jeg mente ikke dig. Og ikke dig heller,» svared Værtinden de to. «Gælder det paa, saa skal jeg nok vise, hvem jeg mener. Hvis det gælder paa. Har jeg tænkt! Det skal vise sig, hvem det er ...»

Hun talte afbrudt, gav mig disse Stød med smaa Mellemrum og trak det rigtigt i Langdrag, forat gøre det tydeligere og tydeligere for mig, at det var mig, hun mente. Stille! sagde jeg til mig selv. Bare stille! Hun havde ikke bedt mig om at gaa, ikke udtrykkelig, ikke med rene Ord. Bare ingen Hovmodighed fra min Side, ingen utidig Stolthed! Ørene stive! ... Det var dog et ejendommeligt grønt Haar paa den Kristus i Oljetryk. Det ligned ikke saa lidet grønt Græs, eller udtrykt med udsøgt Nøjagtighed: tykt Enggræs. He, en ganske rigtig Bemærkning, forsvarligt tykt Enggræs ... En Række af flygtige Idéforbindelser løb mig i denne Stund gennem Hovedet: Fra det grønne Græs til et Skriftsted om, at hvert Liv var som Græs, der antændtes, derfra til Dommedag, naar alt skulde brænde op, saa en liden Afstikker ned til Jordskælvet i Lissabon, [k188](#) hvorpaa der foresvæved mig noget om en spansk Spyttbakke [302] af Messing og et Penskaft af Ibenholdt, som jeg havde set nede hos Ylajali. Ak, ja, alt var forgængeligt! Ganske som Græs, der antændtes! Det gik ud paa fire Fjæle og et Ligsvøb – Ligsvøb hos Jomfru Andersen, tilhøjre i Porten ...

Og alt dette kastedes om i mit Hoved i dette fortvivlede Øjeblik, da min Værtinde stod i Færd med at jage mig paa Dør.

«Han hører ikke!» raabte hun. «Jeg siger, De skal forlade Huset, nu ved De det! Jeg tror Gud fordømme mig, at Manden er gal, jeg! Nu gaar De paa hellige Flæk, og saa ikke mere Snak om den Sag.»

Jeg saa mod Døren, ikke forat gaa, aldeles ikke forat gaa; der faldt mig ind en fræk Tanke: hvis der havde været en Nøgle i Døren, vilde jeg have vredet den om, stængt mig inde sammen med de andre, forat slippe at gaa. Jeg havde en aldeles hysterisk Gru for at komme ud paa Gaden igen. Men der var ingen Nøgle i Døren, og jeg rejste mig op; der var intet Haab mer.

Da blander pludselig min Værts Røst sig med Konens. Jeg blev forbauset staaende. Den samme Mand, som nylig havde truet mig, tager underligt nok mit Parti. Han siger:

[303] «Nej, det gaar ikke an at jage Folk ud imod Natten, ved du. Der er Straf for det.»

Jeg vidste ikke, om der var Straf herfor, jeg kunde ikke sige det; men det var maaske saa, og Konen besinded sig ganske snart, blev rolig og talte ikke til mig mer. Hun lagde endog to Smørogbrød frem til mig til Aftens, men jeg modtog dem ikke, bare af Taknemmelighed mod Manden modtog jeg dem ikke, idet jeg foregav, at jeg havde faaet lidt Mad ude i Byen.

Da jeg endelig begav mig ud i Forstuen, forat gaa tilsengs, kom Madamen efter mig, standsed paa Dørstokken og sagde højt, mens hendes store, frugtsommelige Mave strutted ud imod mig:

«Men det er sidste Nat, De ligger her, saa De ved om det.»

«Ja, ja!» svared jeg.

Der blev vel kanske ogsaa en Raad til Husly imorgen, hvis jeg gjorde mig rigtig Flid for det. Et eller andet Skjulested maatte jeg dog finde. Foreløbig glæded jeg mig over, at jeg ikke behøved at gaa ude inat.

*

[304] Jeg sov til fem–seks Tiden om Morgenen. Det var endnu ikke lyst, da jeg vaagned, men jeg stod alligevel op med det samme; jeg havde ligget i fulde Klæder for Kuldens Skyld og havde intet mer at klæde mig paa. Da jeg havde drukket lidt Vand og i al Stilhed faaet Døren aabnet, gik jeg ogsaa straks ud, idet jeg frygted for at træffe min Værtinde paany.

En og anden Konstabel, som havde vaaget Natten ud, var det eneste levende, jeg saa i Gaderne; lidt efter begyndte ogsaa et Par Mænd at slukke Gaslygterne

omkring. Jeg drev om uden Maal og Med,^{k189} kom op i Kirkegaden og tog Vejen ned til Fæstningen. Kold og endnu søvrig, mat i Knæerne og Ryggen efter den lange Tur og meget sulten, satte jeg mig ned paa en Bænk og døsed en lang Tid. Jeg havde i tre Uger levet udelukkende af de Smørogbrød, som min Værtinde havde givet mig Morgen og Aften; nu var det netop et Døgn, siden jeg fik mit sidste Maaltid, det begyndte at gnave mig slempt paany, og jeg maatte have en Udvej ret snart. Med den Tanke sovned jeg atter ind paa Bænken ...

[305] Jeg vaagned af, at Mennesker talte i min Nærhed, og da jeg havde summet mig lidt, saa jeg, at det var lys Dag, og at alle Folk var kommet paa Benene. Jeg rejste mig og gik bort. Solen brød op over Aaserne, Himlen var hvid og fin, og i min Glæde over den skønne Morgen efter de mange mørke Uger glemte jeg alle Sorger og syntes, at det mangen Gang havde været værre for mig. Jeg klapped mig paa mit Bryst og sang en liden Stump for mig selv. Min Stemme lød saa daarlig, rigtig medtagen lød den, og jeg rørte mig selv til Taarer ved den. Denne pragtfulde Dag, den hvide, lysdrukne Himmel virked ogsaa altfor stærkt paa mig, og jeg stak i at græde højt.

«Hvad er det, som fejler Dem?» spurgte en Mand.

Jeg svared ikke, hasted blot bort, skjulende mit Ansigt for alle Mennesker.

Jeg kom ned til Bryggerne. En stor Bark^{k190} med russisk Flag laa og lossede Kul; jeg læste dens Navn, «Copégoro», paa Siden. Det adspredte mig en Tidlang at iagttage, hvad der foregik ombord i dette fremmede Skib. Det maatte være næsten udlosset, det laa allerede [306] med IX Fod nøgne paa Stilken,^{k191} trods den Ballast, det alt havde taget ind, og naar Kulsjouerne stamped henover Dækket med sine tunge Støvler, drøned det hult i hele Skibet.

Solen, Lyset, det salte Pust fra Havet, hele dette travle og lystige Liv stived mig op og fik mit Blod til at banke levende. Med en Gang faldt det mig ind, at jeg maaske kunde gøre et Par Scener paa mit Drama, mens jeg sad her. Og jeg tog mine Blade op af Lommen.

Jeg forsøgte at forme en Replik i en Munks Mund, en Replik, der skulde svulme af Kraft og Intolerance; men det lykkedes mig ikke. Saa sprang jeg over Munken og vilde udarbejde en Tale, Dommerens Tale til Tempelskændersken, og jeg skrev en halv Side paa denne Tale, hvorpaa jeg holdt op. Der vilde ikke lægge sig det rette Klima over mine Ord. Travlheden omkring mig, Hejsesangene, Gangspillenes Støj^{k192} og den uafbrudte Raslen med Jærnkættingerne passede saa lidet til den Luft

af tæt, muggen Middelalder, der skulde staa som en Taage i mit Drama. Jeg pakked Papirerne sammen og rejste mig.

[307] Nu var jeg alligevel kommet velsignet paa Glid, og jeg følte klart, at jeg kunde udrette noget nu, hvis alt gik godt. Bare jeg havde et Sted at ty hen til! Jeg tænkte efter det, standsed ligefrem op i Gaden og tænkte efter, men vidste ikke af et eneste stille Sted i hele Byen, hvor jeg kunde slaa mig ned en Stund. Der blev ingen anden Udvej, jeg fik gaa tilbage til Logihuset i Vaterland. Jeg krymped mig ved det, og jeg sagde hele Tiden til mig selv, at det gik ikke an, men jeg gled dog fremad og nærmed mig stadig det forbudte Sted. Vist var det ynkeligt, indrømmed jeg mig selv, ja, det var forsmædeligt, rigtig forsmædeligt var det; men det fik ikke hjælpe. Jeg var ikke det ringeste hovmodig, jeg turde sige saa stort et Ord, at jeg var et af de mindst kæphøje Væsener, som Dags Dato var til. Og jeg gik.

Jeg standsed ved Porten og overvejed endnu engang. Jo, det fik gaa som det vilde, jeg maatte vove det! Hvad var det egentlig for en Bagatel, det drejed sig om? For det første skulde det jo vare blot i nogle Timer, for det andet skulde Gud forbyde, at jeg nogensinde senere tog min Tilflugt til det [308] Hus igen. Jeg gik ind i Gaarden. Endnu mens jeg gik over disse ujævne Stene paa Gaardspladsen, var jeg usikker og havde nær vendt om ved Døren. Jeg bed Tænderne sammen. Nej, ingen utidig Stolthed! I værste Fald kunde jeg undskylde mig med, at jeg kom for at sige Farvel, tage ordentlig Afsked og gjøre en Aftale angaaende min Gjæld til Huset. Jeg aabned Døren til Forstuen.

Jeg blev staaende aldeles stille indenfor. Lige foran mig, blot i to Skridts Afstand, stod Værten selv, uden Hat og uden Frakke, og kiged ind gennem Nøglehullet til Familjens egen Stue. Han gjorde en tyst Bevægelse med Haanden, forat faa mig til at være stille, og kiged atter indad Nøglehullet. Han stod og lo.

«Kom hid!» sagde han hviskende.

Jeg nærmed mig paa Tærne.

«Se her!» sagde han og lo med en stille, hidsig Latter. «Kig ind! Hi-hi! Der ligger de! Se paa Gammeln! Kan De se Gammeln?»

Inde i Sengen, ret under Kristus i Oljetryk og lige mod mig, saa jeg to Skikkelser, Værtinden og den fremmede Styrmand; hendes [309] Ben skinned hvide mod den mørke Dyne. Og i Sengen ved den anden Væg sad hendes Fader, den lamme

Olding, og saa paa, ludende over sine Hænder, sammenkrøben som sædvanligt, uden at kunne røre sig ...

Jeg vendte mig om mod min Vært. Han havde den største Møje med at afholde sig fra at le højt.

«Saa De Gammeln?» hvisked han. «Aa, Gud, saa De Gammeln? Han sidder og ser paa!» Og han lagde sig igen ind til Nøglehullet.

Jeg gik hen til Vinduet og satte mig. Dette Syn havde ubarmhjærtigen bragt Uorden i alle mine Tanker og vendt op og ned paa min rige Stemning. Naa, hvad vedkom det mig? Naar Manden selv fandt sig i det, ja, endog havde sin store Fornøjelse af det, saa var der ingen Grund for mig til at tage mig det nær. Og hvad Oldingen angik, da var Oldingen en Olding. Han saa det maaske ikke engang; kanske sad han og sov; Gud ved, om han ikke endogsaa var død; det skulde ikke undre mig om han var død. Og jeg gjorde mig ingen Samvittighed af det.

[310] Jeg tog atter mine Papirer op og vilde vise alle uvedkommende Indtryk tilbage. Jeg var standset midt i en Sætning i Dommerens Tale: «Saa byder mig Gud og Loven, saa byder mig mine vise Mænds Raad, saa byder mig og min egen Samvittighed ...» Jeg saa ud af Vinduet, forat tænke efter, hvad hans Samvittighed skulde byde ham. En liden Støj trængte ud til mig fra Stuen indenfor. Naa, det angik ikke mig, aldeles ikke; Oldingen var desuden død, døde kanske imorges ved fire Tiden; det var mig altsaa inderlig knusende ligegyldigt med den Støj; hvorfor Fan sad jeg da og gjorde mig mine Tanker om den? Rolig nu!

«Saa byder mig og min egen Samvittighed ...»

Men alt havde forsvoret sig imod^{k193} mig. Manden stod slet ikke ganske rolig henne ved Nøglehullet, jeg hørte nu og da hans indeklemte Latter og saa, at han rysted; ude paa Gaden foregik der ogsaa noget, som adspredte mig. En liden Gut sad og pusled for sig selv i Solen over paa det andet Fortoug; han aned Fred og ingen Fare, knytted blot endel Papirstrimler sammen og gjorde ingen Fortræd. [311] Pludselig springer han op og bander; han rykker baglænds ud i Gaden og faar Øje paa en Mand, en voksen Mand med rødt Skjæg, som laa udaf et aabent Vindu i anden Etage og spytted ned i hans Hoved. Den lille græd af Vrede og bandte vanmægtigt op mod Vinduet, og Manden lo ham ned i Ansigtet; der gik maaske fem Minutter paa den Maade. Jeg vendte mig bort, for ikke at se Guttens Graad.

«Saa byder mig og min egen Samvittighed, at ...»

Det var mig umuligt at komme længer. Tilsidst begyndte alt at rable for mig; jeg syntes, at endog det, jeg allerede havde skrevet, var ubrugeligt, ja, at hele Idéen var noget farligt Tøv. Man kunde slet ikke tale om Samvittighed i Middelalderen, Samvittigheden blev først opfundet af Danselærer Shakespeare, følgelig var min hele Tale urigtig. Var der altsaa intet godt i disse Blade? Jeg løb dem igennem paany og løste straks mine Tvivl; jeg fandt storartede Steder, rigtig lange Stykker af stor Mærkværdighed. Og der jog mig atter gennem mit Bryst den berusende Trang til at tage fat igen og faa mit Drama færdigt.

[312] Jeg rejste mig og gik til Døren, uden at agte paa Værtens rasende Tegn til mig om at fare stille frem. Jeg gik bestemt og fast i Sind ud af Forstuen, opad Trapperne til anden Etage og traadte ind i mit gamle Værelse. Styrmanden var der jo ikke, og hvad var der saa ivejen for, at jeg kunde sidde her et Øjeblik? Jeg skulde ikke røre nogen af hans Sager, jeg skulde slet ikke bruge hans Bord engang, men slaa mig ned paa en Stol ved Døren og være glad til. Jeg folder heftigt Papirerne ud paa mine Knæ.

Nu gik det i flere Minutter aldeles udmærket. Replik efter Replik opstod fuldt færdig i mit Hoved, og jeg skrev uafbrudt. Jeg fylder den ene Side efter den anden, sætter afsted over Stok og Sten, klynker sagte af Henrykkelse over min gode Stemning og ved næsten ikke af mig selv. Den eneste Lyd, jeg hører i denne Stund, er min egen glade Klynken. Der faldt mig ogsaa ind en saare heldig Idé med en Kirkeklokke, som skulde smælde i at ringe paa et vist Punkt i mit Drama. Alt gik overvældende.

Saa hører jeg Skridt i Trappen. Jeg skælver og er næsten fra mig selv, sidder saagodtsom [313] paa Sprang, sky, vag, fuld af Angst for alle Ting og ophidset af Sult; jeg lytter nervøst, holder Blyanten stille i Haanden og lytter, jeg kan ikke skrive et Ord mer. Døren gaar op; Parret nede fra Stuen træder ind.

Endnu førend jeg havde faaet Tid til at bede om Undskyldning for, hvad jeg havde gjort, raaber Værtinden aldeles himmelfalden:

«Nej, Gud trøste og hjælpe mig, sidder han ikke her igen!»

«Undskyld!» sagde jeg, og jeg vilde sagt mer, men kom ikke længer.

Værtinden slog Døren op paa vid Væg og skreg:

«Gaar De nu ikke ud, saa Gud fordømme mig henter jeg ikke Politiet!»

Jeg rejste mig.

«Jeg vilde bare sige Farvel til Dem,» mumled jeg, «og saa maatte jeg vente paa Dem. Jeg har ikke rørt nogen Ting, jeg sad her paa Stolen ...»

«Ja, det gjorde ingenting,»ⁿ¹⁴ sagde Styrmanden. «Hvad Fan gjorde det? Lad Manden være, han!»

Da jeg var kommet ned i Trappen, blev jeg med en Gang rasende paa denne tykke, [314] opsvulmede Kone, der fulgte mig i Hælene, forat faa mig hurtigt væk, og jeg stod et Øjeblik stille, med Munden fuld af de værste Øgenavne, som jeg vilde slynge mod hende. Men jeg betænkte mig i Tide og taug, taug blot af Taknemmelighed mod den fremmede Mand, der gik bag hende og vilde kunne høre det. Værtinden fulgte stadig efter mig og skældte ustandseligt, mens samtidig min Vrede tiltog for hvert Skridt, jeg gik.

Vi kom ned i Gaarden, jeg gik rigtig langsomt, endnu overvejende, om jeg skulde give mig af med Værtinden. Jeg var i denne Stund ganske forstyrret af Raseri, og jeg tænkte paa den værste Blodsudgydelse, et Tryk, som kunde lægge hende død paa Stedet, et Spark i Maven. Et Bybud gaar forbi mig i Porten, han hilser, og jeg svarer ikke; han henvender sig til Madamen bag mig, og jeg hører, at han spørger efter mig; men jeg vender mig ikke om.

Et Par Skridt udenfor Porten indhenter Bybudet mig, hilser paany og standser mig. Han giver mig et Brev. Heftigt og uvilligt river jeg det op, en Tikrone falder ud af Konvolutten, men intet Brev, ikke et Ord.

[315] Jeg ser paa Manden og spørger:

«Hvad er dette for Slags Narrestreger? Hvem er Brevet ifra?»

«Ja, det ved jeg ikke,» svarer han, «men det var en Dame, som gav mig det.»

Jeg stod stille. Bybudet gik. Da stikker jeg Pengesedlen atter ind i Konvolutten, krøller det hele rigtig godt sammen, vender om og gaar hen til Værtinden, som endnu holder Udkig efter mig fra Porten, og kaster hende Sedlen i Ansigtet. Jeg sagde ikke noget, yttred ikke en Stavelse, jeg iagttog blot, at hun undersøgte det sammenkrøllede Papir, inden jeg gik ...

He, det kunde man kalde at opføre sig med Ære i Livet! Ikke sige noget, ikke tiltale Pakket,^{k194} men ganske rolig krølle sammen en stor Pengeseddel og kaste den i

Øjnene paa sine Forfølgere. Det kunde man kalde at optræde med Værdighed! Saaledes skulde de have det, de Dyr! ...

Da jeg var kommet paa Hjørnet af Tomtegaden og Jærnbantorvet, begyndte pludselig Gaden at svinge rundt for mine Øjne, det sused tomt i mit Hoved, og jeg faldt ind mod en Husvæg. Jeg kunde simpelthen ikke gaa længer, kunde ikke engang rette mig op ^[316] fra min skæve Stilling; saaledes, som jeg var falden ind mod Væggen, saaledes blev jeg staaende, og jeg følte, at jeg begyndte at tabe Besindelsen. Min vanvittige Vrede forhøjedes blot ved dette Anfald af Udmattelse, og jeg løfted Foden og stamped i Fortouget. Jeg gjorde ogsaa forskellige andre Ting, forat komme til Kræfter, bed Tænderne sammen, rynked Panden, rulled fortvivlet med Øjnene, og det begyndte at hjælpe. Min Tanke blev klar, jeg forstod, at jeg holdt paa at forgaa. Jeg satte Hænderne frem og stødte mig tilbage fra Væggen; Gaden dansed fremdeles rundt med mig. Jeg begyndte at hikke af Raseri, og jeg stred af min inderste Sjæl med min Elendighed, holdt rigtig tappert Stand, for ikke at falde om; jeg agted ikke at synke sammen, jeg vilde dø staaende. En Arbejdskærre ruller langsomt forbi, og jeg ser, at der er Poteter i den Kærre, men af Raseri, af Halsstarrighed ^{k195} finder jeg paa at sige, at det slet ikke var Poteter, det var Kaalhoveder, og jeg bandte grusomt paa, at det var Kaalhoveder. Jeg hørte godt, hvad jeg selv sagde, og jeg svor bevidst Gang efter Gang paa denne Løgn, blot forat have den desperate ^[317] Tilfredsstillelse, at jeg begik stiv Mened. ^{k196} Jeg berused mig i denne mageløse Synd, jeg rakte mine tre Fingre iveau og svor med dirrende Læber i Faderens, Sønnens og den Helligaands Navn, at det var Kaalhoveder.

Tiden gik. Jeg lod mig falde ned paa et Trappetrin ved Siden af mig og tørred Sveden af min Pande og Hals, trak Vejret til mig og tvang mig til at være rolig. Solen gled ned, det led ud paa Eftermiddagen. Jeg begyndte igen at gruble over min Stilling; Sulten blev skammelig mod mig, og om nogle Timer vilde det atter være Nat; det galdt at finde paa en Raad, mens der endnu var Tid. Mine Tanker begyndte igen at kredse om Logihuset som jeg var bleven fordrevet fra; jeg vilde aldeles ikke vende tilbage dertil, men kunde alligevel ikke lade være at tænke paa det. Egentlig havde Konen været i sin gode Ret til at kaste mig ud. Hvor kunde jeg vente at faa bo hos nogen, naar jeg ikke kunde betale for mig? Hun havde ovenikøbet givet mig Mad nu og da; endog igaarftes, da jeg havde opirret hende, havde hun budt mig to Smørogbrød, af Godhed havde hun budt mig dem, fordi hun vidste, at jeg trængte til dem. Saa jeg ^[318] havde intet at beklage mig over, og jeg begyndte mens jeg sad paa Trappen at bede og tigge hende i mit stille Sind om

Tilgivelse for min Opførsel. Især angred jeg bitterlig, at jeg havde vist mig utaknemmelig mod hende tilsidst og kastet hende en Tikrone i Ansigtet ...

Tikronen! Jeg plystred en Gang med Munden. Brevet, som Budet bragte, hvor kom det fra? Først nu i dette Øjeblik tænkte jeg klart over dette og aned med en Gang, hvordan det hele hang sammen. Jeg blev syg af Smærte og Skam, jeg hvisked Ylajali nogle Gange med hæs Stemme og rysted paa Hovedet. Var det ikke mig, som endog saa sent som igaar havde bestemt mig til at gaa hende stolt forbi, naar jeg traf hende, og vise hende den største Ligegyldighed? Og istedet derfor havde jeg blot vakt hendes Medlidenhed og aflokke hende en Barmhjærtighedsskilling. Nej, nej, der blev aldrig Ende paa min Nedværdigelse! Ikke engang overfor hende havde jeg kunnet hævde en skikkelig Stilling; jeg sank, sank paa alle Kanter, hvor jeg vendte mig hen, sank tilknæs, sank tillivs, dukked mig under i Vanære og kom aldrig op igen, aldrig! Det var Toppunktet! Tage ti Troner i Almisse, ^{k197} [319] uden at kunne slynge dem tilbage mod den hemmelige Giver, gramse ^{k198} Ører sammen med begge Hænder, hvor de bødes frem, og beholde dem, bruge dem til Logipenge, trods sin egen inderste Modbydelighed ...

Kunde jeg ikke atter skaffe tilveje disse ti Kroner paa en eller anden Maade? At gaa tilbage til Værtinden og faa Pengesedlen tilbageleveret af hende, nytted nok ikke; der maatte ogsaa gives en anden Raad, naar jeg tænkte mig om, naar jeg bare anstrængte mig rigtigt meget og tænkte mig om. Her var det ved Gud ikke nok at tænke blot paa almindelig Vis, jeg fik tænke, saa det sled mig gennem hele mit Menneskeværk, efter en Udvej til disse ti Kroner. Og jeg satte mig til at tænke svare. ^{k199}

Klokken kunde vel være omkring fire, om et Par Timer kunde jeg kanske træffe Teaterchefen, hvis jeg blot havde havt mit Drama færdigt. Jeg tager Manuskriptet op, der jeg sidder, og vil med Vold og Magt faa istand de tre fire sidste Scener; jeg tænker og sveder og læser over fra Begyndelsen, men kommer ingen Vej. Ikke noget Pærevæv! siger jeg, ingen Stivnakkethed her! Og jeg skriver løs ^[320] paa mit Drama, skriver ned alt, som falder mig ind, blot forat blive hurtigt færdig og komme afsted. Jeg vilde indbilde mig selv, at jeg havde et nyt stort Øjeblik, jeg løj mig fuld, bedrog mig aabenlyst og skrev væk, som om jeg ikke behøved at søge efter Ordene. Det er godt! det er virkelig et Fund! hvisked jeg alt imellem; skriv det bare ned!

Tilslut begynder imidlertid mine sidste Repliker at blive mig mistænkelige; de stak saa stærkt af mod Replikerne i de første Scener, desuden havde der slet ikke lagt

sig nogen Middelalder i Munkens Ord. Jeg knækker min Blyant over mellem mine Tænder, springer op, river mit Manuskript itu, river hvert Blad itu, kaster min Hat paa Gaden og tramper paa den. Jeg er fortabt! hvisker jeg for mig selv; mine Damer og Herrer, jeg er fortabt! Og jeg siger ikke andet end disse Ord, saalænge jeg staar der og tramper paa min Hat.

En Politibetjent staar nogle faa Skridt borte og iagttager mig; han staar midt ude i Gaden og lægger ikke Mærke til noget andet end mig. Idet jeg slaar Hovedet op, mødes vore Øjne; han havde kanske staaet der i længere Tid og bare set paa mig. Jeg tager ^[321] min Hat op, sætter den paa og gaar hen til Manden.

«Ved De, hvormange Klokken er?» siger jeg.

Han venter en Stund, inden han haler sit Ur frem, og tager ikke sine Øjne bort fra mig imens.

«Vel fire,» svarer han.

«Akkurat!» siger jeg; «vel fire, fuldkommen rigtigt! De kan Deres Ting, hører jeg, og jeg skal tænke paa Dem.»

Dermed forlod jeg ham. Han blev til det yderste forbauset over mig, stod og saa efter mig med aaben Mund og holdt endnu Uret i Haanden. Da jeg var kommet udenfor Royal, ^{k200} vendte jeg mig om og saa tilbage: endnu stod han i samme Stilling og fulgte mig med Øjnene.

He-he, saaledes skulde man behandle Dyrene! Med den mest udvalgte Uforskammethed! Det imponered Dyrene, det satte Skræk i Dyrene ... Jeg var særdeles tilfreds med mig selv og gav mig atter til at synge en Stump. Anspændt af Ophidselse, uden at føle nogen Smærte mer, uden endog at kende noget Ubehag af nogen Sort, gik jeg let som ^[322] en Fjær henover hele Torvet, drejed op ved Basarerne og slog mig ned paa en Bænk ved Vor Frelzers.

Kunde det ikke ogsaa være temmelig ligegyldigt, enten jeg sendte den Tikrone tilbage eller ej? Naar jeg havde faaet den, saa var den min, og der var visselig ikke Nød der, hvor den kom fra. Jeg maatte jo dog tage imod den, naar den udtrykkelig blev sendt til mig; der var ingen Mening i at lade Bybudet beholde den. Heller ikke gik det an at sende tilbage en helt anden Tikrone, end den, jeg havde faaet. Saa der var intet at gøre ved det.

Jeg forsøgte at se paa Færdselen omkring paa Torvet foran mig og sysselsætte min Tanke med ligegyldige Ting; men det lykkedes mig ikke, og jeg beskæftigede mig stadig med Tikronen. Til sidst knyttede jeg Hænderne og blev vred. Det vilde saare hende, sagde jeg, hvis jeg sendte den tilbage; hvorfor skulde jeg da gøre det? Bestandig skulde jeg gaa og holde mig for god til alt muligt, ryste hovent paa Hovedet og sige Nej Tak. Nu saa jeg, hvad det førte til; jeg stod atter paa bar Gade. Selv naar jeg havde den bedste [\[323\]](#) Anledning til det, beholdt jeg ikke mit gode, varme Logi; jeg blev stolt, sprang op ved det første Ord og var Karl for min Hat, betalte Tikroner til højre og venstre og gik min Vej ... Jeg gik skarpt i Rette med mig selv, fordi jeg havde forladt mit Logi og atter bragt mig i Omstændighed.

Forresten gav jeg den lysegule Fan altsammen! Jeg havde ikke bedt om den Tikrone, og jeg havde næsten ikke haft den mellem Hænderne engang, men givet den bort straks, betalt den ud til vild fremmede Mennesker, som jeg aldrig vilde faa se igen. Den Slags Mand var jeg, betalte altid til sidste Hvid, [k201](#) naar det galdt noget. Kendte jeg Ylajali ret, saa angred hun heller ikke paa, at hun havde sendt mig de Penge; hvad sad jeg da og husered [k202](#) for? Det var ligefrem det mindste, hun kunde gøre, at sende mig en Tikrone nu og da. Den stakkels Pige var jo forelsket i mig, he, kanske dødeligt forelsket i mig endogsaa ... Og jeg sad og blæred mig dygtigt for mig selv ved denne Tanke. Der var ingen Tvivl om, at hun var forelsket i mig, den stakkels Pige! ...

[\[324\]](#) Klokken blev fem. Jeg faldt atter sammen efter min lange nervøse Ophidselse og begyndte paany at føle den tomme Susen i mit Hoved. Jeg stirrede ret frem, holdt Øjnene stive og saa ud for mig henimod Elefantapoteket. Sulten rasede rigtig stærkt i mig da, og jeg led meget. Mens jeg sidder saaledes og ser ind i Luften, klarer der sig lidt efter lidt for mit stive Blik en Skikkelse, som jeg tilslut ser aldeles tydeligt og genkender: det er Kagekonen ved Elefantapoteket.

Jeg rykker til, retter mig op paa Bænken og begynder at tænke mig om. Jo, det havde sin Rigtighed, det var den samme Kone foran det samme Bord paa det samme Sted! Jeg plystrer et Par Gange og knipser i Fingrene, rejser mig op fra Bænken og begynder at gaa henimod Apoteket. Ikke noget Nonsens! Jeg gav Fan, enten det var Syndens Penge eller gode norske Høkerpenge af Sølv fra Kongsberg! Jeg vilde ikke være latterlig, man kunde dø af formeget Hovmod ...

Jeg gaar frem til Hjørnet, tager Sigte paa Konen og stiller mig op foran hende. Jeg smiler, nikker kendt og indretter mine Ord, [\[325\]](#) som om det var en Selvfølge, at jeg vilde komme tilbage engang.

«Goddag!» siger jeg. «De kender mig kanske ikke igen?»

«Nej,» svarer hun langsomt og ser paa mig.

Jeg smiler endda mer, som om det var bare hendes kostelige Spøg, at hun ikke kendte mig, og siger:

«Husker De ikke, at jeg gav Dem en hel Del Kroner engang? Jeg sagde ikke noget ved den Lejlighed, saavidt jeg husker, det gjorde jeg ikke; det plejer jeg ikke at gøre. Naar man har med ærlige Folk at skaffe, saa er det unødvendigt at aftale noget og saa at sige oprette Kontrakt for hver liden Ting. He-he! Jo, det var mig, som levered Dem de Penge.»

«Nej, jaaaa, var det Dem! Ja, nu kender jeg Dem nok ogsaa, naar jeg tænker mig om ...»

Jeg vilde forebygge, at hun skulde begynde at takke mig for Pengene, og jeg siger derfor hurtigt, idet jeg allerede søger med mine Øjne omkring paa Bordet efter Madvarer:

[326] «Ja, nu kommer jeg, forat faa Kagerne.»

Det forstaaer hun ikke.

«Kagerne,» gentager jeg, «nu kommer jeg, forat faa dem. Ialfald endel, første Forsyning. Jeg trænger ikke alt idag.»

«Kommer De, forat faa dem?» spørger hun.

«Jagu kommer jeg, forat faa dem, ja!» svarer jeg og ler højt, som om det burde have været indlysende for hende allerede straks, at jeg kom, forat faa dem. Jeg tager ogsaa nede paa Bordet en Kage, et Slags Franskbrød, som jeg begynder at spise paa.

Da Konen ser dette, letter hun sig op i Kælderhullet, gør uvilkaarlig en Bevægelse, som forat beskytte sine Varer, og hun lader mig forstaa, at hun ikke havde ventet mig tilbage, forat berøve hende dem.

Ikke det? siger jeg. Jaaaa, ikke det? Hun var mig virkelig en kostelig Kone! Havde hun nogensinde oplevet, at nogen havde givet hende til Forvaring en Slump Kroner, uden at vedkommende havde krævet dem tilbage? Nej, ser De der! Troed hun kanske, at det var stjaalne Penge, siden jeg havde slængt dem til hende paa

den Maade? Naa, det troed hun dog ikke; det var endda godt, virkelig godt! ^[327] Det var om jeg saa maatte sige snilt af hende, at hun dog holdt mig for en ærlig Mand. Ha-ha! Jo, hun var virkelig god!

Men hvorfor gav jeg hende da Pengene? Konen blev forbittret og raabte højt derom.

Jeg forklared, hvorfor jeg havde givet hende Pengene, forklared det dæmpet og eftertrykkeligt: Det var min Vane at gaa frem paa den Maade, fordi jeg troed alle Mennesker saa godt. Bestandig naar nogen bød mig en Kontrakt, et Bevis, saa rysted jeg paa Hovedet og sagde Nej Tak. Det skulde Gud vide, at jeg gjorde!

Men Konen forstod det fremdeles ikke.

Jeg greb til andre Midler, talte skarpt og frabad mig ^{u15} Vrøvl. Havde det aldrig hændt, at nogen anden havde betalt hende i Forskud paa lignende Maade? spurgte jeg. Jeg mente naturligvis Folk, som havde god Raad, for Eksempel nogen af Konsulerne? ^{k203} Aldrig? Ja, det kunde ikke jeg undgælde for, at det var en hende fremmed Omgangsmaade. Det var Skik og Brug i Udlandet. Hun havde kanske aldrig været udenfor Landets Grændser? Nej, ser De der! Da kunde hun slet ikke tale med i denne Sag ... Og jeg tog efter flere Kager paa Bordet.

^[328] Hun knurrede vredt, vægred sig haardnakket for at udlevere noget af, hvad hun havde paa Bordet, rykkede endog et Stykke Kage ud af min Haand og lagde det tilbage paa sin Plads. Jeg blev vred, slog i Bordet og trued med Politiet. Jeg skulde være naadig mod hende, sagde jeg; hvis jeg tog alt, hvad mit var, saa vilde jeg ruinere hele hendes Butik, for det var en farlig Masse Penge, jeg havde leveret hende i sin Tid. Men jeg vilde ikke tage saa meget, jeg vilde i Virkeligheden kun have halv Valutta. Og jeg skulde ovenikøbet ikke komme igen mer. Det maatte Gud bevare mig for, eftersom hun var af den Slags Mennesker ...

Endelig lagde hun frem endel Kager til en ublu Pris, fire fem Stykker, som hun takserede til det højeste, hun kunde finde paa, og bad mig tage dem og gaa min Vej. Jeg kævled fremdeles med hende, paastod, at hun snød mig for mindst en Krone af Pengene og desuden udsugede mig ved sine blodige Priser. Ved De, at der er Straf for slige Kæltringstreger? sagde jeg. Gud bevare Dem, De kunde komme paa Slaveriet ^{k204} for Levetiden, gamle Asen! ^{k205} Hun slængte endnu en Kage ^[329] hen til mig og bad mig næsten tænderskærende om at gaa.

Og jeg forlod hende.

He, Mage til uefterretlig^{k206} Kagekone skulde man aldrig have set! Hele Tiden, mens jeg gik hen ad Torvet og aad paa mine Kager, talte jeg højt om Konen og hendes Uforskammethed, gentog for mig selv, hvad vi begge havde sagt til hinanden, og syntes, at jeg havde været hende langt overlegen. Jeg aad af Kagerne i alle Folks Paasyn og talte om dette.

Og Kagerne forsvandt en efter en; det forslog intet,^{k207} hvor meget jeg tog tillivs, jeg var lige bundløst hungrig. Herregud dog, at det ikke vilde forslaa! Jeg var saa graadig, at jeg endog nær havde forgrebet mig paa den sidste Kage, som jeg lige fra Begyndelsen havde bestemt mig til at spare, gæmme til den lille nede i Vognmandsgaden, Gutten, som havde leget med Papirstrimlerne. Jeg husked ham stadigt, kunde ikke faa mig til at glemme hans Mine, da han sprang op og bandte. Han havde vendt sig om mod mit Vindu, da Manden spytted ned paa ham, og han havde ligefrem set efter, om ogsaa jeg skulde le deraf. [330] Gud ved, om jeg nu traf ham, naar jeg kom derned! Jeg anstrængte mig stærkt, forat komme hurtigt ned i Vognmandsgaden, passered det Sted, hvor jeg havde revet mit Drama istykker, og hvor endnu endel Papir laa tilbage, omgik Politibetjenten, som jeg nys havde forbauset saa ved min Opførsel, og stod tilsidst ved Trappen, hvor Gutten havde siddet.

Han var der ikke. Gaden var næsten tom. Det tog til at mørkne, og jeg kunde ikke blive Gutten var; han var maaske gaaet ind. Jeg lagde Kagen forsigtigt ned, rejste den paa Kant mod Døren, banked haardt paa og sprang min Vej med det samme. Han finder den nok! sagde jeg til mig selv; det første, han gør, naar han kommer ud, det er at finde den! Og mine Øjne blev vaade af Glæde, over, at den lille vilde finde Kagen.

Jeg kom ned til Jærnbanebryggen igen.

Nu sulted jeg ikke mer, blot den søde Mad, jeg havde nydt, begynte at volde mig ondt. I mit Hoved støjed ogsaa paany de vildeste Tanker: Hvad om jeg i Hemmelighed overskar Trossen til et af disse Skibe? Hvad om jeg pludselig gav mig til at raabe paa Brand? Jeg gaar længer ud paa Bryggen, [331] finder mig en Kasse at sidde paa, folder Hænderne og føler, at mit Hoved blir mer og mer fortunlet. Og jeg rører mig ikke, gør slet intet, forat holde mig oppe mer.

Jeg sidder der og stirrer paa «Copégoro», Barken med det russiske Flag. Jeg skimter en Mand ved Rækken; Bagbords røde Lanterne lyser ned paa hans Hoved, og jeg rejser mig op og taler over til ham. Jeg havde ingen Hensigt med at tale, som jeg gjorde, jeg ventede heller ikke at faa noget Svar. Jeg sagde:

«Sejler De iaften, Kaptejn?»

«Ja, om en liden Stund,» svarer Manden. Han talte Svensk.

«Hm. De skulde ikke mangle en Mand?» Jeg var i dette Øjeblik lige glad, enten jeg fik et Afslag eller ej, det var mig ligegyldigt, hvilket Svar Manden vilde give mig. Jeg stod og ventede saa paa ham.

«Aa, nej,» svared han. «Det skulde da være en Jungmand.»[k208](#)

En Jungmand! Jeg gjorde et Ryk paa mig, sneg mine Briller af og stak dem i Lommen, traadte op paa Landgangen og skræved ombord.

[332] «Jeg er ikke befaren,» sagde jeg, «men jeg kan gøre det, De sætter mig til. Hvor gaar Turen?»

«Vi er ballastet[k209](#) til Leeds[k210](#) efter Kul for Cadix.»[k211](#)

«Godt!» sagde jeg og tvang mig ind paa Manden. «Jeg er lige glad, hvor det bærer hen. Jeg skal gøre mit Arbejde.»

Han stod en Stund og saa paa mig og tænkte sig om.

«Har du ikke faret før?» spurgte han.

«Nej. Men som jeg siger Dem, sæt mig til et Arbejde, og jeg skal gøre det. Jeg er vant til noget af hvert.»

Han tænkte sig atter om. Jeg havde allerede sat mig levende i Hovedet, at jeg vilde tage med, og jeg begyndte at ængstes for at blive jaget iland igen.

«Hvad mener De saa, Kaptejn?» spurgte jeg endelig. «Jeg kan virkelig gøre, hvad det skal være. Hvad siger jeg! Jeg maatte være en daarlig Mand, om jeg ikke gjorde mer, end netop det, jeg var sat til. Jeg kan tage to Vagter i Træk, om det gælder. Det har jeg godt af, og jeg holder nok ud med det.»

[333] «Ja, ja, vi kan forsøge det,» sagde han. «Gaar det ikke, saa kan vi jo skilles i England.»

«Naturligvis!» svared jeg i min Glæde. Og jeg gentog endnu engang, at vi kunde skilles i England, hvis det ikke gik.

Saa satte han mig til Arbejde ...

Ude i Fjorden retted jeg mig op engang, vaad af Feber og Mathed, saa indad mod Land og sagde Farvel for denne Gang til Byen, til Kristiania, hvor Vinduerne lyste saa blankt fra alle Hjem.

Ordforklaringer og realkommentarer (samlet)

FØRSTE STYKKE

Kristiania] Etter at gamle Oslo brant i 1624, anla Christian 4. en ny by som fikk navnet Christiania i ly av Akershus festning. Gamlebyen ble fortsatt kalt Oslo. I 1859 og senere i 1878 ble deler av Aker overført til byen. Det gjaldt blant annet Frogner, Majorstua, Fagerborg, Sagene, Bjølsen, Torshov, Kampen, Vålerenga og deler av Ekebergåsen (jf. kart fra 1887). Byens befolkning økte sterkt gjennom siste del av 1800-tallet, dels som følge av befolkningsveksten, dels som følge av utvidelsene. Navnet på hovedstaden ble fra 1877 skrevet med «K» i matrikkel og statskalender. Ved utgangen av 1890 hadde byen et folketall på 151 130 (SSB).

tapetseret] bekledd med

«Morgenbladet»] Avis grunnlagt av Niels Wulfsberg i 1819. I 1860- og 70-årene var den et hovedorgan for regjeringen og embetsstanden, og under ledelse av redaktøren Christian Friele ble den et konservativt kamporgan i de politiske stridighetene som kulminerte med riksretten i 1884.

Avertissement] annonse

«Onkel»] pantelåneren

utaalsom] utålmodig

fem Kroner] daglønnen for en mann var mellom 2 og 4 kroner om sommeren, kvinnelige arbeidere fikk mellom 80 øre og 1 krone (Hammer 1928, 23)

Føljeton] artikkel eller romanutdrag publisert over flere numre, plassert nederst på avissiden

Ligsvøb] tøy, klede som vikles om et lik

Smedje] smie

mangehaande] forskjelligartede

Byldt] tøystykker, plagg e.l. pakket skjødesløst sammen

Bestilling] stilling; arbeid

hvasse] skarpe

Værtindes] *værtinde*: kvinnelig huseier; kvinne man leier hos

Hyrekuskenes Svøber] hestedrosjekjørernes pisker

Rise] bergtroll

Basarerne] rekke av salgsboder og småbutikker med overbygde arkader foran, langs Karl Johans gate og Dronningens gate til Kirkeristen, bygd 1840–59 i upusset rød tegl i nyromansk stil, tegnet av arkitekt Christian H. Grosch

Vor Frelses Taarn] kirketårnet på Vår Frelses kirke. Kirken ble oppført 1694–99 og var frem til midten av 1800-tallet byens eneste sognekirke med adresse Stortorvet 1. Kirkeuret i tårnet er engelsk, montert i 1718 og nå landets eldste i drift. Kirken fikk i 1950 navnet Oslo Domkirke.

Krøbling] person med kropp som er misdannet eller skadet så det går ut over bevegeligheten

maaske] kanskje

En liden Skilling] litt penger (*skilling*: norsk myntenhet (før 1877) av verdi 1/120 spesidaler)

Afhandling] artikkel

Stodderpande] pannen til en gammel stakkar

sporenstrængs] straks

Kants] Immanuel Kant (1724–1804), tysk filosof

Sofismer] logisk ugyldige slutninger

forkært] bakvendt; galt

Renan ... gamle Sognepræst Renan] Ernst Renan (1823–1892), hovedrepresentant for den rasjonalistiske bibelkritikk i Frankrike, omtales her ironisk som sogneprest

blusser] rødmer sterkt

bange] engstelig; redd

Boglade] bokhandel

Lunden] Studenterlunden, parkanlegg mellom Karl Johans gate og Stortingsgaten

Tivoli] Christiania Tivoli, et forlystelsesområde som lå i Vika mellom Studenterlunden og Vestbanen. Den svenske teaterlederen Knut Tivander startet opp i 1877. I 1887 tok den danske direktøren Bernhard H. Jacobsen over og sørget for nybygg. Det ble en oppsving i teater- og konsertvirksomheten med Tivoli Teater og Flora dansesalong. Den store Cirkusbygningen ble reist i 1890 for å romme konserter, varietéer og idrettsarrangementer.

Møje] strev

Vadsæk] poselignende sekk av lerret eller lær, ofte med flat bunn, til å ha klær o.l. i på reise

dægged] kjælet

Vibren] skjelvende/dirrende bevegelse

Genvordigheder] motgang; vanskeligheter

Skimt] plutselig lys; blink

Maddiksæk] *madikk*: insektslarve; i overført betydning: vemmelig person

vederfares] bli til del; hende; skje

Barberbog] hefte med barberbilletter til barbering i en bestemt barbersalong
af Pletten] av flekken

Fysiognomi] utseende, især trekk som karakteriserer et menneske

Hazard] spill hvor utfallet beror på tilfeldighet og ikke på spillerens dyktighet; gjøre noe som er så risikobetont at det er uansvarlig

Rav] hard og sprø fossil harpiks fra nåletrær, oftest gul- til brunfarget og helt eller delvis gjennomskinnelig

Høkerskildt] skilt for person som driver småhandel, særlig med husholdningsvarer

Johan Arendt] Johann Arndt (1555–1621), tysk teolog, lutheraner og forfatter av utbredte bøker om «den sanne kristendom»

ovenikøbet] i tillegg

Pladse] arbeid

Snese] 1 snes = 20

ivejret] opp

Grønlandsleret] bydel i Gamle Oslo fra Tøyenbekken til Schweigaards gate, også kalt Leret; veiforbindelse mellom Kristiania og Oslo (Gamlebyen)

Biting] bisaker; bagateller

Støvleknægt] redskap til å trekke av seg trange støvler med

Skitse] første utkast; kortfattet skildring

Snipper] her: løse krager som festes til skjorten med knapper

Raadstuen] i Møllergaten, midt mellom Hammersborg og Oplandske Kafé. Her lå byens hovedpolitistasjon med fengselsbygning. Politiet hadde også en stasjon med arrestrom i Rådhusgaten 7 i det som var byens gamle rådstue, Garmangården. jf. Larsen 1998, 410.

Smyrna] gresk by i Lilleasia, i dag Izmir i Tyrkia, kjent for sin teppeeksport

rapse] småstjele; naske

Saksen] kallenavn på redaksjonssekretæren, som klipper nyheter fra andre aviser

Grossererfirmaet] kjøpmannen

Høvogne] vogner til å kjøre høy med

Tougsvøbe] pisk

Audiensen] samtalen (med en høytstående person)

«Vikingen»] norsk vittighetsblad, grunnlagt av boktrykker Henning Tønsberg og utgitt i Christiania fra 1862

Pramme] robåter

Patroullen] patrulje med en eller flere personer som holder vakt

Høhæsje] rekke av staur forbundet med ståltråd til å tørke høy på

Kumme] større skål eller bolle

Dampkøkkenet] Christiania Dampkjøkken holdt til i Torggaten 8 og var fra 1858 et sterkt besøkt spisested for alle som ønsket – eller måtte – spise ekstra rimelig. Den billigste maten i spisesalen kostet 33 øre, til avhenting 28 øre; den beste henholdsvis 47 og 42 øre.

slaa en Plade] skrøne; fortelle en historie som er oppdiktet (for å skaffe fortelleren en fordel)

tvivlraadigt] usikker, rådvill

Ræson] fornuftig/rimelig tenkemåte/handlemåte

blues] bli blyg; sjeneres

skød Børster] ble sinte; viste kraftig motstand

Brolægningen] veidekket av stein

Kørsel] det å kjøre(s); kjøring

Gnaven] gnagingen

Oplandske Kafé] kafé beliggende i hjørnegården Møllergaten 16 og Pløensgate, samlingssted for flere av datidens etter hvert kjente personer som Ivar Aasen, Gustav Vigeland og Knut Hamsun

ANDET STYKKE

Perlemor] indre glinsende side av skjellet til (perle)muslingens skall

Hyt og Vejr] på måfå; på slump; ut i det blå

idel] som ikke er blandet med noe annet

Lyddulm] dempethet

Amatyst] fiolett, gjennomsiktig eller gjennomskinnelig smykkesten

Smaragd] grønn edelsten

Rubin] rød edelsten

Vignetterne] her: teksten; etikettene

Øgenavne] nedsettende kallenavn

husvild] hjemløs; husløs

Friele] Christian Friele (1821–1899), sjefredaktør i *Morgenbladet* fra 1865 til 1893

Stiftsgaarden] herskapelig bygård i Kristiania som besto av to sammenslåtte gårder i Rådhusgaten 13 og Kongens gate 6.

Briksen] sovebenken (av tre)

Pennekniv] (lomme)kniv til å skjære av fjærpenner

Dyrskue] utstilling av husdyr

Passiar] uformell, gemyttlig samtale

Delirium] forvirringstilstand med uro, angst, skjelvinger som kan utvikle seg til kramper, sterk svetting og hallusinasjoner

Larm] støy

Jourhavende] vakthavende

Ballustraden] rekkverk av korte steinsøyler

svare] svært, voldsomt

Træspaan] tynn flat skive eller flis av tre, fremkommet ved høvling, hugging, skjæring eller saging

Pagina] sidetall

Bondestudent] student fra landet, ofte fattig, men med mål om en klassereise inn i embetsstanden, jf. Arne Garborgs roman *Bondestudentar* (1883)

dump] livløs; tom

Dragere] faste bærere

Hejsesange] arbeidssang, brukt som rytmisk signal til arbeid

Lire] strykeinstrument med klaviatur og håndsveiv; lirekasse

Weber] Carl Maria von Weber (1786–1826), tysk komponist

Gadetøs] gatepike

Mammon] jordisk gods og rikdom; penger

kæled] dvelte; kjærtegn

Gadetæverne] de prostituerte kvinnene; skjøgene

Betleri] tigging

forraaet] gjort råere/avstumpet

overstænket] dynket

Ubluhed] ublyghet; det å ikke la seg sjenere

Kræmmere] personer som driver handel; kjøpmenn

dulme] svekke; stilne

vammel] kvalm

Trappegabet] avstanden mellom kjellerinngang og gateplan

TREDJE STYKKE

«Kommandøren»] etter modell av Ola Thommessen (1851–1942), pressemann, redaktør av *Verdens Gang* 1878–1910.

Correggio] Antonio Allegri da Correggio (1489 eller 1494–1534), italiensk maler, som med sin maleriske form og smidige figurkomposisjon fikk stor betydning for barokkens og rokokkoens malerkunst

ikke at gøre mig Fortræd] ikke lage problemer for meg; ikke skade meg

Stymper] ynkelig, hjelpeløs person

kile paa] arbeide/drive på i raskt tempo

Nødtørft] nødvendig tilfredsstillelse

naragtig] latterlig

med velberaad Hu] etter moden overveielse

forfarer] undersøker

Blomqvists Port] inngangen til Blomqvist Kunsthandel som fra 1883 holdt til i Karl Johans gate 41

Skærv] lite bidrag; liten gave

Kasket] skyggelue

Betlers] tiggers

Kludehandleren] person som kjøper opp og selger gamle kluter eller brukte klær

Kutorvets] torg hvor det selges kuer og annet storfe

Sirener] vakre og forførende, men falske og farlige, kvinner

oven Vande] oppe over vannet

Vandposten] vannpumpen; brønnpumpen

itubidte] bitt i stykker

Ridderlighed] redelighet; rettskaffenhet

Menageriet] omreisende samling ville dyr som vises frem

Stodder] tigger; stakkar

Ringhed] ubetydelighet

det skal De være blaa for] det prøver De forgjeves på

forreven] istykkerrevet

stakaandet] kortpustet

gejled] hisset

aksled mit Skind] gjøre seg (kamp)ferdig

Lastingsknapper] knapper av tett vevet, sterkt stoff av ull eller bomull

Knortekæp] tykk, knudrete stokk

slattede] sjuskete

Ba'al] herre (eg. fruktbarhetsgud, i perioder også himmelgud i det gamle Midtøsten)

Apis] en hellig okse i den egyptiske guden Ptahs tempel i Memfis

Sjouer] person som har til yrke å utføre tyngre transportarbeid, særlig losse- og lastearbeid

Væblungsnæs] handelssted og trafikknutepunkt innerst i Romsdalsfjorden ved utløpet av Raumaelven

tør dy Dem] lar være

Linnedet] undertøy av lin; lintøy

Udhaler] (eldre) mann som søker stadig nye erotiske eventyr (til dels med prostituerte)

Pærevæv] intetsigende/meningsløs/tåpelig tale

silde] sen

Flonellen] flanellen

Ingebret] Engebrets Café, restaurant etablert 1857 av restauratør Engebret Christophersen i Rådhusgaten 11, fra 1863 i lokalene på Bankplassen 1 ved Christiania Theater

Gravesen] Gravesens kafé, populær restaurant i Stortingsgata 8 som eksisterte fra 1880-årene frem til ca. 1900. Innehaveren var gårdens daværende eier, den danske restauratør Grave Gravesen.

FJERDE STYKKE

Vaterland] området mellom Jernbanetorget, Storgata, Brugata til Akerselva ved Vaterlands bru, tidligere boligstrøk og opprinnelig en forstad til Kristiania

Allegori] gjennomført billedlig fremstilling

frugtsommelig] gravid

Pund] eldre norsk vektenhet, ca. 1/2 kg

vredent] vrient

bankerot] konkurs, fallitt

Bliktøj] gjenstander av blikk brukt i kjøkkenarbeidet og husholdningen

Skøgesprog] ord og uttrykk knyttet til prostituerte

Matroseder] grove ord; banning

Barken] her: strupen

kaldæiske] person av et semittisk folk som hadde herredømmet i Kaldea i deler av det siste årtusenet f.Kr.

Lushorrik] elendig fyr

Ludderhus] horehus

Bartholomæusnat] massedrapene på hugenotter i Paris natten til
Bartolomeusdagen 24. august 1572

Hoffrøken] ugift kvinne som tjenestegjør ved et hoff

slog paa] antydet

Hundred og En] kortspill for to

Løjer] spillopper; spøk; moro

Kævlerier] kjekling; krangel

Flabben] munnen

Tryterne] truten; kjeften

Spræt] sprell; moro

Jordskælvet i Lissabon] jordskjelv som rammet den portugisiske hovedstaden 1.
november 1755, antall omkomne anslås til mellom 10.000 og 70.000 mennesker

uden Maal og Med] uten plan og hensikt

Bark] tre- til femmastet seilskip

Stilken] permanent lastemerke på skipssiden som angir hvor dypt skipet kan
nedlastes under bestemte forhold

Gangspillenes Støj] bråket fra de mekaniske tromlene som brukes for å hale tau
med

forsvoret sig imod] forsverget seg imot; gått imot

Pakket] pøbelen; folket

Halsstarrighed] stivsinnethet; strihet; vranghet

Mened] falsk ed

Almisse] gave til en fattig, nødlidende

gramse] gripe grådig etter; grafse

svare] voldsomt

Royal] Hotel Royal, Jernbanetorget 7–9

til sidste Hvid] til siste øre; til siste rest

hussered] maste; bråkte; holdt leven

Konsulerne] *konsul*: tjenestemann stasjonert i et annet land, hvor vedkommende ivaretar interessene til senderstatens borgere i dette landet

paa Slaveriet] i fengsel

Asen] esel; dum, vrang, klossete person

uefterretlig] upålitelig

det forslog intet] det var ikke tilstrekkelig

Jungmand] sjømann (i grad mellom dekksgutt og lettmatros) som har minst ett års fartstid

ballastet] forsynt med noe tungt som er lagt i bunnen av fartøyet for å gi det tilstrekkelig stabilitet på overfarten

Leeds] industriby nord i England, med lange tradisjoner for utvinning av kull

Cadix] landkommune syd i Frankrike, her mulig feilstaving for havnebyen Cádiz i Andalusia sydvest i Spania

Sekundærlitteratur

Andersen, Britt. 2013. «Sårbar og stridbar. Den mannlige outsideren i Knut Hamsuns litterære gjennombrudd» i *Kjønnsforhandlinger. Studier i norsk film og litteratur*, 231–249. Oslo: Pax.

Andersen, Per Thomas. 2012. *Norsk litteraturhistorie*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget.

Arntzen, Even. 2019. *Hamsuns verden. Opprør, skapelse og sirkulasjon fra Ibsen til Knausgård*. Stamsund: Orkana akademisk.

Bang, Herman. 1890. «Blade af min Dagbog. Om mange Ting», *Bergens Tidende*, 29. mars.

Baumgartner, Walter. 1998. *Den modernistiske Hamsun*. Oslo: Gyldendal.

Berendsohn, Walter A. 1929. *Knut Hamsun. Das unbändige Ich und die menschliche Gemeinschaft*. München: Albert Langen.

Bjørkøy, Aasta Marie Bjorvand og Ståle Dingstad. 2017. *Litterære kretsløp. Bidrag til en norsk bokhistorie fra Maurits Hansen til Gunvor Hofmo*. Oslo: Dreyer.

Brandes, Georg. 1889. «Aristokratisk Radikalisme. En Afhandling om Friedrich Nietzsche» i *Tilskueren*. August (565–613). København.

Brynildsen, Aasmund. 1973. *Svermeren og hans demon: fire essays om Knut Hamsun 1952–1972*. Oslo: Dreyer.

Bull, Francis. 1954. *Knut Hamsun på ny*. Oslo: Det Norske Studentersamfund, Akademisk forlag.

Buttry, Dolores. 1988. «Down and Out in Paris, London, and Oslo: Pounding the Pavement with Knut Hamsun and George Orwell» i *Comparative literature studies (Urbana)* 25 (3).

- Dahl, Willy. 1984. *Norges litteratur*. Bind 2: *Tid og tekst 1884–1935*. Oslo: Aschehoug.
- Dingstad, Ståle. 2003. *Hamsuns strategier. Realisme, humor og kynisme*. Oslo: Gyldendal.
- Dingstad, Ståle. 2005. «Artikler i utvalg» i Ståle Dingstad (red.) *Den litterære Hamsun*. Bergen: Fagbokforlaget, s. [125]–143.
- Eggen, Einar. 1966. «Menneske og tingene. Hamsuns *Sult* og den nye romanen» i *Norsk litterær årbok*, s. 82–106.
- Eliassen, Knut Ove og Knut Stene-Johansen. 2007. *Ledeord*. Oslo. Cappelen akademisk.
- Elster, Kristian. 1924. *Illustrert norsk litteraturhistorie*. Bind 2: *Fra Wergelandstiden til vore dage*. Oslo. Gyldendal.
- Ferguson 1988. *Gåten Knut Hamsun*. Oversatt av Nina Elisabeth Normann og Håvard Rem. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Hammer, S.C. 1928. *Kristianias historie*. Bind 5: *1878–1924*. Oslo: I hovedkommission hos J.W. Cappelen.
- Hamsun, Knut. 1889. *Fra det moderne Amerikas Aandsliv*. København: P.G. Philipsens forlag.
- Hamsun, Knut. 1892. *Mysterier. Roman*. København: P.G. Philipsens forlag.
- Hamsun, Knut. 1960. *Paa Turné. Tre foredrag om litteratur*. Utgitt ved Tore Hamsun. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Hamsun, Knut. 1994. *Knut Hamsun brev*. Bind 1: *1879–1905*. Utgitt av Harald Næss. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Hamsun, Knut. 1997. *Knut Hamsun brev*. Bind 4: *1915–1924*. Utgitt av Harald Næss. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Hamsun, Knut. 1997. *Knut Hamsun brev*. Bind 5: *1925–1933*. Utgitt av Harald Næss. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Hamsun, Knut. 2023. *Sult*. Tekststudgivelse og noter ved Elizabeth Blicher, Efterskrift ved Peer E. Sørensen og Jesper Gehlert Nielsen. *Danske klassikere*. Det

Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Hamsun, Marie. 1953. *Regnbuen*. Oslo. Aschehoug.

Hamsun, Tore. 1952. *Knut Hamsun – min far*. Oslo. Gyldendal.

Haugan, Jørgen. 2006. *Solgudens fall: Knut Hamsun – en litterær biografi*. Oslo. Aschehoug.

Hedin, Gry. 2011. «Forfatteren som eksperimentator – Tidsskriftet Ny Jord som tværfaglig kontekst for Knut Hamsuns Sult» i *Edda* 98 (4). (330–345).

Hron, Irina. 2020. «Speak your word and break! Figures of Decomposition and (Creative) Recomposition in Knut Hamsun's Hunger» i *European journal of Scandinavian studies* 50 (2). (355-374). doi: 10.1515/ejss-2020-2005.

Humpál, Martin. 1998. *The roots of modernist narrative: Knut Hamsun's novels Hunger, Mysteries, and Pan*. Oslo: Solum.

Jæger, Henrik. 1896. *Illustreret norsk litteraturhistorie*. Redigert av Otto Anderssen. Bind 2:2. Kristiania: Bigler.

Kirkegaard, Peter. 1975. *Knut Hamsun som modernist*. København. Medusa.

Kittang, Atle. 1984. *Luft, vind, ingenting: Hamsuns desillusjonsromanar frå Sult til Ringen sluttet*. Oslo. Gyldendal.

Kolloen, Ingar Sletten. 2003. *Svermeren*. Oslo. Gyldendal.

Kolloen, Ingar Sletten. 2004. *Erobreren*. Oslo. Gyldendal.

Langås, Unni. 2004. «Den moderne kroppen. Hamsuns Sult og en ny sensibilitet» i *Kroppens betydning i norsk litteratur 1800–1900*. Fagbokforlaget. Bergen (161–187).

Langås, Unni. 2018. «Urban Space and Gender Performativity in Knut Hamsun's Hunger and Cora Sandel's Alberta and Freedom» i *Humanities (Basel)* 7 (4). 128. doi: 10.3390/h7040128.

Larsen, Lars Frode. 1998. *Den unge Hamsun 1859–1888*. Oslo: Schibsted.

Larsen Lars, Frode. 2001. *Radikaleren. Hamsun ved gjennombruddet 1888–1891*. Oslo: Schibsted.

Larsen Lars, Frode. 2007. «Etterord» i Knut Hamsun: *Samlede verker*. Bind 1: *Sult*. Oslo: Gyldendal.

Lejeune, Philippe. 1982. *On Authobiography*. Edited and with a foreword by Paul John Eakin. Translated by Katherine Leary. *Theory and History of Literature*, Vol. 52.

Löwenthal, Leo. 1980. *Om Ibsen og Hamsun*. Oslo: Novus.

McFarlane, James. 1956. *The whisper of the blood. A study of Knut Hamsun's early novels*. New York: The Modern Language Association of America.

Nerbøvik, Jostein. 1999. *Norsk historie 1860–1914. Eit bondesamfunn i oppbrot*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Nettum, Rolf Nyboe. 1970. *Konflikt og Visjon. Hovedtemaer i Knut Hamsuns forfatterskap 1890–1912*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Nettum, Rolf Nyboe. [1975] 1995. *Fra Hamsun til Falkberget*. Bind 4 i Edvard Beyer (red.): *Norges litteraturhistorie*. Oslo: Cappelen.

Nietzsche, Friedrich. 1999. *Morgenröte. Idyllen aus Messina. Die fröhliche Wissenschaft*. Kritische Studienasgabe, München: de Gruyter.

Nærup, Carl. 1897. *Skildringer og Stemninger fra den yngre Litteratur*. Kristiania: Cammermeyer.

Nærup, Carl. 1905. *Illustreret norsk litteraturhistorie. Siste tidsrum 1890–1904*. Kristiania: Det norske aktieforlag.

Næss, Harald. 1984. *Knut Hamsun*. University of Wisconsin-Madison. Boston: Twayne Publishers.

Reich-Ranicki, Marcel. 1989. *Thomas Mann and his family*. London: Harper Collins.

Rem, Tore. 2014. *Knut Hamsun. Reisen til Hitler*. Oslo: Cappelen Damm.

Rottem, Øystein. 1979. *Søkelys på Knut Hamsuns 90-års diktning*. Oslo: Universitetsforlaget.

Sandberg, Mark. 1999. «Writing on the Wall: The Language of Advertising in Knut Hamsun's *Sult*» i *Scandinavian Studies*, Vol. 71, nr. 3, s. 265–297.

- Selboe, Tone. 1999. «Byens betydning i *Sult*» i *Hamsun i Tromsø II. Rapport fra den 2. internasjonale Hamsun-konferanse* redigert av Even Arntzen, Nils M. Knutsen og Henning H. Wærp, s. 132–152.
- Selboe, Tone. 2002. «By og fortelling i Knut Hamsuns *Sult*» i *Neues zu Hamsun* 99–113. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Selboe, Tone. 2003. *Litterære vaganter. Byens betydning hos seks kvinnelige forfattere*. Oslo: Pax forlag.
- Shah, Zeynep Harputlu. 2019. «Passive Resistance in George Gissing's New Grub Street and Knut Hamsun's *Sult*» i *Nordic Journal of English Studies* 18 (1). 95.
- Sjølyst-Jackson, Peter. 2010. *Troubling legacies*. London: Continuum.
- Skavlan, Einar. 1934. *Knut Hamsun*. Annen utgave. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- SSB = *Statistiske Meddelelser angaaende Christiania By*. Udarbeidet af Christiania Magistrat 2den Afdeling, Vol. 6.
- Tiemroth, Jørgen E. 1974. *Illusionens vej. Knut Hamsuns forfatterskab*. København: Gyldendal.
- Tjønneland, Eivind. 2005. «*Sult* og 'Fra det ubevidste Sjæleliv'» i Ståle Dingstad (red.) *Den litterære Hamsun*, s. [143] –158. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tveterås, Harald L. 1964. *Den norske bokhandels historie*. Bind 2: *Norske forfattere på danske forlag 1850–1890*. Utgitt av norsk bokhandler-medhjelper forening. Oslo.
- Vassenden, Eirik. 2010. «En Ildebrand i en Boglade – Modernisme og vitalisme i Hamsuns *Sult* og i *Sult*-resepsjonen» i *Norsk Litteraturvitenskapelig Tidsskrift* 12 (2).
- Wientzen, Timothy. 2015. «The Aesthetics of Hunger: Knut Hamsun, Modernism, and Starvation's Global Frame» i *Novel. A forum on fiction* 48 (2). 208–223. doi: 10.1215/00295132-2882633.
- Winsnes, A. H. 1961. *Norges litteratur fra 1880-årene til første verdenskrig*, b. 5 i *Norsk litteraturhistorie*. Oslo: Aschehoug.
- Ystad, Ragnhild Hagen. 2004. «Religiøsitet i Knut Hamsuns *Sult*» i *Edda* h. 3. 201–217.

Østerud, Erik. 2002. «Modernitet og medialitet. Knut Hamsuns *Sult* og *Victoria* lest i lys av den tyske medieforskeren Friedrich A. Kittlers Aufschreibesysteme 1800/1900» i *Edda* 102 (01). 39–60.

Utrykte kilder:

Hamsun, Knut. 1907. Ms.8° 1393 «Sult.». Nasjonalbiblioteket, Oslo.

Philipsen, Gustav. 1890. Brev til Knut Hamsun 14. juli 1890, P.G. Philipsens Forlag, Kopibøger 1886–1890, nr. 947. Gyldendals Arkiv. Det Kgl. Bibliotek, København.

P.G. Philipsens Forlag: Honorarbog 1888–1898. Gyldendals Arkiv. Det Kgl. Bibliotek, København.

Tillegg: Utgaver i Norge og Danmark

1890: [1. utgave], P. G. Philipsens Forlag, København

1899: i *Knut Hamsuns Skrifter*, Alb. Cammermeyers Forlag, Kristiania

1899: «Andet Oplag» [2. utgave], Alb. Cammermeyers Forlag, Kristiania)

1907: [3. utgave] i *Samlede Romaner og Fortællinger*, Gyldendal, Kristiania/København

1916: [4. utgave] i *Samlede Verker* (bind 1), Gyldendal, Kristiania/København) (nytt opplag 1919)

1918: i *Samlede Verker* (2. utg.), Gyldendal, Kristiania/København

1921: i *Samlede Verker* (3. utg.), Gyldendal, Oslo)

1926: Gyldendal, Oslo

1932: i *Samlede romaner*, Gyldendal, Oslo

1934: [5. utgave] i *Samlede Verker* (4. utg), Gyldendal, Oslo

1944: i *Samlede Romaner*, Gyldendal, Oslo

1944: Gyldendal, Oslo

1953: Gyldendal, Oslo

1954-56: [6. utgave] i *Samlede Verker* (5. utg), Gyldendal, Oslo

1962: i *Bekkasinbøger*, Gyldendal, København (senere opplag: 1964, 1965, 1966, 1970, 1978)

1963-64: i *Samlede Verker* (6. utg), Gyldendal, Oslo

1965: «Foreningen Nordens gåvobok 1965» (flerspråklig utgave), Gyldendal, Oslo

1966: Den Norske Bokklubben, Oslo

1966: i *Lanternebøker*, Gyldendal, Oslo (senere opplag: 1967, 1971, 1974, 1981)

1970: i *Gyldendals skoleutgaver*, Gyldendal, Oslo

1976: i *Samlede Verker* (7. utg), Gyldendal, Oslo

1983: Gyldendals Bogklub, København

1984: i serien *Tranebøger*, Gyldendal, København)

1984: Den Norske Bokklubben

1989: i *LNUs litteraturserie*, Gyldendal, Oslo

1989: i *Gyldendal Pocket*, Gyldendal, Oslo (senere opplag: 1991, 1993, 1995)

1990: Den Norske Bokklubben

1990: Gyldendal, Oslo

1992: i *Samlede Verker* (8. utg), Gyldendal, Oslo

1995 i *Søren Gyldendals Klassikere* (7. utg), Gyldendal, København

1996: i *Norges nasjonallitteratur* (4. utg.), Gyldendal, Oslo

1997: i *Samlede Verker* (9. utg), Gyldendal, Oslo

1998: Gyldendal, Oslo

1999: i *Søren Gyldendals Klassikere* (8. utg), Gyldendal, København (nytt opplag 2007)

2000 i *Samlede Verker* (10. utg), Gyldendal, Oslo

2001: i *Gyldendals 10 store*, Gyldendal, Oslo

2002: i *Samlede Verker* (11. utg), Gyldendal, Oslo

2005: i *Hamsuns beste*, Gyldendal, Oslo

2006: i *Forfatterens beste*, Gyldendal, Oslo

2007-2009: i *Nye Hamsun samlede* (NHS), Gyldendal, Oslo

2009: De Norske Bokklubbene

2009: Gyldendal, Oslo

2013: Gyldendal, København

2013: Gyldendal, Oslo (e-bok)

2017: Gyldendal, Oslo

2021: Gyldendal, Oslo

2021: Gyldendal, København

2022: i *Danske klassikere*, Det Danske sprog- og Litteraturselskab/Gyldendal, København

2023: Det norske språk- og litteraturselskap/bokselskap.no, Oslo (digital utgave i flere formater)

Kilder: Nasjonalbibliotekets nettbibliotek (nb.no), Nasjonalbibliotekets katalog (Oria), Det kgl. Bibliotek, Bibliotek.dk, Larsen 2007, Bjørkøy og Dingstad 2017.

Tillegg: Oversettelser

1890: tysk (føljetong over ti numre i *Freie Bühne für modernes Leben*, nr. 39–48)

1891: tysk (Berlin, Fischer)

1892: russisk (St. Peterburg)

1892: polsk (Warszawa, Teodor Paprocki)

1892: ungarsk (Budapest, Magyar Ujsag)

1895: fransk (Paris/Leipzig, Albert Langen)

1899: engelsk (London, Leonard Smithers and Co.)

1905: nederlandsk (Amsterdam, Becht)

1910: jiddisk (London)

1917: tjekkisk (Praha, Hejda & Tucek)

1917: tysk (München, Albert Langen, samleutgave)

1919: finsk (Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Kirja)

1919: ungarsk (Budapest)

192?: latvisk (St. Peterburg)

1920: svensk (Stockholm, samleutgave)

1920: spansk (Montevideo, Editorial Artigas)

1920: spansk (Madrid, Editorial América)

1920: engelsk (New York, Grosset & Dunlap)

1921: gresk (Athen)

1921: engelsk (New York)

1921: engelsk (London, Duckworth & Co.)

1921: tysk (München, Albert Langen)

1921: svensk (Stockholm, Svenska Andelsförlaget)

1923: polsk (Liev)

1923: svensk (Stockholm, Svenska Andelsförlaget, samleutgave)

1926: gresk (Athen)

1926: engelsk (New York, Alfred A. Knopf)

1926: fransk (Paris, Rieder)

1927: fransk (Paris, Henri Jonquières)

1928: japansk (Tokyo, antologi)

1929: tysk (München)

1929: svensk (Stockholm, Bonnier)

193?: bengali (?)

1930: spansk (Santiago de Chile, Empresa Zig-Zag)

1934: slovakisk (Bratislava, Spolocnost priatelov klasických knih)

1934: tyrkisk (Istanbul, Resimli ay matbaasi)

1935: latvisk (Riga, Gramatu Draugs, samleutgave)

1935: engelsk (London)

1937: svensk (Stockholm, Bonnier)

1950: fransk (Paris, André Sauret)

1950: fransk (Paris, Terre des hommes)

1950: fransk (Paris, Le club français du livre)

1952: italiensk (Milano, Aldo Martello)

1953: tysk (München, Paul List)

1956: fransk (Monaco, Imprimerie nationale A. Sauret)

1956: persisk (Teheran, B.T.N.K.)

1957: polsk (Poznan)

1959: tjekkisk (Praha, Statní nakladatelství)

1959: tysk (München)

1959: svensk (Stockholm, Bonnier)

1961: nederlandsk (Hasselt, Heideiland, samleutgave)

1961: fransk (Lausanne, La Guilde du livre)

1961: fransk (Paris, Presses du Compagnonnage)

1961: fransk (Paris, Le quadrigé d'Apollon)

1965: ungarsk (Budapest)

1965: italiensk (Milano, samleutgave)

1965: svensk (Gyldendal, Oslo, flerspråklig utgave, «Foreningen Nordens gävobok 1965»)

1965: italiensk (Milano, Casa Editrice Sonzogno)

1966: polsk (Warszawa)

1966: italiensk (Firenze, Casini/Sansoni, samleutgave)

1967: engelsk (New York, Farrar, Straus and Giroux)

1967: engelsk (New York, The Noonday Press)

1967: rumensk (Bucuresti)

1967: finsk (Helsinki, Werner Söderström)

1969: italiensk (Milano, Fratelli Fabbri)

1970: fransk (Paris, Rombaldi)
1970: gresk (Athen, Dorikos)
1970: russisk (Moskva, samleutgave)
1970: spansk (Madrid, Aguilar)
1971: svensk (Stockholm, Aldus/Bonnier)
1972: litauisk (Vilnius, Vaga)
1972: tysk (Frankfurt, Suhrkamp Verlag)
1972: fransk (Paris, Presses universitaires de France)
1974: italiensk (Milano, Adelphi)
1974: polsk (Poznan)
1975: engelsk (Teheran)
1976: nederlandsk (Amsterdam, De Arbeiderspers)
1976: engelsk (London, Pan Books)
1977: hebraisk (Tel-Aviv, Hotsaat Shoken)
1978: tysk (Leipzig, Philipp Reclam)
1981: tysk (München, List)
1981: fransk (Paris, Puf)
1982: kinesisk (Taipei)
1985: katalansk (Barcelona, Kapel)
1986: tyrkisk (Istanbul, Say)
1986: estisk (Tallin, Eesti Raamat)
1986: fransk (Paris, Presses Universitaires de France)
1987: litauisk (Vilnius, Vaga, samleutgave)

1987: svensk (Stockholm, Bonnier)

1987: tysk (München, Deutscher Taschenbuch Verlag)

1989: polsk (Warszawa, Instytut Wydawniczy)

1989: tysk (Leipzig, Philipp Reclam jun.)

1990: tysk (München, List)

1991: tysk (München, Deutscher Taschenbuch Verl.)

1991: russisk (Moskva, samleutgave)

1991: italiensk (Milano, Arnoldo Mondadori)

1991: russisk (Leningrad, Lenizdat)

1992: fransk (Paris, PUF)

1992: russisk (Moskva, Panorama)

1993: indonesisk (Jakarta, Yayasan Obor Indonesia)

1993: tyrkisk (Istanbul, Varlik)

1994: fransk (Paris, PUF)

1995: armensk (Jerevan, Apolon)

1995: rumensk (Bucuresti, Univers)

1995: svensk (Stockholm, Bonnier)

1996: engelsk (Edinburgh, Rebel Inc.)

1996: baskisk (Ibaizabal)

1997: spansk (Madrid, Ediciones de la Torre)

1997: tysk (München, List)

1998: engelsk (New York, Penguin Books)

1998: engelsk (New York, Noonday Press)

1998: polsk (Izabelin, Swiat literacki)

1999: arabisk (Damaskus)

1999: engelsk (Edinburgh, Rebel Inc.)

19??: kroatisk (Zagreb)

2000: engelsk (New York, Farrar, Straus and Giroux)

2000: albansk (Tirana, Apollonia)

2000: italiensk (Milano, Adelphi)

2000: polsk (Madrid, Club Internacional del Libro)

2000: ukrainsk (Lviv, Litopys, samleutgave)

2001: ungarsk (Budapest)

2001: engelsk (Edinburgh, Canongate)

2002: bulgarsk (Sofia, Chemus grup)

2003: ukrainsk (Kyiv, Fakt, samleutgave)

2003: engelsk (New York, Dover Publications)

2005: engelsk (Project Gutenberg)

2006: spansk (Madrid, Ediciones de la Torre)

2006: fransk (Paris, Quadrige PUF)

2006: engelsk (Melbourne, Text Publishing)

2006: engelsk (Edinburgh, Canongate)

2006: engelsk (New York, Barnes & Noble Books)

2007: albansk (Tirana, Zambaku)

2007: svensk (Sundbyberg)

2007: engelsk (Winnetka, Norilana Books)

2007: engelsk (London, Dodo Press)

2007: nederlandsk (Amsterdam, Atlas)

2008: katalansk (Barcelona, Editorial Empúries)

2008: engelsk (New York, Farrar, Straus and Giroux)

2008: engelsk (Stilwell, Kansas)

2008: portugisisk (Lisboa, Cavalo de ferro)

2008: kroatisk (Koprivnica)

2009: portugisisk (Sao Paulo)

2009: italiensk (Milano, Adelphi)

2009: tysk (München, Deutscher Taschenbuch Verlag)

2009: tysk (Berlin, Claassen)

2009: makedinsk (Skopje, Shkupin)

2009: engelsk (Charleston)

2009: bosnisk (Sarajevo, Connectum)

2009: kinesisk (Beijing, samleutgave)

2009: arabisk (Kairo, Dar Mirit)

2009: bulgarsk (Sofia, Chemus grup, samleutgave)

2010: islandsk (Reykjavík)

2010: georgisk (Tbilisi, Arete)

2010: russisk (Moskva, AST)

2011: engelsk (Edinburgh, Canongate Books)

2011: tysk (Berlin, Bild)

2011: engelsk (Charleston)

2012: persisk (Teheran)

2013: engelsk (Rockville)

2014: fransl (Paris, PUF)

2014: italiensk (Milano, Corriere della Sera)

2015: færøysk (Vestmanna, Sprotin)

2015: fransk (Paris, Éditions L'Harmattan)

2015: polsk (Poznan)

2015: ungarsk (Budapest, L'Harmattan)

2015: rumensk (Bucuresti, Humanitas Fiction)

2016: fransk (Paris)

2016: svensk (Stockholm, Modernista)

2016: engelsk (Edinburgh, Canongate)

2016: tjekkisk (Praha, Dybbuk)

2016: svensk (Stockholm, Modernista)

2016: kurdisk (Sulaymaniyyah, Xazalrus)

2016: slovensk (Ljubjana, Modrijan)

2016: finsk (Project Gutenberg)

2017: armensk (Jerevan, samleutgave)

2017: tysk (Berlin, Ullstein)

2017: engelsk (Los Angeles, Sugar Skull Press)

2017: hviterussisk (Minsk)

2018: mongolsk (Ulaanbaatar, Monsudar)

2018?: engelsk (Create Space Independent Publishing Platform)

2019: tysk (Berlin, Avant-Verlag)

2019: tysk (Project Gutenberg)

2020: polsk (Poznan)

2020: fransk (Arles, Actes Sud)

2021: spansk (Madrid, Nórdica cómic)

2021: russisk (Moskva, Gorodec)

2022: nederlandsk (Zaandam, Uitgeverij Oevers)

2023: tysk (München, Manesse Verlag)

2023: tysk (Ditzingen, Philipp Reclam)

2023: aserbajdsjansk (Baku, Alatoran)

2023: engelsk (Oxford, Oxford University Press)

Kilder: Nasjonalbibliotekets katalog (Oria), Det kgl. Bibliotek, Kungliga Biblioteket (Regina)

Noter og kommentarer

[n1](#). Se avsnittet om utgaver og variantvisninger i «Tekstredegjørelse».

[n2](#). Bænk.] *rettet fra*: Bænk, (trykkfeil)

[n3](#). Ord.] *rettet fra*: Ord (trykkfeil)

[n4](#). undskyldte] *rettet fra*: undskyldte (trykkfeil)

[n5](#). Bevidstheden] *rettet fra*: Bevidstheden (trykkfeil)

[n6](#). sige] *rettet fra*: sig (trykkfeil)

[n7](#). De] *rettet fra*: de (trykkfeil)

[n8](#). rejste] *rettet fra*: rejse (trykkfeil)

[n9](#). græde] *rettet fra*: gæde (trykkfeil)

[n10](#). det for] *rettet fra*: det for det for (trykkfeil)

[n11](#). fôr] *rettet fra*: for (trykkfeil)

[n12](#). fôr] *rettet fra*: for (trykkfeil)

[n13](#). stærk] *rettet fra*: stærkt (trykkfeil)

[n14](#). ingenting,»] *rettet fra*: ingenting» (trykkfeil)

[n15](#). mig] *rettet fra*: mig mig (trykkfeil)

[k1](#). Kristiania] Etter at gamle Oslo brant i 1624, anla Christian 4. en ny by som fikk navnet Christiania i ly av Akershus festning. Gamlebyen ble fortsatt kalt Oslo. I 1859 og senere i 1878 ble deler av Aker overført til byen. Det gjaldt blant annet Frogner, Majorstua, Fagerborg, Sagene, Bjølsen, Torshov, Kampen, Vålerenga og deler av Ekebergåsen (jf. kart fra 1887). Byens befolkning økte sterkt gjennom siste del av 1800-tallet, dels som følge av befolkningsveksten, dels som følge av utvidelsene. Navnet på hovedstaden ble fra 1877 skrevet med «K» i matrikkel og statskalender. Ved utgangen av 1890 hadde byen et folketall på 151 130 (SSB).

[k2](#). tapetseret] bekledd med

[k3](#). «Morgenbladet»] Avis grunnlagt av Niels Wulfsberg i 1819. I 1860- og 70-årene var den et hovedorgan for regjeringen og embetsstanden, og under ledelse av redaktøren Christian Friele ble den et konservativt kamporgan i de politiske stridighetene som kulminerte med riksretten i 1884.

[k4](#). Avertissement] annonse

[k5](#). «Onkel»] pantelåneren

[k6](#). utaalsom] utålmodig

- [k7.](#) fem Kroner] daglønnen for en mann var mellom 2 og 4 kroner om sommeren, kvinnelige arbeidere fikk mellom 80 øre og 1 krone (Hammer 1928, 23)
- [k8.](#) Føljeton] artikkel eller romanutdrag publisert over flere numre, plassert nederst på avissiden
- [k9.](#) Ligsvøb] tøy, klede som vikles om et lik
- [k10.](#) Smedje] smie
- [k11.](#) mangehaande] forskjelligartede
- [k12.](#) Byldt] tøystykker, plagg e.l. pakket skjødesløst sammen
- [k13.](#) Bestilling] stilling; arbeid
- [k14.](#) hvasse] skarpe
- [k15.](#) Værtindes] *værtinde*: kvinnelig huseier; kvinne man leier hos
- [k16.](#) Hyrekuskenes Svøber] hestedrosjekjørernes pisker
- [k17.](#) Rise] bergtroll
- [k18.](#) Basarerne] rekke av salgsboder og småbutikker med overbygde arkader foran, langs Karl Johans gate og Dronningens gate til Kirkeristen, bygd 1840–59 i upusset rød tegl i nyromansk stil, tegnet av arkitekt Christian H. Grosch
- [k19.](#) Vor Frelses Taarn] kirketårnet på Vår Frelses kirke. Kirken ble oppført 1694–99 og var frem til midten av 1800-tallet byens eneste sognekirke med adresse Stortorvet 1. Kirkeuret i tårnet er engelsk, montert i 1718 og nå landets eldste i drift. Kirken fikk i 1950 navnet Oslo Domkirke.
- [k20.](#) Krøbling] person med kropp som er misdannet eller skadet så det går ut over bevegeligheten
- [k21.](#) maaske] kanskje
- [k22.](#) En liden Skilling] litt penger (*skilling*: norsk myntenhet (før 1877) av verdi 1/120 spesidaler)
- [k23.](#) Afhandling] artikkel
- [k24.](#) Stodderpande] pannen til en gammel stakkar
- [k25.](#) sporenstrængs] straks
- [k26.](#) Kants] Immanuel Kant (1724–1804), tysk filosof
- [k27.](#) Sofismer] logisk ugyldige slutninger
- [k28.](#) forkært] bakvendt; galt
- [k29.](#) Renan ... gamle Sognepræst Renan] Ernst Renan (1823–1892), hovedrepresentant for den rasjonalistiske bibelkritikk i Frankrike, omtales her ironisk som sogneprest
- [k30.](#) blusser] rødmer sterkt
- [k31.](#) bange] engstelig; redd
- [k32.](#) Boglade] bokhandel

- [k33](#). Lunden] Studenterlunden, parkanlegg mellom Karl Johans gate og Stortingsgaten
- [k34](#). Tivoli] Christiania Tivoli, et forlystelsesområde som lå i Vika mellom Studenterlunden og Vestbanen. Den svenske teaterlederen Knut Tivander startet opp i 1877. I 1887 tok den danske direktøren Bernhard H. Jacobsen over og sørget for nybygg. Det ble en oppsving i teater- og konsertvirksomheten med Tivoli Teater og Flora dansesalong. Den store Cirkusbygningen ble reist i 1890 for å romme konserter, varietéer og idrettsarrangementer.
- [k35](#). Møje] strev
- [k36](#). Vadsæk] poselignende sekk av lerret eller lær, ofte med flat bunn, til å ha klær o.l. i på reise
- [k37](#). dægged] kjælet
- [k38](#). Vibren] skjelvende/dirrende bevegelse
- [k39](#). Genvordigheder] motgang; vanskeligheter
- [k40](#). Skimt] plutselig lys; blink
- [k41](#). Maddiksæk] *madikk*: insektslarve; i overført betydning: vemmelig person
- [k42](#). vederfares] bli til del; hende; skjje
- [k43](#). Barberbog] hefte med barberbilletter til barbering i en bestemt barbersalong
- [k44](#). af Pletten] av flekken
- [k45](#). Fysiognomi] utseende, især trekk som karakteriserer et menneske
- [k46](#). Hazard] spill hvor utfallet beror på tilfeldighet og ikke på spillerens dyktighet; gjøre noe som er så risikobetont at det er uansvarlig
- [k47](#). Rav] hard og sprø fossil harpiks fra nåletrær, oftest gul- til brunfarget og helt eller delvis gjennomskinnelig
- [k48](#). Høkerskildt] skilt for person som driver småhandel, særlig med husholdningsvarer
- [k49](#). Johan Arendt] Johann Arndt (1555–1621), tysk teolog, lutheraner og forfatter av utbredte bøker om «den sanne kristendom»
- [k50](#). ovenikøbet] i tillegg
- [k51](#). Pladse] arbeid
- [k52](#). Snese] 1 snes = 20
- [k53](#). ivejret] opp
- [k54](#). Grønlandsleret] bydel i Gamle Oslo fra Tøyenbekken til Schweigaards gate, også kalt Leret; veiforbindelse mellom Kristiania og Oslo (Gamlebyen)
- [k55](#). Biting] bisaker; bagateller
- [k56](#). Støvleknægt] redskap til å trekke av seg trange støvler med
- [k57](#). Skitse] første utkast; kortfattet skildring
- [k58](#). Snipper] her: løse krager som festes til skjorten med knapper

[k59](#). Raadstuen] i Møllergaten, midt mellom Hammersborg og Oplandske Kafé. Her lå byens hovedpolitistasjon med fengselsbygning. Politiet hadde også en stasjon med arrestrom i Rådhusgaten 7 i det som var byens gamle rådstue, Garmangården. jf. Larsen 1998, 410.

[k60](#). Smyrna] gresk by i Lilleasia, i dag Izmir i Tyrkia, kjent for sin teppeeksport

[k61](#). rapse] småstjele; naske

[k62](#). Saksen] kallenavn på redaksjonssekretæren, som klipper nyheter fra andre aviser

[k63](#). Grossererfirmaet] kjøpmannen

[k64](#). Høvogne] vogner til å kjøre høy med

[k65](#). Tougsvøbe] pisk

[k66](#). Audiensen] samtalen (med en høytstående person)

[k67](#). «Vikingen»] norsk vittighetsblad, grunnlagt av boktrykker Henning Tønsberg og utgitt i Christiania fra 1862

[k68](#). Pramme] robåter

[k69](#). Patroullen] patrulje med en eller flere personer som holder vakt

[k70](#). Høhæsje] rekke av staur forbundet med ståltråd til å tørke høy på

[k71](#). Kumme] større skål eller bolle

[k72](#). Dampkøkkenet] Christiania Dampkjøkken holdt til i Torggaten 8 og var fra 1858 et sterkt besøkt spisested for alle som ønsket – eller måtte – spise ekstra rimelig. Den billigste maten i spisesalen kostet 33 øre, til avhenting 28 øre; den beste henholdsvis 47 og 42 øre.

[k73](#). slaa en Plade] skrøne; fortelle en historie som er oppdiktet (for å skaffe fortelleren en fordel)

[k74](#). tvivlraadigt] usikker, rådvill

[k75](#). Ræson] fornuftig/rimelig tenkemåte/handlemåte

[k76](#). blues] bli blyg; sjeneres

[k77](#). skød Børster] ble sinte; viste kraftig motstand

[k78](#). Brolægningen] veidekket av stein

[k79](#). Kørsel] det å kjøre(s); kjøring

[k80](#). Gnaven] gnagingen

[k81](#). Oplandske Kafé] kafé beliggende i hjørnegården Møllergaten 16 og Pløensgate, samlingssted for flere av datidens etter hvert kjente personer som Ivar Aasen, Gustav Vigeland og Knut Hamsun

[k82](#). Perlemor] indre glinsende side av skjellet til (perle)muslingens skall

[k83](#). Hyt og Vejr] på måfå; på slump; ut i det blå

[k84](#). idel] som ikke er blandet med noe annet

[k85](#). Lyddulm] dempethet

- [k86](#). Amatyst] fiolett, gjennomiktig eller gjennomskinnelig smykkesten
- [k87](#). Smaragd] grønn edelsten
- [k88](#). Rubin] rød edelsten
- [k89](#). Vignetterne] her: teksten; etikettene
- [k90](#). Øgenavne] nedsettende kallenavn
- [k91](#). husvild] hjemløs; husløs
- [k92](#). Friele] Christian Friele (1821–1899), sjefredaktør i *Morgenbladet* fra 1865 til 1893
- [k93](#). Stiftsgaarden] herskabelig bygård i Kristiania som besto av to sammenslåtte gårder i Rådhusgaten 13 og Kongens gate 6.
- [k94](#). Briksen] sovebenken (av tre)
- [k95](#). Pennekniv] (lomme)kniv til å skjære av fjærpenne
- [k96](#). Dyrskue] utstilling av husdyr
- [k97](#). Passiar] uformell, gemyttlig samtale
- [k98](#). Delirium] forvirringstilstand med uro, angst, skjelvinger som kan utvikle seg til kramper, sterk svetting og hallusinasjoner
- [k99](#). Larm] støy
- [k100](#). Jourhavende] vakthavende
- [k101](#). Ballustraden] rekkverk av korte steinsøyler
- [k102](#). svare] svært, voldsomt
- [k103](#). Træspaan] tynn flat skive eller flis av tre, fremkommet ved høvling, hugging, skjæring eller saging
- [k104](#). Pagina] sidetall
- [k105](#). Bondestudent] student fra landet, ofte fattig, men med mål om en klassereise inn i embetsstanden, jf. Arne Garborgs roman *Bondestudentar* (1883)
- [k106](#). dump] livløs; tom
- [k107](#). Dragere] faste bærere
- [k108](#). Hejsesange] arbeidssang, brukt som rytmisk signal til arbeid
- [k109](#). Lire] strykeinstrument med klaviatur og håndsveiv; lirekasse
- [k110](#). Weber] Carl Maria von Weber (1786–1826), tysk komponist
- [k111](#). Gadetøs] gatepike
- [k112](#). Mammon] jordisk gods og rikdom; penger
- [k113](#). kæled] dvelte; kjærtegn
- [k114](#). Gadetæverne] de prostituerte kvinnene; skjøgene
- [k115](#). Betleri] tigging
- [k116](#). forraet] gjort råere/avstumpet
- [k117](#). overstænket] dynket
- [k118](#). Ubluhed] ublyghet; det å ikke la seg sjenere

[k119](#). Kræmmere] personer som driver handel; kjøpmenn

[k120](#). dulme] svekke; stilne

[k121](#). vammel] kvalm

[k122](#). Trappegabet] avstanden mellom kjellerinngang og gateplan

[k123](#). «Kommandøren»] etter modell av Ola Thommessen (1851–1942), presse­mann, redaktør av *Verdens Gang* 1878–1910.

[k124](#). Correggio] Antonio Allegri da Correggio (1489 eller 1494–1534), italiensk maler, som med sin maleriske form og smidige figurkomposisjon fikk stor betydning for barokkens og rokokkoens malerkunst

[k125](#). ikke at gøre mig Fortræd] ikke lage problemer for meg; ikke skade meg

[k126](#). Stymper] ynkelig, hjelpeløs person

[k127](#). kile paa] arbeide/drive på i raskt tempo

[k128](#). Nødtørft] nødvendig tilfredsstillelse

[k129](#). naragtig] latterlig

[k130](#). med velberaad Hu] etter moden overveielse

[k131](#). forfarer] undersøker

[k132](#). Blomqvists Port] inngangen til Blomqvist Kunsthandel som fra 1883 holdt til i Karl Johans gate 41

[k133](#). Skærv] lite bidrag; liten gave

[k134](#). Kasket] skyggelue

[k135](#). Betlers] tiggers

[k136](#). Kludehandleren] person som kjøper opp og selger gamle kluter eller brukte klær

[k137](#). Kutorvets] torg hvor det selges kuer og annet storfe

[k138](#). Sirener] vakre og forførende, men falske og farlige, kvinner

[k139](#). oven Vande] oppe over vannet

[k140](#). Vandposten] vannpumpen; brønnpumpen

[k141](#). itubidte] bitt i stykker

[k142](#). Ridderlighed] redelighet; rettskaffenhet

[k143](#). Menageriet] omreisende samling ville dyr som vises frem

[k144](#). Stodder] tigger; stakkar

[k145](#). Ringhed] ubetydelighet

[k146](#). det skal De være blaa for] det prøver De forgjeves på

[k147](#). forreven] istykkerrevet

[k148](#). stakaandet] kortpustet

[k149](#). gejled] hisset

[k150](#). aksled mit Skind] gjøre seg (kamp)ferdig

[k151](#). Lastingsknapper] knapper av tett vevet, sterkt stoff av ull eller bomull

- [k152](#). Knortekæp] tykk, knudrete stokk
- [k153](#). slattede] sjuskete
- [k154](#). Ba'al] herre (eg. fruktbarhetsgud, i perioder også himmelgud i det gamle Midtøsten)
- [k155](#). Apis] en hellig okse i den egyptiske guden Ptahs tempel i Memfis
- [k156](#). Sjouer] person som har til yrke å utføre tyngre transportarbeid, særlig losse- og lastearbeid
- [k157](#). Væblungsnæs] handelssted og trafikknutepunkt innerst i Romsdalsfjorden ved utløpet av Raumaelven
- [k158](#). tør dy Dem] lar være
- [k159](#). Linnedet] undertøy av lin; lintøy
- [k160](#). Udhaler] (eldre) mann som søker stadig nye erotiske eventyr (til dels med prostituerte)
- [k161](#). Pærevæv] intetsigende/meningsløs/tåpelig tale
- [k162](#). silde] sen
- [k163](#). Flonellen] flanellen
- [k164](#). Ingebret] Engebrets Café, restaurant etablert 1857 av restauratør Engebret Christophersen i Rådhusgaten 11, fra 1863 i lokalene på Bankplassen 1 ved Christiania Theater
- [k165](#). Gravesen] Gravesens kafé, populær restaurant i Stortingsgata 8 som eksisterte fra 1880-årene frem til ca. 1900. Innehaveren var gårdens daværende eier, den danske restauratør Grave Gravesen.
- [k166](#). Vaterland] området mellom Jernbanetorget, Storgata, Brugata til Akerselva ved Vaterlands bru, tidligere boligstrøk og opprinnelig en forstad til Kristiania
- [k167](#). Allegori] gjennomført billedlig fremstilling
- [k168](#). frugtsommelig] gravid
- [k169](#). Pund] eldre norsk vektenhet, ca. 1/2 kg
- [k170](#). vredient] vrient
- [k171](#). bankerot] konkurs, fallitt
- [k172](#). Bliktøj] gjenstander av blikk brukt i kjøkkenarbeidet og husholdningen
- [k173](#). Skøgesprog] ord og uttrykk knyttet til prostituerte
- [k174](#). Matroseder] grove ord; banning
- [k175](#). Barken] her: strupen
- [k176](#). kaldæiske] person av et semittisk folk som hadde herredømmet i Kaldea i deler av det siste årtusenet f.Kr.
- [k177](#). Lushorrik] elendig fyr
- [k178](#). Ludderhus] horehus

[k179](#). Bartholomæusnat] massedrapene på hugenotter i Paris natten til Bartolomeusdagen 24. august 1572

[k180](#). Hoffrøken] ugift kvinne som tjenestegjør ved et hoff

[k181](#). slog paa] antydet

[k182](#). Hundred og En] kortspill for to

[k183](#). Løjer] spillopper; spøk; moro

[k184](#). Kævlerier] kjekling; krangel

[k185](#). Flabben] munnen

[k186](#). Tryterne] truten; kjeften

[k187](#). Spræt] sprell; moro

[k188](#). Jordskælvet i Lissabon] jordskjelv som rammet den portugisiske hovedstaden 1. november 1755, antall omkomne anslås til mellom 10.000 og 70.000 mennesker

[k189](#). uden Maal og Med] uten plan og hensikt

[k190](#). Bark] tre- til femmastet seilskip

[k191](#). Stilken] permanent lastemerke på skipssiden som angir hvor dypt skipet kan nedlastes under bestemte forhold

[k192](#). Gangspillenes Støj] bråket fra de mekaniske tromlene som brukes for å hale tau med

[k193](#). forsvoret sig imod] forsverget seg imot; gått imot

[k194](#). Pakket] pøbelen; folket

[k195](#). Halsstarrighed] stivsinnethet; strihet; vranghet

[k196](#). Mened] falsk ed

[k197](#). Almisse] gave til en fattig, nødlidende

[k198](#). gramse] gripe grådig etter; grafse

[k199](#). svare] voldsomt

[k200](#). Royal] Hotel Royal, Jernbanetorget 7–9

[k201](#). til sidste Hvid] til siste øre; til siste rest

[k202](#). hussered] maste; bråkte; holdt leven

[k203](#). Konsulerne] *konsul*: tjenestemann stasjonert i et annet land, hvor vedkommende ivaretar interessene til senderstatens borgere i dette landet

[k204](#). paa Slaveriet] i fengsel

[k205](#). Asen] esel; dum, vrang, klossete person

[k206](#). uefterretlig] upålitelig

[k207](#). det forslog intet] det var ikke tilstrekkelig

[k208](#). Jungmand] sjømann (i grad mellom dekksgutt og lettmatros) som har minst ett års fartstid

[k209](#). ballastet] forsynt med noe tungt som er lagt i bunnen av fartøyet for å gi det tilstrekkelig stabilitet på overfarten

[k210](#). Leeds] industriby nord i England, med lange tradisjoner for utvinning av kull

[k211](#). Cadix] landkommune syd i Frankrike, her mulig feilstaving for havnebyen Cádiz i Andalusia sydvest i Spania

---

Knut Hamsuns *Sult* er lastet ned gratis fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no